Maya Angelou

Kadın Kalbi

Türkçesi: Türkan Tezcan / A. Özhan Yiğitler

İMGE kitabevi

İMGE kitabevi

Maya Angelou (Marguerite Annie Johnson) 4 Nisan 1928'de St. Louis'de doğdu. Tramvay şoförlüğü, dansçılık, aşçılık, fahişelik, mamalık, tiyatro oyunculuğu, yönetmenlik yaptı, siyasal örgütlerde çalıştı. "Yılın Kadını" unvanından Matrix armağanına dek pek çok ödül aldı. Angelou'nun başlıca yapıtları: *I Know Why the Caged Bird Sings* (1970), *Just Give Me A Cool Drink Of Water 'Fore I Diiie* (1971), *Gather Together in My Name* (1974), *And Still I Rise* (1978), *All God's Children Need Traveling Shoes* (1986), *Now Sheba Sings the Song* (1987).

İmge Kitabevi Yayınları: 141

Maya Angelou
The Heart of a Woman
© Bu çevirinin tüm hakları saklıdır.
ISBN 975-533-130-1
1. Baskı: Kasım 1995

Yayına Hazırlayan
Yusuf Eradam

Kapak Resmi
Jean Cocteau, *Aşk Mektubu*, 1923

KapakTasarımı
Fatma Korkut

Dizgi
İmge Ajans

Baskı ve Cilt
Zirve Ofset 229 66 84

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (90 312) 419 46 10 - 419 46 11
Faks: (90 312) 425 65 32

Maya Angelou

Kadın Kalbi

Türkçesi: Türkan Tezcan / A. Özhan Yiğitler

İMGE kitabevi

KERTİLMEZ KAYA MAYA ANGELOU

Maya Angelou, 23 Ocak 1993 sabahı, Amerika başkanını değiştirirken, bütün dünyaya kucak açan "Sabahın Nabzında" başlıklı şiirinde kendini bir kaya, bir nehir ve bir ağaçla özdeşleştirerek, barış içinde ve bütün acılardan yenilenmiş olarak sıyrılıp, ışıl ışıl bir günü kucaklamaya çağırıyordu bütün dünyayı.

Neredeyse hiçbir şiir antolojisinde yer almayan ve ne yurdumuzda ne de dünyada pek tanınmayan ve birdenbire Clinton ile aynı kürsüden tüm dünyaya seslenen bu şair de kimdi? Ne yapmıştı da birçok Amerikalı sanatçının ulaşmak istediği bir "onura" kavuşmuştu? Başkanın onu seçmesinin kuşkusuz politik ya da özel başka nedenleri olabilir. Yalnızca zenci ve kadın olduğu ve böylelikle de bütün dünyada puan toplamak için mi? Böyle düşünmek hem Afro-Amerikalı sanatçıları hem de kadınları küçümsemek olur. Bu yazıda bizi ilgilendiren, Maya Angelou'yu tanıtmak, yaşamı ve yapıtlarıyla bir bütün olarak gerçekten de nasıl dev bir kaya gibi durduğunu göstermek. Clinton bunun ayrımındaydı.

Asıl adı Marguerite Annie Johnson olan Maya Angelou, 4 Nisan 1928 tarihinde St. Louis'de dünyaya gelir. Babası Amerikan Deniz Kuvvetleri'nde sivil diyetisyen olarak çalışan Bailey Johnson'dur. Küçük Marguerite'in yaşamında en önemli insanların başında annesi Vivian Baxter gelmektedir. Johnson çifti Maya üç yaşındayken boşanınca, Maya ve erkek kardeşi Bailey, Long Beach'ten Stamps'e, yaşamında çok önemli olmuş ikinci kadın, babaannesi, Mrs. Annie Henderson'un yanma gönderilir. Sonraki on yıl boyunca bir yandan Amerika'yı kasıp kavuran ekonomik çöküntü, bir yandan Güney'deki ırkçı bağnazlık, zor

bir çocukluk yaşar ve zamanının çoğunu ya okulda ya birçok zencinin omuz omuza verip, sessiz sedasız direniş şarkıları söyledikleri Zenci Metodist Episkopal Kilisesinin günlük toplantılarında, ya da babaannesinin dükkanında geçirir. Sekiz yaşındayken annesinin sevgilisi tarafından iğfal edilir, adam öldürülür. Bill Moyers'ın televizyona yaratıcılık üzerine hazırladığı bir dizi programın Maya Angelou'ya ayrılan bölümünde sanatçı, adamın öldürülmesine kendi sesinin neden olduğunu düşündüğünden konuşmayı kestiğini, daha sonra Stamps kasabasının bilge kişisi Bayan Flowers'ın kendisini yeniden konuşturduğunu söylüyor. 1940 yılında Lafayette Bölge Meslek Okulu'ndan takdirnameyle mezun olur ve hemen San Francisco-Oakland'da oturan annesinin yanına döner. Burada, ırkçılığa karşı ilk büyük zaferini ilk zenci kadın tramvay şoförü olmayı başararak kazanır. George Washington Lisesi'nde öğrenciyken kendisine tiyatro ve dans bursu verilir. Lise diplomasını aldıktan birkaç hafta sonra da bir kerelik bir aşk ilişkisinden olma oğlu Guy Bailey Johnson'u dünyaya getirir. Artık kaya gibi sert olmak için daha çok nedeni vardır.

Annesinin "Yapmaya değer her şey, iyi yapılmaya da değer" ve "yaptığın her işte en iyisi ol" sözleri kulağında, 1950'li yılların başında Kaliforniya'da uzun süre dansçılık, bir ara da aşçılık yapar. Gerçekler düşlerini ezer geçer ve Maya geçici yalnızlığına ve geleceğinin belirsiz olmasına teselliyi marihuanada bulur. Bu arada profesyonel bir kumarbaza aşık olur. Adam onu fahişeliğe iter. Bir süre fahişelik, hatta "mamalık" yapan Maya yalnızlığına en büyük sığınağı müzikte bulur. Daha sonra bir plakçıda çalışmaya başlar. Çocuğuna bakacak parayı kazandığı gibi, blues ve cazın yeni örneklerini de dinler, sanatçılarla tanışır. Eğlence dünyasına böyle adım atar. Beyaz kadınların kıskançlığı yüzünden dansı bırakan Maya, daha sonra Purple Onion (Mor Soğan) gece kulübünde şarkı söylerken *1953'ün Yeni Yüzleri* müzikalinde Eartha Kitt'in yerini alma şansını yakalar ancak gece kulübünün yöneticileri onu bırakmaz. Daha sonra *Porgy ve Bess* operetinde oynayanlar tarafından

"keşfedilir" ve koroya alınır. Operetin 1954-55 Avrupa ve Afrika turundan sonra Maya, Amerika'nın çeşitli gece kulüplerinde şarkıcılığı sürdürür.

Oğluyla birlikte 1959 yılında New York'a taşınan sanatçı John Killens'ın daveti üzerine Harlem Yazarlar Loncası'na katılır. Godfrey Cambridge'le birlikte *Cabaret For Freedom*'ın (Özgürlük İçin Kabare) yapımcılığını, yönetmenliğini üstlenir ve rol de alır. Bu gösterinin amacı Güney Hıristiyan Önderliği Konferansı'na (SCLC) parasal destek sağlamaktır. Gösteri başarı kazanınca Dr. Martin Luther King, Jr. tarafından yapılan çağrıyı kabul ederek birliğin Kuzey koordinatörü olur.

Oyunculuk yeteneklerini daha sonra Gene Frankel'in yönettiği Jean Genet'nin *The Blacks* (Zenciler) adlı oyununda James Earl Jones ve Cicely Tyson gibi yıldızlarla birlikte gösterir. 1974 yılında Sophokles'in *Aias*'ını Mark Taper Forum'un Los Angeles açılışı için uyarlar. Kendi şiir kitabı *And Still I Rise*'ı da (Yine Yükseliyorum) oyunlaştırır. Ayrıca birkaç senaryo da yazar: *Georgia, Georgia*; ilk özyaşamöyküsü kitabının senaryosu *I Know Why The Caged Bird Sings* (Kafesteki Kuşun Neden Şarkı Söylediğini Biliyorum) ve *Sister, Sister*. Amerikan kültürü içindeki Afrika geleneklerini işleyen bir dizinin metin yazarlığını ve yapımcılığını yapar. Ünlü *Kökler* dizisinde de Kunta Kinte'nin büyükannesi rolünü oynar ve 1977 yılında Tony ödülüne aday gösterilir. Başkan Carter tarafından Uluslararası Kadın Yılı Komitesi'ne seçilen Angelou'yu 1975 yılında *Ladies' Home Journal* iletişim dalında "Yılın Kadını" ilan eder. Sanatçı Amerikan Film Enstitüsü mütevelli heyeti ve Yönetmenler Birliği'ndeki birkaç kadın üyeden de biridir. Birçok kurumdan şeref ödülü ve birçok üniversiteden de fahri doktora verilen ve *Arab Observer*'in (Kahire), *African Review*'ın da (Gana) editörlüğünü yapmış olan sanatçı yedi dil biliyor. Aralık 1981'de Winston-Salem'deki Wake Forest Üniversitesi'nde, Amerikan Etüdleri bölümündeki ilk Reynolds Profesörü olarak ömür boyu yazın ve Amerikan popüler kültürü üzerine ders vermeyi kabul etmiş. 1983 yılında da kitaplarına Matrix ödülü verilmiş.

Güney'in yeni kuşak yazarları arasında anılan Maya Angelou, Güney'i, özellikle Stamps, Arkansas, Missouri'yi yuvası gibi görmüştür, bu yüzden de otuz yıl ayrıldıktan sonra Kuzey Carolina'ya yerleşir. Çocukluğuna, geçmişine ve Güney yaşamına çok bağlı olan Angelou'nun özyaşamöykülerinde ve şiirlerinde Güney, birçok Afro-Amerikalı yazarda olduğu gibi, ırkçılığın ve sosyal eşitsizliğin simgesi haline gelmiştir. Bu topraklara duyulan bağlılık, çekilen onca acıya, aşağılanmaya, hor görülmeye karşın Güney'in siyahlar için yaşam veren bir güç de olmasına neden olmuştur. Özgür olmadıkları bu topraklarda özgürlük aşkını, insanlıktan yoksun beyazların dünyasında renginden onur duymayı, erkeklerin egemen olduğu bir dünyada kadın olma gururunu, ve bütün acılara dayanabilmek ve dimdik kalabilmek için de Tanrı'ya inanç geliştirirler. Maya da bütün bunları ve kaya gibi sert olmayı annesinden, büyükannesinden öğrenir. Ama bütün bunları öğrenebilmek için önce siyah olduğunu ve bunun hiç de iyi olmadığını öğrenecektir. Dişi ağrıyan küçük Maya'yı büyükanne tanıdık bir diş hekimine götürür. Büyükanne ekonomik çöküntü sırasında bu adama borç vermiştir. Ancak doktor "Elimi bir zencinin ağzına sokacağıma, bir köpeğin ağzına sokarım daha iyi," diyerek küçük kızı tedavi etmeyi reddedince, Marguerite düşlerinde dişçinin yalnızca hasta kedi ve köpeklere bakmaya mahkum edildiğini görür.

Daha çocuk sayılacak yaştayken anne olan Angelou, ilk kez yirmi bir yaşındayken Tosh Angelos adında Yunan asıllı bir denizciyle evlenir. Bu evlilik üç yıl sürer. New York'ta çalışırken Güney Afrikalı bir eylemci olan Vusumsi Make ile evlenir. Kocası ırkçı hükümete karşı savaşım için para toplamak için sık sık seyahat ettiğinden, çoğunlukla New York-Kahire arasında mekik dokurlar. Birkaç yıl sonra da ayrılırlar. 1973 yılında, Londra'da tanıştığı inşaat işçisi ve marangoz Paul du Feu ile evlenir. Bu evlilik de yedi yıl sürer. Bill Moyers'ın hazırladığı yukarda sözü edilen belgeselde Angelou'nun bir çocukluk arkadaşı "Evli misin?" diye sorduğunda, Angelou "Çok erkeğim ol-

du," diye karşılık verince, arkadaşı "Kaç tane?" diye sorar; bunun üzerine Angelou "Yeterince. Eee, ben bir kadınım ve erkeğe ihtiyacım var, değil mi?" diye yanıtlar soruyu ve iki kadın bir yandan kovalanıp aşağılandıkları sokaklarda yürürler bir yandan da gülerler. Üç yaşında anne ve babasından ayrıldığında yitirdiği güvenlik ve bir yere ait olma duygusunu, ancak yıllar sonra edinen sanatçı çocukken yaşadığı yabancılaşmayı yaşam öyküsünü anlattığı ilk kitabı *Kafesteki Kuşun Neden Şarkı Söylediğini Biliyorum*'un başında şöyle özetler: "Güneyli bir zenci kız için büyümek acı vericiyse, yerinden yurdundan edilmek jiletin üzerindeki pastır, boğazı tehdit eder durur."

İlk şiir kitabı *Just Give Me A Coll Drink of Water 'Fore I Diiie* (Soğuk Bir Su Verin İçeyim Ölmeeeden, 1971) otuz sekiz şiirden oluşur. Harlem sokaklarından, Güney'deki kiliselerden, Afrika'nın ıssız sahillerinden söz eder bu güçlü şiirler. Vezin kontrolünü hiç bırakmadığı bu şiirlerde tek bir sözcüğü boşa harcamadan yaşamındaki ilk kayıpları ve nefreti dile getirir. "Söz" (RAP) Afrika ve Afro-Amerika kültüründe çok önemlidir ve vezin önemlidir. Şiir genellikle okunmak için yazıldığından Afro-Amerikalı şairler şiirin en çok tartımına, vurgularına, tonötümlerine dikkat etmekle herşeyden önce şiirde müziği ön plana çıkarırlar. "To a Husband" (Bir Kocaya) başlıklı şiirinde kocasını sürekli sömürülmüş Afrika'nın ve siyah ırkın gücü ve simgesi olarak gösterir:

Sen Afrikasın benim için
O en parlak gün doğuşunda.
Kongo nehrinin yeşili
Bakırın yağız rengi...

Aynı kitaptaki "Hayır Hayır Hayır Hayır" başlıklı şiirinde, herkese adalet vaat eden ama yalnızca birkaç kişiye bunu sunan Amerikan mitlerini reddeder ve Amerika'nın Vietnam macerasını ahlaksızlık olarak niteler, Hürriyet Heykeli'nin içtenliksiz davetine ve beyaz liberallerin yetersiz savunmalarına saldırır:

napalmdan örtüler içinde
çatırdayan bebekler
ağızlarını uzatırlar
yanan gözyaşlarına...

İkinci şiir kitabı *Oh Pray My Wings Are Gonna Fit Me Well* (Ah Dua Edin de Yakışsın Bana Kanatlarım, 1975) bir de alt başlık taşır: "Yalnız" (Alone). Burada yalnız olan sadece bir tek ırk değil, bütün insanlıktır ve şair bu dünyada hiç kimsenin yalnız kalamayacağını söyler. Angelou yalnızlığı yazgı gibi benimsemek yerine, başkaldırıya zemin olarak görür. Şair, yalnızlık duygusunun evsiz barksız kalmış olmasından, hep bir yuva hasreti içinde geçmiş çocukluğundan kaynaklandığını bilir. Bu yaşantıları içselleştirip, kendi içine gömülüp bireysel ve varoluşçu acılar içinde uğunmaz. Angelou hiçliği kabul etmez. Zola N. Hearst, Alice Walker, Toni Morrisson gibi birçok siyah kadın yazarda da görülen tavrı, erkek egemenliğindeki hiç de adil olmayan bir toplumu her açıdan incelerken, kadına özgü olanı yüceltmeyi benimser. Bunu yaparken de erkek düşmanlığı yapmaz. Angelou ilk kitabında çocukluğunda kendisini iğfal eden adamı bile anlayışla karşılıyor. Yalnızlık sözkonusu olduğunda ne ırk ne de cinsiyet ayrımı kalıyor. Ancak erkek hegemonyası söz konusu olduğunda kadının üç adım geriden yürümesi gerektiğine inanan zenci erkekleri de yerin dibine batırmaktan geri kalmıyor. Angelou, sözü edilen şiirde kendi yalnızlığından insanlığın acılarına ulaşır:

Fırtına bulutları toplanıyor
Rüzgar çıkacak birazdan
İnsan ırkı acı çekiyor.

Çareyi de sunar Angelou. İnsanlar ayakta kalabilmek için bütün engelleri aşıp birbirlerini bu yalnızlık illetinden kurtarmalıdır. Bunu da ancak ortak amaçlar, ilgili alanları bulup, bu yolla birlikte çalışmak ve paylaşmakla gerçekleştirebilir. (Burada Erdal Atabek'in "Katılım, Üretim, Paylaşım" formülünü

anımsamamak elde değil.) Kadın olarak da ezilmişliğini ve gündelik işlerden ne denli bunalabileceğini yapıtlarında sık sık işler Maya Angelou. "Kadın Dediğin Çalışır" (Woman Work) başlıklı şiirinde şöyle der:

Çocuklara bakılacak
Elbiseler onarılacak
Yerler silinecek
Alışveriş yapılacak
Tavuk pişirilecek
Bebek kurulanacak.

Günlük işler içinde boğulan kadının yalnızlığı, aşkta yalnız başına kalmak ve köleliğin acıları ve yine de yenilmemek, umutsuzluğa teslim olmamak *Şarkı Söylesene Shaker* adlı kitabındaki şiirlerinde de görülür. Gün doğarken uyanan kadın, yanında yatan erkeğiyle giderek yok olan ilişkisinin onları daha ne kadar götürebileceğini düşünür. Örneğin "Yalan" başlıklı şiirinde erkeğini kapı dışarı etmek ister gibidir:

Ağzımda saklı küfürler
Seller gibi yolunu kesecekler,
Önünde dipsiz uçurumlar açacaklar.

Her şiirinde içinde yaşadığı dünyanın illetlerini vurgulayan, insanın ve düzenin yanlışlarını acımasızca eleştiren Maya Angelou'nun tanık olduğu Amerika kendi çocuklarını tuzağa düşürmekte, onları bir "düşler mezarına" atmakta ve onları haklarından ve özgürlüklerinden mahrum etmektedir. Angelou'ya göre tek çözüm Amerika'daki sahte mitlerden bir an önce ve hepten kurtulmak ve herkesin demokratik ilkelerden eşit olarak yararlanmasını garanti altına almaktır.

Kafesteki kuş ürkütücü
bir sesle bilinmeyen
ama uzun zamandır
özlenen şeyler şakıyor
ve sesi duyuluyor

uzak tepelerden
çünkü kafesteki kuş
özgürlük şakıyor.

Dördüncü özyaşamöyküsü *Kadın Kalbi*'nde şöyle der Angelou: "Halkım köleliğin acılarını dindirmek, Tanrıya yakarmak, ya da sevginin güzelliğini ve sevgisizliğin kederini anlatmak için müziği kullanmıştır, özgürlük yolunda şarkı söyleyip danseden başka bir ırk tanımıyorum." "Sabahın Nabzında" şiiri de öylesine umut doludur. Bütün dünya onun sesini duyar. Biz de kendisini, en az onun sesi kadar güçlü Ruhi Su'nun sesinden, "Karacaoğlan'a sahip çıkan Saimbeyli Farsaklarının bir düğün türküsü" yle selamlıyoruz:

Kayalar kertilir mi?
Ağ terlik yırtılır mı?

Yusuf Eradam

Cudjoe, S.R. "Maya Angelou: The Autobiographical Statement," *Black Women Writers*. der. Mari Evans. Londra: Pluto Press, 1983: 6-24.

_____ . "Maya Angelou: The Autobiographical Statement Updated," *Reading Black, Reading Feminist*. der. H. L. Gates, Jr. New York: Meridian, 1990: 272-306.

Kenyon, Olga. *Writing Women: Contemporary Women Novelists*. Londra: Pluto Press, 1991.

Tate, Claudia. (der.) "Maya Angelou," (Söyleşi): *Black Women Writers At Work*. Herts: Oldcastle Books, 1983: 1-11.

Neubauer, Carol E. "Maya Angelou: Self and a Song o Fredom in the Southern Tradition," *Southern Women Writers: The New Generation*. der. T. B. Inge. Tuscaloosa: Alabama UP., 1990: 114-142.

MAYA ANGELOU KAYNAKÇASI

Özyaşamöyküleri

I Know Why The Caged Bird Sings. New York: Random House, 1970; Bantam, 1971.

Gather Together in My Name. New York: Random House, 1974; Bantam, 1975.

Singin' and Swingin' and Getting' Merry Like Christmas. New York: Random House, 1976; Bantam, 1977.

The Heart of a Woman. New York: Random House, 1981; Bantam, 1982.

All God's Children Need Traveling Shoes. New York: Random House, 1986; Bantam, 1987.

Şiir Kitapları

Just Give Me A Cool Drink Of Water 'Fore I Diiie. New York: Random House, 1971; Bantam, 1973.

Oh Pray My Wings Are Gonna Fit Me Well. New York: Random House, 1975; Bantam, 1980.

And Still I Rise. New York: Random House, 1978; Bantam, 1980.

Shaker, Why Don't You Sing? New York: Random House, 1983.

Now Sheba Sings the Song. (Resimleyen Tom Feelings) New York: Dutton/Dial, 1987.

Kaynakça Rehberi

Cameron, Dee Birch. "A Maya Angelou Bibliography," *Bulletin of Bibliography* 36 (1979): 50-52.

SABAHIN NABZINDA

Bir kaya, bir nehir, bir ağaç
Nesli çoktan tükenmiş türlerin,
Mamutların izini taşıyor.
Konuk oldular bir süre gezegenimizde,
Hızla geldi sonları dinozorların
Ve geride o büyük telaşın
Suyu çekilmiş andaçlarını bıraktılar,
Yitip gittiler tozun ve yüzyılların kasvetinde.
Ama bugün kaya sesleniyor bize, açıkça, o güçlü sesiyle.
Gelin, çıkın sırtıma
Ve şu uzaktaki geleceğinize dönün yüzünüzü,
Ama bir sığınak aramayın gölgemde.
Burada saklanacağınız bir yer veremem size.
Siz, meleklerden yalnızca bir kat aşağıda yaratılanlar,
Yara bere içinde bırakmış karanlık sizi,
Çöküp kaldığınız yeter artık,
Cehalet içinde kaldığınız yeter.
Kıyım kuşanmış sözcükler
Dökülüyor ağzınızdan.
İşte bize sesleniyor bugün kaya, çıkın sırtıma,
Ama gizlemeyin yüzünüzü.
Dünya duvarının karşısında
Bir nehir güzel bir şarkı söylüyor,
Gelin, yanıbaşımda dinlenin diyor.
Sınırları çizilmiş birer ülkesiniz her biriniz,
Kırılgansınız ve garip bir şekilde gururlu,
Yine de, kuşatma altında durmadan itilip kakılırsınız.
Kardan başka birşey düşünmeyen çabalarınızın
Atıkları sardı kıyılarımı,
Göğsümü pislik dalgaları kapladı.
Yine de yanıbaşıma çağırıyorum bugün sizi,
Savaştan Medet ummayı bırakırsanız eğer.
Barış içinde gelin, gelin ki ben de size
Yaradanın bana, ben, ağaç ve kayanın bir olduğumuz zaman

Verdiği türküleri söyleyeyim.
Hor görme denen illet alnınızın ortasında
Kanlı bir yaraya dönmeden önce, siz daha
Hiçbir şey bilmediğinizi bildiğiniz günkü gibi.
Nehir türküsünü söylüyor ve söyleyecek.
Türkü söylenen nehre ve akıllı kayaya
Eşlik etmek için yanıp tutuşuyor herkes.
Öyle diyor Asyalılar, İspanyollar, Yahudiler,
Afrikalılar, Kızılderililer, Siyular,
Katolikler, Müslümanlar, Fransızlar, Yunanlılar,
İrlandalılar, hahamlar, papazlar, şeyhler,
Eşcinseller, heteroseksüeller, vaizler,
Ayrıcalıklılar, evsiz barksızlar, öğretmenler.
Hepsi kulak kabartıyor
Ağacın sesine.
İlk ve son, her ağacın insanoğluna seslenişini dinliyorlar.
Bana gelin, buraya nehrin yanına.
Yanıbaşıma salın köklerinizi, buraya nehrin yanına.
Çoktan geçip gitmiş o gezginin çocukları,
Hepinizin hesabı ödendi.
Siz, bana ilk adımı verenler,
Siz, Pawnee, Apaçi, Seneca kabileleri,
Siz Çeroki Ulusu, benimle huzur buldunuz,
Sonra kamnız dökülüp defedildiğinizde,
Umarsızca kazanç peşinde koşan
Altın delisi ellere bıraktınız beni.
Siz Türkler, Araplar, İsveçliler, Almanlar, Eskimolar, İskoçlar,
Aşanti, Yoruba, Kru halkları, satın alınmışlar,
Satılanlar, çalınanlar, bir düş için dua edip
Kendilerini bir karabasanda bulanlar.
İşte tam şuraya, yanıma salın köklerinizi.
O nehrin yanıbaşına kök salmış ağacım ben,
Kimse kımıldatamaz beni yerimden.
Ben, o kayayım, o nehirim, o ağacım ben.
Sizinim. Hesabınız ödendi.

Kaldırın başınızı, sizin için doğan
Işıl ışıl bu sabah için can atıyordunuz.
Türlü türlü acılarla kıvrandırmış olsa da
Tarih sizi, yaşanmazsa olmaz,
Yeniden yaşamak zorunda değiliz tarihi,
Ta ki yüreklice karşılansın.
Sizin için doğan bu güne,
Artık açın açın gözlerinizi.
Doğurun
O düşü yeniden.
Siz kadınlar, çocuklar, erkekler,
Onu avuçlarınız içine alın.
En kişisel ihtiyacınızın şeklini
Verin ona. Öyle bir heykel yapın ki ondan,
Toplumdaki en güzel imgeniz olsun.
Uyandırın artık yüreklerinizi,
Her yeni saat yeni olanaklara
Yepyeni başlangıçlara gebe.
Sonsuza değin korkuya teslim olmayın,
Hayvan boyunduruğunuzu atın.
Bakın koskocaman bir ufuk açılıyor önünüzde
Yepyeni değişim adımları atabilesiniz diye.
Burada, bu güzel günün nabzında
Benim sırtımda, kayanın, nehrin, ağacın, ülkenizin üzerinde
Dimdik tutun başınızı, ileri bakın cesaretle.
Midas için de, dilenci için de öyleydi, şimdi sizin için de öyle.
Burada, bu yeni günün nabzında
Başınızı dimdik tutma onurunu yaşayın
Ve ablalarınızın ve ağabeylerinizin
Gözlerine, ülkenize bakıp
Sadece
Evet sadece
Umut dolu bir
Günaydın deyin.

Türkçesi : Yusuf Eradam

Pek çok kızkardeş/arkadaş arasından birkaçına özellikle teşekkür ederim; onların sevgisi bana adımı söyleme cesaretini veriyor:

KADIN

Doris Bullard
Rosa Guy
M. J. Hewitt
Ruth Love
Paule Marshall
Louise Merriwether
Dolly McPherson
Emalyn Rogers
Efuah Sutherland
Decca Treuhaft
Frances Williams
A. B. Williamson

Bu kitabı torunum
Colin Ashanti Murphy-Johnson'a
adıyorum.

"O eski gemi döner ha döner ha döner
O eski gemi döner ha döner aman"

Bu eski ilahi, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1957'deki durumunu anlatan şarkı olabilirdi. Yukarı aşağı, sağa sola hareket edip duruyorduk, hep aynı eksende, daireler halinde.

Bir zıtlıklar labirenti yaratmıştık. Siyah ve beyaz Amerikalılar gösterişli ve genellikle de tehlikeli olan do-si-do dansları yapıyordu. İleri adım atışımızda, ani dönüşümüzde, keskin dönüşümüzde ve geri dönüşümüzde kendi sarhoşluğumuzu yaşıyorduk. Ülke, Tek Bayanlar'da birinci olan ilk zenci tenisçi ünvanını kazanan narin yapılı Althea Gibson'u alkışlıyordu. Başkan Dwight Eisenhower Arkansas'da Little Rock yerleşim merkezinde küçük zenci çocukları korusunlar diye Amerika Birleşik Devletleri paraşüt birliklerini yollamış ve Güney Carolina Senatörü Strom Thurmond, Medeni Haklar Komisyonu'nun Oy Kullanma Hakkı yasa tasarısının Kongre'den geçmesini engellemek için tam 24 saat 18 dakika boyunca sıkıcı ve gürültülü bir söylev vermişti.

Herkesin sevgilisi Sugar Ray Robinson Orta Sıklet ünvanını başkasına kaptırdı, geri aldı ve ardından yine kaptırdı. Tüm bunlar bir ay içinde olup bitmişti. O yılın en çok okunan kitabı Jack Kerouac'ın *Yolda* adlı kitabıydı. Kitabın adı ulusal ruh halimizi çok iyi anlatıyordu. Gerçekten yolculukdaydık; ancak ne varacağımız yeri bilen vardı, ne de varış zamanımızı.

Porgy ve Bess'in baş dansçısı olarak gittiğim bir yıllık Avrupa turundan geri dönmüştüm. Batı kıyısındaki ve Hawaii' deki gece kulüplerinde aylarca şarkı söyleyerek para biriktirdim. Küçük oğlum Guy'ı da alarak bir Beatnik topluluğuna katıldım. Annemi hayretler içinde bırakarak, Guy'ı da çok sevindirerek, Golden Gate Köprüsü'nü geçip Sausalito'da bir yüzerev komü-

nüne, üzerimizde buruş buruş elbiselerle ve yalınayak, üzerimde kot pantolon olduğu halde katıldık. Guy'ı San Francisco'da berbere götürmüştüm ama kendi saçımı kıvır kıvır uzamaya bırakmıştım. Bu halimle, dalları budanmış, uzun, kahverengi bir ağaca benziyordum uzaktan. Kaşıntı uzmanı, müzisyen, evkadını ve mucit gibi meslekleri olan komündaşlarımın hepsi beyazdı. Politik düşünceleri olsa - ki yoktu - hepsi de aşırı sol ile devrimcilik arasında bir yerde olurlardı.

Tuhaftır, yüzerev bana ırk ayrımının yarattığı gerginlikten bir süre uzak kalma fırsatı verdi. Ayrıca oğluma da onu umursanmayacak denli sıradan bulmayan, ya da onu, hataları düzeltilmeye değmeyecek denli yabancıl biri gibi görmeyen beyazlarla birarada olma fırsatım verdi.

Sausalito'da kaldığımız süre boyunca annem analık içgüdüleriyle sürekli savaşım halindeydi. Her ay, ziyaretlerinde, kaya sansarı kürklerine sarınmış halde, mücevherleri ve yerdeki tahta aralarına sıksık sıkışan sivri topuklarıyla, kendini gülümsemeye zorlayarak çenesini kapalı tuttu. Yine de gözleri çocuğu ve çocuğunun çocuğu için korku doluydu. Ayrılırken yastığımın altına tomarla para koyar, bana çekler yazardı. Kitap'taki sözü hatırlasa biraz rahatlardı: "Armut dibine düşer."

Bir yıl geçmeden mahremiyeti, duvardan duvara halıları ve manikür yaptırmayı arar oldum. Guy söz dinlemez olmuş, vahşi hayvan yavrularına benzemeye başlamıştı. Bence gerektiğinden daha az banyo yapmaya başlamış ve arkadaşlarım ona genç bir yetişkin gibi davrandıkları için aramızdaki ana-oğul ilişkisindeki yerini unutur olmuştu.

Başka yere taşınmam şarttı. Şarkı söylemeye yeniden başlayıp kendime ve oğluma yetecek denli para kazanabilirdim.

Yaşama güvenmeliydim, çünkü yaşamın, kendisini yaşamaya cesaret edenleri sevdiğini düşünecek kadar gençtim.

Pılımızı pırtımızı topladım, vedalaşıp yola koyulduk.

Laurel Vadisi Hollywood'un resmi yerleşim merkeziydi, Schwab eczanesinden on dakika ve Sunset Bulvarı'ndan on beş dakika uzaktaydı.

En belirgin özelliği duyumculluğuydu. Madrone ağaçları arasına iç gıcıklayıcı şekilde yerleşmiş olan kırmızı çatılı, Mağrip stili evleri vardı. Okaliptüs kokusu nemli havada tabaka halinde yayılmıştı. Çiçekler kızıl, kırmızı, pembe, akik ve altın sarısı renklerde sökün edercesine açmıştı. Alakargalar, çobanaldatan, kırlangıç ve mavi kuşlar, uğursuz koyu yeşilden tuzlumsu sarıya dönen dallarda şakıyor, ses çıkarıp şarkılar söylüyordu. Bu bölgede yaşayan film yıldızları, yıldız olma yolundakiler, yapımcılar ve yönetmenler doğal ve doğal olmayan çevreleri denli zevklerine düşkündü.

Laurel Vadisi'nde yaşayan ve aralarında Billy Eckstein, Billy Daniels ve Herb Jeffries gibilerinin bulunduğu sayısı çok az siyahlar zengin, tanınmış ve ten renkleri Portekizli sayılabilecek denli açık insanlardı. Bense, aksine, çok az tanınan ve yetenekten çok azim sahibi olduğu söylenen bir gece kulübü şarkıcısıydım. Şatafatlı ortamlarda yaşamayı ölesiye istiyordum. Yemek masalarında keşfedilen amatörlerle ilgili öykülerin uydurma olduğunu düşünüyor fakat, doğru zamanda doğru yerde olmak gerektiğine inanıyordum. İşte 1958 yılında hiçbir yer bana Laurel Vadisi denli uygun görünmedi.

Bir kiralık ev ilanı için telefon ettiğimde, evsahibi evin o sabah tutulduğunu söyledi. Beyaz sevimli bir karı koca olan Atara ve Joe Morheim'dan evi benim yerime kiralamaya çalışmalarını istedim. Bunu başardılar.

Taşınma günü geldiğinde, Morheimler, arkadaşım ve şan hocam Frederick "Wilkie" Wilkerson, Guy ve ben iki yatak odalı, değerinden fazla para ödenmiş sade bir bungalovun önüne geldik.

Evsahibi Joe'nun elini sıktı, ona hoşgeldiniz dedi ve Joe'nun omzunun üzerinden bakınca beni gördü ve tanıdı. Uğradığı şaşkınlık, ürperme onu tiksindirdi. Elini hemen Joe'dan çekti.

"Seni hergele. Ne yaptığını anladım. Seni bu yüzden dava edeceğim."

O ana dek ilgisizlik derecesinde soğukkanlılığını koruma-

sını bilen Joe, gösterdiği duygusal tepkiyle beni şaşırttı.

"Seni gidi faşist herif, dava etmeyi ağzına almasan iyi edersin. Asıl bu bayanın seni dava etmesi lazım. Eğer isterse mahkemede bunun için seve seve tanıklık da yaparım. Şimdi yolumuzdan çekil de eşyaları taşıyalım."

Evsahibi, öfkesini parfüm kokulu havaya savurarak yanımızdan hışımla geçti gitti.

"Tahmin etmeliydim. Seni pis Yahudi. Seni hergele seni."

Hepimiz sinirli sinirli güldük, ardından da eşyaları eve taşıdık.

Haftalar geçti; evi pırıl pırıl beyaza boyadım, Guy'ı yakındaki bir okula yazdırdım, birkaç önemsiz tehdit telefonu aldım ve kendime güzel, eski bir araba satın aldım. On yıllık, deniz yeşili Chrysler marka arabanın ahşap çamurluğu ve ince tahtalarla kaplanmış kapıları vardı. Komşularımın Cadillac ve Buick arabalarının yeni krom kaplamalarıyla yarışamasa da görmüş geçirmişliğin verdiği bir zarafeti vardı. Hele arabayı üstü açık kullandığımda, kendimi halkından uzakta, kazandığından fazla para harcayan, çevresi tarafından yadırganan zavallı zenci bir kadından çok, gizem dolu bir sanatçıya benzetiyordum.

Bir haziran sabahı Wilkie evime geldi ve "Billie Holiday'le tanışmak ister misin?" diye sordu.

"Elbette. Kim istemez ki? Burada mı çalışıyormuş?"

"Yok, Honolulu'dan dönerken buradan geçiyormuş. Şimdi kaldığı otele gidiyorum. Eğer becerebileceğini düşünüyorsan onu da alıp geri döneceğim"

"Nesini becereceğim ki? O da kadın, ben de."

Wilkie bir kahkaha attı; gülüşü, göğsünden kabara kabara, dalgalar halinde ağzımdan dışarı yayıldı.

"Vay, ne utanmazsın sen. Billie senden hoşlanabilir. O zaman, her şey yoluna girer. Olur da hoşlanmazsa, o zaman senin ahmaklığındandır."

"Bakarsın tam tersi olur. Ben onu sevmeyebilirim."

Wilkie yine güldü.

"Dedim ya, utanmazın birisin sen. İçecek birşeylerin var mı?"

"Aylardır durmaktan tozlanmış bir şişe var."

Wilkie ayaklandı.

"Arabanın anahtarlarını ver. Üstü açılabilen bir arabayla gelmek hoşuna gidecektir."

O gidene dek heyecanlı değildim. Bayan Önemli Şahsiyet'in evime gelecek olmasından öyle etkilendim ki bir titremedir aldı beni. Onun sert uyuşturucu kullandığını herkes biliyordu, bense neredeyse ot bile içmez olmuştum. Benim evimde uçamayacağını ya da bir şeyler çekemeyeceğini ona nasıl söyleyecektim? Hatta kadınlarla cinsel ilişkiye girdiği bile dolaşıyordu ağızdan ağza. Bana da açılırsa ona reddedildiğini hissettirmeden nasıl olmaz diyecektim? Gösteri dünyası onun ne denli öfkeli olduğunu biliyordu ve ben onu öfkelendirmeyi istemiyordum. Temiz bir evin hiçbir şekilde Billie Holiday'i etkilemeyeceğini bilmeme karşın, evi süpürdüm, kül tablalarını boşalttım ve toz aldım.

Onu kapı deliğinden gördüğümde huzursuzluğum yerini şaşkınlığa bıraktı. Şiş yüzü, onun bilinen sevimliliğinin gölgesinden başka bir şey taşımıyordu. Eve girdiğinde gözleri mosmor, Wilkie bizi tanıştırdığındaysa sıkmam için uzattığı eli plastik bir bebeğinki gibiydi.

"N'aber Maya? Evin hoşmuş." Bunu söylerken etrafına bakmadı bile. Duyduğum ses, yalnız gecelerimde tek dostum olan yavaş, yalın, inleyen sesin ta kendisiydi.

İçki verdikten sonra oturup Wilkie ve Billie'nin Washington D.C.'deki eski günlerinden ve eski dostlarından konuşmalarını dinledim. Sözü geçen isimler ya da üstünde büyük bir zevkle konuştukları çılgınlıklar tümüyle yabancı olduğum konulardı. Ne ki, Billie'nin kullandığı dilin karmaşıklığı beni konuşmalarının tuzağına düşürmüştü. Sokak insanlarıyla, dalaverecilerle, kumarbazlarla ve sabıkalılarla yaşadıklarım hep küfürlü konuşmama neden olmuştu. Gece kulüplerinin soyunma odalarında, kabarelerde ve tavernalarda yaşadığım yıllar her

türlü sövgüyü öğrenmemi sağlamıştı, ya da ben öyle sanmıştım. Billie Holiday' in kullandığı dil beni farkında olmadan yakalayıveren, bayağılık ve alay karışımı bir şeydi. Bilinen sözcükler olmalarına karşın, yeni şekillerde karşısına çıkıyordu insanın ve kendi kendini sürükleyen, sert, rastgele bir tonda ağzından çıkıyormuş gibi geliyordu kulağa. Sonunda, beni de konuştukları konuya dahil etmek istediklerinde, aklıma onun ilgisini çekebilecek hiçbir şeyi getiremeyeceğimi anladım.

"Wilkie bana senin şarkıcı olduğunu söylüyor. Sen de mi caz söylüyorsun? İyi misin bari?"

"Yo, hayır, pek sayılmaz. Sesim yüksek perdelere çıkmıyor."

"Büyük bir şarkıcı olmak ister misin? Benimle yarışmak ister misin?"

"Hayır, benim kimseyle yarışmaya niyetim yok. Ben sadece eğlendiriyorum, hayatımı kazanıyorum."

"Eğlendirerek mi? Yani, oranı buram gösterip mi?"

"Öyle bir şey yapmam gerekmiyor. İşimi kaybetmemek için bile öyle şeyler yapmazdım. Ne olursa olsun."

"Söylemesi kolay Joe, sen ne anlarsın?"

Ben bu kadını ve takındığı düşmanca tavrı bir an önce evimden defetmek için çeşitli yollar ararken Wilkie beni savunmaya başladı.

"Billie, önce onu bir tanı sonra konuş. Kendisi halk türküleri, kalipso ve blues söylüyor. Beni tanırsın. Ben bu kadın iyidir diyorsam, iyidir. İyi biridir bu kadın ve bizi yemeğe davet edecek denli de düşünceli, bu yüzden onunla uğraşma artık. Yoksa kıçına tekmeyi yersin. Bilirsin ki bu konuda hiç şakam yoktur."

Billie gülmeye başladı.

"Wilkie, gene eski tas eski hamam, hiç değişmemişsin. Eninde sonunda beni kapı dışarı edeceğini biliyordum." Sonra bana döndü. Yüzünde kırılgan bir gülümseme vardı.

"Ne yiycez, canım?" Yemek işini düşünmemiştim ama buzlukta pişmeye hazır tavuğum vardı. "Tavuk kızartayım.

Kızarmış tavuk, pilav ve Arkansas sosu."

"Pilavla tavuk iyi gider. Ama o hayvanı kızart. Öyle kızart ki yenecek gibi olsun. Az pişmiş tavuğu hiç sevmem."

"Billie, çok iyi bir şarkıcı olduğumu söyleyemem ama et pişirmeyi bilirim. Hayatımda kimseye çiğ tavuk yedirmedim." Bana küfürler yağdırsa da kendimi savunmak zorundaydım.

"Tamam, canım. Peki. Demek istediğim, ben kemiğin üzerinde kan görmeye dayanamam. Söylediklerinden senin ne yaptığını bilen biri olduğunu anlıyorum. Seni kırmak istemedim."

Mutfağıma geri çekildim. Wilkie ve Billie'nin kahkahaları tencerelerin çınlamasında ve çıtırdayarak sağa sola dağılan yağda dalgalanıyordu.

Bu öğleden sonranın nasıl biteceğini düşünemiyordum. Belki şansım yaver gider de bütün içkiyi içerler, sonra Wilkie onu alıp Sunset'teki bir meyhaneye götürürdü.

Billie şevkle sofraya oturdu. Bedeninin her devinimini uygulamaya girişmeden önce tasarlıyormuş gibiydi.

"Böyle güzel masa donatıyorsun ama kocan yok ha?"

Ona oğlumla beraber yaşadığımı söyledim. Evime geldiğinden beri gördüğüm ilk tepkiyi gösterdi. "Çocuklarla aram hiç hoş değildir. O haylaz yaratıklar insanı tamamen yiyip bitirir, evin de altını üstüne getirirler. Sonra bokumu ye bile demezler."

"Benim oğlum öyle değil. Hem akıllı hem de naziktir."

"Pekâlâ. Ama ben o yumurcakların etrafımda dolaşmasına dayanamam. Tavuk güzelmiş."

Beni başıyla onaylayan Wilkie'ye baktım.

Wilkie, "Billie, seni Batı yakasında istediğini yiyebileceğin bir meyhaneye götüreceğim."

Billie'nin ağzının dolu oluşu konuşmasını engellemedi.

"Allahın belası zenci, kafayı bulmak istediğim zaman sen olmadan da dilediğim meyhaneyi bulacağımı bilmiyor musun? Her şehirde aklından geçen herşeyi satacak yerleri bilirim ben. Ben hoş bir hanımın evine gelmek istedim. İyi de yemek pişi-

riyor. Çok rahatım burada. Bırak da şu tavuk budunu yiyeyim."

Ben kalan tavuğu kaldırırken o da Hawaii' den söz etti.

"Herkes şu 'adalar, adalar' masalını ne çok seviyor. Uğruna yaygara kopardıkları allahın cezası şey biraz su ve kum, başka bir şey değil. Güneş her zaman parlar. Güneşin başka ne bok yemesini beklersin ki?"

"Ama güzel bulmadın mı orayı? Hawaii yerlileri çok hoştur."

"Sadece bir grup zenci işte. Oradan oraya koşan çıplak zenciler. Ya o müzik diye çaldıkları süprüntü. Ih, ıh." Ukulele sesini taklit etmeye başladı.

"Şu an New York'ta olmayı isterdim. New York'ta herkes it oğlu ittir ama hiç olmazsa başkası gibi görünmeye uğraşmazlar."

Oturma odasına geri döndüğümüzde Willkie önce bana baktı sonra saatine.

"Yarım saat içinde bir öğrencim gelecek bana. Hadi Billie, seni oteline geri götüreyim. Herşey için teşekkürler Maya. Artık gitmemiz gerek."

Billie içkisini yarıda kesip şöyle dedi:

"Kendi adına konuş. Benim yapmam gereken tek şey zenci olarak kalıp öyle ölmek."

"Tamam, seni buraya getirdiğime göre geri de götüreceğim. Neyse, Maya'nın yapacak başka şeyleri vardır."

Her ikisi de gözlerini bana dikti. Bir an düşündüm ve yalan söylememeye karar verdim.

"Yoo, işim yok. İstediği zaman ben onu oteline götürürüm."

Wilkie başım olmaz der gibi salladı. "Tamam, sen bilirsin." Yüzünde, "Sen ne yaptığını biliyor musun?" der gibi bir ifade vardı. Ne yaptığımı hiç bilmiyordum. Ama merakım korkumu yeniyordu.

Billie başını arkaya doğru silkti. "Öyleyse yeniden görüşürüz, Wilkie. Umarım bunun için bir yirmi yıl daha geçmez."

Wilkie eğilip onu öptü ve bana garip bir şekilde baktı,

sonra da arabasına gitti.

İlk anlarda ikimiz de sessiz kaldık. Billie beni süzüyor, bense onun ilgisini çekecek bir şeyler düşünüyordum.

Sonunda suskunluğu bozan o oldu. "Eski kafalının birisin sen, di mi?"

Söylemeye çalıştığını anlamıştım. "Öyle."

"Peki ne demeye evine çağırdın beni?"

"Çünkü sen büyük bir yıldızsın ve ben sana saygı duyuyorum."

"Saçma. Sen yalnızca benim neye benzediğimi görmek istedin, daha yakından."

Karşı çıkmama fırsat vermedi. "Tamam, bu kadar yeter. Bu benim duygularımı incitmiyor. Sen şimdi beni gördüğünü sanıyorsun ama hiçbir şey gördüğün yok. Oradan oraya dolaşan karının biriydim ben. Millet benim güzel olduğumu sanırdı. Neyse, bu onların söylemesi. Tabii ki milletin ne konuştuğunu bilirsin. İstediklerini almak için herşeyi söylerler. Elbette seni zorlayıp da senden bir şey alanlar da olur. Onların sürüsünü tanırım ben." Birdenbire düşüncelere daldı. Daldığı derin düşüncelerinden uyandırmamak için sessizce oturdum.

Başını kaldırıp biraz yana çevirdi, pencereye doğru baktı. Konuşmaya başladığında sesi nefret dolu bir fısıltıya dönüşmüştü.

"Erkekler. Erkekler gerçekten böyledir. Belki biraz cesaretleri olsa, kadınlar da yapar. Onlar da erkekler denli açgözlüdürler, yalnızca kendilerini satıvermekten korkarlar."

Billie'nin erkekler tarafından dövüldüğü, esrar satıcıları tarafından dolandırıldığı ve narkotik şube ajanlarınca hep izlendiğine ilişkin söylentileri duymuştum. Yine de karşılaştığım en paranoyak insan oydu.

"Hiç dostun yok mu? Güveneceğin birileri?"

Bedeni bana doğru irkildi. "Arkadaşlarım var tabii. İyi dostlar. Dostu olmayan ölsün daha iyi." Rahatlamıştı, fakat sorduğum soru onu beklenmedik bir şekilde kendini savunmaya yöneltmişti. Onu nasıl sakinleştireceğimi düşünüyordum.

Guy'ın merdivenlerden gelen ayak seslerini işittim.

"Oğlum eve geliyor."

"Olamaz. Kaç yaşında demiştin?"

"On iki yaşında ve çok iyi bir çocuktur."

Guy çevresine enerji yayarak içeri daldı.

"Hey anne n'aber? N'apıyorsun? Ne yiyeceğiz akşama? Tony'lere gideyim mi? Ev ödevimi yapınca Tony'lere gideyim mi?"

"Guy, bir misafirim var. Tanıştırayım, Bayan Billie Holiday." Guy dönüp Billie'yi gördü. Ama o denli hızlıydı ki kadının yüzündeki mutsuz ifadeyi görmedi bile.

"Billie Holiday mi? Ah, elbette. Ben sizi tanıyorum. Nasılsınız Bayan Holiday?" Yaklaşıp elini uzattı. "Sizinle tanıştığıma çok memnun oldum. Bir dergide sizinle ilgili bir şeyler okumuştum. Polisin sizi çok sıkıntıya soktuğundan söz ediyordu. Çok zor bir yaşamınız olmuş. Bu doğru mu? Size ne yaptılar? Sizin buna karşılık yapacağınız bir şey yok mu? Yani onlara tazminat davası açmak ya da başka bir şey."

Billie ardı ardına gelen bu sözlerden öyle afallamıştı ki konuşamadı bile.

Guy elini uzattı, kadının elini tutup sıktı. Sözcükler ağzından büyük bir hızla dökülüyordu.

"Belki de sizden çok şey istiyorlardır. Bunu ben de yaşadım. Okuldan döndükten sonra yaptığım ilk iş, tabii ki üstümü değiştikten sonra, dışardaki çimleri sulamaktır. Dikkat ettiyseniz evimiz bir dağın eteğinde. Ben çimleri suladığımda, rüzgâr varsa, su gerisin geri yüzüme çarpıyor. Ama üstüm başım su içinde eve gelince annem suyla oynamış olduğumu sanıyor. Rüzgârı önlemek elimde değil, siz de bilirsiniz. Ben üzerimi değişince dışarı gelip benimle konuşur musunuz? Sizi tanımayı gerçekten istiyorum." Kadının elini bırakır bırakmaz odadan bağırarak çıktı: "Hemen dönüyorum."

Billie'nin yüzündeki şaşkınlık görülecek cinstendi. Bir süre sonra yüzüme baktı. "Vay be. Ne çocuk değil mi? Çok iyi. Ne olmak istiyor? "

"Bazen doktor, bazen de itfaiyeci olmak istiyor. Ne zaman sorduğunuza bağlı."

"İyi. Sakın ola onu gösteri işine sokma. Gösteri işinde zenci dedin mi bu kötüye işarettir. Hak ettikleri yere ulaşamadıklarında, hınçlarını karılarından alırlar. Adı ne demiştin?"

"Guy, Guy Johnson."

"Senin adın Angelou. Onun adı Johnson ha? İki kez evlenmiş denli yaşlı görünmüyorsun ama!"

Guy'ı, henüz evlenmemiş, ergenlik çağında bir kızken doğurmuştum, dolayısıyla ona babamın adını koymuştum. Billie'nin yaşam öykümüz hakkında bu denli çok şey öğrenmesini istemedim.

"Yaa, hayat bu, değil mi?" dedim.

"Evet" dercesine başını salladı ve "Yaa, hayat bir kancık, gaza gelmiş bir kancık orospudur." diye söylendi.

Guy hızla odaya daldı yine; üzerinde eski bir kot ve yırtık bir T-shirt vardı. "Hazır mısınız Bayan Holiday? Bir şey yapmak ister misiniz? Gelin. Korkmayın ıslanmazsınız."

Gözle görülür bir çabayla yavaşça ayağa kalktı Billie.

"Karışmanın tam da sırası" diye geçirdim içimden. "Guy, Bayan Holiday benimle konuşmak için geldi buraya. Sen gidip dışarıda evin ufak tefek işlerini gör, kendisiyle daha sonra konuşursun."

Billie dimdik ayakta duruyordu. "Yoo, onunla beraber dışarı çıkacağım. İyi de ne akla hizmet böyle yırtık pırtık şeyler giymesine izin veriyorsun? Beyazların yaşadığı bir yerde oturuyorsunuz. Herkesin gözü onun üstünde olacak. Guy, yarın, annen beni de yanına alırsa, dükkana gider sana doğru dürüst bir şeyler alırım. Küçük bir iş yapıyorsun diye pamuk toplamaya gider gibi giyinmek zorunda değilsin. Hadi gel gidelim."

Billie, kapıya doğru ilerlemeye çabalarken Guy ona kapıyı tuttu. Bir dakika sonra, pencereden baktığımda oğlumun, hortumu gül bahçesine doğru tuttuğunu ve rugan iskarpinlerinin ökçeleri yumuşak toprağa batsa da, Billie'nin dengesini sağladığını gördüm.

Billie, işe giderken kendisini evine atabileceğimi söyleyerek akşam yemeğine kaldı. Ben yemek pişirirken o da Guy'la sohbet etti. Şaşılacak şey ki, Billie, Güney'deki kasabalardan, polisten, artist ajanlarından, başarılı müzisyenlerden ve kötü adamlardan söz ederken Guy sessizce oturmuş onu dinliyordu. Billie, küfretmekten kaçınmaya dikkat ediyordu; dili her sürçtüğünde de, "Bu da edindiğim başka bir kötü huy" diyerek Guy'dan özür diliyordu.

Akşam yemeğinden sonra çocuk bakıcısı geldiğinde, Billie, Guy'a "Sana bir ninni söyleyeyim." dedi.

Guy'ın odasına gittiler, ben de peşlerinden. Guy, yatağının kenarına oturdu, Billie de duyumsal anlamlarla yüklü "Sen Benim Heyecanımsm" adlı eski bir şarkıyı eşliksiz söylemeye başladı.

Aşk yapmaya susamışcasına okudu şarkısını; onu sıkılmış genç gözlerle izleyen bu çocuk onu tatmin edebilirdi.

Çıkardığı her sesi beynime kazıyarak ve o paslanmış sesini kafama yerleştirerek dinledim ve Billie'nin vücut açısı ile Guy'm anlayış dolu bakışlarını izledim (Guy, birşeyler okumayı ya da bir sözcük oyunu oynamayı yeğlerdi).

Billie'yi Sunset Colonial Hotel'e bıraktığımda bana ertesi sabah kendisini erken bir saatte almamı söyledi. Uyumakta güçlük çektiğini duyduğumda şaşırdım. Bu yüzden, Chihuahua'sını da getirip benimle vakit geçirebilirmiş.

Bunu izleyen dört gün içinde, Billie sabah erkenden evime geldi, bütün gün konuştu ve Guy'a ninni söyledi ve ben işe gidinceye dek evde kaldı. Boktan bir muhafazakâr olduğum için ortalıkta dolaşmamın rahatlatıcı olduğunu söyledi. Guy yokken küfretmeyi sürdürse de Guy içeri girdi mi yalnızca konuşma biçimi değişmiyor, kullanacağı sözcükleri de özenle seçiyordu.

New York'a gitmeden önceki akşam, Guy'a son olarak *Garip Meyve*'yi söyleyeceğini belirtti. Guy, eşikte dikilirken biz de yemek odasındaki masada oturduk.

Billie çok iyi bilinen bu protest şarkıyı boğuk, yavan bir tonda söyledi. Sert çıkan sesi ve şarkının sözleri tam anlamıyla

büyülemişti beni. Güneydeki ağaçlardan sarkan cansız bedenleri görüyordum. Linç edilerek öldürülen kurbanların kanlarının ağaç gövdelerinden kayarak köklere doğru aktığını görüyordum.

Guy araya girdi: "Ağaç kökünde kan ne arar ki?" Kendisini sert bir bakışla uyardım: "Kapa çeneni Guy, sadece dinle." Billie bu araya girmeler içinde şarkısını söylemeyi sürdürdü; tiz notalarda sesi titreyerek çıkıyordu.

Pastoral, kırsal bir yer resmetti; ardından bu Güney manzaralarına patlak gözler, bükülmüş dudaklar ekledi.

Guy şarkıyı bölerek, "Pastoral manzara ne demek Bayan Holiday?" diye sordu.

Billie yavaşça başını kaldırıp bir an için Guy'ı inceledi. Yüzündeki ifade zalim bir hal aldı ve konuştuğunda sesi azarlar tondaydı. "Bu, kafadan çatlakların zencileri öldürmesi demektir. Senin gibi küçük zencileri yakaladıktan sonra taşaklarını koparıp allahın cezası ümüğünden içeri tıkması demektir. İşte bu, bu demek oluyor."

Bu ani öfke Guy'da nefret uyandırdı, beni ise şaşırttı.

"İşte, yaptıkları bu. İşte, kahrolası pastoral manzara bu oluyor" diye sürdürdü sözlerini Billie.

Guy ikimize de soğuk bir bakış fırlatarak "İzninizle, ben uyumaya gidiyorum" dedi. Arkasını döndü ve yürüyerek uzaklaştı.

İşe gitme vaktim geldi diye bir yalan uydurdum. Billie, söylediklerimin hiçbirini duymadı.

Guy'ın odasına gidip Billie'nin davranışı yüzünden özür diledim. Kendisine bağıran benmişim gibi alaylı alaylı gülümseyip soğuk bir hareketle iyi geceler öpücüğü kondurmam için yanağını uzattı.

Arabada Billie'ye neden hatalı olduğunu açıklamaya çalıştım ama anlamak istemedi. "Yalan söylemedim, öyle değil mi? Kafadan çatlaklar hakkında yalan mı söyledim? Doğruyu söylemenin nesi yanlış?" diyerek karşı koydu.

Oteline dönmek istemediğine karar verdi. Gece kulübüne

dek bana eşlik edip neler yaptığımı görmek istedi. Onu bu fikrinden caydırma çabaları boşunaydı.

Onu kulübe soktum ve ona ön sıralarda bir yer buldum. Kendim de soyunma odasına gittim.

Lester Horton Dans Topluluğundan Jimmy Truitt, ilk numaraları için kostümünü giymişti.

"Hey" - Jimmy, çocuklar gibi sırıtıyordu - "Billie Holiday dışarıda ön sırada. Neler oluyor söylesem inanmazsın."

Diğer dansçılar da etrafında toplandı.

"Büyük Billie Holiday ön sırada oturuyor; küçük bir köpek de onun bardağındakini içiyor." Pepe'yi öylesine kanıksamıştım ki onsuz adım bile atmadığını unutmuştum.

Dansçılar, bir Latin düzeniyle pırıl pırıl parıldayarak, kayarak sahneye çıktı. Onlar gösterilerini bitirince ben anons edildim.

Birinci şarkımdan sonra doğrudan izleyiciye seslendim.

"Bayanlar baylar, izleyiciler arasında bulunan ünlü bir şahsiyetten söz etmek kulübün kurallarına aykırı, olur da fark edilmeyen bir ünlü kişi atlanır diye. Ama, ben bu gece bu kuralı bozuyorum. Sanırım herkes Bayan Billie Holiday'in aramızda olduğunu duyunca çok sevinecektir."

Kalabalık, duyuruma beni onaylayan bir gürültüyle yanıt verdi. İnsanlar ayağa kalkıp alkışlamaya ve gözleriyle etrafta Billie'yi aramaya başladı. Billie dimdik bana baktı, ardından, Pepe'yi kolunun altına alıp ayağa kalktı, seyirciye dönüp onlarla aynı fikirde olduğunu göstermek ister gibi iki ya da üç kez başını eğdi. Gülümsemeden yerine oturdu.

İkinci şarkım yalnızca bas gitar eşliğinde söylemeye başladığım eski bir blues parçasıydı. Müzik ağıt tonunda, sözlerse dokunaklıydı. Büyük bir camın kırılması gibi Billie'nin sesi ansızın şarkıyı deldiğinde gözlerimi kapadım.

"Durdurun şu kaltağı. Kahrolası, durdurun şunu. Durdurun şu kaltağı. Kahrolası annem gibi ses çıkarıyor."

Durup gözlerimi açtım ve Billie'yi Pepe'yi almış kalabalığın arasından kadınlar tuvaletine doğru giderken gördüm.

İzleyiciye teşekkür ettim ve orkestra şefine devam etmesini söyleyip kadınlar tuvaletine yöneldim. Kadın bir gecede iki kez bozmuştu beni. Çekirge bir, sıçrar iki sıçrar... Bu kahrolası eski kafalının kendisini savunabileceğini er geç öğrenecekti.

Elim kapı koluna uzandığında kapı birdenbire açıldı, beti benzi atmış orta yaşlı beyaz bir hanım beni yana itip geçti.

İçeri daldım ve Billie'yi aynada kendisini incelerken buldum. Konuşmaya başladım: "Billie bak sana ne diyeceğim..."

Aynadaki yansımasından bakışlarını kaldırmadan konuştu: "Amaan, şarkıda bir şey yoktu. Sesini değiştirmek elinde değil. Siyahi kadınların çoğu aynı sesi çıkarır. Yine de beyazlarınkine öykünürler." Gülmeye başladı. "Buradan kaçıp giden içi geçmiş moruğu gördün mü?"

"Az önce bir kadına çarptım."

"İşte o. Kenefte oturuyordu, ben kapıyı açınca bana bağırdı, 'Kapat şu kapıyı!' diye. Ben de hemen bağırdım ona: 'Hey kaltak, kapanmasını istiyorsan allahın cezası kapını kilitleseydin. Sonra kalkıp oradan bana sordu: 'Billie Holiday değil misiniz?' Ben de, 'Bana bak kaltak, ben sana adını sormadım' diye cevapladım. Nasıl kaçtığım bir görseydin." Aynaya sırıtarak yine gülmeye başladı.

"Billie, belki de o kadın senin eski hayranlarından biriydi, ne biliyorsun?" dedim.

Pepe'yi, çantasını ve ceketini sıkı sıkıya tutarak döndü. "Sen beni takdim ettiğinde, bütün o çatlakların neden ayağa kalktıklarını biliyor musun? Onların neden ayakta beklediklerini biliyor musun?"

Ona saygı gösterdiklerini söyledim.

"Saçmalama. Hiçbir bok bildiğin yok. Hepsi orada ayakta durup etraflarına bakınıyorlardı. Uyuşturucu yüzünden hapse girip çıkmış bir zenci görmek istiyorlardı. Sana bir şey daha diyeceğim. Ünlü olmak istiyorsun, değil mi?"

İstediğimi söyledim.

"Ünlü olacaksın. Ama şarkı söyleyerek değil. Şimdi dinle, o kadar iyi söylemediğini sen de biliyorsun. Ama gerçekten ün-

lü olacaksın. İyisi mi sen şimdiden kendine sormaya başla, 'Ünlü olduğumda, kime güvenebilirim?' diye. Çatlakların tümü kötüdür, zenciler de onlardan daha iyi değildir. Sen yalnızca oğluna göz kulak ol. Onu hep yanında tut ve ona hep kendisinin Tanrı'nın yarattığı en güzel şey olduğunu söyle. Belki o zaman senden nefret etmeden yetişir. Billie Holiday'in sana söylediğini hiç unutma, 'İstediğin kadar yüksel, seni indirecek biri hep vardır' "

Dışarıda ona bir taksi tuttum. Birkaç ay sonra bir New York hastanesinde öldü. Bütün caz, ritm ve blues çalan kanalların titrek sesli sunucuları benzeri bir daha görülmeyecek bu büyük sanatçının faziletlerini övüp durdu. Caz meraklıları parlak sözlerle güzel Lady Day hakkında, onun anlatım biçemi ve içten gelen inanılmaz armoni bilgisi hakkında uzun ve çoğu kez de sıkıcı övgüler yazdılar. On iki yaşında bir erkek çocuğuna güzel şarkılar söyleyen tek başına hasta bir kadının, ağzı köpürerek, bana verdiği uğüdü hep aklımda tutacağım.

Billie'nin gelmesinden sonra Guy haftalarca bana soğuk davrandı. Ne o, ne de ben bağırma olayından söz etmedik ama o bana kendisini aldatmışım gibi davranıyordu. Bir yabancının ona bağırıp küfretmesine ses çıkarmamış ve onu savunmamıştım. Okul dönemi bitmek üzereydi, ona yaz okuluna ya da kampa gitmek isteyip istemediğini ya da evde kalıp vadilerde yürüyüş yapmak isteyip istemediğini sorduğumda, kayıtsız bir şekilde, bu konuyu uzun uzadıya düşünmediğini söyledi.

Ev hayatımızın o içini dökmeden eski haline dönmeyeceği ortadaydı.

"Guy, sence Billie Holiday nasıl biriydi?"

"İyiydi, sanırım."

"Tek aklına gelen bu mu?"

"Aslında, çok fazla küfrettiği ortada. Eğer hep böyle küfrederse, insanların ondan hoşlanmamasına şaşmamalı"

"Yani ondan hoşlanmadın."

"Sürekli küfreden biri sersemin tekidir."

Onun arka bahçede arkadaşı Tony ile konuşurken hoş kar-

şılanmayan sözcükler kullandığını duymuştum daha önceden. "Guy, peki sen kendin ayıp sözler söylemiyor musun?"

"Ama ben erkeğim, erkekler de böyle şeyler söyler. Kırda yürürken ya da beden eğitimi salonunda. Biz kızların yanında söylenmemesi gereken şeyler söyleriz ama bunlar ayrı tabii ki."

Çifte standardın adaletsizliğini açıklamak için zamanın uygun olduğunu sanmıyordum. Guy odasına doğru ilerledi, kapı ağzında dönüp yüzüme bakmadan, "Ah, tabii. Bir de, büyüdüğümde, ne denli ünlü olursa olsun kimsenin çocuklarıma küfretmesine izin vermeyeceğim" dedi.

Kapıyı ardından hızla çarptı.

Billie Holiday ile yaşadıkları Guy'ı sandığımdan daha fazla incitmişti. Oğlumu eski haline döndürecek bir plan yaptım. Önce ondan özür diledim, sonra da birkaç gün onunla alçak sesle konuşup en sevdiği yemekleri pişirdim, onu sinemaya götürüp işe gidene dek akşamları onunla adam asmaca oynadım. Eski haline dönüyordu ki okulundan beni telefonla aradılar.

"Bayan Angelou, ben Marvelland Okulu danışmamyım, biz Guy'ın gelecek dönemde okulun otobüsünü kullanmasını uygun bulmuyoruz."

"Neyi uygun bulmuyorsunuz?... 'Biz' dediğiniz kimler ve oğlum otobüse niye binemeyecekmiş?"

"Okul müdürü, birkaç öğretmen ve ben. Yaptıklarını görüştük... sonunda karar verdik ki- "

"Yaptıkları mı? Ne yaptı?"

"Aslına bakarsanız otobüste terbiyesizce sözler etmiş."

"Hemen oraya geliyorum."

"Yoo, hiç gereği- "

Telefonu kapadım.

Müdürün odasına girip beni karşılayan kurulu görünce kendimi altı metre boyunda kapkara bir gûlyabani gibi hissettim. Ben içeri girdiğimde iki beyaz kadın ve saçları dökülmeye başlamış ufak bir beyaz erkek oturdukları yerden kalktı.

Günaydın dedikten sonra kendimi tanıttım.

"Gerçekten Bayan Angelou, meydana gelen durum sizin

okula gelmenizi gerektirecek denli önemli değildi."

Ufak tefek görünüşlü adam elini uzattı. "Benim adım Baker, Guy'ın danışmanıyım ve onun kötü bir çocuk olmadığını biliyorum. Gerçekten de değil."

Suskun kalan kadınlara baktım. Herkesin konuşmasını bitirmesini beklemek iyi olacaktı.

"Ben İngilizce dersi veriyorum, öğrencilerimden biri olanları bu sabah bana bildirdi."

"Olanları öğrenmek istiyorum."

İngilizce öğretmeni sözcüklerin her birinin tadını çıkartır gibi dikkatle konuşuyordu.

"Anladığım kadarıyla, bir konu üzerinde aralarında konuşma geçiyormuş. Otobüs sizin köşede durduğunda, Guy otobüse binip sohbete katılmış. Daha sonra konuşulan konuyla ilgili kesin ayrıntılar vermiş. Otobüs okula vardığında, birkaç kız öğrenci ağlıyordu. Sonra gelip Guy'ın yaptıklarını bana bildirdiler."

"Guy size ne dedi? Öne sürdüğü özrü ne oldu?"

Diğer kadın sessizliğini bozdu. "Şu ana dek Guy ile konuşmadık. Onu utandırmanın gerekli olmadığını düşündük."

"Yani suçlananı hiç uğraşmadan suçlu kabul ettiğinizi söylemek istiyorsunuz. Böylece siz parası benim ödediğim vergilerden karşılanan okul otobüsüne binme hakkını ne diyeceğini dinlemeden ondan alıyor musunuz? Guy'ı görmek istiyorum. Onu hemen görmek istiyorum. Beyaz öğretmenlerin bir zenci çocuğunun haklarını gözeteceğini nasıl düşünebildim anlamıyorum. Guy'ın söyleyeceklerini dinlemek istiyorum. Hemen şimdi."

Yüzleşme anı beklenmeyen bir başkalaşmaya neden oldu. Daha önce birey olarak zayıf ve çelimsiz görünen üç öğretmen, değişti ve biraraya gelerek tek beyinli üç bedenli bir birim halini aldı. Yüzleri gerildi, bakışları sertleşti.

"Kimse için öğrenciyi dersten çağıramayız. Ayrıca sadece zenci olduğu için hiçbir öğrenciye farklı davranmayız. Ve de zenci çocukların kızlarımıza kötü sözler söylemesine izin ver-

meyiz."

İki kadın söylenenleri uygun bulduklarını gösterircesine sessiz durdular.

Baker onlar adına olduğu gibi tüm beyazlar adına da konuştu.

Durum karşısındaki çaresizliğim ağzıma acı tükürüğün dolmasına neden olmuştu. Yetişmekte olan kara bir çocuğu dünyaya beyaz olarak gelmiş bir adama nasıl anlatabilirdim? Bu iki kadın, oğluna yapmacık bir gururdan başka verecek bir şeyi olmayan zenci bir anayı nasıl anlayabilirdi? Sonsuz zamanın ve eski ilahilerin sözleri olsaydı bile, Guy'a derisinin renginin acımasız bir şaka değil de sağlık dolu bir tasarım olduğunu kanıtlamaya uğraşırken çektiğim sıkıntı dolu anları benimle birlikte yaşatamazdım onlara. Guy'a Tanrı'nın John Henry'ye* çok benzediğini söyleyişimi duysalar beni dine küfretmekle suçlamazlar mıydı? Guy inatçıysa onu bu hale ben getirmiştim. Kendi çocuk kafasında, kendini insan ırkının en iyi temsilcisi olarak görüyorsa, bu benim yaptıklarımdandır ve bunun için de özür dileyecek değilim. Radyo, posterler, gazeteler, öğretmenler, otobüs şoförleri ve satıcılar ona her gün binlerce yolla hiçten geldiğini ve hiçbir yere gitmediğini söylüyordu.

"Bay Baker, sizi anlıyorum. Şimdi, Guy'ı görmek istiyorum." Sesimi yükseltmeden, kontrol ederek konuştum.

"Onu sınıftan çıkaracak olursak eve götürmeniz gerekir. Dersleri bölmeyiz. Kurallarımız böyle."

"Pekâlâ, onu eve götüreceğim."

"Bugün okula gelmemiş sayılır. Ama sanırım bu önemli değil."

"Bay Baker, oğlumu eve götüreceğim." Guy'ı görmem, onun söyleceklerini bilmem gerekiyordu. Daha fazla konuşmak bir işe yaramayacaktı. Daha sonra okuluna geri dönerdi, ancak o an için onun zarar görmediğini hattâ yaralanmadığını bilmek istiyordum.

"Onu dışarıda bekleyeyim. Teşekkür ederim."

*Bir zenci destan kahramanı. (ç.n.)

Guy arabaya atladı, gözlerinde endişe vardı. "Ne oldu anne?"

Öğretmenlerle yaptığım görüşmeden söz ettim ona.

Rahatladı. "Ahh, deme, anne demek bu yüzden geldin okula ha? Önemli değildi. Şu çocukların bazısı çok aptal oluyor. Bebeklerin nereden geldiklerinden konuşuyorlardı. Garip bir sürü şeyden bahsediyorlardı ve doğrusunu bilmeleri gerekiyordu. Ben de onlara penisten, vajinadan, rahimden falan bahsettim. Hani bendeki şu kitap var ya, hayatın başlangıçları üzerine olan, orada yazanlar işte. Ardından bazı kaçık kızlar, babalarının bunu analarına da yaptığını söylediğimde ağlamaya başladılar." Guy kızların gözyaşlarını hatırlayarak neşeyle bir kahkaha attı. "Tüm söylediğim buydu. Söylediklerimde yanlış bir şey yoktu, değil mi?"

"Bak, bazen sessiz durup haklı olmak daha akıllıcadır."

Çocuk oluşunun verdiği bir kuşkuculukla baktı bana. "Ama sen bana her zaman 'Susma, durum ne olursa olsun doğruyu söyle' demez misin? Ben yalnızca doğruyu söyledim."

"Haklısın yavrum. Sen yalnızca doğruyu söyledin."

İki gün sonra Guy, beni çileden çıkaran bir haberle geldi eve. Oğlum kabul edilebilir ölçülerde parlak bir öğrenciydi, ancak yine de "orta" bir öğrenci olmaktan öteye gidememişti. Ama eve getirdiği mektup, aldığı çok iyi notların da gösterdiği gibi, onun ilerleme kaydettiğini ve dönem sonunda başka bir okula gideceğini yazıyordu.

Bu apaçık yalan hem bana hem de oğluma hakaretti, ama ben Guy'ı bulunduğu okuldan en kısa sürede almanın doğru olacağına karar verdim. Onun hakkında çoktan önyargı sahibi olmuş bir yetke ve yönetimin oğluma şamar oğlanı gibi davranmasını istemedim.

Yeni bir okul ve ev aramaya koyuldum. Kara derili olmanın doğanın en çirkin hatalarından biri olarak görülmediği bir yer arıyorduk.

Westlake bölgesi aradığımız gibiydi. Meksikalı, siyah Amerikalı, Asyalı ve beyaz aileler, eski püskü evlerde yanyana

yaşıyordu. Komşular çimlerini biçerken ya da uzun süredir orada bulunan yerel bakkallardan alışveriş yaparken sohbet ediyordu.

İki katlı Viktorya dönemi mimarisiyle yapılmış bir evin ikinci katını kiraladım. Guy yeni sokağımızda oynayan zenci çocukları gördüğünde heyecandan sersemlemişti. Onun bu tepkisi, kara insanlarla ilişkiyi ne denli uzun süredir koparmış olduğunu anlamamı sağladı.

"Yaşasın!" Zıplayıp, vücudunu solucan gibi kıvırarak bağırdı. "Yaşasın! Artık benim de arkadaşlarım olacak! "

1

Daha sonraki bir buçuk yıl boyunca, şarkı söylemek üzere kısa sürelerle şehir dışına gidişlerim dışında, orada oturduk. Guy, haylazlıkları herşeye karşı gelme gereksinimlerini karşılayacak denli delidolu, bununla birlikte çevrenin hoşgörüyle karşıladığı bir grup gencin arasına katıldı.

Yazmaya başladım. Önceleri kendimi kısa taslaklarla, sonraları şarkı sözleriyle sınırladım ve ardından kısa öykülere cesaret ettim. John Killens ile karşılaştığımda, *Gençkan* adlı romanının senaryosunu yazmak üzere kısa bir süre önce Hollywood'a gelmişti "Yazılmakta olan yapıt" diye nitelendirdiği yazılarımdan bazılarını okumaya razı oldu. O ana dek Liberty Plak için altı şarkı sözü yazmıştım fakat John bana yazdıklarımla ilgili eleştirilerini dile getirene dek yazmayı ciddi olarak düşünmemiştim. Bundan sonra biraz daha düşündüm. John, gerçek anlamda konuştuğum, yapıtları yayımlanmış tek zenci yazardı. (Ellilerin başında Paris'te James Baldwin'le tanışmıştım ama onu çok tanımıyordum.) John şöyle dedi: "Birçok yapıtın biraz değişiklik istiyor. Aslına bakarsan herkesin yazdığı birçok şey yeniden yazılabilir. Ama senin inkâr edilemez bir yeteneğin var." John ardından şöyle ekledi: "New York'a gelmelisin. Harlem Yazarlar Loncası'na girmen gerek." Davet açık değildi ama

çok cazipti.

Şarkıcı Abbey Lincoln ile görüşmüştüm. Yıllar önce tanışmış ve Westlake bölgesinde kaldığım süre içinde dostluğu ilerletmiştik. Ama o New York'a taşınmıştı. Telefonda ne zaman konuşsak, aşkı ve romantik ülküsü olan Max Roach'ı övmeyi bitirdikten sonra New York'tan söz ediyordu. En önemli yerdi orası, tam anlamıyla dünyanın merkezi idi. Akıl sahibi bir insanın olması gereken ve kendini geliştirebileceği tek yerdi.

Olur da New York'a gidersem, sahip olmak istediğim yere erişir, orada yerleşir ve başarılı olurum, diye düşündüm.

Los Angeles'tan ayrılmayı istememin bir başka nedeni daha vardı. Guy, eskiden eğlenceli biriyken, giderek ve benden uzaklaşan uzun boylu bir yabancı olmaya başlamıştı. Bilmece ve sözcük oyunları oynadığımız hararetli akşamlarımız ona göre çok eskilerde kalmış anlardı. Çocukluk oyunlarının onun ilgisini hiç çekmediğini söyledi. Evdeki kurallara uyuyordu, bunu da o kurallara karşı gelmekten bıkmış bir tavırla yapıyordu.

İlk gençlik döneminin onu sardığını ve bilinen o ağır güvensizlik duygusu ve endişeleri onun sırtına yüklediğini o sıralarda anlayamadım. Yanımda yaşayıp kimileyin sevgilim olan o ince delikanlı ise oğluma ne olduğunu anlamam için yardım ediyordu, ama can sıkıcı derecede saygılı bir şekilde. Gerçekten de, doğu dinlerine gösterdiği saygı, etyemez bir yemek seçimi ve cinsel perhiz, onu, tamamen olmasa da neredeyse, hayatın anlamı ile ilgili derin konuşmalardan başka hiçbir şey beceremeyen biri yapmıştı.

Annemi aradım; birinci çalışından sonra telefona yanıt verdi.

"Alo?"

"Hanımefendi?"

"Ah, merhaba bebeğim." Beyaz kadınlarınki gibi kesindi konuşması.

Ona şunu dedim: "Seni görmek istiyorum. New York'a taşınacağım ve Kaliforniya'ya ne zaman geri gelirim bilemiyorum. Bir yerlerde buluşup birkaç gün geçirmeye ne dersin. Ku-

zeye doğru gidebilirim, yolun bir kısmında- "

Duraksamadan konuştu. "Elbette seninle buluşmak isterim, tabii. Seni görmek istiyorum bebeğim." Bir seksen boyunda, on dört yaşında bir erkek çocuğum olduğu halde annem bana hâlâ bebeğim diye sesleniyordu. "Fresno senin için iyi mi? Yolun yarısı. O otelde kalabiliriz. Senin orası hakkında yazılanları okuduğunu biliyorum."

"Evet. Ama sorun olacaksa... Ben yalnızca seninle birlikte olalım istedim."

"Sorun mu? Sorun mu?" Sesine o tanıdık bıçak sırtı keskinlik girivermişti. "Yavrum, sen de bilirsin ki o dediğin benim göbek adımdır. Neyse; yasalar, o otel zenci müşteri kabul etmeli, der. Tanrı'nın ve beş tanığın önünde kızımın ve benim birer zenci olduğumuza yemin ederim. Bundan sonra da bizi kabul etmezlerse, o zaman..." Umut dolu yüksek bir sesle güldü, "o zaman kıçlarına tekmeyi yerler."

Konuşmanın bu bölümü bitmişti. Vivian Baxter orada başımıza neler gelebileceğini biliyordu ama kimse onu fikrinden caydıramazdı. Los Angeles'tan San Francisco'ya Güney Pasifik trenine binip onun Fulton Sokağı'ndaki evinde iki gün geçirdikten sonra geri dönüp taşınmak için eşyalarımı toplasam daha iyi olurdu ama bunun farkına vardığımda çok geçti artık.

Aile dedikodusu yapıp eyaletin ortasında gerçekleşecek buluşmamızın gününü kararlaştırırken sesi yeniden yumuşadı.

1959 yılında Fresno, Palmiye ağaçlarıyla kaplı ve koyu bir güney aksam kullanılan bir şehirdi.

Beyaz nüfusunun çoğu Steinbeck'in Joad'larının torunlarıydı sanki, kara derili vatandaşlarıysa orta Kaliforniya'nın tozlu sokaklarını Arkansas ve Mississippi'nin çamurlu yollarına yeğleyen çiftlik işçileriydi.

Külüstür Chrysler arabamı bir yan sokağa parkedip kısa yolculuklarda gerekli eşyaları içine koyduğum bavulumu alarak Desert Hotel'e çıkan köşeyi döndüm. Annem üçte buluşmamızı önermişti, bu onun saat ikide orada hazır olacağı anlamına

geliyordu.

Otel lobisi bir satış bayileri toplantısı için karşılama bayraklarıyla süslenmişti. Alçak avizelerin altında kırmızı suratlı adamlar şişman kadınlarla birarada gülüşüp konuşuyordu.

Benim içeriye girmem içerideki tüm hareketin durmasına neden olmuştu. Bütün başlar beni görmek için çevrildi, bütün gözler önce kuşku, sonra da öfkeyle parıldadı. Arabaya geri dönüp Los Angeles'a, duvarları afişle dolu evime çekip gitmek geldi içimden. Vücudumu dikleştirdim ve yüzüme ilgisizmişim gibi bir hava vermeye zorlayarak resepsiyona yürüdüm. Yukarıdaki saat iki kırk beşi gösteriyordu. "İyi günler. Barınız nerede?" Yuvarlak yüzlü genç bir adam gözlerini devirerek arkamı işaret etti.

"Sağolun."

Kalabalık, geçmem için bir koridor açtı; giriş kapısına varmadan sırtıma bir bıçak saplanabileceği ya da boynuma bir kement geçirilebileceğini bilerek sessizliğimi bozmadan aralarından geçtim.

Annem, Dobbs stili şapkası ve koyu sarı renkli süet tayyörünü giymiş barda oturuyordu. Bavulumla içeri girip yanına oturdum.

"Merhaba bebeğim." Gülümsemesi beyaz bir yarımaydı. "Erkencisin." Erken geleceğimi biliyordu. "Jim, bakar mısın?" Ayrıca, onun barmenin adını çoktan öğrenmiş ve ilgisini çekmiş olduğunu biliyordum. Adam ona sırıttı.

"Jim bu benim bebeğim. Ne sevimli değil mi?"

Jim, bakışlarını annemden çekmeden, başıyla doğruladı. Annem öne doğru eğilip beni dudaklarımdan öptü.

"Ona viski ve su ver, kendine de doldur biraz."

Jim tam tereddüt ettiği sırada annem atıldı.

"Hadi Jim, sakın hayır deme. Kimse tek ayak üstünde yürüyemez." Annem gülümsedi, barmen de dönüp içkileri hazırlamaya koyuldu.

"Bebeğim, iyi gördüm seni. Nasıl gitti yolculuğun? Hâlâ o külüstür Chrysler'ı mı kullanıyorsun? Lobideki insanları gör-

dün mü? Öyle çirkinler ki insanı durup düşünmeye zorluyorlar. Guy nasıl? New York'a niye gidiyorsun? Guy bu taşınmadan memnun mu?"

Jim içkimi tezgâhın üstüne koydu, sağlığımıza içmek için kadehini kaldırdı.

Annem bardağını kaldırdı. "Şerefine Jim." Sonra bana döndü. "Sağlığına bebeğim." Gülümsediğinde, onun gördüğüm en güzel kadın olduğunu bir kez daha anladım.

"Senin de anne."

Ellerimi tuttu, birleştirip ovuşturdu.

"Üşümüşsün. Hava sıcak ama sen donmuşsun. Birşeyin yok ya?"

Annemi şimşek ve gökgürültüsü dışında hiçbir şey korkutamazdı. Ona otuz bir yaşında olduğum halde lobideki beyazlardan aptal gibi korktuğumu söyleyemezdim.

"Yok birşey anne. Havalandırmadan olmalı."

Yalanımı kabullendi.

"O zaman içkilerimizi içip odamıza çıkalım. Sana söyleyeceklerim var."

Tezgâhın üzerinden kağıt paraları topladı, saydı ve aralarından iki teklik aldı.

"Saat kaçta açıyorsun Jim?"

Barmen döndü ve sırıttı. "Her sabah on birde açıyorum."

"O zaman senin şansını açayım biraz. Viski ve su, hatırında olsun. Saat on birde. Buyur, bu senin için."

" Ah, hiç gerek yoktu."

Annem tabureden inmişti. "Biliyorum. İşte bu yüzden kolay. Sabaha görüşürüz."

Elimde valizimle onu takip ederek karanlık bardan çıkıp gürültülü lobiye girdim. Konuşma uğultusu yine kesildi, fakat annem bununla hiç ilgilenmedi. Kalabalığın arasından geçip resepsiyona vardı.

"Bayan Vivian Baxter Jackson ve kızı. Bizim için oda ayırmıştınız." Annem birkaç defa evlenmişti ama kızlık soyadını her zaman tutardı. Evli olsun olmasın kendini hep Vivian Bax-

ter olarak görürdü.

Söyledikleri birer komuttu. "Ayrıca komiyi de da çağırın lütfen. Eşyalarım arabamda. İşte anahtarlar. Çantanı buraya bırakabilirsin bebeğim." Görevliye dönerek, "Komiye söyleyin kızımın da çantasını odamıza getirsin" dedi.. Görevli, tezgâhın üzerine bir belge uzattı yavaşça. Annem cüzdanını açtı, altın kaplama Sheaffer marka kalemini çıkardı ve imzasını attı.

"Anahtarı verir misiniz lütfen." Görevli yine aynı yavaşlıkla anahtarı anneme uzattı.

"İki yüz on. İkinci kat. Teşekkürler. Hadi bebeğim." Otelin ırk ayrımı tablosu daha birkaç ay önce uygulamadan kaldırılmıştı ama annem oranın yıllardır müşterisiymiş gibi davranıyordu. Resepsiyonun sağ yanında sarmal bir merdiven vardı ve yapılan bayi toplantısı için orada bulunan bir grup geveze müşteri asansörün önünde bekliyordu.

"Merdivenlerden çıkalım anne" dedim.

"Asansöre bineceğiz" dedi annem ve önündeki 'yukarı' yazan düğmeye bastı. Bekleyenler bizim o an orada bulunmamız yaşamlarındaki herşeyin değerini yok etmiş gibi baktılar bize.

Asansörden çıkınca annem bir an durdu, sonra dönüp koridorun solundaki 210 numaralı odaya yürüdü. Kapıyı açtı ve içeri girer girmez elindeki çantayı yatağın üzerine fırlatıp pencereye koştu.

"Otur bebeğim. Sana aklından hiç çıkarmaman gereken birşey söyleyeceğim."

O perdeleri açarken ben de bulduğum ilk sandalyeye oturdum. Günışığı, onun silüetini ortaya çıkarmıştı, yüzü seçilmiyordu.

"Hayvanlar korkuyu hisseder. Bunu anlarlar. Sen de biliyorsun, insan da bir hayvandır. Kimseye korktuğunu anlamasına fırsat verme. Hele topluluk halindelerse... kesinlikle, asla. Korku insanın içindeki en kötü şeyi ortaya çıkarır. Bak, o lobide sen ürkek bir tavşan gibiydin. Bunu ben farkettim ve oradaki herkes de farketti. Eğer ben olmasam hepsi toplanıp senin üstüne çullanabilirdi. Ama benim hissettirdiğim birşey onlara eğer

ikimizden biriyle uğraşacak olurlarsa kaçacak delik aramaları gerektiğini ima etti, çünkü o zaman anaları da yardım edemezdi onlara."

Bir genç kız gibi kahkaha attı. "Çantama bir göz atsana." Çantasını açtım.

"Desert oteli bizi kabul etmeye hazırlansın, yoksa o hazır değilse ben Desert otel için hazırım."

Çantasının dibinde, makyaj çantasıyla yarı gizlenmiş durumda bir lacivert Alman Luger'ı duruyordu.

"Oda servisi mi? Burası 210 numaralı oda. Bir kova buz, iki bardak ve bir şişe Teachers marka İskoç viskisi istiyorum. Teşekkürler."

Komi çantalarımızı getirmişti, biz de duş alıp üstümüzü değiştik.

"Biraz kokteyl içtikten sonra aşağı inip yemek yeriz. Ama önce biraz konuşalım. Niye New York? Sen 52'de oraya gitmiş sonra eve geri yollanmıştın. Birşeylerin değiştiğini sana düşündüren nedir?"

"John Killens adında bir yazarla tanıştım. Yazmak istediğimi söylediğimde beni New York'a çağırdı."

"Söz ettiğin yazar kara derili değil mi?" İlk evliliğimi yaptığım Yunanlı'dan beri annemin içinde bir zenci damadı olması umudu yatıyordu.

"Bu adam evli anne, düşündüğün gibi değil."

"Bu çok kötü. Yüz erkekten doksan dokuzu kız arkadaşları için karılarını boşamaz, boşayan tek kişi de yepyeni bir kız arkadaşı olunca boşar karısını."

"Ama doğru söylüyorum, düşündüğün gibi değil. Karısı ve çocuklarıyla tanıştım. New York'a gidip birkaç hafta onlarda kalacağım, kendime kalacak yer ayarlayıp Guy'ı aldırtacağım"

"İki hafta boyunca Guy nerede kalacak? O koca evde tek başına değil herhalde. Daha yaşı on dört o çocuğun."

Guy'ı ayrılacağım adamın yanında bırakmayı düşündüğümü söylesem, annem öfkeden kudururdu. Vivian Baxter sağlıklı kuşkuculuğu sayesinde bugüne dek gelebilmişti. Terkedilen

bir sevgilinin, torununa iyi davranacağına asla inanmazdı.

"Bir arkadaşımla konuştum. Hem altı üstü iki haftacık"

Her ikimiz de onun beni ve erkek kardeşimi on yıl boyunca babaannemin eline bıraktığını ve bize onun baktığını gayet iyi biliyorduk. Birbirimize baktık, ilk konuşan o oldu.

"Haklısın. Sadece iki hafta. Biraz da benden söz edelim. Denize gidiyorum."

"Ne dedin?"

"Deniz ticaret filosuna katılıyorum."

Hayatımda bir bayan gemici hiç duymamıştım.

"Gemi Aşçıları ve Hizmetlileri sendikasımn üyesi olarak."

"Neden?" diye sordum inanmaz bir sesle. "Neden?" O zaten bir ameliyat hemşiresi, bir emlak komisyoncusu, bir berber ve otel sahibiydi. Neden denize açılıp gemicilerin hiç de ışıltılı olmayan zor hayatlarını yaşamak istiyordu ki?

"Çünkü bana zenci kadınların sendikalarına üye olamayacağını söylediler. Onlara ne dedim biliyor musun?"

Ne dediğini tahmin ediyordum ama hayır anlamında başımı salladım.

"Onlara dedim ki, 'İddiaya var mısınız?' Ben bu kapıdan içeriye adımımı atacağım, her ırktan kadınlar bu sendikaya üye olup, gemiye binip denize açılana dek." Kapı çalındı. "Girin."

Üstünde üniformasıyla zenci bir erkek belirdi kapıda, bizi görür görmez şaşkınlıkla durdu.

"İyi akşamlar. Tepsiyi oraya koyuver. Teşekkürler."

Komi tepsiyi yerleştirdi ve döndü.

"İyi akşamlar, beni çok şaşırttınız. Gerçekten. Sizin gibileri göreceğimi ummuyordum. Gerçekten."

Annem elinde parayla ona doğru yürüdü.

"Kimi bekliyordun ki? Kraliçe Viktorya'yı mı?"

"Yo, hayır, bayan onu demedim. Yani... Bizim ırkımızdan insanlar... burada...yani ilk kez görmek bizim gibileri... yani şey..."

"Bu senin." Annem ona bahşiş verdi. "Biz yalnızca bu oteldeki müşterilerdeniz. Teşekkür ederim ve iyi akşamlar." Kapıyı

açtı ve bekledi annem. Zenci komi ağzında gevelediği iyi akşamlar dileğinden sonra dışarı çıktı ve annem kesin bir tavırla kapıyı kapattı.

"Anne, çok ayıp ettin."

"Eh, yavrum, ben şöyle düşünüyorum. O da zenci ben de ama biz akraba değiliz. Hadi içkimizi içelim." Gülümsedi.

Daha sonraki iki gün boyunca annem beni yirmi yıldır birlikte kağıt oyunları oynadığı eski arkadaşlarıyla tanıştırıp övündü.

"Bu benim bebeğim. Kendisi Mısır'ın, Milano'nun, İtalya'nın ve İspanya'nın ve de Yugoslavya'nın her yerini dolaşmıştır. Hem şarkıcı ve dansçıdır da."

Arkadaşları benim başarılarımdan yeterince etkilendikten sonra, şaşkınlıklarını iyice arttırmak için birşey daha ekledi: "Ben de birkaç gün içinde kendi başıma denize açılıyorum."

Desert Hotel'in boş lobisinde birbirimize sarıldık, ayrılışımızdan bir gün önce bayiler toplantısı bitmişti.

"Kendine dikkat et. Oğluna da iyi bak, hiç aklından çıkarma New York da Fresno gibi bir yer. Sadece biraz daha fazla insan daha büyük binalarda yaşıyor. Zenciler değişemez çünkü beyazlar değişmeyecek. Dilediğin şeyi iste ve aldığının karşılığını ödemeye hazır ol." Beni öptükten sonra sesi fısıltıya dönüştü. "Önce ben gideyim bebeğim. Sevdiğim bir insanın gidişini görmeye dayanamıyorum."

Yeniden kucaklaştık ve onun, aydınlık sokakta kalçalarını kıvıra kıvıra gidişini izledim.

Eve döndüğümde kendimi toparladım ve Guy'ı yanıma çağırdım. Guy çağrıma uyarak oturma odasına girdi, sonra geri gidip kapıya dayandı.

"Guy seninle konuşacaklarım var, lütfen gel otur." Bu durumda ayakta durabiliyorsa hiç oturmazdı, hayatın sıkıcılığına yukarıdan bakardı. Oturdu, tabii beni susturmak için.

"Guy taşınıyoruz." Ah, o ne, gözlerinde bir ilgi ateşi parladı ama çok geçmeden kontrol altına aldı onu da.

"Yine mi? Tamam. Yirmi dakikada toparlanabilirim. Daha önceden toparlanma süremi ölçmüştüm." Yüzeye çıkmak için çok çaba harcayan doğal acıyı dizginledim.

Dokuz yıllık okul yaşamında San Francisco'nun beş ayrı bölgesinde, Los Angeles'ın üç şehrinde, New York'ta, Hawai'de ve Ohio'ya bağlı Cleveland'da yaşamıştık. Ben iş takip etmiş ve gösterişli okul psikoloğunun tavsiyesine uymayarak Guy'ı da yanımda sürüklemiştim. Psikolog beyazdı, elbette okumuştu ve elindeki bu değerli şeyleriyle onun parasal durumunun iyi olduğunu biliyordum. Genç bir zenci çocuğun bu ırkçı dünyada nelere gereksinim duyduğunu nereden bilebilirdi ki?

Paranın bol olduğu zamanlarda gösterişli otellerde kaldık, oda servisinden yedik içtik. Diğer zamanlarda yurtlarda kaldık. Odayı bölsün diye odanın ortasına çarşaflar astım, gizlice ocağın üzerinde sacda en sevdiğimiz yemekleri pişirdik. Çok sık yer değiştirmemiz yüzünden Guy arkadaş edinecek ve bu arkadaşlığı sürdürecek zaman bulamamıştı ama genellikle hep birlikteydik ve çok eğleniyorduk. Artık, ergenlik sonrası dönem ona hükmetmeye başladığından aramızdaki arkadaşça takılmalar sona ermişti. Onu bir taşınmayla daha tehdit ediyordum.

"Bu kez sonuncu. Sonuncu olacak, umarım."

Yüzünden bana inanmadığı belliydi.

"New York City'ye gidiyoruz." Gözleri bir an parıldar gibi oldu ama aynı hızla donuklaştı yine.

"Cumartesi günü yola çıkmak istiyorum. John ve Grace Killens bizim için ev bakıyorlar. Şimdilik onlarda kalacağım, sen de iki hafta içinde yanıma gelirsin. Anlaştık mı?" Ebeveyn hükmü o kadar doğal oluyor ki bunun sadece çocuklar ayırdına varıyor. Gerçekte ondan izin alıyor falan değildim. Bunu bildiğinden hiç karşılık vermedi.

"Ray'den iki hafta boyunca seninle evde kalmasını istemeyi düşünüyorum. Sadece sana arkadaş olsun diye. Buna ne dersin?"

"Hiç bir itirazım yok anne" Ayağa kalktı. Boyu o denli uzundu ki bacakları sanki omzundan başlıyordu. "İzninle."

Pek doyurucu olmayan aile sohbetimize böyle son verdi. Benim erkek arkadaşımla görüşmem gerekliydi daha.

Sabah günışığında yanyana oturduğumuzda Ray'in yakışıklı sarı yüzü her zamanki gibi yumuşak ve sakindi.

"Cumartesiye New York'a gidiyorum"

"Yaa, iş bağlantısı mı yaptın?"

"Hayır. Henüz yapmadım."

"İş anlaşması olmadan New York'la yüzleşeceğimi hiç sanmam..."

Tam sırasıydı.

"Sadece Guy ve ben gidiyoruz. Orada yaşayacağız"

Tüm vücudu sarsıldı, yüz kasları seyrimeye başladı. İlkin benim için endişelenmiş olabileceği geldi aklıma. Bedenini yönetişini seyrettim. Uzun dakikaların ardından yumrukları açıldı, uzun parmakları gevşedi ve dudakları normale döndü.

"Yardımcı olabileceğim birşey var mı?"

Evde kalmayı ve Guy'ı iki hafta sonra benim yanıma yollamayı kabul etti. Daha sonra, isterse eve kendi yerleşir, isterse kapatabilirdi. Elbette, arkadaşlığımız sürecekti.

2

John ve Grace Killens iki çocukları ve John'un annesiyle Brooklyn'de ferah bir evde yaşıyordu. Beni uzun bir yolculuktan dönen bir dostlarıymışım gibi ağırladılar. John beni kapıda karşıladı. "Kızım, en sonunda köyden kurtuldun. Ayakkabından çamuru sil de gir içeri, evindeymiş gibi davran."

Grace daha suskundu. "New York'a hoş geldiniz. Geldiğinize çok memnun oldum."

Konukseverlikleri resmi değildi, bir konuğu rahatsız edecek abartılı hareketlerden kaçınıyorlardı. Orada kaldığım ilk günler evi ve içindekileri tanımakla geçti. John şevkatli olmaktan gerçekten zevk alıyordu. Hoş görünüşlüydü ve açık kahverengi çehresinde koyu kahverengi gözleri değişmeli olarak yanabiliyor ya da baktığı yeri delip geçebiliyordu. Çok canlı ko-

nuşuyor, ellerini dinleyicisine armağanmış gibi sağa sola sallıyordu.

Grace şirin ve zarifti, ama John'un başarısına izin vermemiş ya da John'un bağımsız düşüncesine hep karışan büyük aşkı olmuştu.

John'un annesi Willie Ana, Güneyli geçmişini manolya korsaj gibi kuşanmış, hep canlı, dinç, altmışlarında bir kadındı. Bu kadın çocuklarını büyüten, çok çalışan, ilkeleri için dövüşen ve mizah gücünü hâlâ yitirmemiş bir avuç zenci kadından biriydi. İnsanın gözünün önünde canlandırabileceği, ırkçı, somurtkan Güney'de geçen öyküleriyle sık sık kendisine hayran bırakırdı aileyi. Masalları değişikti, olay örgüleri de çeşitliydi; kötü kişiler hep beyaz, onlara karşı koyan kahramanlar da cesur ve akıllı zencilerdi.

Killens ailesinin en küçük çocuğu Barbara, hızlı konuşan, tarçın renkli, yel gibi evde oradan oraya koşan bir erkek Fatmaydı. Ağabeyi Jon, daha sakin ve nazikti, yavaş hareket ediyor, çok az konuşuyor ve sanki dünyanın hesaba gelmeyen şeylerini düşünmenin verdiği yükten ezilmiş gibi görünüyordu.

Takma adı Chuck olan Jon dışında herkes evde hiç durmadan konuşuyordu. Fikir alışverişi hoşuma gitse de konuşulan konu açıklayamayacağım denli itici geliyordu bana. Beyaz erkekleri, beyaz kadınları, beyaz çocukları ve beyazların tarihini eleştirdiler, özellikle zencileri ilgilendirdiği kadarını.

Yaşamımı şehirlerin ilk basamaklarında, köylerin arka bahçelerinde, mutfaklarda, oturma odalarında kara insanların konuşmalarına katılarak ve dinleyerek geçirmiştim. Fakat beyazlar konusuna bu denli fazla yer verildiğini hiç görmemiştim.

Elbette, Arkansas'da, gençliğimde, pamuk çırçırına, kereste fabrikasına, güzel evlere ve taş kaldırımlara beyazların sahip olduğunu bilen zenci çocuklar, beyazların sahip olmadığını sandıkları birşey bulmak zorunda kalmışlardı. Tümüyle kendilerine ait birşey edinme gereksinimi cinselliğe olan ilginin filizlenmesiyle çakışmıştı. Çocuklar, büyüklerin duyamayacağı şe-

kilde arzuyla şu şarkıyı söylerdi:

"Beyazın yoktur büzüğü ...
Yoktur, yoktur düdüğü ...
Cansızdır onların çükü ...
Yapamazlar o işi ...Yapamazlar sabaha dek ...
Yoktur onların gücü."

Sonraki yıllarda Kaliforniya'da bu şakalar azaldı ve işler daha zorlaşmaya başladı. Beyazlar konuşmalarımıza ne zaman girecek olsa öfke her zaman yerini buluyordu. Rahip Martin Luther King Jr.'a yapılanları, Mississipi'de Emmett Till'in öldürülmesini tartıştık; her yerde aşağılamalar ve sözde haddini bildirmelerin hepsi aslında ruhlarımızı sakatlamayı hedefliyordu. Beyazlarla dalga geçildiğini, onlara küfredildiğini ve onların kıskanıldığını duymuştum ama bu konuların bir zenci ailesinin samimi ev sohbetine hakim olduğuna ilk kez tanık oluyordum.

Killens ailesinde eğlencenin sözü geçecek olsa, biri hemen ailece tanıdıkları Harry Belafonte'nin Miriam Makeba adında bir Güney Afrikalı şarkıcıyla birlikte çalıştığını ve Güney Afrika'nın Güney Philadelphia'dan farksız olduğunu söylerdi. Batı Hint Adaları, din ya da moda sohbet konusu olduğunda, bir iki dakika içinde kendimizi ırksal baskının, ırksal gelişim ve ırksal bütünleşmenin doğasını şevkle incelerken buluyorduk.

Bu amansız eleştiri beni rahatsız etmeye başlamıştı; karşı görüşte olduğumdan değil ama beyazların, ne benim tüm düşüncelerimde yer alacak denli ilginç olduklarını, ne de tüm hareketlerimi kontrol altına alacak denli güçlü olduklarını düşünüyordum.

Killens'ların yakınında bir daire buldum. Gündüzlerimi iki yatak odasını boyamak ve satın aldığım elden düşme eşyalara çeki düzen vermekle geçiriyor, akşam olduğunda da Killens'ların evine yatmaya gidiyordum.

Bir akşam tüm aile yattıktan sonra John ile oturup birer kadeh içki içtik. Ona niye her zaman öfkeli olduğunu sordum. Otobüs şirketlerini boykot eden ve ayrımcılığa karşı çıkan Ala-

bama zencilerini haklı bulduğumu, öte yandan da Kaliforniyalı zencilerin, hem gerçek hem de mecazi anlamda, Güney vebasından binlerce mil uzakta olduğunu söyledim ona.

"Hadi kızım, boşversene. Georgia Aşağı Güney'de. Kaliforniya ise Yukarı Güney'de. Eğer bu ülkede kara deriliysen tarımla uğraşıyorsundur. Efendilerle uğraşman gerekir. Onların kötü kalpli efendiler olup olmadığı tartışılabilir ama emin ol ki hepsi efendi olduklarını düşünür... Onlar böyle düşünürse, bu durumda onların seni köle olarak gördüğünü düşünmen yararına olur. Belki akıllı bir köle, belki şirin bir köle ya da iyi bir köle ama sonuçta hepsi aynı, köle."

John'a New York'ta bir yıl yaşadığımı hatırlattığımda hemen atılıp şöyle karşılık verdi: "O zaman sen bir dansçıydın. Dansçılar diğer dansçılardan başka kimseyi görmez. Onlar görmez, görülmek için vardır hepsi. Bu kez New York'a bir yazarın gözüyle kulağıyla ve burnuyla yaklaşmalısın. Ancak o zaman gerçek New York'u görebilirsin."

John haklıydı. Yedi yıl öncesinde, New York'tayken ilgim, burslu okuduğum dans stüdyosu, oğlum ve bozulmakta olan ilk evliliğim arasında gelişigüzel dağılmıştı. Gerçekten de o günlerde New York'u öğrenmeye ne zamanım, ne de niyetim vardı.

John'un gözleri parıldıyordu, tek dinleyicisi ben olmama karşın sanki bir oda dolusu insana sesleniyormuşcasına duygu yoğunluğu içindeydi.

"Sana ne yapman gerektiğini söyleyeyim. Yarın Manhattan'a git. Önce Times Meydanı'na git. Arkansas'da görmeye alıştığın insanları göreceksin. Aksanları değişik olabilir, giyimleri de farklı olabilir ama eğer beyaz Amerikalılarsa hepsi Güneyli çatlaklardandır. Sonra Harlem'e git. Harlem bu ülkenin en geniş çiftliğidir. Orada takım elbiseli yelekli avukatlar görürsün, mink kürkler giyen emlak komisyoncuları, beyaz Cadillac süren pezevenkleri. Ama hepsi de ortakçadır. Allahın belası bir tarlada ortakçıdır."

John'un tavsiyesi üzerine Harlem'i görmek istedim ama

buna fırsat bulamadan Guy geldi. Onu havaalanında karşıladım ve eve girer girmez oturma odasının ona küçük geldiğini gördüm. Bir ay kalmıştık ve o beş santim daha uzamış ve benden yıllarca uzaklaşmış gibi görünüyordu. Aceleyle boyanmış beyaz duvarlara ve seçip astığım Van Gogh kopyalarına baktı.

"Herşey tamam. Daha önce yaşadığımız diğer evlere benziyor."

Onu tokatlamak geldi içimden. "Eh sokaktan biraz daha iyidir."

"Ah, anne, sakin ol. Buna gerek yoktu." Sesindeki üstünlük, ayrı kalmış olmamızın onu ne denli kırdığının göstergesiydi.

Sırıttım. "Tamam. Özür dilerim. Masayı nasıl buldun? Her zaman büyük bir çalışma masan olsun isterdin. Hoşuna gitti mi?"

"Ah tabii, ancak benim masayı küçük bir çocukken istediğimi biliyorsun."

Aramızdaki hava uzaktan bir hor görmeyle ağırlaşmıştı. Onu çok iyi anlıyordum.

Ben üç yaşındayken, annemle babam Kaliforniya Long Beach'te boşanmış ve benimle birlikte dört yaşındaki ağabeyimi tek başımıza babaannemize yollamışlardı. Stamps Arkansas'da oturan Bayan Annie Henderson'a giderken, ilgilenenler için üzerinde bizlerin Marguerite ve Bauley Johnson olduğumuzu belirten şeritler takmıştık bileklerimize.

Yedi yaşımdayken, felaket denebilecek ve, şükürler olsun ki, kısa süren görüşmemiz dışında on üç yaşıma dek annemle babamı görmedik.

Kaliforniya'da annemle yeniden biraraya gelmemiz görülesi bir şenlikti; gözyaşları, sarmaş dolaş olmalar ve ruj izli öpücükler. Tüm bu güzel anları yaşarken ve sonrasında, ne yazık ki, onun yıllar boyunca bizi aramaya gereksinim duymadan yaşadığını biliyordum.

Şu an benim öfkeli oğlum aynı şeyi bilmenin verdiği acıyla boğuşuyordu. Bir aydan daha az bir süre ayrı kalmıştık.

Ben ayrı geçen her günümüzün keyfini sürerken o da istemediği bir konuğu evinde barındırmak zorunda kalmıştı.

İncinmişliğini umursamazlıkla kapatıyordu ama ben onun yüzünü kendiminkinden daha iyi biliyordum. Her kıvrım, her düzlük, gözlerindeki ışık ya da gölge benim titiz özenimin ürünüydü. Ben on yedi yaşında serüvenci bir bekârken doğmuştu; birlikte büyümüştük. On dört yılının çoğunluğunu babasız geçirdiği için, aramıza yeni bir erkek getirdiğim zaman gözündeki panik ışıltıları yerini hor görmeye bırakırdı. Yeni gelen erkeğin benimle ilgilenip bana saygı gösterdiğini gördüğünde rahatlığının ayırdmdaydım. Erkekler her seferinde eşyalarını toplayıp giderken aklının karıştığını, yüzünün allak bullak olmasından anlıyordum. Sorulamayan soruyu biliyordum. "Adamı yolladı evinden. Ben de canım sıkacak olursam ne yapar?" Elleri ceplerinde, ayakta bekledi, benim ona duyduğum sevginin sürekliliğine onu inandırmam için. Sözcükler boşunaydı.

"Okulun üç sokak ötesinde, büyük bir park var, neredeyse Fulton Sokağı'ndaki kadar güzel."

Birlikte piknik yaptığımız, onun bisiklet sürmeyi öğrendiği San Francisco'daki parktan söz edince yüzünde ufacık bir gülümseme belirmeye başladı ama çok kısa süre içinde kendini kontrol edip yüzündeki gülümsemeyi kovaladı.

"...hem Killens'ların çocuklarını sevmişsindir. Evleri köşeyi döner dönmez, şurada."

Başım öne arkaya sallayıp yaşlı adamlar gibi konuştu. "Birçok insan misafirliklerinde olduklarından daha farklıdır evlerinde. Görelim bakalım New York'ta Kaliforniya'da oldukları gibiler mi."

Gençlere özgü alaycılığı görmek üzücüydü, çünkü bu gelecekte olacakların bir göstergesiydi.

"Guy, biliyorsun seni seviyorum ve iyi bir anne olmaya çalışıyorum. Doğru olanı yapmaya uğraşıyorum ama kusursuz değilim." Sessizliği bunu doğruladı. "Umarım seni kıracak birşey yaptığımda seni sevdiğimi ve bunu bilerek yapmadığımı aklından çıkarmazsın..."

Yüz ifademi çözmeye çalışıyor sesimin tonunu inceliyordu.

"Annecim..." Biraz rahatladım. "Anne" resmi, soğuk ve kabul etmez bir sözcüktü. "Annecim" ise yakınlık ve bağışlama demekti.

"Annecim, biliyorum. Biliyorum ki elinden gelenin en iyisini yapıyorsun. Ben de sana gerçekten kızgın değilim. Sadece bu Los Angeles yüzünden... "

"Roy sana bir şey mi yaptı?... Sana kötü mü davrandı?"

"Yo, hayır annecim. Sen gittikten bir ay sonra o da gitti"

"Yani tek başına mı kaldın?"

Şaşkınlıktan bedenim öfkeyle sarsıldı. Tüm normal işlevlerim hızlandı. Gözyaşlarım gözümde birikip görmemi engelliyordu. Guy yaşının yarısına inmiş ve birdenbire bir yaz kampta yastığının altında kasap bıçağıyla uyuyan yedi yaşında bir çocuk olmuştu yine. Ben New York'ta rahat bir şekilde yaşarken o yastığının altına ne gizlemişti?

"Yavrum. Canım, sana telefon ettiğimde neden söylemedin bunu? Hemen yanına gelebilirdim."

Şimdi sakinleştirme sırası ondaydı. "Sen iş bulup ev arama peşindeydin. Hem hiç korkmadım."

"Ama Guy sen daha on dördündesin. Ya başına birşey gelmiş olsaydı?"

Çıt çıkarmadan bana baktı, üzüntümü ölçüyordu. Aniden ilerledi ve sandalyemin yamnda durdu. "Annecim, ben bir erkeğim. Kendime bakabilirim. Endişelenme. Gencim ama ben bir erkeğim." Eğildi ve beni alnımdan öptü. "Mobilyanın yerini değiştireceğim. Masamın pencereye bakmasını istiyorum." Holde yürüdü gitti.

Zenci anne her kapıda yıkımı, her pencerede suskunluğun nedenini sezer; kendisi bile duyduğu kuşkunun üstündedir. Çocuklarını yeterince sevip sevmediğini - ya da daha kötüsü, onları haddinden fazla sevip sevmediğini sorar durur kendine. Bakışları onu utandırıyor mu - ya da daha korkuncu, çekiciliğinin çok fazla oluşu oğlunun ona tutku duymasına, kızınınsa

ondan nefret etmesine yol açar mı? Evli değilse, itirazlar artar. Eşinin olmaması onun eşini istememiş olmasını ya da onun eşi tarafından istenmemiş olduğunu gösterir. Ama o, ilerde bir eş olacak çocuklar yetiştirir. Kapısının dışında bütün güç kendisi gibi, çocukları gibi bakmayan, düşünmeyen ve davranmayanların elindedir. Öğretmenler, doktorlar, satıcılar, kütüphane görevlileri, polis, sosyal yardım memurları hep beyazdır ve onun ailesinin ruh halini, durumlarını ve kişiliğini kontrol ederler. Tüm bunlara karşın, ev içinde zenci annenin, her kapı çalışında, her telefon çalışında yapmacık olduğu ortaya çıkan bir yönetme hakkı olduğunu göstermesi gerekir. Böyle ters durumlarda, sıcak tutan ama boğmayan bir denge yorganı sağlamalıdır, ayrıca onunla baş edilemeyeceğini dile getirmeden çocuklarına beyazların gücünün etkisi hakkındaki gerçeği söylemesi gereklidir.

"Baksana annecim. Gel de bak."

Mobilyanın her birinin yeri değişmişti ama oda eskisi gibi görünüyordu.

"Beğendin mi? Yemekten sonra seninle Scrabble oynarız. Sözlük nerede? Akşam yemeğinde ne yiyoruz? Televizyon çalışıyor mu? Açlıktan geberdim."

Oğlum evindeydi ve biz yine bir aile olmuştuk.

Harlem Yazarlar Loncası John'ların evinde toplanıyordu; benimse avuçiçlerim terliyor, dilim kuruyordu. Çok fazla katı kurallara bağlı olmayan bu topluluk, üyelik kartları ve ödenekleri olmadan, sadece bir tek kesin kural koymuştu: Her çağrılı konuk üç oturum boyunca dinleyici olarak bulunabilir, ondan sonra üzerinde çalıştığı yapıtından birşeyler okumak zorunda kalırdı. Sıra bana gelmişti.

Sarah Wright ve Sylvester Leek bir köşede oturmuş sessizce konuşuyorlardı. John Clarke raftaki kitapların adlarına bakıyordu. Mary Delany ve Millie Jordan paltolarını Grace'e verirken birbirlerini selamlıyorlardı. Diğer yazarlar çoktan oturma odasında yarım daire şeklinde yerlerini almıştı.

John Killens yanımdan geçti, omzuma değerek yerini aldı

ve herkesi toplanmaya çağırdı.

"Tamam millet. Hadi başlayalım." Sandalyeler yerde sürüklendi, sesler koltukaltlarımda yankılanıyordu. "Biliyorsunuz, en yeni üyemiz, Kaliforniyalı şarkıcımız, yeni oyunundan birşeyler okuyacak. Adı nedir Maya?"

"*Bir Aşk, Bir Yaşam.*" Her zaman gür çıkan sesim tizleşmiş ve kısılmıştı.

Bir yazar oyunun kaç perdelik olduğunu sordu. Yine kısık sesle yanıtladım: "Şimdilik yalnızca bir perdelik."

Herkes kahkahalarla güldü. Şaka yaptığımı sanmışlardı.

"Eğer herkes hazırsa başlayabiliriz." John not defterini eline aldı. Yazarlar not almaya hazırlanırken çok fazla kağıt gürültüsü oldu.

Bedenimin ani değişimine karşın kişileri ve yer tanımını yaptım. Kulaklarıma dek kızarmıştım ama kısık sesimi düzeltmeye yetmemişti bu. Ellerim titrediği için elimdeki sayfaları dizime dayadım ama bu da dizlerimin bana oynadığı oyun yüzünden işe yaramadı. Dizlerim topuklarımı yerden keserek kalktı ve ardından pelte gibi titremeye başladı. Oyunu okumaya başlamadan önce beklemekte olan yazarlara, düşmüş olduğum bu zor duruma gülmemelerini umarak etrafıma baktım. Yüzleri yaptıkları işin ciddiyetinden duygusuzdu. Bir yıl içinde Harlem Yazarlar Lonca'sında her yazarın ilk kez yapıtını okuduğunda yaşadığı korku dolu anları olduğunu öğrenecektim.

Zaman her sözcüğün etrafını sararak yavaşlattı okumamı. Kendimi daha hızlı okumaya zorlayamıyordum. Sanki sayfalar ben onları azaltmaya çalıştıkça artıyordu. Oyun kötüydü, kişiler gerçek değildi, diyalog da tamamıyla Campbell marka konserve çorbanın etiketinden alınmaydı. Lonca'da ilk ve son okuyuşum olduğunu biliyordum. İsteyerek çekilmesem bile üyelerin sapı samandan ayırmak için uygun bir yöntem uygulayacaklarından emindim.

"Bitti." En sonunda.

Üyeler ellerindeki defterleri sandalyelerinin yanına koydu, bazıları tuvalete gitmek için kalktı. Kimse konuşmuyordu.

Oyunun kötü olduğunu daha okurken biliyordum, ama belki de biri biraz yalan söylerdi.

Oda yeniden doldu. Kağıtların değiştirilme sesini duyduğumda seçici kurulun hazır olduğunu anladım.

Gergin ufak tefek biri olan Güneyli John Henrik Clarke boğazını temizledi. Eğer ilk eleştiren o olacaksa en kötü sözleri duyacağımdan emindim. John Clarke toplulukta bu işe çok yatkınlığı, aklı ve sivri diliyle ünlüydü. O güya bir gün FBI'a memleketi olan Georgia eyaletini satabileceğini düşünmekle yanlışlık yaptıklarını söylemişti; sözü geçen eyaleti başkasına verebileceğini, alan olmazsa da birisinin alması için para teklif edeceğini eklemişti.

"Bir Aşk, Bir Yaşam?" Sesi inanmadığını belli ediyordu. "Bu oyunda, açılışından talihsiz sonuna dek bir parça aşk buldum ama yaşam bulduğumu söyleyemem."

İnsanüstü bir çabayla ağzımı kapalı tutmayı, gözlerimi sarı not defterimden kaldırmamayı becerdim.

Sesini yükselterek konuşmasını sürdürdü: "1879 yılında, bir mart gecesinde, Alexander Graham Bell insan sesini tel üzerinde iletme denemesinde başarılı oldu. Ertesi sabah hüsrana uğramış bir oyun yazarı, gerekli yapıyı, olay örgüsünü kurmayı istemeyerek, oyununa bir telefon görüşmesiyle başladı."

Genel bir onaylamama mırıltısı duyuldu.

"Yoo, John", "Bu kadar acımasız olma" ve "Yoo, çok ayıp bu yaptığın." İniltileri alaycıydı, aldıkları tada bir parça eşlik etmişti sadece.

Grace herkesi içki içmeye davet etti, kalabalık ayağa kalktı ve ben hâlâ yerimdeyken kaynaşmaya başladı.

Grace bana seslendi: "Hadi Maya. Bir içki iç. İhtiyacın vardır." Ona sırıttım ve hareket etmemin mümkün olmadığını anladım.

Killens yanıma geldi. "Demek gitmedin, bu iyi. Çok önemli bir eleştiri aldın." O da cehenneme düğümlü yağlı bir ipte kayarak inebilirdi. "Yerinde durma öyle. Eğer senin çok hassas olduğunu düşünürlerse, gelecek sefere okuduğunda bu denli

değerli bir eleştiri alamazsın."

Gelecek sefer mi? Göründüğü denli akıllı değildi. Bu kibirli piçleri zenci olarak kaldığım ve kıçları yeri gösterdiği sürece bir daha göremezdim. Yüzümde hınzır sevimli bir gülümsemeyle başımı salladım.

"İşte bu, Maya Angelou, onlara dağıttıkları herşeyi alabileceğini göster. Sana bir şey söyleyeyim." Yanıma oturmaya hazırlanıyordu ki şans eseri bir başka yazar onu yanına çağırdı.

Sandalyemden kapıya kaç adımda ulaşacağımı hesapladım. On adımda varabilirdim.

"Maya, anlatacak bir öykün var."

John Clarke'ın ciddi yüzüne baktım.

"Sanırım Harlem Yazarlar Lonca'sı adına konuşabilirim. Seni ağırladığımız için mutluyuz. John Killens Kaliforniya'dan senin yeteneğinden söz ederek döndü. Aslında, bu toplulukta biz sürekli birbirimize yalnızca yeteneğin yeterli olmadığını hatırlatırız. Çalışmalısın. Her tümceyi bir daha bir daha yaz, olası bütün değişik biçimlerini yazdığını düşünene dek ve sonra yeniden yaz o tümceyi. Yayımcılar beyaz yazarlarla fazla uğraşmazlar." Gülmeyle öksürük arası bir ses çıkardı. "Zenciler hakkında ne düşündüklerini tahmin edebilirsin. Hadi. Gidip içki içelim."

Ayağa kalkıp düşünmeden onu izledim.

Mutfakta on ayrı konuşma sürüp gidiyordu.

Yazarlar parti yapıyordu. Ciddi suratlar ve ciddi bakışlar gitmişti. John Clarke ve ben içeri girdiğimizde bir başka yazar bana şöyle dedi. "Ee, Maya, vaftiz edildin. Artık sen de koyun sürüsüne katıldın." Müşkülpesent hareketleri bulunan ufak tefek Sarah elini koluma koydu. "Sana bu gece kötü davranmadılar canım. Yumuşak diyebilirsin. Çünkü bu ilk okumandı. Ama göreceksin, gelecek hafta Sylvester'a nasıl davrandıklarına tanık olacaksın."

Brown Girl, Brown Stones adlı kitabı filme çekilen Paule Marshall kıs kıs güldü. "Gördün mü, sana demiştim, çok kötü değildi, değil mi?" Beni soymuşlar, kırbaçlarcasına eleştirmişler,

tamamen bozmuşlar şimdi de bir yılbaşı kartı denli neşeliydiler.

Şarabımı yudumlayıp gecenin hissesini düşündüm. Çünkü geniş bir sözcük hazinem vardı ve çocukluğumdan beri hep kitap okurdum. Sözcükleri ve onları dizme sanatını çok ciddiye almamıştım şimdiye değin. Yazarlar bu plansız yaklaşımıma saldırmışlar ve beni niyetimle yüzleştirmişlerdi. Eğer yazmak istiyorsam, idamı bekleyen insanlarınkine benzer bir düşünce yoğunluğunu yakalamalıydım. Tekniği öğrenip bilgisizliğimi yenmeliydim.

John Killens düşüncelerimden sıyrılmama neden oldu. "Maya, o oyunu yeniden yazman ne kadar zamanını alır?"

Yeniden yazmaya karar vermemiştim henüz, hatta bir başka Lonca toplantısına katılıp katılmamaya bile.

"Bunu senin bir sonraki okumanı ayarlayabilmem için bilmem gerek."

"Emin değilim. Biraz düşüneyim olur mu."

"Okumaya hazır bir sürü üye var. Çabuk karar versen iyi olur, yoksa sıraya girmek zorunda kalırsın."

"Seni yarın ararım."

John başıyla olumladı ve başka yöne döndü. "Evet millet. Küba'ya ne dersiniz? Ya Castro'ya? Oturup yerimizde bizim kıçımıza vurduğu gibi Amerika Birleşik Devletleri'nin Castro'nun kıçına tekme atmasını seyredip susacak mıyız?"

John'un sorusunun ardından gelen saniye içinde sessiz bir hava hüküm sürdü, herkes sustu. Sonra sesler yükseldi.

"Bütün zenciler Castro'yu desteklemeli."

"Küba iyi. Castro iyi"

"Castro sanki Harlem'de büyümüş gibi davranıyor."

"İspanyolca konuşuyor ama zencice de olabilir."

John seslerin yatışmasını bekledi.

"Şu andan daha uygun zaman yok. Özgürlüğünü satın almaya karar veren zencinin öyküsünü biliyor musunuz?" Hafif gülümsemeler kara, kahverengi ve sarı yüzlerde belirdi. Grace kendi kendine hafifçe güldü ve sigara ağızlığını dişledi. "Şimdi,

bu zenci bir köleymiş, ama sahibi tarla dışında geceleri, haftasonları ve tatillerde başka iş tutmasına izin veriyormuş. Durmadan çalışıyormuş. Düşünün, önce tarlada çalışıyor sonra on beş mil ötedeki kasabaya gidip orada çalışıyor ve geri geliyor, iki saat uyuyup tanyeri ağarırken kalkıyor ve yine çalışıyormuş. Kazandığı her kuruşu biriktiriyormuş. Hiç evlenmemiş, hatta etrafındaki kadınlardan bile yararlanmamış. Güçlükle kazandığı parasını harcamaktan korkuyormuş. En sonunda bir dolar para biriktirmiş. Çok paraymış bu. Efendisine gidip değerinin ne olduğunu sormuş. Efendisi neden sorduğunu merak etmiş. Zenci, sadece kaç para ettiğini öğrenmek istediğini belirtmiş. Beyaz adam iyi bir zenci için sekiz yüz ile bin iki yüz dolar arasında para ödediğini, fakat Tom söz konusu olduğunda, yaşlı ve baba olmak için yaşı geçmiş olduğundan, eğer özgürlüğünü satın almak isterse onu altı yüz dolara salıvereceğini söylemiş."

"Tom efendisine teşekkür etmiş ve kulübesine geri dönmüş. Gömdüğü yerden parasını çıkarıp saymış. Parasını sevip okşamış ve yine eski yerine koymuş. Beyaz adamın yanına dönmüş ve söyle demiş, 'Patron, şu an özgürlük biraz fazla pahalı. Fiyat düşene dek bekleyeceğim'. "

Herkes kahkahalarla güldü, fakat atılan kahkahalarda buruk bir utanma duygusu da vardı. Çoğumuz yaşamımızın bir bölümünde Tom gibi yapmıştık. Kimi durumlarda özgürlüğün bedeli ödemek istediğimden de fazla olmuştu. Odadaki diğer yüzler böyle anıların zihinlerde belirdiğini gösteriyordu.

"Küba'ya Adalet diye bir dernek var. Günlük gazetelerde bir tanıtım çıkacak. Bu tanıtım için para gerek. İmza atmak isteyenler oturma odasında ilgili belgeyi bulacaklar. Adınızı yazın; eğer para da vermek isterseniz içki masasının üstündeki çanağa atın."

Birkaç kişi odaya doğru ilerlemeye başlamıştı ki John onları durdurdu.

"Bir dakika. Şunu unutmayın ki adınız o bildirimde geçerse akşam olmadan FBI dosyalarına gireceğine dair on bin dolarına iddiaya girebilirsiniz. Zanlı durumuna düşeceksiniz."

John Clarke yine öksürür gibi kahkaha attı. "Canı cehenneme, Amerika'da zenci olarak doğduysanız, beyaz olmanın dışında herşeyin zanlısı siz olursunuz zaten." Hepimiz gerçeğin böyle acı bir dille söylenmesinden rahatlayarak güldük. Sterling Brown'ın "Güçlü İnsanlar" şiirinin dizeleri geldi hatırıma:

> Alıp başımızı gittik ve güldük her zamanki gibi.
> Duydular da güldüğümüze pek şaşırdılar.

Evden çıkmadan, daha önceden doldurulmuş başvuru formunu imzaladım.

Paule Marshal beni kapıda durdurdu. "Yeniden yazmaya başladığını gerçekten duymak isterim. Birçok insanın senden benden daha fazla yeteneği var. Farkı yapan sıkı çalışmaktır. Başını kaldırmamacasma çok çalışmak."

Toplantı sona ermişti. Üyeler kucaklaştı, birbirlerini dudaklarından, yanaklarından öptüler ve birbirlerinin sırtını sıvazladılar. John Killens, arabasıyla beni evime bırakmayı önerdi.

Grace bana sarılıp "İyi iş kotardın yavrum, korkudan da dudağın uçukladı ama" diye fısıldadı kulağıma.

John arabasım evimin önünde durdurduğunda kağıtlarımı toparlayıp sordum: "En zor yazın türü hangisidir John?"

"Her biri en zorudur. Bana sorarsan, düzyazı olanaksızdır. Langston ya da Countee'ye sorarsan, şiir yazmak olanaksızdır. Baldwin deneme yazmak olanaksızdır diyecektir. Ancak herkes şu kanıda birleşir, kısa öykü yazmak öylesine olanaksızdır ki hiçbir şekilde yazmak olası değildir."

Arabanın kapısını açtım. "John, beni iki ay içinde okuma sırasına koy. Yeni bir kısa öykü okuyacağım. İyi geceler."

Merdivenleri çıkarken ona söylediğim sözleri düşündüm. Bu akşamki toplantıdan çıkardığım sonuç şu oldu: yazmaya karar vermek ateşten gömlek giymekten farksızdır. Bu işin içine girdiğimin farkındaydım, bu nedenle John Killens'ın en olmayacak şey dediği kısa öykü yazma işini deneyeyim bari dedim.

Herşeye karşın bu işten de kazasız belasız sıyrılacak olursam bu bir zafer olurdu. Bu ateşten gömleği giyebilirsem mucize olurdu. Kapımı kilitlerken annemin on beş yıl önceki halini ve ticaret gemilerinde gidişini düşündüm. Denemeliydim. Sonuç hüsran da olsa en azından denemiş olacaktım. Bir işin üstesinden gelmeye çalışmak kara derili insanların onurlu bir geleneğiydi.

3

Kira gününün korkunç bir yanı vardır. Kendinden önceki günleri çılgın bir keşmekeşe iterek davul zurnayla gelir. Benim kira günüm sanki gün aşırı geliyordu, nedense Guy'ın da her zaman bir kot pantolona gereksinimi oluyordu. Giymem gereken giysiler allahın günü temizleyicide oluyordu ve yemek yapacağım kap kacak inanılmaz bir şekilde sırayla mutfaktan yok oluyordu.

Kendime bir şarkıcılık işi bulabilirdim ama menajerim yoktu. Harlem tiyatro temsilcileri, revü turneleri için açık tenli Cotton Club tipi güzeller arıyordu. Şehir merkezindeki beyaz menajerler tanınmayan siyah şarkıcılara, yalnızca gece eğlenceleri ya da salt erkekler için hazırlanan partiler için iş verirdi. New York'ta bir kulüp sahibi ve sadık dostum olan bir beyaz tanıyordum, fakat son zamanlarda edindiğim zenci gururum yüzünden gidip ondan iş dilenmeyi kendime yediremedim.

Kendi kendime bir iş buldum. Aşağı-Doğu Yakasında küçük bir kulüp gidecek başka yeri olmayan insanların uğrak yeriydi. Uzunca bir barı, sulandırılmış içkileri, küçücük masaları vardı; soyunma odaları yoktu (üstümü kadınlar tuvaletinde değiştirirdim) ama işin kendisi beni utandırıyordu.

İki korkunç ay boyunca bu kulüpte şarkı söyledim. Hayranlık duyduğum kişiler önemli işler yapıyordu. Abbey ve Max Roach, özgürlük temaları üstüne caz konserleri veriyordu. Broadway'de Lorraine Hansberry'nin yeni kuşak beyaz izleyici-

lere siyahi Amerikalı ailesi hakkında birtakım eski gerçekleri anlatan bir oyunu vardı. James Baldwin, *Yangın Gelecek Sefere* ile ülkeyi avcunun içine almıştı. Killens'ın *Ve Ardından Gökgürültüsünü Duyduk* 'u beyazların ordusunda bulunan zenci askerlerle ilgili rahatsız edici gerçekleri anlatıyordu. Belafonte, sanatını yaymak ve ırkçılığa karşı başkaldırıyı güçlendirmek için konserlerinde Güney Afrikalı şarkıcı Miriam Makeba'ya da yer veriyordu. Bense akıllıca yazılmış kısa şarkıları az çok iyi söylemeyi sürdürüyordum. Gösteri işini bırakmaya karar verdim. Sucuk gibi üzerime yapışan elbiseleri ve yapmacık gülümseyişleri de. Ve duygusal şarkılar üzerine yapmacık üzülmeleri. İnsanları bir daha anlamsız bir şekilde güldürmeye asla çalışamazdım; onları düşündürme sorumluluğunu üzerime almalıydım. Kendi ciddiyetimi göstermenin sırası gelmişti artık.

Kesin kararımdan iki hafta sonra, Apollo Tiyatrosu'nda sahneye çıkma teklifi aldım; bu çağrıyı geri çevirmek aklımın ucundan bile geçmedi. Harlem'de bulunan Apollo, zenci şarkıcılar için Metropolitan, La Scala ve Royal Command Performance'ın hepsinin birarada toplanması demekti. Pearl Bailey, Dizzy Gillespie, Duke Ellington bu sahnede çalıp söylemişlerdi.

Yönetmen Frank Shiffman, karartılmış tiyatro koltuklarında oturup provaları izledi. Willie Bobo ve Mongo Santamaria ile birlikte Tito Puente'nin orkestrası, tipi sırasında uçuşan toz zerrecikleri gibi dans notaları salıverdiler havaya.

Shiffman ön sırada kaskatı oturuyordu. Orkestra eşliğinde şarkımı prova ettim. Willie Bobo'nun davulu ve Mongo Santamaria'nın kongosu eşlik etti bana. Şarkılara kendi yorumumu katarak her zamankinden çok daha iyi söylemeye başladım. Schiffman, dinleyicinin de eşlik edebileceği ve sürekli tekrarı istenen bir şarkı olan "Uhuru"yu prova etmeye başladığım ana dek ne konuştu ne de kıpırdadı.

"Apollo'da dinleyici şarkıcıya eşlik edemez" dedi. Bunu çok önyargılı bir tonda söylemişti.

"Birşey mi dediniz?" Korktuğum zaman aptal rolü yapmak her zaman kullandığım bir yöntemdi. "Bana mı söylediniz?"

"Evet, Apollo'da dinleyici şarkıcıya eşlik edemez."

"Ama ben böyle yaparım hep. İzleyici eşlik etsin diye hep bu şarkıyı söylerim. Bu sözcük Swahili dilinde özgürlük anlamına gelir. Nijeryalı büyük davul ustası Babutunda Olatunje öğretmişti bana bu şarkıyı."

"İzleyiciler şarkıya eşlik edemez."

"Politikanız mı bu sizin Bay Schiffman? Eğer öyleyse..."

Orkestradaki müzisyenlerden birkaçı nota kağıtlarını karıştırdı, diğerleri de aralarında İspanyolca konuşuyorlardı.

"Bu bir politika değil. 'İşini iyi yap' Apollo'daki tek politikadır. Sana izleyicinin şarkıya eşlik etmesi burada olmaz diyorum çünkü Apollo'ya gelen izleyici bunu anlamaz. Geberir gidersin. Eğer izleyiciyi söylediğin şarkıya eşlik etsin diye zorlarsan sahneden ölün çıkar." Bir an güldükten sonra devam etti. "Üstelik birçoğu da senden daha iyi söyler."

İngilizce anlayan müzisyenler buna güldü. Birçok kişi benden daha iyi şarkı söylerdi, yani Schiffman bana bilmediğim bir şey söylememişti.

"Tavsiyene teşekkürler. Ama ben yine de bu şarkıyı söyleyeceğim."

"Seni kahkahadan kırılarak sahneden indirmezlerse bir mucize olur bu." dedi yine gülerek.

"Teşekkürler." Orkestraya döndüm. "Nota kağıdı yanımda değil ama şarkı şöyle..."

Diğer siyah derili Amerikalılarda olduğu gibi, benim yaşamımın da bir sürü mucizevi olayla sürmekte olduğunu Schiffman'ın bildiğini düşünmek yanlış olurdu. Ama onun hiç bilmediğinden emin olduğum başka birşey daha vardı. Harlem'deki zenciler değişiyordu ve Apollo'nun müşterisi zencilerden oluşuyordu. 1959'da Afrika davulunun yankısı yüzyıl önce olduğu denli uzak değildi.

125. Sokak'ın Harlem için anlamı Mississippi'nin Güney için anlamıyla eşitti, bir yerlere akan, hep birşeyler taşıyan bir nehirdi. Zevksizce süslenmiş kanepeler ve yapma leopar derisinden kaplamalı sandalyeler satan mobilya dükkânı 1900 yılın-

dan beri zenciler tarafından yazılmış bütün kitapların bir örneğine sahip olmakla kendini diğerlerinden ayıran Bay Micheaux'nun kitapçı dükkânının yanındaydı. Spor giysileri içinde bir sürü züppenin 125. Sokak'ta ve Yedinci Cadde'de durup dil cambazlığı gerektiren tümceler sarfettiği doğruydu. Ama karşı kaldırımda tutucu giysileri içinde insanlar beyazların şeytansı doğasından ve Elijah Muhammed'in kutsallığından söz ediyorlardı. Zenci kadın ve erkekler Afrika'nın canlı, çok renkli basmalarından yapılma elbiseler giyiyorlardı. Bu halde Harlem'in sokaklarında kara bir denizde hareket eden parlak yelkenlilere benziyorlardı.

Ayrıca benim doğal saç biçimimi gören ve yanındakini dürtüp kıkırdayan insan sayısının daha az olduğu dikkatimi çekmişti.

Beyaz eşya dükkanlarının kurnaz sahipleri vitrindeki televizyonlarını Birleşmiş Milletler kanalını gösterir şekilde açık bırakmışlardı. Bir sürü zencinin dükkânların önünde durup uluslararası diplomatların suratını izlediğini görüyordum. Televizyonlardan hiç ses gelmese de meraklı bir grup oluşuyordu. Bir gece St. Nikola Meydanı yakınlarında tanımadığım bir grup insanla birlikte beklemeye başladım. Grupta çok umutlu bir hava vardı, sanki verilen bir söz yerine getirilecekti. Kalabalık daraldı, iyice birbirine sokuldu, bütün ekranlardan bir anda bir görüntü belirince vitrine döndü. Görüntü, üzerinde desenli bir harmani olan bir Afrikalıya aitti. Yüzünü kameraya teatral bir gururla dönmüştü. Kaldırımdaki izleyiciler sessiz ama gergindi. Adam iyice belirginleşip saçının telleri netleşince kalabalık konuşmaya başladı.

"Aslan Alex, aslanım be! "

"Ne yakışıklı şey ama!"

"Bu Afrikalı, Tanrı'nın ta kendisi gibi yürüyor."

"Vay be. Pes doğrusu!"

Adamın ağzı oynamaya başladığında kalabalık sustu, sanki ne söylediğini dudak hareketlerinden anlamaya çalışıyorlarmış gibi. Söylediklerini anlamak olanaksızdı ama küçümseme

dolu tavırları izleyenler tarafından anlaşılmıştı.

Şişman bir kadın kıkırdayıp sırıttı: "Şu güzel zencinin ne konuştuğunu anlamayı öyle isterdim ki."

"Ne konuşacak be. Tabii ki tüm çatlaklara kara kıçını öpmelerini söylüyordur."

Caddede bir kahkaha fırtınası esti. Bu, birdenbire patlayan ve kendini onaylayan bir kahkahaydı.

Apollo açıldığından beri Harlem'deydi Schiffman. İlk anlaşmalarını daha sonra uluslararası şöhret kazanan birkaç zenci şarkıcıyla yapmıştı. Mahallede bazıları onun zararsız olduğunu ve zenci dostları olduğunu söylüyordu. Kimin numara çevirdiğini, dolap döndürdüğünü, kimin dürüst ve saygıdeğer olduğunu bilirdi. Ama o bir zenci değildi. Tanınmasına katkıda bulunan Harlem'le öylesine yoğrulmuştu ki buraların onun artık kontrolünden çıkmakta olduğuna ve artık burasını anlayamadığına inanamazdı.

"Uhuru" kesinlikle istek şarkım olacaktı.

Şansıma, ilk gösterim bir pazartesi günü öğleden sonra saat birde başlayacaktı. Yedi yüz kişilik salonda kırk kişi oraya buraya oturmuştu. Tito Puente'nin büyük orkestrasının sesi kocaman senfoni orkestrası gibi ses çıkararak salonda yankılanıyordu. Komedyen, yaptığı esprilere kendi gülüyor, birkaç müşteri de sanki adam sevilen bir yeğenleriymiş gibi onun yaptığı şakalara karşılık veriyordu. Tap dansçısı, topuk ve bilekleri yardımıyla özel bir ileti yolladı, karşılığında izleyiciden alkış aldı. Bir erkek şarkıcı Billy Eckstein'ten karışık şarkılar söyledi, izleyiciler onu da alkışladı.

Üzerimde gökyüzü mavisi tülden elbisem ve ona uysun diye maviye boyattığım yüksek topuklu iskarpinlerimle sahneye çıktım.

İlk birkaç kalipso şarkı ortalama bir ilgi uyandırdı, ama, inleyerek ve derinden bir sesle Güney'den bir Blues söylemeye başlaymca dinleyiciler bana şöyle karşılık verdi: "Hadi bebeğim, açılsın şöyle dilin." Sonra "Söyle, ey servi boylu güzel. Söyle şarkını." Ben onların, onlar da benimdi artık. Ben zenci geç-

mişini paylaşan şarkıları söyledikçe yüzyıllardır süregelen ortak bir mirasta birleştik. En son, bir Küba ilâhisi olan "Baba Fururu"yu okudum. Bunu bana Mongo Santamaria bir yıl önce Puente'ye katılıp Doğu'da altı salonda yaptığımız turnede öğretmişti. Birkaç sözcük İngilizce'den başka bir şey bilmediği halde Mongo hece hece öğretmişti bana bu şarkıyı. Şarkının sözlerini çevirememişti ama bana bu şarkının Küba'da dini törenlerde okunduğunu söylemişti.

O ilk Apollo izleyicilerim kayıp çocuklarının çocuklarını büyüten büyükanne ve dedelerden, hırsızlık yapamayacak denli iyi, fahişelik yapamayacak denli utangaç ve devlet yardımına muhtaç genç kadınlardan ve hiçbir işe yaramadıklarına inandırılmış genç erkeklerden oluşuyordu.

Afro-Küba şarkısı umudu bir yana atıp kendini hüzne terkediyordu. Blues notaları şekil değiştirip orta bir yol tutturmuştu. Yoksulluktan ve başkalarının nefretine hedef olmanın nasıl birşey olduğundan dert yanıyordu. Apollo dinleyicisi bağırıyordu. Anlamışlardı. Onlara dönüp yeni istek parçamın yine bir Afrika şarkısı olduğunu ve Swahili dilinde "Özgürlük" demek olduğunu duyurduğumda hepsi alkışlayıp benimle birlikte o özlenen yere doğru gitmeye can atıyordu.

Açıklamam şu oldu onlara: "Eğer özgürlüğün hakkınız olduğuna inanıyorsanız, onu gerçekten istiyorsanız, kazanmanız gerektiğini düşünüyorsanız, şu şarkıyı söyleyelim o zaman:"

"*U hu uhuru* oh yea freedom
U hu uhuru oh yea freedom
Uh huh Uh hum"

Willie Bobo, Mongo ve Juliano dört dörtlük, beş dörtlük ve altı dörtlük şekilde kongayı, davulu ve karakası çalarken ben de şarkıyı söylemeye başladım. Ritmi yineleyerek sürdürdüm:

"O sawaba huru
O sawaba huru
O sawaba huru"

Sonra nakarata dinleyiciyi de kattım:

"Oh yea, oh yea freedom
uh huh
uh hum
uh hum
uh hum."

İzleyiciler coşkuyla söylüyordu. Bazen sesimi bastırıyor, bazen de seslerini alçaltıyorlardı. Benim hissettiğimden daha fazlasını hissediyorlardı. Ben orada bir şarkıcı, onları eğlendirmeye çalışan biriydim, onlar da benimle dayanışma içindeydi. Beni marşı söyleyip bayrağı taşıdığım için kabullenmişlerdi.

İlk günün akşamı olmadan zencilerin aralarında nasıl haber yayıldığını anladım. Saat altıdaki gösteri sırasında arkalardan bir izleyici bağırdı "Freedom'ı söyle, Freedom'ı söyle." Bu benim istek parçamdı ve daha önceden tasarladığım şarkıları söylemeliydim. İzleyiciler ben geri dönene dek alkışladı. Şarkıya başladım: "Eğer özgürlük benim hakkım diyorsanız, onu gerçekten..."

"Uh huh *uhuru* yea freedom
uh huh *uhuru* yea freedom
uh huh *uhuru* yea freedom
uh huh, oh yea free-dom"

İzleyiciler şarkıyı alıp götürdü.

"Bir dakika. Kiminiz şarkının tümünü biliyor, ama isterseniz bilmeyenlerinize şarkıyı anlatayım."

İzleyicilerden arasından biri bağırdı. "Tamam ama biraz acele et. Söylemeye hazırız biz."

Anlatmaya devam ettim ve davullar çalmaya başladı. Ritmi yakaladılar, hareket etmeye başladılar. Müziği, orkestrayı ve beni kontrol edip gösteriye hakim oldular.

"Uh, uh, oh huh

O yea, freedom,
Uh huh. Uh huh"

Şarkı bittiğinde o küçük kalabalık çok içten bir şekilde beni takdir ettiğini gösterdi. Önlerinde eğilen bendim ama alkışın az bir kısmının bana olduğunu biliyordum. Ben yalnızca onları ateşleyecek kıvılcımı çakmıştım. Karanlık salonda aydınlanarak yanan bizim acı dolu geçmişimiz, eşitsizlikler içindeki şimdimizdi.

Altı gün boyunca günde üç gösteride bu görkemli birliktelik yinelendi. John ve Grace son günde Guy'ı, Barbara'yı ve Chuck'ı getirmişti. Üç küçük çocuğun sahne perdesindeki delikten sahneyi izlediklerine tanık oldum. Komedyenin yaptıklarını akılları almıyor, şarkıcının karşılıksız kalan aşkına yağdırdığı lanetler ilgilerini çekmiyordu. Tap dansçısı yaptığı en zor figürleri çok basitmiş gibi gösteriyordu. Sahneye ben çıktığımda ilk birkaç dakika tanıdık birini yabancı bir yerde görmenin verdiği büyü onları etkilemiş görünmüyordu. Ben daha ilk şarkımı bitirmeden aralarında konuştuklarını gördüm. Şarkıyı bitirdiğimde onların da izleyiciyle birlikte "Uhuru" nakaratını yinelediklerini duydum. Onlarınki uyumlu bir eşlikten çok, sözleri çığlık çığlığa bağırmaktı. Guy'ın yeni çatlayan sesi diğerlerinden daha yüksek çıkıyordu. Schiffman söylediklerinde hem haklıydı hem de haksız. İzleyicilerden bazıları benden de iyi söyledi şarkıyı ama kimse beni kahkahalarla sahneden indirmedi.

Killens ailesi ve Guy soyunma odasından gittikten sonra en son gösteri için hazırlandım. Bir daha şarkıcı olarak sahneye çıkmayacağımı biliyordum. Apollo'dan başka hiçbir yer beni kararımdan caydıracak denli çekici değildi. Gösterilerim New York'ta tanıdığım insanlar arasında yerime ayrı bir boyut kazandırmıştı ama aslında bana en büyük yararı kendime güvenmemi sağlamak olmuştu. Dünyaca ünlü biri değildim ya da inanılmaz bir servet kazanmamıştım ama gösteri dünyasından tam zamanında ayrılıyordum. Apollo'nun sahnesinin üst basamaklarından aşağı inerek. Yüzümde, sana söylemiştim ifadesiy-

le bütün hafta boyunca sırıtmıştım. Apollo izleyicisi kulaklarını "Oh yea, oh yea, freedom" sesleriyle doldurduğundan açılış gecesinden beri tek sözcük bile edemiyordu Schiffman. Bana paramı verdiği an unutulmaz bir an olacaktı. Seyirciler beni yeniden çağırsınlar diye bir süre kuliste bekledim. Geri dönüp konuşmaya başladım. "Teşekkürler bayanlar baylar. Son parçam sizlerin de eşlik edebileceğiniz bir parça. Bu parça bir Afrika şarkısı. Adı 'Uhuru', yani özgürlük. Salonun bu yarısı *uh uhuru*, oh yea freedom kısmını söylesin" -davullar hızla çalmaya başlamıştı- "bu yarısı da..."

"Allah belanı versin, niye işini yapmıyorsun be kızım? Eğer şarkı söylemeyi bilmiyorsan, çarşambaları gel. O gece amatörlere ayrılmıştır."

Adamın sesi balkondan geliyordu, karanlık salonu delen beklenmedik bir ışık gibiydi. Kalbim hızla atmaya başladı, aklıma söyleyecek birşey gelmiyordu. Salondan yükselen kıkırdamalar adamı daha da cesaretlendirdi.

"Madem," sesi daha acımasız ve yüksek çıkıyordu, "madem Afrika'yı bu kadar çok seviyorsun, niye oraya dönmüyorsun?"

Bildiğim tek şey sahneden asla inmeyeceğimdi. Hiç ses etmeden mikrofonun önünde duruyordum, ayaklarım yere yapışmış gibiydi. Karşımdan yüzüme gelen ışık beni hepten kör etmiş, yerime mıhlamıştı. Balkondan konuşmalar başlayıp aşağı salona dek sürdürdü. Bense yerimden hâlâ kıpırdayamıyordum. Ansızın, ön sıralardan ekşi bir sesle bir kadın sesi yükseldi: "Hey sen ordaki, piç herif, kapa çeneni. Ben bu gösteriye para sayıp girdim."

Salondan "doğru", "haklı" gibi onaylayan sesler yükseldi. Beni aşağılayanları daha da kızdırdı bu. "Cehenneme dek yolun var, seni yaşlı soytarı. Ben de para sayıp girdim buraya."

Arka sıralardan bir erkek, "Hey, sakin olun, dalaşmayın. Bırakın da kadın şarkısını söylesin" diyerek bas sesiyle komut verdi. "Doğru" diye atıldı bir başkası balkondan, laf atan adama çok yakındı. "Demek hoşuna gitmedi. Kaldır kıçını da sahnede

ne yapıyorsun onu görelim."

İşte bu işin tuzu biberiydi. Ya kanlı bıçaklı bir kavga olacak ya da laf atan adam inip sahnede şarkı söyleyecekti. Bu da beni göründüğümü sandığımdan daha aptal duruma sokacaktı. Davulcuların hâlâ çalmayı sürdürdüğünü duymak beni çok şaşırtmıştı.

Beni ilk savunan kadının sesi yine yükseldi.

"Freedom, freedom, freedom."

Tempoyu tutturmaya başlamıştı ama melodi yanlıştı.

Ona nakaratı yineleyen yeni sesler eklendi. Davullar hızla akan bir nehir gibi ses çıkarıyordu. "Freedom, freedom." İzleyiciler arasında şarkıyı söyleyenlerin sayısı artıyordu. Sanki alt kattakilerin hepsi davullarla birlikte söylüyordu. Benim sıramı alıp şarkıyı benden çekip almışlardı.

Az önceki bas ses yine duyuldu. "Hadi kız oku şunu, oku şu şarkını."

Ben "*O sawaba huru, O sawaba huru.* Oh yea. Oh yea, freedom" diye söyledim. Şarkıyı Olatunji'nin bana öğrettiği gibi değil de daha yüksek perdeden ve gururla söyledik. Şarkı artık bizim malımızdı sanki. Kapanış gösterim bana annemin öğüdünü anımsattı: "Zenci olduğun için başına en iyisinin geleceğini ümit edebilirsin. Başına en kötüsünün geleceğini düşünerek kendini hazırla ve sakın unutma, herşey olabilir."

Schiffman bana çekimi verirken ikimiz de birbirimize sırıttık.

4

Godfrey Cambridge, hayatımda gördüğüm en yakışıklı adamlardan biri gibi geldi bana.

Hatlarında bir Benin maskesinin değişmezliği vardı, beyaz dişleri ateşkes bayrağı gibi duruyordu. Teni, Arkansas Nehri kıyısındaki koyu yağlı çamur rengiydi. Uzun boylu ve iriydi, İngilizceyi Batılı kızılderili bir ana babanın New York'ta doğma

torunu aksanıyla kesik kesik konuşuyordu. Başka örneği kesinlikle yoktu onun.

Greenwich Village'deki partilerden birinde tanıştırılmıştık. Bana işsiz bir oyuncu olduğunu söyledi, ben de onun merakını romantik bir ilgi diye yanlış anladığım için peşinden gittim. Telefon numaralarımızı birbirimize verdik, ben onu arayıp da akşam yemeğine davet edince hayır demedi. İlk on dakikada Guy ve Godfrey çok iyi uyum sağladılar. Guy onun taksi şoförü olarak çalışırken başından geçen gülünç olaylara ve beyazların rol aldığı müzikallerde çalışmak için seçmelere katılmasına çok güldü. Dört kap yemek yedik, (cinsel çekiciliğimi arttırmak için yemek pişirme becerimi kullanmışımdır hep) ve bol bol da güldük. Guy'ı yatağa yolladıktan sonra oturma odasında elimizde konyaklı kahvelerimizle Godfrey ile birlikte plak dinledik. Ne yazık ki esprilerini sürdürdü. Godfrey çılgın müşterilerden, bencil oyunculardan ve zorba yönetmenlerden söz etti durdu. Anlattığı her öykü insanı gülmeye zorluyordu. Bir süre sonra öyküler zorlama olmaya başladı ve zaman hızla geçiyordu. Hazırdım, iyi yemek pişiriyordum ve istekliydim ama arzulu bir kıvılcım yaratamamıştık.

Evden ayrılırken, beni kızkardeşini öper gibi öpünce onu kafamdan hepten sildim.

Harlem'deki kilise ağzına dek doluydu, arka sıralarda ayakta insanlar bile vardı. Çok az sayıda beyaz, orta sıralarda hiç kımıldamadan, kaskatı oturmuşlar, etraflarında arı gibi vızıldayan zencilere dönüp bakmıyorlardı bile. Godfrey ve ben Rahip Martin Luther King, Jr. için gelmiştik, onu dinleyecektik. Hapisten yeni çıkmış, New York'ta Güney Hıristiyan Liderliği Birliği için yardım toplayıp Kuzeylilerin Güney eyaletlerindeki savaşın farkına varması için uğraşıyordu.

Beş zenci erkek hitabet kürsüsüne tek sıra halinde yürüdü, ciddiyetleri dinleyicilerin boğuk karşılamalarının üstüne sır çekmişti.

Ev sahibi rahip, Baptist vaiz Wyatt Walker'ı tanıttı. Bu vaiz

bana göre faziletli olmak için çok yakışıklı, kemale ermiş biri için çok gençti.

Tarikatının ses tonuyla Alabama'dan ve adalet için sürdürdükleri haklı davalarından söz etti. Bir başka çekici rahip daha tanıtıldı, adı Fred Shuttlesworth'tü. Bir an GHLB'lilerin çirkin vaizlerini Güney'e saklayıp çekici olanlarını Kuzey'e göndermek gibi bir yöntem izlemiş olabilecekleri geldi aklıma. Shuttleworth ince bedeniyle podyumun üzerinde durarak kara şahin bakışlarıyla izleyicileri süzüyordu. Sesi suçlayıcı, sözleri de bıçak gibi keskindi. Hançer gibi bir adam olup çıkmıştı. Bulunduğumuz yerin bize verdiği güven duygusunu söküp atıyordu içimizden. Zenci çocukların üzerine köpekler salınırken, zenci kadınlar tecavüz edilirken, zenci erkekler işkence edilip öldürülürken New York City'de ne yapıyorduk bizler? Bizler Bu şehrin Tanrı'nın gazabından kurtulacağını mı düşünüyorduk? Kutsal savaşa katılmak için fırsat doğmuştu, nefretle bize meydan okuyanlara karşılık verilecek ve kanlı savaş meydanından barışın, adaletin ve herkes için eşitliğin olacağı yere gidilecekti. Rahip Shuttleworth dinleyicileri ayağa kalkınca yerine oturdu.

Ardından Ralph Abernathy geldi. Yavaşça ve sessizce podyuma yürüdü. Birkaç saniye öylece durdu, kürsünün üzerindeki ellerine baktı. Konuşurken çıkardığı ses çok şaşırtıcı, söyledikleri de hayret vericiydi. Ne Walker'ın ateşliliği ne de Shutleworth'ün öfke dolu hali vardı üzerinde. İletisi çok açıktı, kimsenin sinirlerini oynatmadan, kısa sürede ve en etkili biçimde ulaşmıştı dinleyenlere. Güney, bir değişim dönemi yaşıyordu ve bu değişim süresince herkes bunun bedelini ödemeliydi çünkü bundan herkes yararlanacaktı. Hıristiyan olarak bizler değişime hazırlıklı olmalıydık çünkü düşünülecek olursa, İsa tarihteki en büyük değiştiriciydi. İsa göze göz, dişe diş anlayışını değiştirmişti. Tefecileri tapınaktan kovmuştu çünkü onlar halkın parasını çalıyordu. İnsanlara düşmanlarını bile affetmeyi öğretmişti. Rahip Abernathy bizlere, değiştirilemeyecek olanı değiştirme cesaretini yalnızca Tanrı'nın yardımıyla geliştirebile-

ceğimizi anımsattı. Yerinden yavaşça ve düşünceli düşünceli sandalyesine giderken salondaki izleyiciler uzun süre sessizce oturup bekledi. Sözleri ateşli ve süslü olmadığı için hazmetmek daha uzun sürmüştü. Ev sahibi rahip yeniden ayağa kalktığı zaman insanların kendi arasında konuşmaları da sona erdi. Bütün salon soluğunu tutmuştu. Vaiz, Martin Luther King ile ilgili bildiğimiz birçok şeyi anlattı, yaşadığı tehlikeleri, kazandığı zaferleri. Dinleyenler kıpırdamadan oturuyordu. Bu sessizlikte giderek artan bir beklenti vardı. O buradaydı, adamımız, o akıllı ve de korkusuz zenci buradaydı. Az sonra karşımızda olacaktı.Yıllarca bizim için çektiği sıkıntı ve gördüğü eziyeti kanıtlarcasına tüm görkemiyle vaaz yerinde duracaktı. Sahip olduğumuz insanların en iyisiydi o, en akıllısı ve en güzeliydi. Belki de özgür olduğumuzu göreceğimiz gün bugündü.

Tanıtım bittikten sonra Martin Luther King Jr. ayağa kalktı. İzleyiciler, toplu şekilde, sessizliği bozdu. İnsanlar ayakta, ileri geri devinip, birbirini itip, öne atılıp bağırıyordu. "Evet, Rahip. Haydi Doktor King, hadi konuşun artık."

Yanımda duran kırmızılar giymiş tombul bir kadın belime sarıldı ve sıktı. Sanki uzun süredir birbirimizi tanıyormuş gibi baktı bana. "Artık ölsem de gam yemem"diye fısıldadı.

Beni bırakıp sağ yanındaki bir adamın kolunu yakaladı, göğsüne bastırdı, kolunu sallayarak fısıltıyla "Artık herşey düzeldi. Artık o geldi ya, herşey düzeldi" dedi.

Martin Luther King, Jr. podyumun uzağındaki kürsüde durarak herkesin kendisini görmesini sağladı. İzleyicilere baktı ve gülümseyerek kendisine gösterdikleri ilgiden memnun olduğunu gösterdi. Bunu yaparken onlarla arasındaki mesafeyi garip bir şekilde koruyordu. Bir dakika sonra podyuma geldi ve iki elini havaya kaldırdı. Herkesi kendine bağlayıcı ve etkili bir hareketti bu. İzleyenler yerlerine oturmadan sustu. Sanki gözlerini bu adamın görüntüsüyle doyurmaya çalışıyorlardı.

King candan bir gülümsemeyle ellerini indirdi. İzleyiciler, onun parmaklarının ucundaki görünmez iplere bağlıymışcasına aynı anda yerlerine oturdu.

Canlı bir sesle konuşmaya başladı King. Antlanta'daki, Montgomery'deki, Charlotte ve Raleigh'deki, Jackson ve Jacksonville'deki kardeşlerimizin bacılarımızın selamlarını getirmişti bize. Birçoğumuzun Güneyli olduğunu ve henüz toprakla bağlantımızı kesmediğimizi anımsattı. Orada bir yerlerde, yaşayan yaşlı bir büyükannemiz, belki bir iki amcamız, kuzen ve dostlarımız vardı. Hatırladığımız Güney'in artık kalmadığını söyledi. Artık yeni bir Güney vardı. Daha şiddet dolu, daha çirkin bir Güney; beyaz kardeşlerimizin değişimden, kaçınılmaz değişimden tedirgin olduğu bir diyar. Beyaz kardeşlerimiz, bu toprakları kanlı parmaklarıyla yararak o çok değerli belgelerini -Bağımsızlık İlanını- alıp en derin kuyuya atmayı, yerin yedi kat dibine gömmeyi, ya da en yakıcı alevlerin içine atıp yakmayı yeğliyor, sonra da adaleti boş bir hanın tarafsızlık odasında bulunan konuk sofrasına buyur ediyorlardı.

Godfrey ve ben, omuzlarımız ve kalçalarımız birbirine değinceye dek birbirimize sokulduk. Ona şöyle bir baktım ve esmer yüzünde parıldayan yaşları gördüm.

Rahip King, kehanet yüklü ayinini şarkı söylercesine sürdürdü. Bizler Tanrı katında bölünmez bütün bir halktık. Birbirimiz için ve birbirimizden sorumlu.

Yerinden yurdundan edilmiş, en yoksul, en çok hor görülen ve zulmedilen bizlerin, kara derili insanların, ülkenin ruhunu ıslah etmek ve onurunu kurtarmak gibi şerefli bir görevi vardı. En çok nefret edilen bizler, nefreti avuçlarımıza alıp sevginin de mucizesi ile iğrenmeyi sevgiye dönüştürmek zorundayız. En çok korkulan ve endişeli bizler, korkuyu alıp sevginin yardımıyla umuda dönüştürmek zorundayız. Büyük ya da küçük yollarda her gün ölen bizler, ölümü tuttuğumuz gibi yaşama dönüştürmek zorundayız.

Başını arkaya atmıştı ve sözcükler ağzından gökgürültüsünü andıran bir edayla dökülüyordu. Durmadan dua etmeli ve hiç yorulmadan çalışmalıydık. Kötülüğün sonsuza dek tahtında kalmayacağını bilmeliydik. Yere fırlatılıp atılmış bu hak tekrar tekrar ayağa kalkacaktı. Sözleriyle bizi yıkayıp iyimser-

liğiyle yaralı bedenlerimizi okşamayı bitirdikten sonra, bizlere Oh freedom şarkısını söyletti.

Birbirlerine yabancı insanlar kenetlenmişlerdi; bazı kadın ve erkekler hıçkıra hıçkıra açıkça ağlarken, bazıları da ruhları dalgalana dalgalana ve o hoş duygu med-cezirinde gülüyordu.

Godfrey'le ben Harlem'den Hudson Nehri'ne doğru sessizce yürüdük. Godfrey kolunu zaman zaman omzuma koyuyor ya da ben onun elini tutup sıkıyordum. Birşeyleri doğruluyorduk. Durgun suya bakan banklardan birine oturduk.

Godfrey, "Eee, bundan sonra ne olacak? Ne yapacağız bu konuda?" diye bir soru patlattı, benimse verecek yanıtım yoktu. "Birşeyler yapmamız gerek. Rahip King'in paraya ihtiyacı var. Sen de bal gibi biliyorsun ki Asın Gitsin laflarına pabuç bırakıp kafadan kontak bir şerifin kafamıza balta indirmesine izin veremeyiz, ne de Güney mapushanelerine giremeyiz; öyleyse n'apıcaz?"

Bu soruları rüzgâra, karanlık ırmağa ve kendisine soruyordu. "Birkaç oyuncu, şarkıcı ve dansçı biraraya getirebiliriz" diye karşılık verdim. Yıllar önce, tanınmamış genç yeteneklerin paraları olmadığı halde son derece başarılı oyunları nasıl sahneleyebildiklerini Hollywood müzikalleri ortaya koymuştu, ben de otuz yaşının üstünde olmama karşın gençliğin düşgücüne hâlâ inanıyordum.

"Bir gösteri sahneleyebiliriz, belki yaz boyunca da sergileriz" Gelecekteki başarımızı düşünüp gülümsediğinde, benim kadar genç ruhlu ve hayalperest olduğunu gösterdi. Godfrey'nin Hugh Hurd adında herkesi tanıyan ve müthiş organizatörlük yetisi olan bir oyuncu arkadaşı vardı. Hugh'la konuşacaktı. *Porgy ve Bess*'te rol alan ve operanın dağılmasından bu yana işsiz birçok şarkıcı vardı, ben de onlarla konuşmayı üstlendim.

GHLB'deki insanların adına para toplayabilmek için onlardan izin almamız gerektiğini düşündük. Godfrey'e göre, ben Hıristiyan olduğumdan onlarla bağlantı kurması gereken kişi de bendim.

Bir saat içinde planlarımızı yapmıştık. Ben bir gösteri yazacaktım, Godfrey de bir yergi yazacaktı ve ikimiz bunu sahneye koyacaktık. Kabul ederse Hugh Hurd de yönetecekti. Oyunculara ve kendimize eşit ödeme yapacaktık ve paranın kalan kısmı GHLB'ye gidecekti. Gösterinin nerede yapılacağı, kimlerin rol alacağı, biletlerin kaç para olacağı, hatta bu dini kuruluşun girişimimizi hoş karşılayıp karşılamayacağı hakkında herhangi bir fikrimiz yoktu. Yapacak çok iş vardı ve hemen işe koyulmamız gerekiyordu.

GHLB büroları 125. Sokak'ta ve Harlem'in merkezindeki Sekizinci Cadde'de bulunuyordu. Telefon edip Bayard Rustin'le görüşmek için randevu aldım. Tozlu merdivenlerden ikinci kata çıktığımda John Killens'da denediğim konuşmayı prova ettim. "Bay Rustin, öncelikle şunu belirtmek isterim ki ben ve meslektaşım Godfrey Cambridge, yalnızca Rahip Martin Luther King'in ve GHLB'nin çalışmalarını değil sizin ırklararası ilişki ve insan hakları alanındaki çalışmalarınızı da takdirle karşılıyoruz. John'un dediğine göre, Bayard Rustin, kırklarda Amerika'da protesto yürüyüşlerine önderlik etmiş, Hindistan'daki Paryalar'ın durumunu iyileştirmek için çalışmış bir insandı. Ayrıca, Savaş Karşıtları Derneği'nin de üyelerinden biriydi. "Burada New York'ta bir gösteri sahneleyerek takdirlerimizi ve desteğimizi belirtmek istiyoruz. Bu gösteri, mücadelenin anlamını gözler önüne serecek, aynı zamanda da *Güney Hıristiyan Liderliği Birliği* için para toplayacak." Bu öneriyi geri çeviremezdi.

Merdivenlerin başında, eğri büğrü tahtadan bir masanın arkasında oturan bir resepsiyonist bana Bay Rustin'in ivedi bir göreve çağrılıp gittiğini, fakat Stanley Levison'ın benimle görüşebileceğini söyledi. Bir an için afalladım. Aynı konuşmayı kullanabilir miydim? Levison, Musevi ismi gibi geliyordu ama John Levy ve Billy Eckstein'm Musevi isimli siyahlar olduğunu anımsadım.

Kadın, telefonda birşeyler söyleyip bir kapıyı gösterdi. "Bay Levison sizi bekliyor."

Adam, kısa boylu, tıknaz, iyi giyimli ve de beyazdı. Oysa

ben, Godfrey'le benim kendimize ve diğer zencilere nasıl yardımcı olabileceğimizle ilgili olarak bir zenciyle konuşmaya gelmiştim. Şimdi, bu beyaz adama ne deseydim ki?

Stan Levison benim konuşmamı bekledi. Köşeli yüzünde bir anlam yoktu, dosdoğru ve kendinden emin bakışlıydı.

"Ben şarkıcıyım. Yani şarkıcıydım, şu an da yazarım. Yazar olmak istiyorum..." diye başladım söze. Dengeli halim yok olup gitmişti ve kendimden nefret ettim. Bir tek beyaz adamla yüz yüze gelmek kafamı allak bullak ederken bir ülke dolusu bağnazı karşıma almayı nasıl hayal edebilirdim.

"İyi de GHLB'nin size ne gibi bir yardımı dokunabilir?" Kararsızlığımı görmüştü. Umutsuzluk içinde önceden hazırladığım konuşmama atladım. "Öncelikle şunu belirtmek isterim ki ben ve meslektaşım Godfrey Cambridge, yalnızca..."

"Şu komedyen Cambridge. Evet, adını duydum." Levison, koltuğunda sırtını arkaya yasladı.

"...takdirlerimizi ve desteğimizi..." Bayard Rustin'le ilgili bölümü atıp "*Güney Hıristiyan Liderliği Birliği* için para toplayacak." diyerek sözlerimi bitirdim.

Levison ileri doğru eğilerek "Gösteri nerede sergilenecek?" diye sordu.

"Şey..." Allah kahretsin yine yakalandım. Bayard Rustin burada olsaydı onun kim olduğunu bildiğim için ve yaptıklarını takdir ettiğim için bana teşekkür ederken ben de birkaç dakika kazanabilirdim.

"Henüz bir salonumuz yok. Ama olacak. Emin olabilirsiniz, bir salonumuz olacak." Güvensizlik duygusu sinirlerimi bozuyordu.

"İzninizle birini çağırayım. Kendisi yazardır. Size yardımcı olabilir." Ahizeyi kaldırıp "Jack Murray'ye söyleyin bir zahmet odama gelsin" dedi. Telefonu kapattıktan sonra sırf sormuş olmak için "GHLB hakkında ne biliyorsunuz?" diye sordu.

"Dün kilisedeydim. Dr. King'i dinledim."

"Ha evet. Büyük bir toplantı oldu. Ne yazık ki toplamayı umduğumuz parayı toplayamadık."

Kapı açıldı ve üzerinde kahverengi bol bir pantolon, açık bir tişört ve spor bir ceket olan ufak tefek bir adam hızlı adımlarla içeri girdi. "Jack Murray" kulağa zenci adı gibi geliyordu. Zenciye benziyordu ama adam en az Stanley Levison kadar beyazdı.

"Evet Stanley. Ne var?"

Ayakta duran Levison, benim bulunduğum yöne doğru elini sallayarak "Bu Bayan Angelou. Maya Angelou. Bayard'la görüşmek için randevu almış, ama Bayard bir yere dek gitmek zorunda kaldı. Bayan Angelou'nun bir fikri var. Maya, bu Jack. O da GHLB için çalışıyor." dedi.

Ayağa kalkıp Murray'ye elimi uzattım ve orta yaşlı yüzüne küçük bir oğlanın gülümsemesinin yayılışını izledim.

"Tanıştığımıza sevindim Bayan Angelou. Nedir fikriniz?"

Eldeki iyi yetenekleri kullanarak bir oyun, bir tür revü sahnelemek istediğimizi ve bu gösteriyi özgürlük teması üzerine geliştirmeyi planladığımızı açıkladım.

Stanley Levison güldü. "Jack'ı çağırmakla iyi etmişim. *Pins and Needles*'ı bilir misin?" diye sordu. Bilmiyordum; bunun üzerine Jack Murray'nin otuzlarda *Pins and Needles*'da görev aldığını ve bunun Broadway'de gösterildiğini fakat oyunun işçi sınıfının sorunları üzerine kurulmuş olduğunu anlattı.

"Bir salonunuz var mı?" Benim ve meslektaşımın henüz o denli ilerleyemediğimizi bir kez daha itiraf etmek zorunda kaldım.

"Kaç kişi rol alıyor? Prova için ne kadar zamana gereksiniminiz var?" Yaklaşımı arkadaşçaydı, ama o ana değin planlarımızın yalnızca Hudson nehrinin kıyısında yapılan duygusal bir sohbetten öteye gitmediğini kabul etseydim, iki beyaz adam benim çocukluk ettiğimi düşünürdü herhalde.

"Birkaç oyuncumuz ve telefon edip çağırdığımızda gelecek şarkıcılarımız var. Arkadaşım onlarla bağlantı kurmaya çalışıyor" dedim. GHLB'ye dikkate değer ölçüde para kalabilmesi için oyuncu kadrosunun iyi fakat az sayıda olması gerektiği konusunda zırvalayıp durdum.

Jack Murray, konuşma fırsatı yakaladığında sorusunu yineledi: "Provalar için ne kadar zamana gereksinmeniz olacak?" Hiç düşünmeden aklıma ilk gelen yanıtı verdim: " İki hafta."

Stanley öksürdü. "Ama bu çok kısa bir prova süresi, öyle değil mi?"

Ona baktım, taş gibi kaskatıydı. Belki de haklıydı. İki hafta yeterli bir süre olmayabilirdi ama egom tehlikedeydi.

"Zenci komedyenler kullanacağız. Profesyonel kişiler." Niyetim bu sinir bozucu sorgulamaya bir son verip iki beyaz adamı ait oldukları beyaz ırka geri göndermekti.

Stanley, boğazını temizleyip "Aaa, Bayan Angelou, eminim zenci komedyenlerin doğuştan yetenekli olmalarından dolayı beyaz komedyenlerin gereksindiği denli zamana gereksinim duymadıklarını söylemeye çalışmıyorsunuzdur" dedi kıkırdayarak.

Aynen bunu demiştim, demek istediğim tam anlamıyla buydu. Fakat bir beyazın ağzından çıktığında yanlışmış gibi geldi. Kibrim sözümden geri adım atmama engel oluyordu ve kaçışı olmayan bir köşeye kıstırılmak üzereydim.

"Tarih boyunca zenci komedyenlerin diğer komedyenlerden on kat daha iyi olması gerekmiştir..."

Jack Murray'nin sesi yumuşak bir şekilde tiradımın içine süzüldü. "Bayan Angelou, emin olun, tereciye tere satmanıza gerek yok. Tarih boyunca sömürülenler, köle edilenler, azınlıkta olanlar salt bu yarışta onların da varlığı kabul edilsin diye daha fazla çabalamak ve daha becerikli olmak zorunda kalmışlardır. Stanley ve ben bunu anlıyoruz. İşte bu yüzden gönüllü olarak tam gün GHLB'de çalışıyoruz. Çünkü anlıyoruz."

Sözlerinin yerinde ve sesinin yatıştırıcı olmasına sevinmiştim; bunu izleyen on sekiz ay boyunca, ben şaşkınlık ve umutsuzluk denizinde çırpınırken bana cankurtaran halatları atan Jack Murray'ye kendimi borçlu hissedecektim.

"Village Gate'i biliyor musun?" Lenny Bruce, Nina Simone ve Odetta'nın aynı gecede birlikte program yaptığı Greenwich Village gece kulübünü Amerika'da her oyuncu duymuştur.

Murray, "Kulübün sahibi Art D'Lugoff İyi çocuktur. Yaz boyunca kulübün boş olduğu birkaç gün vardır. Planlarınız uzayacak olursa belki Art'la küçük bir görüşme yapabiliriz. Ne zaman hazır olursunuz?" dedi.

"Bütün istediğimiz kuruluşunuzdan izin alabilmekti. Birkaç gün içinde hazır oluruz. Bay Rustin'i ne zaman görebilirim?"

Kendi davam için çalışmak üzere beyaz adamlardan izin istememde bir tuhaflık vardı.

Levison bana baktı ve yanıt vermeden telefonun ahizesini kaldırdı. "Bay Rustin geldi mi? Güzel. Kendisiyle görüşeyim"

O konuşmasını sürdürürken ben de bekledim. "Bayard, yanımda genç bir hanım var. Kuruluş için para toplamak amacıyla bir oyun sahneleyecek... Evet. Randevusu vardı. Şimdi seni görmeye geliyor."

İki beyaz adamla el sıkışıp odadan çıktım. Stanley Levison, "oyun sahnelemek istiyor" değil de "oyun sahneleyecek" demişti. Anlaşılan belirsiz bir izindi bu, ama ben de bunun için gelmiştim zaten.

Bayard Rustin ayağa kalkıp elimi sıktı ve bana "Hoşgeldiniz" dedi.

"Merhaba Bayan Anğelou. Kusura bakmayın siz geldiğinizde burada değildim. Stanley, bir oyununuz olduğunu söylüyor. Lütfen oturun. Kahve alır mıydınız? Yapımnız için paranız var mı? Nakit mi? Salon? Oyunun mesajı ne? Biz GHLB'de çalışanlar, her türlü çabayı sevinçle karşılarız ama takdir edeceğiniz gibi, oyunun söyledikleri ya da söylemedikleri getireceği paradan daha önemli olabilir. Anlıyorsunuz, değil mi?" Sözcükler ağzından hızla, keskin ve kesik bir şekilde bir İngiliz çavuşunun aksanıyla çıkıyordu. Uzun boylu, ince, koyu kahverengi tenli ve yakışıklıydı.

Stanley ya da Jack'e anlattıklarımdan biraz daha fazlasını da Boyard'a anlattım. Ne Godfrey'in ne de benim gösteri yapımcılığı hakkında bir bilgimiz vardı ama insanları iyi tanıyorduk ve bir de GHLB'den izin kopardık mı bu işi gerçekten başa-

racaktık. Jack Murray'nin Art D'Lugoff'un sahnesini ayarlamayı önerdiğini ve bu da işe yararsa Village Gate'i salon olarak kullanabileceğimizi de sözlerime ekledim.

Bayard başıyla onayladı ve önce senaryoyu görmesi gerektiğini, kabul edilebilir bir senaryoysa GHLB'nin bunu onaylayacağını, hatta kuruluşun elindeki adreslerin bir listesini bize verebileceğini söyledi.

İçten teşekkürlerimi sunacaktım ki telefon çaldı. Hattın öbür ucundaki kişiyle kısa bir görüşme yaptıktan sonra, ayağa kalkıp bana elini uzattı.

"Bayan Angelou, Atlanta'dan çok önemli bir telefon. İznizle. Senaryoyu en kısa sürede bana getirin. Teşekkürler, iyi şanslar."

Yerine otururken daha el sıkıyorduk, bütün dikkati telefona yönelmişti.

Dışarı çıktığımda Godfrey'le konuşmaya can atıyordum. İzin almıştık, belki de bir salonumuz olmuştu, arzumuz ve yeteneğimiz de vardı. Şimdi bize gereken şey oyuncular, müzisyenler ve bir de senaryoydu. 125. Sokak'm köşesinde durdum. Lanet olsun, senaryo nasıl yazılırdı ki?

Godfrey, Hugh'ı Broadway'de toplantımızı yapmayı kararlaştırdığımız yere akşam yemeğine getirdi. Hugh, Godfrey'nin güvenine layık olduğunu gösterdi; rolünü gerektiği gibi oynadı. Derisinin rengi kırılmamış bir hindistan cevizi rengindeydi ve kolay kolay kırılamayacak denli de sert görünüyordu.

Tutumu gençliğine ters düşüyordu, ama Godfrey daha sonra bana Batı Hint Adaları sakinlerinden Hugh'ın anne ve babasının içki mahzenleri olduğunu, Hugh'ın da içkilerle, açgözlü satıcılarla, ikiyüzlü işçilerle ve sarhoş müşterilerle haşır neşir olarak büyüdüğünü anlattı.

"Doğal olarak Martin Luther King'i destekliyor"du. "Bir çukura atılıp üzerinin de bokla kaplanmasını hak etmeyen her kara derili insan gibi." Tabii ki gösteriyi o yönetecekti, ama kesinlikle özerkliğe gereksinimi vardı. Kesinlikle ölçülü çalışacaktı ve işler yolunda giderse maaşıyla GHLB'ye katkıda bulu-

nacaktı, iyi de şu senaryo ne cehennemdeydi?

Bir hafta sonra planlarımız rayına oturmuştu. Godfrey, oyuncu listesini hazırladı. Ben şarkıcılara ve dansçılara telefon ettim. Hugh, müzisyenleri ayarladı, ama ortada bir senaryo hâlâ yoktu. Bir olay örgüsü yakalayabilmek için gece geç saatlere dek oturuyordum. *Hamlet*'in karmaşıklığını ve *A Raisin in the Sun*'ın duruma uygunluğunu kendinde toplayacak bir öyküye gereksinmemiz vardı. Kolay fikirler çabuk geliyordu insanın aklına ama onları pişmanlık duymadan bertaraf etmek gerekiyordu. Benim oyun kişilerim, ikinci sınıf kovboy filmlerindeki bilinen tipler ve okul müsamerelerindeki gibi saf kişilerdi.

Godfrey, Hugh ve ben Jack Murray'le Village Gate'te buluştuk. Evcilleştirilmiş bir Kaliforniya ayısını andıran Art D'Lugoff, salonu pazar, pazartesi ve salı akşamları kullanabileceğimizi söyledi. Kendi ışık teknisyenimizi getirmezsek tiyatronun ışık teknisyenine para ödemek zorundaydık, ama Art D'Lugoff, kira ücretini almayarak bize katkıda bulunacaktı. Bu arada, oyunun konusunu öğrenmek ve senaryoyu görmek istedi.

Guy, yakınlarda bir fırıncının yanında yarım günlük bir iş bulmuştu. Şafak sökerken o duşunu alıp giyiniyor olurdu; bense daktilonun başında kabul edilemez olay örgüleri ve beni bile sıkan gerçek olamayacak oyun kişileri yaratıyor olurdum.

Bir sabah, Guy omzumun üzerinden daktilodaki boş sayfaya baktı.

"Anne, farkında mısın, çok fazla çabalıyorsun?"

Hızla dönüp "Bu önemli bir iş. Bu, Martin L. King için, GHLB için, bütün siyahlar için. Çabalamaktan geri duramam herhalde" dedim.

Sertliğimden incinmiş bir halde geriledi. "Aslında, ben sadece senin her zaman yinelediğin sözü söyleyecektim. 'Olmuyorsa, zorlama.' Hoşçakal ben işe gidiyorum."

On bir yaşından beri ona bir fiske bile vurmamıştım. On beş yaşında sırık gibi olsa da suratının ortasına bir şaplak indirmemek için kendimi zor tuttum.

Umduğum gibi John Killens anlayışlıydı ama ne yazık ki

yardımcı olamıyordu. "Tiyatron var ama paran yok, bir amacın var ama ortada oyun yok. Evvet. Bu iş tam senin için biçilmiş kaftan. Bahtın açık olsun. Denemeye devam."

Zaman ve eksiklerimiz beni kıskaçlarına almıştı. Kendilerine haber verilen oyuncular her gün Hugh ve Godfrey'i arıyor, sırayla telefonda bana seçmelerin ne zaman yapılacağını soruyorlardı. Ben çalışmıyordum, bu yüzden on beşindeki Guy ekmeğimizi tek başına kazanıyordu. Onun kazandığı para yiyeceğimize yetiyordu, John ve Grace'den de kirayı ödemek için borç aldıktan sonra bir kenara koyduğum birkaç kuruşu harcamama gerek kalmıyordu. Oyun sahneye konunca Amerikalı Sahne Sanatçıları Loncası'nın yardımına gerek duyacaktım.

Godfrey evime uğradığında umarsızlığa çoktan yenilmiştim. Yandaki sokağa bir müşteri bırakmış ve evde olup olmadığımı öğrenmek için kapımı çalmıştı.

Kapıyı açıp da karşımda onu gördüğümde ağlamaya başladım. İçeri girip beni kollarımdan tuttu.

"Beni gördüklerinde kadınların çığlık attıkları, katıla katıla güldükleri olmuştu ama şimdiye kadar üzüntüden ağlayan olmamıştı." Omzumu sıvazlıyordu. "İlk kez sen yaptın bunu, tatlım. Yaptığın şeyi gerçekten takdir ediyorum. Bu konuda ilksin. Ağla. Ağla, açıl biraz. Bu hoşuma gidiyor."

Gülmem tuttu.

"Yok yok, devam et ağlamaya. Bu yaptığını günlüğüme yazacağım. Erkekleri terkettiğinde ağlayan kadınlar gördüm ama sen..."

Artık gülmeme engel olamıyordum. Onu oturma odasına alıp kahve getirmeye mutfağa gittim. Yüzümü yıkayıp kendimi toparladım. Gözyaşlarım Godfrey gibi beni de şaşırtmıştı.

"Godfrey, oyunu yazamıyorum. Daha nereden başlayacağımı bile bilmiyorum."

"Yahu, nesi var, Birinci Bölüm, Birinci Sahne diye başlayacaksın işte, Shakespeare nasıl başlamışsa öyle."

Boğazım yandı yaşlar gözlerime birikmeye başladı.

"Allahın belası oyunu yazamıyorum. Altından kalkamaya-

cağım birşeyi üstlendim."

"O zaman yazma sen de. Sen o kıytırık oyunu yazmazsan kimse ölmez ya. Hatta bir sözcük bile yazmasan daha iyi olabilir. Kötü bir oyun seyrettirmediğin için sana teşekkür edecek bir sürü insan vardır. Bana sorarsan, keşke birçok oyun yazarı da senin dediğini deseydi: 'Allahın belası oyunu yazamıyorum' " Kendi kendine güldü.

"Peki ne yapabiliriz o zaman? GHLB bekliyor. Art D'Lugoff bekliyor. Hugh ve oyuncular hazır. Bense tıkandım kaldım."

Kahveyi içip birkaç dakika düşündü. "O zaman bırak da oyuncular işlerini yapsın. Bir çoğu o denli uzun süredir işsiz ki bu işe balıklama dalacaklardır. Oyun yazmana hiç gerek yok. Elinde birkaç parodi varsa ver onlara. Kabare türü birşey yaparız. Hepsi bu kadar."

Godfrey'in teklifinin işe yarayacağını anladığımda, çektiğim gerilimin yükü yok oldu ve haftalardan sonra rahatlayınca beynim çalışmaya başladı.

"Onlardan siyahlara ait şarkılar, danslar ve numaralar isteriz."

"Bilinen Apollo numaraları. Redd Foxx ile Slappy White gibi bir şeyler. Hani bilirsin: 'Bendeniz Fox' der biri. Sonra diğeri 'ben de White', ardından Foxx karşılık verir: 'Sen ya aptalın tekisin ya da renk körü' ."

Fikirler gelmeye başlamıştı. Korkacak bir şey yoktu. Gösterimiz olacaktı. Para toplayacaktık. Zaten hiç olmayan ünüm berbat olmayacaktı.

Godfrey saatine baktı. "Gitmeliyim. Cebinde metelik olmayan biri Bronx'a gitmek için beni bekliyordur şimdi."

Ayağa kalktı. "Bu iş tamam. Başı dertte olan bir genç kıza yardım ettim. Belki bundan sonraki iyiliğimin karşılığını Kanada parası olarak alırım."

Birlikte kapıda durduk ve ben yasak olduğu halde kapının önünde park etmiş olan paslanmış, boyası çizilmiş taksiye baktım.

"Bir park cezası alabilirdin."

"Bu, bugün bana verilen tek şey olurdu. Şimdi iyisin. Bir gösterimiz var. Bir kabare." dedi. Taksinin kapısını açtı.

"Adını 'Özgürlük İçin Kabare' koyacağız tamam mı?" diye bağırdım.

"Yaa, evet bu gayet ciddi geliyor kulağa. Eğlendirici ve ciddi. Tam da olmamız gerektiği gibi. Görüşürüz."

Filmlerden fırlayıp çıkmış gibi. Bizler, sadece iyi yüreklerimizle ve arkadaşlarımızın iyi yürekleriyle profesyonel yapımcıların bile imreneceği bir gösteri yaratacak olan tanınmamış yeteneklerdik. Başarımız dar görüşlü insanların ruhunu değiştirecek ve bizi üne kavuşturacaktı. Irkımızı kölelikten kurtaracaktık, hatta belki de bir adım daha ileri giderek tüm dünyayı kurtaracaktık.

Kostüm provasında Guy ve Chuck, Village Gate'in gölgesinde benimle birlikte oturdu. Şarkıcılar ve dansçılar, kendilerini dekora ve mikrofona alıştırmaya çalışarak sahnede dolaşıyorlardı. Godfrey, sahneye yakın bir yerde ışıkların altında duruyor, Hugh Hurd ise yönetmen olmanın verdiği havayla arka sıralarda oturuyordu.

Jay "Flash" Riley, komedi hareketlerine başladı. Yüzü ve vücudu hoplayıp zıpladı; gözleri ritme uyarak açılıp kapandı. Yüz hatları öyle komik ve şaşırtıcıydı ki yanımda duran çocuklar sevinçle uludu. Daha sonra Leontyne Watts adında bir kadın şarkıcı, sevilen ve yitirilen bir erkek için boğucu ve hüzünlü bir şarkı söyledi. Şarkıda sanki kendi durumumu gördüm.

Gerçekten sevip yitirmiş olmasam da yalnızdım ve Los Angeles'da bıraktığım yavan aşk ilişkisini özlemiştim. Godfrey ve benim kalıplaşmış bir arkadaşlığımız vardı ve bu ilişkide duygusallığa yer yoktu. John Killens zaten evliydi; John Clarke'a gelince, o da başka şeylerle ilgileniyordu, zaten hoşlanabileceğim biri değildi. Sylvester Leeks beni sık sık kucaklardı ama telefon numaramı hiç sormadı. Fırsatım olsaydı bol acılı şarkılarla inlerdim. Kollarım boş, yatağım soğuktu. Beni turne günlerimden hatırlayan biriyle karşılaşmam sayesinde zevklerden mah-

rum kalmaktan kurtulmuştum. Batı Yakasının yukarı taraflarında oturuyordu. Haftada bir stüdyo tipi dairesine uğruyordum. Gece geç saatlere dek çalıştığından gündüz saat ikilere dek uyurdu. Onu tam uyanırken yakalamamı yeğlediğini söylemişti. Böylece bir günde iki kez kanepeyi hazırlayıp iki kez duş almak zorunda kalmıyordu. Yanından her zaman memnun ayrılıyordum, bu yüzden isteğine uydum. Birbirimize aşık olmadığımız gibi, haftalık vahşi buluşmalarımız birbirimizin vücuduna zarar vermeye ramak kalmışken son buluyordu.

5

Açılış gecesinde, müşteriler mağaraya benzeyen Village Gate'teki tüm koltukları doldurmuştu. Harlem Yazarlar Loncası üyeleri, onların aileleri ve arkadaşları da geldi. Bana iyi şanslar diledikten sonra sahnenin yanındaki yerlerini aldılar. Işıklar söndüğünde onları, karanlıkta bir dolu eleştirel not alırken canlandırdım gözümde. John ve Grace Killens, masaları ünlü arkadaşlarıyla doldurmuştu. Sidney ve Juanita Poitier ve Danny Barajanos, Lorraine Hansberry, Bob Nemiroff, Ossie Davis ve Ruby Dee, New York'un zenci gazetesi Amsterdam News'tan bir editör, Brooklyn'li bir avukat ve Harlem'den birkaç politikacı.

Sahne arkasında oyuncular biraraya geldiler. Ünlü kişilerin karşısına çıkacakları için coşkulu ve beklenen açılış gecesinin gerilimi yüzünden heyecanlıydılar. Bayard Rustin, sağlam ve kısık sesiyle oyunculara hitap ederek projenin önemini açıkladı ardından da sanatları ve cömertlikleri için onlara teşekkür etti. Godfrey, çalışma fırsatı, para kazanma ve iyilik yapmanın aynı anda gerçekleşmesiyle ilgili espriler yaptı. Ben de Martin Luther King'in sözlerini aktardım: "Ayaklar altına alınan gerçek er geç ayaklanacaktır." Ardından Hugh Hurd, oyuncularına bir son dakika tiyosu vermek için izin isteyip gitti.

Gösteri başladı ve bu ruh haliyle içleri aydınlanan oyun-

cular, sahneye çıkıp ışıklar saçtılar. Kendi rollerine hakim olmanın verdiği rahatlıkla komedyenler izleyicileri gülmekten kırıp geçirirken şarkıcılar da bildik romantik şarkılarla dinleyenlere hoş dakikalar yaşattı. Gösterinin bel kemiği olan revü hızla sırasını savdı ve ardından Langston Hughes'un *The Emperor of Haiti*'si (Haiti İmparatoru) ilk ciddi öğeleri beraberinde getirdi. Başrolü oynayan Hugh Hurd, zenciler olarak onurlu ve yaşama sevinciyle dolu insanlar olmamıza karşın ciddiyeti de sürekli olarak savunmamız gerektiğini anımsattı bizlere.

Gösterideki tek beyaz oyuncu Orson Bean, ayaklarını sürüyerek mikrofona doğru ilerledi ve önce herkese bir anı gibi gelen birşeyler anlatmaya başladı. Dakikalar ilerledikçe izleyiciler espriyi yakalayıp memnuniyetlerini ifade etmek için gülmeye başladı. Leontyne Watts, *Sometimes I Feel Like a Motherless Child* adlı şarkısını söyledi; o an herkes sözlerin baskı yüzünden Amerikalı zencilerin yetim kaldığını, dolayısıyla bu insanların kurulmasına emek verdikleri ülkede uyumsuz kişiler olarak yaşamaya zorlandıklarını anlattığını anladı.

Bütün oyuncular tek sıra halinde dizilip *Lift every voice and sing...*' i söyledi.

İzleyiciler destek ve saygılarını belirtmek için ayağa kalktı. Şarkının sözlerini bilenler, havayı "Zenci Milli Marşı" diye de bilinen şarkıyla doldururcasına eşlik ettiler.

Oyuncuların izleyicileri üçüncü kez selamlamasından sonra Godfrey beni kucaklayıp kulağıma "Turnayı gözünden vurduk. Yaşasın, turnayı gözünden vurduk." diye fısıldadı.

Hugh Hurd , "Dışarıda o da ayakta duruyor" dedi.

Godfrey, "Herkes ayaklandı yahu ne diyorsun sen" diye karşılık verdi.

Hugh, "Yok be. Ben de görüyorum bunu. Ben Sidney'i diyorum. Sidney Poitier ayaklanıp masanın üstüne çıkmış" dedi. Birkaçımız hemen yanlara fırladık ama üstümüze gelen kalabalıktan göremedik.

Ertesi gün öğleden sonra Levison, Godfrey, Hugh, Jack Murray ve ben Art D'Lugoff'un bürosunda toplandık. Köhne

sandalyelerde gerine gerine *Özgürlük İçin Kabare*'nin başarısından göğsümüz kabararak oturduk.

Art, gece kulübünü beş hafta boyunca para ödemeden kullanmamız dışında bize adres listesini de verebileceğini söyledi. Stanley bu teklifi kabul etti ama ne yazık ki GHLB'de bundan yararlanacak kimsenin olmadığını da söyledi. Az ücretle çalışan kadro kurumsal işlerle boğuşup ve elden postayla çağrılar yollayıp Güneyli rahiplerin vaaz vermesiyle ilgileniyordu. Şanssızlık adres listesindekilerin Long Island ile New Rachelle arasındaki bölgeye yayılmış olmasıydı. Gösterimizi duymayan ama GHLB'ye bağışta bulunmak isteyenler, kendileriyle ilişkiye geçilebilse isteklerini yerine getirebileceklerdi. Godfrey, Hugh ve ben birbirimize baktık. Üç beyaz adam davamız için kendilerini ortaya atıyorlardı ve bizim yapabildiğimiz şarkı söyleyip dansetmekle ya da bunları yapacakları bulmakla sınırlıydı. Durum mide bulandırıcıydı. Halkım müziği, çektiği işkencelerin acısını dindirmek, Tanrı'nın hiddetini yatıştırmak ve aşkın güzellliğiyle aşksız yaşamın acısını betimlemek için kullanmıştı. Ama bildiğim hiçbir ırk özgürlüğüne şarkı söyleyip dans ederek ulaşmamıştı.

"Bunu ben hallederim" dedim güvenli bir sesle.

Stanley'in sesinde şaşkınlık vardı: "Sen gönüllü mü oluyorsun? Ama sana ücret veremeyiz bunu biliyorsun."

Hugh, "Size elimden geldiğince yardım ederim" dedi. O da beyazların tek başlarına bu işe katkıda bulunmalarına izin veremeyeceğimizi anlamıştı.

Godfrey sırıttı, "Beni de sayabilirsiniz."

"Taslak bir belge hazırlayıp mumlu kağıtlara yazabilirsiniz. Teksir makinemiz de var büroda" dedi Jack.

Stanley konuşmayı sürdürdü: "Kağıt ve zarf bulabiliriz ama zarflara adresleri elle yazmak zorundasınız. Kazandığınız paranın bir kısmını posta için ayırabiliriz. Damga makinesini bu iş için kullanamayız ne yazık ki, ancak size seve seve yardım ederiz."

Ne teksir makinesinin nasıl çalıştığından haberim vardı ne

de damga makinesinin; mumlu kağıdın nasıl birşey olduğunu biliyordum. Tek anladığım ve tek bildiğim, zarfları elle yazmak zorunda olduğumuzdu. Yine, her zaman olduğu gibi, şom ağzımı fazla açmıştım.

El sıkıştıktan sonra Art bana ertesi gün adres listesini şehrin merkezindeki bir yerden alabileceğimi söyledi.

Dışarıda, öğleden sonra güneşi altında Stanley ve Jack bize yine teşekkür edip ertesi gün görüşmek dileğiyle ayrıldılar. Sonra taksi tuttular.

Godfrey, Hugh ve ben sokağın karşısındaki meyhaneye gittik. Hugh, "İyi yaptın be kız. Senle gururlandım, bilirsin ne söylersem onu demek isterim ben. Zaman bulduğumda sana yardım etmek için yanına uğrarım."

"Elbette." Godfrey içkinin parasını ödedi. "Ama beni anlayın. Ben zarf falan yazamam. Yazım öyle kötü ki eğer bir zarfa adres yazacak olursam postanedekiler onu çerçeveletip assınlar diye Kongre Kütüphanesi'ne yollar. Gitmek istediğin her yere götürürüm seni. Zarflara kağıtları koymana yardım ederim sonra da evine gelip yemeğini yerim."

Onlara o güne dek hiç teksir makinesi kullanmadığımı söyledim. Hugh mumlu kağıda yazıp yazamayacağımı sordu. İki parmak daktilo yazmamın, ara sıra yazdığım mektuplardan öteye gitmediğini söylediğimde ikisinde de şafak attı.

"Sende de ne cesaret varmış be. 'Halletmek' için gönüllü oldun ama bu işle ilgili bi bok bilmiyorsun." Hugh öfkeden çok, takdir dolu bir ses tonuyla söylemişti bunları.

"Bu işi yapmak zorunda olduğunu biliyor kız. Lamı cimi yok bu işin. Bu işi yapacak. Senin üzerine bahse girerim." "Tekrar çal Sam. Bana ve arkadaşlarıma." diye seslendi Godfrey barmene.

Özgürlük İçin Kabare'yi tanıtan oyuncuları yapımcıları ve yönetmeni tanıtan basit bir bildiri yazdım. Teksir makinesini kullanmak beklediğimden de kolaydı. İlk gün Guy'ı büroya götürdüm, o da bana makinenin nasıl çalıştığını açıkladı. Mumlu kağıtları kullanmak biraz daha zordu ama bir süre sonra

yapmam gerekenin hiç acele etmeden (doğrusunu söylemek gerekirse gerçekten ağırdan alıyordum) metni daktiloda yazmak olduğunu anladım. Kısa süre sonra Godfrey yüzlerce zarfı sabah ve akşam postasına yetiştirmeye başladı.

Village Gate, gösterimizi izlemeye gelenlerle ağzına dek doldu. Oyuncular buna çok sevinmişti, paralarını aldıktan sonra bazısı ellerini ceplerine atıp GHLB'ye bağışta bulundu.

"Geçen hafta iyi iş yaptık. King'in bu beş dolara benden fazla gereksinimi vardır."

"Sabah kazanıp akşama yiyorum. Pek fazla değil ama..."

Zaman, fırsat ve fedakârlık el eleydi.. İşsizlik ve sinemalarda sahnede yaratılan aşalayıcı Tom Amca tiplemelerinin altında ezilen zenci aktörler hem bu tiplemeye karşı gelme şansı elde etmişlerdi. hem de ayrımcılığa karşı savaşıyorlardı.

Özgürlük İçin Kabare'nin ardmdan yeteneklerinin birdenbire farkına varan yapımcılar onlara iş teklif edecekti. Martin Luther King bize özgürlüğümüzü kazandırdıktan sonra iyi paralı işlerde çalışıp gazete ve dergilerde yeteneklerinin hak ettiği övgüyü alacaklardı.

"Ver bana şu çeki, GHLB'ye bağışlayacağım bunu. Bu hafta da idare ederim."

1960 yılının uyanan yazıydı ve tüm ülke çalışıyordu. Çok güzel birşey doğmak üzereydi ve bizler iyi birer anne baba olacak çocuğu bekleyecektik. Adı *Özgürlük* olacaktı.

Derken, hem de çok erken, yazın da gösterinin de sonu geldi. Oyuncular eski işlerine, asansör görevlisi ve garsonluk işlerine geri döndüler. Birkaçı işsizlik maaşı ve yardım kurumlarının yiyecek sıralarına girdi. İçlerinden hiçbiri ne ünlü bir tiyatro topluluğu tarafından başrol için seçilmiş, ne de bir oyunda yedek oyuncu olarak işe alınmıştı. Broadway gösterilerinin birine koro üyesi olarak alınan bir kişi bile olmamıştı. Godfrey hurda arabasını sürmeye, Hugh eski işini yapmaya devam etti. Ben de beş parasız kalmıştım. Büro makinelerini kullanmayı, bir sürü ateşli yetenek sahibi insanı biraraya toparlanmayı öğrenmiştim ama koskoca bir yaz uçup gitmişti. İşsizdim ve Guy'ın yeni

giysilere gereksinimi vardı.

Gösteri boyunca Guy yarım günlük işinden kazandığını yaz eğlencelerine yatırmaya fırsat bulmuştu. O ve Chuck Killens Coney Adası'nda bir sürü para harcadı. Yanlarında büyük olmamasının verdiği rahatlığı buldukları keten helva ve sandviç satıcılarından bir sürü yiyecek satın alarak değerlendirmişlerdi.

Godfrey, becerebildiği zaman beni alıp Harlem'e ya da Brooklyn'e geri götürdü. Diğer yol harcamaları ve 125. Sokak'taki Frank'teki yemeklerin parası hep benim hesabımdan ödenmişti. Kira zamanı yine gelip çatmıştı.

Chicago' da bir gece kulübü işleten Grossman beni telefonla aradı. Yeni gece kulübünde şarkı söyleyip söyleyemeyeceğimi sordu. Nasıl rahatladığımı sesimden belli etmememek için çok uğraştım. İki haftalık yevmiyeyle iki aylık kirayı ve Guy'ın okulu için gerekli giysiyi alacak para gelecekti.

Teklifi kabul ettikten sonra için için Guy'ı ne yapacağımı düşünmeye başladım.

Grace ve John evlerinde kalmasına izin vereceklerini söylediler ama Guy bunu hiç söylenmemiş kabul edecekti. Onun bir evi vardı. O bir erkekti. Hem, kendini idare edebilirdi de. Onu kafama takmama neden yoktu. Gidip güzelce çalışacak, sağ salim geri dönecektim, o kadar.

Brooklyn'de çıkan bir zenci gazetesindeki ilanın numarasını aradım. Bayan Tolman çıktı telefona. Kendisine her gün öğleden sonra üç saat kadar kalacak birini aradığımı söyledim. On beş yaşındaki oğluma yemek pişirip, mutfağı yola koyacak, onun odasını temizleyecekti.

Yalnız bir kadın olarak bir oğlum olduğunu ve iki hafta için şehirdışına gitmem gerektiğini söyleyerek kadının kuşkularını ortadan kaldırdım. Oğlumun ne denli saygılı bir çocuk olduğunu görmesi için evime çağırdım. Oğlumun iyi yetişmiş olduğunu ima ettiysem de bunu açık olarak söylemedim. Şansım varsa ben Chicago'dan dönünce bu sözcükleri kadının kendisi söylerdi.

Zorlu bir yaşamları olmasına karşın yaşlı kadınların elibol insanlar olduklarını düşünmüşümdür her zaman. Doğru istek, iyi söze dökülürse en aç zenci kadını bile elindeki son kuru ekmeği paylaşmaya ikna edebilirdi.

Bayan Tolman'a eğer Chicago'daki işi alamazsam kiramı ödeyemeyeceğimi ve çocuğuma ayakkabı alamayacağımı söylediğimde, kadın "Ona ben bakarım, şekerim. Dediğin gibi uslu bir çocuk olduğuna inanıyorum" dedi.

Guy'ı da evi çekip çevirecek bir kadına gereksinmemiz olduğuna inandırmak da aynı derecede incelik isteyen bir işti. Ona Bayan Tolman'dan söz ettikten sonra, buna söyleceklerini dinlemek için bir süre bekledim. Kendisine çok iyi bakabilirdi o, öte yandan kadın ona ayak bağı olurdu. Kendisi bu denli iyi yemek yapabilirken kadının yapacağı yemekten bir parça bile yemeyecekti. Hem ben onu ne sanıyordum ki? Küçük bir çocuk muydu o? Ve "Aman yapma anne, bu gerçekten çok can sıkıcı."

"Bayan Tolman çevremiz yüzünden geliyor Guy. Uzun süredir bu konuda kafa yoruyorum."

İstemeye istemeye ilgilenmeye başladı.

"Bu sokakta birkaç tane ev hırsızının yaşadığına iyice inandım. Evlere haddinden fazla eşya girip çıkıyor. Eğer burada bir yetişkin görmezlerse, senin evden uzakta olduğun bir zamanı fırsat bilip evde ne var ne yoksa götürürler."

Suç işleneceği olasılığını duymak onu heyecanlandırmıştı.

"Öyle mi gerçekten? Kim onlar? Hangi evler?"

"Tam olarak bilmeden bunu söylemek doğru olmaz. Ama uzun süredir yakından izliyorum. Bayan Tolman saat üç gibi gelip altı dolaylarında gidecek. Buraya senin için geleceğinden yemeği pişirip çamaşırlarını yıkayacak. Ama bu işin görünen tarafı. Aslında hırsızlara bu evin her zaman dolu olduğunu göstermek için gelecek."

Bu denli akla yatkın oluşu anlattığım öyküye onu inandırmaya yetmişti.

John Guy'ın özgürlük gösterisini anladığını ve bunun doğal olduğunu söyledi bana. Chicago'ya gitmemi, para kazan-

dıktan sonra ait olduğum yere, New York'a geri dönmem gerektiğini söyledi. Oğluma göz kulak olacaktı.

Gösterişsiz Gate of Horn gece kulübü Chicago'nun Ön Kuzey'inde Bay Kelly's in birkaç blok ötesinde çalışıyordu. Mr. Kelly's'in inceliğindeki The Gate'in sıcaklığında da vardı. Ben vardığımda Clancy Brothers prova yapıyordu. Mike elinde mikrofonla ses düzenini denetliyordu.

"Sesim iyi geliyor mu? Çok mu yüksek? Bizi duyuyor musunuz, yoksa boşuna mı nefes tüketiyoruz?"

İrlanda aksanı patates püresi denli yumuşak ve belirgin, dantel gibi gösterişliydi.

Sesi hallettikten sonra grup üyeleri ve Tommy Makem neşelenmek için şarkı söylemeye başladılar. Dışa vuran ateşleri şarkılarının devrimci sözleri kadar güçlüydü.

". . .Dağ yoncasını yasak etmiş yasalar
büyüyemezmiş İrlanda toprağında."

Zenci ve Amerika sözcükleri yonca ve İrlanda yerine kdnsa şarkı Amerika'da olanları anlatabilecek hale gelirdi.

Sahne arkasında tanıştırıldığımızda Clancy Brothers benim takdirimi çoktan kazanmıştı.

Açılış gecesine Amanda Ambrose, Oscar Brown Jr., ve Odetta gelmişti. Birlikte oturduk, İrlandalı şarkıcılar öykülerini anlatırken neşeli dakikalar geçirdik.

İki hafta Guy'ı telefonla arayıp onun "idare etmekte" olduğunu öğrenmekle ve ardından John Killens'ı arayarak ondan da herşeyin yolunda olduğunu öğrenerek geçiyordu. Oscar Brown ile birlikte bir sürü uzun öğleden sonrasında birbirimize öyküler anlattık. *Kicks Co.*, adlı bir oyun yazıyordu Broadway için. Ben de çok kısa süre önce başarılı bir şekilde oynanan *Özgürlük İçin Kabare*'yi kısmen benim yazdığımla ve ortak yapımcılığını üstlendiğimle övündüm.

Öfkemizle birbirimizi gaza getirip yeteneklerimizi övüp

durduk. Biz büyük şeyler başarmak için yaratılmıştık. Düşmanlarımızın sayısı ve gücü bizim yapabileceklerimizi aşamazdı. Kölelik ve onun çocuğu yasal ırk ayrımcılığı bir savaş ilanıysa, Oscar ben ve tüm arkadaşlar ordumuzun generalleri olarak savaş bittiğinde düşmanlarımızın beyaz teslim bayrağını kabul edecek subaylar arasında olacaktık. Amanda'nın kocası Buzz protesto ateşiyle yanarak bana Afrika desenleriyle süslü elbiseler dikti. Yeni evlenen ve aşk dolu olan Odetta Kanada'ya gitmişti. Gitmeden önce bana bir öğleden sonra boyunca nasihat etti. "Gerçekleri söylemekten vazgeçme Maya. Sahneye çıkmayı sürdür. Ben gece kulübü ya da tiyatro sahnesi demiyorum. Yaşam sahnesini kastediyorum." Allah için, güzel kızdı. "Sakın unutma tatlım, kimse seni yolundan döndürmesin. Kimse. Hiçbir kıçı kırık."

Kapanış gecesi gülünç bir kutlamaya dönüştü. Clancy Brothers'm dinleyicileri benim şarkılarımı dinlemişler ve benim şarkılarımı dinlemeye gelen zenciler de İrlandalı şarkıcıların şarkılarından sadece hoşlanmakla kalmayıp onları anladıklarında şaşırmışlardı. Her iki taraf da birbirinin savaşımının şerefine kadeh kaldırdı.

Ertesi sabah ben otel faturamı öderken Oscar yanımda duruyordu.

Üniformalı zenci bir erkek yanıma geldi.

"Bayan Angelou siz misiniz? Size New York'tan bir telefon var."

Oscar sıramı tutacağını söyledi ben de telefona gittim.

"Maya sen misin?" John Killens'ın sesini duyunca yerime mıhlandım. "Bir aksilik oldu"

"Aksilik mi?" Birden dizlerimin bağı çözülüverdi. "Guy'a birşey mi oldu?" Oğluma, tek çocuğuma birşey mi olmuştu? Onu çalabilirlerdi, onun kusursuz olduğunu gören yalnız biri onu kaçırabilirdi. Hızla giden bir otobüs çarpabilir, ya da kontrolden çıkan bir arabanın altında kalabilirdi. Kendisiyle ilgilenmiyormuş gibi görünen bir kızın ilgisini çekebilmek için korkuluklarının üzerinde yürürken ayağı kayıp dengesini kaybederek

on beş metre aşağıya yere düşebilir ve biri benim telefon numaramı bulabilirdi. Kendi işimle ilgilenirken tanımadığım biri beni telefona çağırabilirdi. "Bir aksilik oldu" derdi bir ses.

İyi ki karabasanım daha ileri gitmedi. Kazanın ya da benim verdiğim karşılığın ne denli kötü olduğunu bilmiyordum. Yaşamın ta kendisi beni telefonla yakalamıştı işte.

"Guy'ın sağlığı yerinde." John Killens'ın sesi sanki New York'tan da uzak bir yerden geliyor gibiydi. "Guy burada bizimle. Sana evine gitmemeni söylemek için telefon ediyorum. Hemen doğruca bize gel." Aman, evim mi yandı yoksa? "Yangın mı çıktı evde? Geriye ne kaldı?" Sigortası yoktu eşyaların.

"Yangın falan yok. Endişelenme. Sen sadece uçaktan iner inmez benim evime gel yeter. Buraya gelince olanları anlatırım. Önemli birşey değil." Telefonu kapadı.

Oscar Brown yanımdaydı. Yeşil gözleri sertti. Elini omzuma koydu.

"İyi misin?"

"Arayan John Killens'dı. Kötü bir şey olmuş."

"Guy iyi miymiş? Ne olmuş? "

"Guy iyiymiş ama John başka bir şey söylemedi."

"Hey bu adilik değil de nedir ha? Telefon edip aksilik oldu diyor ama aksiliğin ne olduğunu açıklamıyor..." Gidip çantalarımı aldı.

"Sen hesabını öde, ben arabayı ön kapıya getireyim."

Havaalanına doğru yolculuğumuz, tam bir araba sürme serüveni ve konuşma sırasında bazı şeyler hakkında üstü kapalı nasıl konuşulacağı konusunda bir ders olmuştu. Oscar, arabayı tek elle sürüyordu, virajları alırken araba savruluyor, diğer araçları geçerken neredeyse yoldan çıkacak hıza ulaşıyordu. Bu arada Oscar konudan konuya atlayarak birşeyler anlatmaya çalışıyordu. İpe sapa gelmez konuşmasını "Guy şu anda iyi, unutma." sözleri ile ikide bir bölüyordu. Dönüp bana bakıyordu. Bir an gözleri öylesine daldı ki hipnotize olmuş gibi geldi. Araba kullandığının ayırdına varınca, kafasını arasıra iki yana sallayıp dikkatini bir an için yola veriyordu.

Havaalanında, beni kendine çekerek "Herşey yoluna girecek, küçük anne. Ara beni. Evde telefonunu bekleyeceğim" diye fısıldadı kulağıma.

Uçmak beni ürküttü. Ağlamaya başlayıp kendimi kaybedeceğimden korktum. Uçağın düşeceğinden, dolayısıyla geri dönüp Guy'a bakamayacağımdan, bilinmeyen sorunla ilgilenemeyeceğimden korktum.

"Hey, şuna bak; Maya değil mi bu?" Bu aksanı nerede olsa tanırdım. Başımı kaldırıp arkamdaki koltuğa baktım. Mike Clancy, yanında Pat, viski bardağının üzerinden sırıtıyordu. Liam ve Tommy koridorun öbür tarafında oturuyordu.

"Bizden kurtulacağını sandın, değil mi? Asla, küçük sevgilim. Dünyanın öbür ucuna dek seni takip etmeye yemin ettik. Anlaşmayı kutlamak için bir içkiye ne dersin?"

Hostes gelince birşeyler ısmarlayacağımı söyledim.

Beklemeye gerek yoktu. Mike, hostesin cimri ya da uçağı kullanan pilotun yeşilaycı olma olasılığına karşı kendini hazırlamıştı. Koltuğun altına uzandı ve doğrulduğunda elinde bir viski şişesi tutuyordu. Pat, önündeki koltuğun cebinden bir bardak çıkardı.

Mike, "İlle de buz ve su gibi hafifletici şeyler de isterim diyorsan, servis yapan bayanın gelmesini bekleyeceksin. Yok, istemiyorsan, bardağını doldurmaya başlıyorum; sen bana 'dur' de yeter" dedi.

Beklemedim.

Yolculuğumuz oldukça gürültülüydü. Çoğu yolcu, dört beyaz adamla bir zenci kadının içip içip gülüşmesine içerlemişti. Öyle ki onların hoşnutsuzluğu bizi aptalca davranmaya itmişti. Liam'dan, birkaç dizesini mırıldandığı Galler şarkısının sözlerini bana çevirmesini istedim. Bunu yapmadan önce şarkıyı okuması gerektiğini söyledi.

Tertemiz tenor sesi, zaten siniri tepesinde olan yolcuların başının üstünde dalgalandı. Melodinin insanı saran güzelliği insanların sinirlerini yatıştırmış olmalı ki kimse Liam'a çenesini kapatmasını söylemedi.

Mike, arkasında oturan iki gri saçlı adamla sohbete başlamak için boşuna uğraştı. Adamlar kaskatı, umursamazlıklarını korudu.

Uçak New York'a inerken bağıra bağıra "The Wearing of the Green"in nakarat kısmını söyledik.

Clancy'ler, şehre dek ortak taksi tutmayı önerdi, ama ben Brooklyn'e gideceğimi söyledim.

Brooklyn ve Guy. Yüreğim burkuldu ve ayıldım. Sohbet ve içki bana bir an için Guy'ı ve sorunu unutturmuştu.

Onlara teşekkür edip valizlerimle ve yeni bir suçluluk yüküyle taksiye bindim.

Ne zavallı bir anaydım ben. Oğlumun başı bir anlamda beladayken, bir grup yabancıyla, hem de beyaz adamlarla, içip gülüyordum.

Taksi John'un evine vardığında, bitkin ve endişeliydim.

Grace bana sarılıp gülümsedi. "Evine hoşgeldin, Maya." Onun gülüşü bana işlerin çok da kötü olmadığını anlatıyordu. Willie Ana "O mu?" diye seslendi yemek odasından. Ben yanıt verirken o da hole geldi. Ciddi görünüyordu ve başını sallıyordu. Bu bir rahatlama sağladı. Guy'ın nerede olduğunu sordum. Grace, Guy'ın yukarıda Chuck'ın odasında olduğunu ancak ondan önce John'un beni görmek istediğini söyledi.

John, neler olup bittiğini anlatırken Willie Ana da bana kahve getirdi. Bir grup çocuk Guy'ı tehdit etmiş, John da bunu duyarak ben dönene dek Guy'ın onun evinde kalmasının daha güvenli olacağına karar vermişti.

Az kalsın kahkahayı basacaktım. Çocuklar arasında çıkmış ufak bir anlaşmazlıktı bu.

"Bu çocuklar Vahşiler adlı bir çete. Geçen ay bir çocuğu öldürdüler. Üstelik çocuk cenaze evinde yatarken Vahşiler içeri girip cesedi otuz beş yerinden bıçakladılar" diye sürdürdü konuşmasını.

Aman Tanrım.

"Herkesi korkutuyorlar. Polisler bile bu it sürüsünden çekiniyor. Guy'ın onlarla dövüşmeye niyetlendiğini duyar duy-

maz arabamla evinize gidip onu aldım. Gelmek istemedi. Evdeki tüm et bıçaklarını kapının önündeki perdeye saplamış çetenin geri gelmesini beklediğini söylüyordu. Ona, 'Oğlum, kıçını şu arabaya soksan iyi edersin' dedim. Alt kattaki kadından, çete geldiğinde onlara çocuğun amcasının gelip onu götürdüğünü söylemesini istedim."

İlk önce Willie Ana konuştu. "Bak şekerim, böyle bir dünyada çocuk yetiştirmek kolay iş değil. Sen onu bana sor. Küçükken onları besleyebilmek ve okula gönderebilmek için dua edersin. Biraz büyürler, sen de beyaz bir kadının tecavüze uğradığı yaygarasıyla linç edilmelerine neden olmaması için dua edersin. Askerlik yaşına gelirler ve beyaz adamlar onları askere çağırır, sen de uzaklarda bir yerlerde beyaz insanların savaşında ölüp gitmemeleri için dua edersin. Yaa. Bir zenci çocuk büyüteceksen oturup düşüneceksin."

John, annesinin anılarını bitirmesini saygılı bir şekilde bekledi. "Guy'ı şimdi getiririm." Merdivenlerin başına gidip "Guy, aşağı gel. Annen burada" diye seslendi.

Merdivenlerden hızla inen güçlü adımları duydum ve ayağa kalkmak istedim ama bedenim söz dinlemedi. Guy, mutfağa daldı; onu görünce gözyaşlarımı tutamadım.

"Merhaba anne. Yolculuğun nasıl geçti?" Eğilip yanağımı öptü. "Hey. Seni yeniden evde görmek ne güzel." Yüzümdeki ifadeyi okudu ve gülmeyi bıraktı. "Ha, sanırım Bay Killens sana şu ufak meseleden söz etti Şey, aslında önemli birşey değildi, anlarsın ya." Sanki ben üzgün çocuk, o da sakinleştirmeye çalışan anneymiş gibi omzumu tapışladı.

"Neler oldu Guy? Hasıl oldu da böyle bir çeteyle başın belaya girdi? Ne?"

"Bunu seninle konuşuruz. Özel olarak, lütfen." Yine o gururlu havasına bürünmüştü ve ben de onun havasını söndüremiyordum. Öykü ne olursa olsun baş başa kalıncaya dek beklemek zorundaydım.

John durumu sezdi ve arabasıyla bizi evimize bırakabileceğini söyledi. Guy, başını salladı. "Teşekkürler Bay Killens.

Yürürüz." Bana döndü: "Valizlerin nerede anne?"

Başımla girişi işaret ettim, o da dışarı doğru yürüdü.

Grace, "Tanrım, bir adam olmayı nasıl da istiyor. Bu kadar ciddi olmasa komik görünecek" dedi.

John, "Bu toplumdaki herşey bir zenci çocuğu yetişkin bir erkek olmaktan alıkoyacak şekilde ayarlanmış. Kendisi için çaba harcamasına izin vermelisin" dedi.

Kapıda Guy'ın yanına gelerek Killens'lara iyi geceler diledik.

Karanlık sokaklardan geçtik. Guy, Oscar Brown ve Chicago'daki diğer arkadaşları sorduğunda, ağaçların arkasından zıplayarak çıkan, arabaların arkasına gizlenen, kuytu kapı diplerinde bekleyen ellerindeki bıçakları sallayan çocukların hayaletini gördüm.

Brooklyn'in New York City'den daha tehlikeli olduğunu da ekleyerek Guy'dan bana olayı anlatmasını istedim. "Eve varıncaya dek bekleyelim. Ama sana şu kadarını söyleyeyim ki anne" diye başladı. İşte bir karar geliyordu. "Taşınma fikrini aklının ucundan bile geçirme. Ben burada yaşıyorum ve bu sokaklarda yürümek zorundayım. Taşınacak olursak aynı şey orada da olabilir ve biz yine taşmmak zorunda kalırız. Kaçmayacağım. Çünkü bir kez kaçtın mı, hep kaçmak zorunda kalırsın."

Yolun kalanını konuşmadan yürüdük.

Bana bir fincan kahve yaptı ve ben de o konuşmaya hazır oluncaya dek bekledim.

Oturma odasında karşılıklı oturduk ve ben sakinliğimi yüzümde, kahvemi de elimde tutmaya çalıştım.

Herşey ev işlerine bakan kadınla başlamıştı. Önceki hafta bir gün, Bayan Tolman torununu evimize getirmişti. Susie, on beşinde sevimli ve heyecanlı bir kızdı. Bayan Tolman yemek pişirip etrafı temizlerken Susie ile Guy sohbet etmiş. Ertesi gün Susie büyükannesiyle beraber gelmiş. Gençler yine sohbet etmiş ve bu kez plak dinlemişler. Üçüncü günün sonunda, Susie tek başına gelmiş. Plak çalıp bu kez oturma odasında birlikte

dans etmişler. Susie, Guy'dan hoşlandığını, ondan gerçekten hoşlandığını söylemiş. Guy, ona zaten bir kızla çıkmakta olduğunu ama Susie'nin dürüstlüğünü saygıyla karşıladığını söylemiş. Susie, sinirlenmiş; bunun üzerine Guy, kendisinin de kız arkadaşının da birbirlerini aldatmadıklarını söylemiş. Susie, Guy'm kendini beğenmiş ama bir o denli de çekici olduğunu söylemiş. Aralarında bir tartışma olmuş ve Guy onu kapının önüne koymuş.

Kızın gitmesini o mu istedi diye merak ettim. Guy hayır diye yanıtladı. Kapıya doğru yürümüş, kapıyı açmış ve ona defol demiş.

O gün zil çalınca kapıyı açtığını ve on sekiz yaşlarında bir çocuğu orada dikilir bulduğunu açıklayarak sözlerini sürdürdü. Çocuk adının Jerry ve Susie'nin erkek arkadaşı olduğunu söylemiş. Vahşiler'in reisi olduğunu ve Guy'm Susie'ye vurduğunu öğrendiğini söylemiş. Guy, ona bunun doğru olmadığını söylemiş. Çocuk yumruğunu sıkarak "Birine bununla vurursam, hiç kimse ona vurup vurmadığımı sormak zorunda kalmaz" diye tehdit etmiş. Guy, Jerry'ye Susie'nin yaptıkları küçük bir tartışma yüzünden kızgın olduğunu açıklamaya çalışmış. Guy, Jerry'nin aşağılanan bir kadınla ilgili bir dizeyi anımsamasını istemiş. Jerry, söylenenleri duymamış bile ve Guy'a kendisinin ve arkadaşlarının öğleden sonra geleceğini, anlatacaklarını o zaman anlatmasını söylemiş.

Jerry kapıdan uzaklaşır uzaklaşmaz, Guy, Chuck Killens'i arayıp ziyaretçilerinden söz etmiş ve beyzbol sopasını da alıp gelmesini istemiş. Ardından, mutfağa gidip bütün bıçaklarını toplamış ve her birini ön kapının dantel perdesi üstünde stratejik noktalara yerleştirmiş. Kafasında Chuck'ı beyzbol sopasını sallarken, kendisini de büyükçe bir bıçakla ve bir kamayla gelen darbeyi savuştururken kurmuş. Vahşiler'in en azından sekiziyle başa çıkabilirlermiş.

Bu çetenin adını daha önce duyup duymadığını sorduğumda, "Vahşiler'i herkes tanır; birkaçı benim okuluma bile gidiyor" diye yanıtladı.

"Kaç kişilik bir çete bu?"

"Yalnızca on beş etkin üyesi var. Ama bir gürültü oldu mu sayıları toplam otuza çıkabilir."

Üstelik bu çılgın genç ordu oğlumu tehdit ediyordu. Guy endişelendiğimi görmüştü.

"Ben hallederim, anne. Biz burada yaşayacağız ve ben bu sokaklarda canım istediği zaman yürüyeceğim. Kimse beni kaçırtamaz. Ben bir erkeğim."

İyi geceler dileyerek beni öptü ve elimdeki fincanı aldı. Mutfakta hareket ettiğini duyuyordum. Birkaç saniye içinde yatak odasının kapısı kapandı. Bense oturma odasındaki koltuğumda mıhlanmış gibi kalakaldım. Yaklaşık bir saat sonra, oğlumu kolları, bacakları kesik bir şekilde gösteren o kahrolası fotoğraflar gözümün önünden kayboldu. Mutfağa gidip buz kovasını doldurdum ve bir sürahi suyla viski bardağımı aldım. Aldıklarımı oturma odasına getirip oturdum.

Herşeyden önce şu Vahşiler'in düşünce biçimini anlamam gerekiyordu. Bunlar, genç zencileri kendilerine av olarak seçmiş genç zencilerdi. Beyinlerine beş para etmedikleri fikri kazınmıştı. Bunda başarılı da olunmuştu. Onlara benzeyen kim varsa onlar da beş para etmezdi. Güneşin her doğuşu umutsuz bir gün, her batışıysa, başarısız bir gün getiriyordu. Hava, yiyecek, iş yerleri, okullar ve hakkaniyet dünyayı yöneten beyazların elindeydi. Onlar da yaşamın gereklerini siyahlarla paylaşmayı reddediyorlardı ve bilinçlerinin çok çok derinlerinde bir yerlerde beyazların haklı olduğunu düşünüyorlardı. Boş gezenin boş kalfası olan zenci gençliği doğuştan hiçbir değere sahip değildi ve aydınlıktan uzaklara sürülmüş olarak yeraltında kökleri çiğneyip kör edilmiş katırlar gibi sürüneceklerdi.

Vahşiler'i anlayabiliyordum. Anlıyordum ve onları bu hale getiren düzene lanetler yağdırıyordum. Ancak, onları anlamam umutsuzluklarını ve öfkelerini oğluma yöneltme hakkını hiçbir şekilde vermezdi onlara. Guy, daha güvenli bir yere taşınmamız fikrini onaylamayacaktı. Rızası olmadığı halde ısrar edecek olursam da onun dostluğunu ve bunun sonucunda da

sevgisini yitirebilirdim. Bu tehlikeyi göze alamazdım; ama toplum dışına itilmiş bu yasa tanımaz çaylak sürüsünü durdurmak için yine de birşeyler yapılmalıydı.

Güneşin ilk yumuşak ışıkları perdelerden içeri girerken Manhattan'daki müzisyen sevgilimi aradım. Neler olup bittiğini ve neye gereksinim duyduğumu ona hızlı hızlı anlattım. Onu uyandırmıştım ama neye gereksindiğimi duymuştu ve yataktan kalkıp bir saate kalmadan evimde olacağını söyledi.

İçeri girip bir kahve içmesi için yaptığım öneriyi geri çevirip kapının ağzında durdu. Bana küçük bir kutu uzattı, gülümsedi ve iyi şanslar diledi. Guy, uyandı, duş aldı, giyindi ve kahvaltı etmeyi reddedip bir bardak süt içti. Sabahları oynadığı basketbol maçından önce ısınmak için koşarak evden çıktı. Vahşiler'in onu yakalamak için dışarıda beklediğini unutmuş görünüyordu. Kendi kendime, Vahşiler gibi yaratıkların çokçasının geceleri ortaya çıktığını, bu nedenle sabahın ilk saatlerinin sokakların en güvenli saatler olduğunu söyleyerek korkularımı gidermeye çalışıyordum.

Saat dokuzda, Bayan Tolman'a telefon ederek gelip parasını ödemek istediğimi söyledim. O da beni bekleyeceğini söyledi.

Tabancayı kutusundan çıkartıp çantamın içine saldım. Evlerimiz arasında üç blok vardı. Sokak, işyerlerine gitmek için yola çıkmış işçiler, arabalarını yıkayan adamlar ve koşuşup bağrışan çocuklarla doluydu. Herşey yolundaydı. Aklımı kaçırdığımı ve çevremdeki dünyadan tümüyle uzaklaşıp farklı bir boyutta yaşadığımı hissettim.

Bayan Tolman, bir bebeği emziren sağlıklı ve neşeli görünüşlü kızıyla tanıştırdı beni. Susie'nin de annesi olup olmadığını sorduğumda kadın evet diye yanıt verdi.

Banknotları dikkatlice sayarak ve sesim doğal çıkabilsin diye boğazımı yumuşattıktan sonra Bayan Tolman'a parasım verdim.

"Bayan Tolman, Susie burada mı?"

"Şey, evet. Yeni kalktılar. Odasında gülüşürken duydum

onları."

Bayan Tolman, minnettar olmaktan mutluydu.

Susie, mutfağa giden yönde kapının ağzında durdu. Gözleri uykudan dolayı hâlâ mahmurdu. Hoş bir kızdı.

"Susie, adını daha önce duydum. Seni tanıdığıma sevindim."

Pek ilgisini çekmemiş gibi "Evet" diye mırıldandı. "Tanıştığımıza ben de sevindim." Tam dönüp gitmeye hazırlanırken yakaladım.

"Susie, erkek arkadaşının adı Jerry mi?" Biraz afalladı. "Evet, Jerry erkek arkadaşım olur."

"Cümle aleme söyleyeceğim." diye kıkırdadı Mrs Tolman.

"Nerede oturuyor bu Jerry?"

"Sokağın aşağısında oturuyor. Yandaki blokta." İlgisiz bir şekilde somurttu yine.

Fikirlerini toparlaması için yine hızlı hızlı konuştum.

"Ona verecek bir şeyim var. Beraber onun evine gidebilir miyiz?"

İlk kez gülümsedi. "Şu an evinde değil. Benim odamda."

Annesi, "Görünüşe bakılırsa orada oturuyor." diyerek kıkırdadı.

"Buraya gelebilir mi? Ona söyleyecek bir çift sözüm var."

"Tamam." Kısacık geceliği içinde, yüzünü çevreleyen taranmış saçlarıyla oldukça tatlı görünüyordu.

Aptal aptal gülümseyerek oturdum ve çocuğunu emziren bir anneyle paraları kucağında sıkıştırıp duran bir yaşlı kadını izledim.

"İşte geldi. Bu Jerry." Kapının ağzında, Susie'nin yanında genç bir adam duruyordu. Üzerinde çok küçük bir T-shirt vardı ve T-shirt'ün çizgileri kahverengi omuzları arasında geriliyordu. Pantolonunun düğmeleri iliklenmemişti ve yalınayaktı. Bir saniye içinde genel görünüşünü zihnime kazıdım, ama yüzündeki ayrıntılar beni durdurup amacımın ötesine sürükledi. Gözleri kin beslemek için çok gençti. Umutla parıldıyorlardı. Gülümsediğinde, otuz iki dişi birden parladı. Büyüsünden kendi-

mi çekip aldım.

"Jerry, adım Bayan Angelou. Guy'ın annesiyim." Dudaklarını kapattı ve gülümsemesi sönüp gitti.

"Anladığım kadarıyla Vahşiler'in reisisin ve oğlumla görülecek bir hesabın var. Birşey daha anlıyorum ki polisler de senden korkuyor. Evet, seni bir konuda uyarmak için geldim buraya. Oğlum eve morarmış gözle ya da yırtılmış bir gömlekle gelecek olursa, polis çağırmayacağım."

Gözleri çantama doğru uzanan elimi dikkatle izledi. "Buraya gelip ilk önce Susie'nin büyükannesini vururum, ardından annesini, ardından da şu küçük sevimli bebeği havaya uçururum. Söylediklerimi anlıyorsun, değil mi? Vahşiler oğlumun kılına dokunacak olursa, o zaman da senin evini bulur farelerle hamamböcekleri de dahil hareket eden ne varsa öldürürüm."

Ödünç aldığım tabancayı gösterip tekrar çantama attım. Bir an için hiç kimse hareket etmedi, dolayısıyla planımı sözden ileri götürmek zorunda kalmadım. Elimi çantanın içinde tuttum ve güvenliğimi sağlayacak aleti okşadım sadece.

Jerry konuştu: "Tamam, anladım. Ama şu kadarını söyleyeyim ki bir anne için fazlasıyla anasının gözüsün. Gel Susie." Arkalarını döndüler, birbirlerine sokulup birşeyler söyleyerek evin arka tarafına doğru yürüdüler.

Yolculuğum ve hava hakkında Bayan Tolman'la biraz daha konuşarak birkaç dakika daha geçirdim.

Benim oğlumdan, onun torunundan ya da çantamın dibinde uslu uslu yatan şık Barettamdan bahsetmeden ayrıldık.

Guy, eve öğle sıcağı, banyoya da cimnastik elbiselerini getirdi. Gülüyordu.

"Maçı kazandık. On sayı yaptım." İlgilenmiş gibi göründüm. "Oldukça iyi gidiyorum. Koç, en iyi oyuncuları arasında olduğumu söylüyor." Bir yere vuracakmış gibi yapıp zıpladı.

"Çok iyi, hayatım. Ha, bu arada, okulda Vahşiler'den birine rastladın mı?"

Hayali bir topu sürmeyi bırakarak sanki bir uzaylı görüp görmediğini sormuşum gibi şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

"Evet. Bu sabah çocuklardan birkaçını gördüm tabii. Çete üyelerinden birkaçıyla okula doğru yürüdük. Konuştuk." Odasına doğru yöneldi, böylelikle erkeklere has ketumluğunu korumuş oldu.

"Afedersin ama bana neden söz ettiğinizi anlat lütfen Gerçekten öğrenmek istiyorum"

"Aman anne." Utanmıştı. "Aaa, birşeyler uydurdum işte. Kaliforniya'daki çetemin ölümüne savaştığını ama asla kulaktan dolma şeyler uğruna savaşmadığını söyledim. Onunla ve bir kişiyle daha eşit koşullarda karşılaşacağımı da söyledim. Bıçaklarla, ateşle ya da herhangi birşeyle. Kaçmaya niyetim olmadığını söyledim. Ben hallederim demedim mi anne?" Gülümsedi. "Akşama yemekte ne var? "

Gülmek zorunda kalmıştım. Tam anlamıyla benim oğlumdu. Benim izimden giderek durmadan blöf yapıyordu.

Ben, oğlumun başının üstünde dönüp duran genç akbabaları yalnızca korkutmuştum; Guy ise tam anlamıyla ateşe karşı ateşle savaşmayı önermişti. Şansımız varmış ki bize inanmışlardı. Öyle ya, ikimiz de blöf yapmıyor olabilirdik.

Revolución yayınevi kısa öykümü kabul etmişti. Yalnızca Küba'da ve İspanyolca yayınlanacak olması kitapları yayınlanan saygın yazarlar arasına katılmakta olduğum gerçeğini değiştirmiyordu. Harlem Yazarlar Loncası kutladı. Ben gruba katıldığımda Trinidad'da olan kurucu üyelerden Rosa Guy, geri döndü ve haftalık okumalar ve benim onuruma verilecek bir parti için evini açtı.

Rosa uzun boylu, alımlı, koyu kahverengi tenli ateşli bir kadındı. Dans ediyor, tartışıyor, bağırıp çağırıyor ve kahkahalar atıyordu. Tüm bunları diğerlerine benzemeyen bir kafayla yapıyordu. Açıksözlülükte birbirimize çok benzediğimizden çok kısa sürede arkadaş oluverdik. Yedi yaşından bu yana New York'ta yaşıyordu ama Trinidad doğumluydu ve konuşmasında doğduğu yerin hafif bir etkisi seziliyordu.

6

En iyi giysilerimi giyip, yeterince makyaj yaparak Harlem'in sokaklarında yürümeye başladım. Yolda yürürken gelip geçenlerden olumlu eleştiriler alıyordum.

"Hey yavrum. Sana takılayım mı ha?"

"Vay, tatlım, bu ne güzellik böyle."

"Senin minik köpeğin olayım anam, büyük köpeğin gelene dek."

Gülümseyip yoluma devam ettim. Aldığım övgüler sayesinde başımı daha dik tutmaya ve kalçalarımı daha ahenkli sallamaya başladım. Bu tezahürata gereksinim duyuyordum gerçekten.

Bayard Rustin'le görüşmek üzere GHLB'ye gidiyordum. Kendisini *Özgürlük İçin Kabare* sona erdikten sonra yapılan birkaç yardım toplama toplantısında görmüştüm ama organizasyon bürolarındaki görüşmelerimiz dışında hiç yüz yüze görüşmemiştik. Geri dönmemi istemeleri için binlerce neden geliyordu aklıma.

Görevli bana Mr. Rustin'in beni beklediğini söyledi. Rustin ayağa kalkıp önündeki üzeri bir sürü şeyle dolu masasına eğilerek elini uzattı.

"Geldiğin için çok teşekkür ederim Maya. Otur lütfen. Stan ve Jack'i çağırayım."

Yerime oturur oturmaz aklımdan bir sürü düşünce geçmeye başladı. *Özgürlük İçin Kabare*'nin gelir hesaplarında bir çelişki vardı. Bir başka oyunun yapımcılığını üstlenmemi istiyorlardı. Martin Luther King ve onun savaşıyla ilgili bir oyun yazmam isteniyordu. Daktilo kullanmayı bilmediğimden habersiz olduklarından bana sekreterlik görevi teklif edeceklerdi. Gönüllülere gereksinim duyuyorlardı ve...

Stan ve Jack yüzlerinde gülümsemeyle içeri girdi. (Bu, olumlu düşünmekte haksız olmadığımı kanıtlıyordu ama henüz herşey belirgin değildi.)

El sıkışıp karşılıklı hatır sorduk ve ardından yerlerimize oturduk.

"Önce sen konuş Stanley." dedi Bayard.

Stan Levison gerekmediği halde boğazını temizledi. "Şey, Maya, biliyorsun *Özgürlük İçin Kabare*'yi yönetişin bizi çok sevindirdi.."

Jack araya girdi. "Oyunun içeriği çok akıllıca bulunmuştu. Gerçekten harikaydı. Hele oyuncular..."

Stanley hemen atıldı ve konuşmasını sürdürdü: "Bizce, sende büyük bir yöneticilik yeteneği var." Bayard'a baktı sonra.

Tam düşündüğüm gibiydi, daktilo kullanarak yapmamı istedikleri bir iş vardı.

Bayard konuştu: "Kurumda bazı değişiklikler yapmak gerekiyor, bizim şu an güvenilebilir, dürüst ve insanlarla ilişkileri iyi bilen birine gereksinmemiz var." Jack'a baktı.

Şimdi Jack'in sırasıydı. "Oyuncu kadrosuyla nasıl baş ettiğini gözlemledik. Herşeyi düzenine soktun, herkesin bildiği gibi oyuncuların benlikleri her zaman sorun olmuştur. Hiçbir zaman sesini yükseltmedin ama konuşmaya başladığında herkes seni saygıyla ve ilgiyle dinliyordu."

Birdenbire konuşmaya başlayan Stanley'i başıyla onayladı.

"Mücadelenin neyle ilgili olduğunu biliyorsun. Güney'de büyüdüğünü söylemiştin, değil mi?"

Başımla evet anlamına gelen bir işaret yaptım. Arkansas, pisliği, nefreti ve dar kafalılığıyla Güney denli kötü bir yerdi.

"Bayard'ın GHLB'den ayrılacağını söylemek bizi gerçekten üzüyor."

Bayard'a baktım. Uzun yakışıklı yüzünün çizgileri belirmiş, bakışları değişmişti.

Hastaydı. Seve seve ve böylesine çok çalışarak yaptığı işini hastalığı yüzünden bırakıyordu. Daha önce düşünmüş olduklarım beni öyle üzüyordu ki Bayard'ın ayrılışıyla benim büroya kabul edilişim arasında bir bağlantı kuramıyordum.

"Kısa bir dinlenmeye gereksinmem var." Bayard'ın sesinde benim düşüncelerimi doğrulayan bir uzaklık vardı. "A. Philip Randolph ve Yataklı Vagon Hamalları Kardeşliği'ne katıla-

cağım." Yüzünden çoktan onlara katıldığı anlaşılıyordu.

"Bunu duymak beni çok üzdü Bayard. Yapacağım bir şey varsa lütfen söyle." dedim.

"Evet." Bayard yine aramıza dönmüş, sohbete katılmıştı. "Benim görevimi üstlenecek birilerini arıyoruz. Senin bunu yapacağına inandığımı söylemiştim arkadaşlara."

Beni yerimden fırlayıp bürodan çıkıp kendimi sokağa atmaktan alıkoyan uğradığım bu şoktan başka birşey değildi. Bayard Rustin'in yerini almak. Quacker'larla birlikte çalışmış, Washington'da düzenlenen yürüyüşleri düzenlemiş, kırklı yıllarda Hindistan'a gidip Paryalar'la çalışmıştı. İyi öğrenim görmüş, tanınan biriydi, üstelik de bir erkekti.

Konuşmaya gücüm yetmediğinden birşey diyemedim.

Stanley konuşmaya başladı. "Bayard senin adını öne sürdüğünde gerçekten çok şaşırdık. Sonra düşündük ve biz de bu fikre katıldık. Hepimiz büroyu senin yönetmeni istiyoruz."

Jack hafifçe gülümsedi bana.

Bayard, "Sana teklif ettiğimiz görev GHLB'nin koordinatörlüğü. Elbette bu iş biraz şemsiye gibi olacak. Bir şemsiye altında yapılacak bir sürü küçük iş var."

Aptalca bir sesle atılıverdim: "Daktilo kullanamam ben."

Adamlar güldü. Onlara bana tepeden bakma şansı verdiğim için kendimi tekmeleyebilirdim.

Jack konuştu: "Daktilo işlerini yapacak bir sekreterin olacak." Yine güldü.

"Aynı zamanda telefonlarına bakacak."

Onun ardından Stanley konuştu: "Şimdi maaşı konuşalım. Biliyorsun GHLB hep parasal zorluk içindedir, öyle de olmayı sürdürecek sanırım. O yüzden, bizler sadece seni doyurmaya yetecek denli para önerebiliyoruz."

Paramparça olmuştum. Martin Luther King'le çalışmak ve Tanrı'nın benim açlığımı da düşündüğünü bilmekten daha onur verici birşey olamazdı. Ama duyduğum aşırı mutluluk beni daha sonra zorluk çekeceğim bir ağırlığın altına da sürüklüyor olabilirdi. Bir başka kuşku sarıp kıskacına aldı benliğimi: Ya

beni Bayard'ı görevinden uzaklaştırmak için kullanıyorlarsa, diye sordum kendime.

Kendimi toparladım ve ayağa kalktım. "Baylar, sizlere teşekkür ederim. Beni buraya çağırmakla beni onurlandırdınız. İzninizle bu konuyu düşünmek istiyorum. Sizi yarın telefonla ararım." Bir süre sonra yine aşağıda, kendimi Harlem sokaklarının güvenliğine bırakmıştım.

John Killens yeniden yazılarını yazmak üzere kaldığı otelde benimle görüşmeyi kabul etti. Otelin yemek salonunda oturduk birlikte.

"Eğer böyle düşünüyorsan Bayard'ı ara o zaman. Dosdoğru sor ona. Erkek adamdır. Bence senin üzerine almamanı düşündüğü bir işi sana önermeyecektir."

"İyi. tamam da koordinatör ne iş yapar? Ben bu işi yapabilir miyim? Eğer sonunda başarılı olamayacaksam hiç kalkışmamayı yeğlerim."

"Bu ne saçma konuşma böyle Maya. Her deneme başarıyla sonuçlanır diye bir şey yok. Eğer yaşamını sürdüreceksen yaşarsın, işin senin zaten çok şeyi denemeni gerektiriyor. Bir kez başarısız olsan ne çıkar? Eskiler ne der bilirsin, hiçbir şey göründüğü gibi değildir. Başaramazsan ayağa kalkıp yine denersin."

Bunları söylemek onun için kolaydı, çünkü o zaten çoktan başarıya ulaşmıştı işinde. Ama ben hâlâ ikna olmamıştım.

"Neyse, koordinatörlük yardım toplama işinin daha hoş bir adı. İlişkileri ayarlayıp, adres listeleri yollayıp, para toplamak için yapılacak konuşmaların düzenini ve yerlerini ayarlayacaksın. Bunun bilinmeyen bir yanı yok. Eğer hayatının kalan kısmında bir daha şarkı söylemeyeceğim diyorsan, bu elde edeceğin en iyi fırsat."

Randevuları arasında Bayard benimle de görüştü. "Görevi kabul etsen de etmesen de örgütten ayrılıyorum. Bunu anla iyice. Yine de Martin'i hep destekleyeceğim. Yaşamımı bile veririm onun için. Artık birşeyler yapma zamanı geldi çattı."

125. Sokak'taki Frank'in Lokantası'nda oturduğum bar sandalyesinin yanında ayakta duruyordu. "Randolph ile yıllar-

dır çalıştım, artık sendika işçileri için yeni bir örgüt kurmak istiyor. Savaşı bırakmıyorum, sadece başka bir çarpışmaya giriyorum. Kabul et. İyi becerirsin bu işi."

Sırtımı sıvazlayıp yürüdü gitti, gizem doluydu hâlâ ama beni de kararsızlığımla başbaşa bırakmıştı.

Sabah radyoda, Kuzey Carolina'da kimi zenci gençlerin bir restoranda yemek yemek için masaya oturduklarını ve Martin'in yine hapse atıldığını öğrendim. Telefonlar ardı ardına çalmaya ve büro harıl harıl çalışmaya başladı. Bana yardımcı olması için verilen Hazel Grey ben içeri girdiğimde gönüllülere görev dağıtımı yapıyordu. Başını kaldırıp bana baktı.

"Maya belgeler geldi, bu sabah da Long Island'dan bir grup öğrenci gelip onları zarflara koyacak."

"Güzel." Büroma girdim. Hazel de peşimden gelirken "Tüm öğrencilerin beyaz olduğu bir okuldan geliyorlar" dedi.

"Neden? Kim çağırdı onları ve kaç yaşındalar?"

"Lise öğrencileri. Kızlı erkekli. Hocaları aradı, o da geliyormuş." Beyaz çocukların Harlem'e meydan okuması şaşırtıcıydı. Üstüne üstlük yetişkin bir beyazın sorumluluk altına girip böyle bir girişimi örgütleyip bu işe resmi olarak katılması insanın aklının alacağı şey değildi. Sanki hiç değişmez gibi gelen dünya değişmeye başlıyordu.

Zenci gönüllülerle kısa bir konuşma yaptım.

"Tamamlamaya fırsat bulamadığımız işlerinizde yardım etmek üzere bir iki saat içinde gelecekler."

Yöredeki kiliseden bir kadın, "Tanrı'ya şükürler olsun" dedi.

Konuşmayı sürdürdüm: "Otuz genç buraya gelmek üzereler, bizler de onları nerelerde çalıştırabileceğimizi düşünmeliyiz. Bu fırsatı bir daha bulamayabiliriz. Şimdi yapılacak şeyleri söyleyin bana"

"Teksir makinesini pencerenin yanından kaldırmak gerek. Güneşin sıcaklığından mürekkebi akıyor."

"Birileri arka odadaki döküntüleri dışarı çıkarsa."

"Biri şu holdeki kağıtları dosyalamalı."

"Basamakları da temizlemek gerek. İnsanların Martin Luther King'in bürosuna gelip de pislik içinde basamaklarla karşılaşması hoş olmaz."

Gelen hoca yaşlı Burgess Meredith'e benziyordu. Üzerinde gri bir elbise vardı ve kışın ortasındaki gökyüzü kadar cansıkıcı görünüyordu. Zoraki bir doğallığı vardı ve ayağını sürüyerek yürümesi ilgi çekiciydi. Birçok öğrencisinden kısaydı boyu.

"Bayan Angelou, bu öğrenciler okuldan izinli. Kuzey Carolina'da protesto için okullarını işgal eden öğrencilere destek olmak için bugünü Martin Luther King örgütüne yardım etmekle geçirecekler. Vereceğiniz her görevi yerine getirmeye hazırız."

Enerji dolu gençlerin ortasında, beyaz yavru ördekler arasında duran uyuşuk bir erkek ördek gibi duruyordu.

Gönüllü grup başkanlarını çağırıp onları tanıştırdım. Hazel ve ben öğle yemeği saatinde büromda oturduk. Merdivenleri fırçalayan, yerleri süpüren, evlerinde ve sokaklarında siyah kadınlarla erkekler tarafından yapılan işleri bizim için yapan beyaz çocuklara bakarak kıkırdaştık. Gördüklerimizin bir kez olabilecek bir fenomen olduğunu biliyorduk, bu nedenle tadını çıkarmaya kararlıydık.

Çocuklar ve hocaları veda etmek için sıraya dizildi. Benim ve GHLB'nin teşekkürlerini kabul ettiler. Yaşamın bir oluşu ve dünyayı herkes için yaşanacak bir yer yapma yükümlülüğümüz üstüne kısa bir konuşma yaptım. Onlar gitti, biz de haberleri dinlemek için radyonun sesini yükselttik. Martin hâlâ hapishanedeydi. Polis, zencileri restorandan alıp götürmüştü. Kuzey Carolina'daki siyahlar kızgındı, ama henüz birşey olmamıştı. Hazel telefonumu çaldırdığında büro normale dönmek üzereydi.

"Hey, Maya. Senin için bir şey daha var elimde. Hazır mısın?"

"Evet."

"Yarın sabah iki grup beyaz öğrenciyle karma liselerin bi-

rinden bir sınıf geliyor. Onlara yaptırabileceğimiz bir iş var mı?"

Hiç konuşmadan dinledim.

Hazel güldü; "Hazır olup olmadığını sordum sana."

Günler günleri, haftalar haftaları kovaladı. Zenci ve beyazlar, Martin Luther King hapse girip çıkarak Amerika'yı dolaştıkça değişiyordu. Ulusal basın onun çizdiği yolu hep konu ediyordu. Akşam haberlerinde Malcolm X'in beyaz televizyon haber spikerlerinin seslerini bastırırcasına konuştuğunu görebilirdiniz. Yirmili yıllarda Marcus Garvey tarafından kurulan Harlem Evrensel Zenci Kalkındırma Birliği yeniden canlanmış ve Etiyopya Birliği yeniden yaşama dönmüştü.

Beyaz oyuncular Harry Belafonte ve Sidney Poitier gibi zenci oyunculardan etkilenip isimlerini bu savaşa yazdırıyordu ama onların bu içtenlikleri büyük bir şüpheyle izleniyordu. Bir gece Belafonte'nin evinde Shelley Winters parasını ve zamanını GHLB'ye vermekten neden mutluluk duyduğunu açıklamıştı.

"Bunun nedeni Rahip King'i zencileri ya da Harry Belafonte'yi sevmem değil. Bir kızım var. Şu an çok genç ama büyüdüğü zaman etrafında kara, kahverengi ve sarı derili bir sürü insan görüp de onların kendisi gibi beyazlar tarafından yüzyıllardır baskı altında tutulduğunu gördükten sonra benim bu konuda ne yaptığımı soracak. Ona 'Elimden geleni yaptım' diyebilmek istiyorum." Beyaz liberallerin çoğundan hâlâ kuşku duyuyordum ama Shelley Winters'ın söyledikleri akla yatkın geldiğinden hemen güvendim. Hem ne de olsa o da benim gibi çocuğunu yetiştirmeye uğraşan bir anneydi.

Eve geldiğimde Guy bu hareketten söz etmeye başladı. Chuck'la birlikte Nükleer Enerji Karşıtları Derneği'ne üye olmaları beni sevindirdi. Ben de nükleer savaş karşıtı bir gösteri yürüyüşüne katılması için izin verdim.

Akşamları metrodaki yığılmadan kaçmak için A treninin 125. Sokak durağında bir barda biraz zaman geçirdim hep. Çok kaba saba bir yerdi çünkü meyhaneci ve barın müdavimleri görgüden nasiplerini pek almamışlardı.

Bardağımdaki buz eriyip giderken etrafımda kendini akıllı sanan bir sürü erkek ve kadın ülke çapındaki bu heyecanı değerlendiriyordu.

"Yahu şu Kuzey Carolina'daki zencileri görüyonuz mu. İşlerini biliyorlar ha."

"Charlie kes artık şu saçmalığı. Bıktık aynı muhabbeti dinlemekten."

"Abi ya, şu Martin Luther King var ya. Adam bize hiç benzemiyo ya."

"Aptalın biri. Düşmanlarınızı sevin de ne demek? İsa da böyle dedi, sonra başına gelmedik kalmadı."

"Evet. Linç edildi."

"Siyahlar, Malcolm X'e kulak vermeli. O bu işi doğru kavramış. Beyaz çatlaklar, mavi gözlü şeytanlardır."

"Ben bu nefret muhabbetinden yana değilim. Zencilerin hiç kimseden nefret edecek vakti yok. Hepimiz birlik olmalıyız."

Öğle yemeğinden döndüm. Dış büroda Millie Jordan, bir masa dolusu kağıtla uğraşıyordu. Hazel, telefonlara bakıyordu. Odama girdim. Adamın biri, arkası dönük bir şekilde masamda oturuyordu. Koltuğu çevirdi, ayağa kalktı ve gülümsedi. "İyi akşamlar, Bayan Angelou. Tam zamanında geldiniz." dedi Martin King.

Öylesine şaşırmıştım ki uzanan elini sıkmakta geciktim.

İki aydır GHLB'de çalışıyordum, Rahip King imzasıyla yüzlerce, binlerce mektup gönderip onun adına yüzlerce açıklamada bulunmuştum, ama onu bu denli yakından görmemiştim. Beklediğimden daha kısa boyluydu ve çok gençti. Çabuk dostluk kurulabilen biri oluşu insanı heyecanlandırıyordu. Odamda, tek başıma ona bakmak, yemek odamda oturmuş, bir tabaktan hardal otu yiyen bir aslana bakmak gibi birşeydi.

"Sizlerin burada yaptığı işlerden dolayı öyle minnettarız ki. Bu, ateş hattında bulunan bizler için büyük bir destek."

Sonunda, onunla tanıştığıma ne denli sevindiğimi söyle-

yebildim.

"Buyrun, yerinizi size bırakayım da bana biraz kendinizden söz edin."

Teşekkür ederek sandalyeme oturdum, o da karşımdaki eski divanın koluna oturdu.

"Stanley, Güneyli olduğunuzu söylüyor. Neresindensiniz?" Sesi, kilisedeki konuşma biçimini yitirmişti. Genç bir kadına sorular soran genç bir adam oluvermişti birden. Yüzüne bakıp, uzun boylu sarı amigo kızın erkek arkadaşı olan okuldaki yakışıklı ve seksi sporcuyu düşündüm.

"Stamps, Arkansas. Texarkana'ya yirmi beş mil uzaklıkta." dedim.

Texarkana'yı, Pine Bluff'ı ve hatta Little Rock'ı da biliyordu. Stamps'ın kaç nüfuslu olduğunu ve ailemin çiftçi olup olmadığını sordu. Hayır deyip, annemden ve beni yetiştiren sakat dayımdan söz etmeye başladım. Ben konuşurken, onları şahsen tanıyormuş gibi başını sallıyordu. Çamurlu yolları, gecekonduları ve tepenin başındaki okul binasını anlatırken hatırlamış gibi gülümsedi. Erkek kardeşim Bailey'den söz ettiğimde, şu an ne işle uğraştığını sordu.

Bu soru, bir an için duraklattı beni. Dost canlısı ve anlayışlıydı, ama kardeşimin hapiste olduğunu söylediğimde bu anlayışlı halinin sürüp sürmeyeceğinden emin değildim. İşimi yitirebilirdim. Daha da önemlisi, bana duyduğu saygının yok olmasına yol açabilirdim. Bir süre havadan sudan sözlerle geçiştirmeye çalıştım ama bir fırsatını bulup Bailey'nin Sing Sing'de olduğunu söyledim.

Başını önüne eğip ellerine baktı.

"Bir insana karşı işlenmiş bir suçu yoktu." diye açıklamak zorunda kaldım. Kardeşimi seviyordum ve hapiste olmasına karşın, Martin Luther King'in kardeşimin adi bir suçlu olmadığını düşünmesini istiyordum. "Bir paravandı. Çalıntı mallar satardı. Hepsi bu."

Başını kaldırarak, "Kaç yaşında?"

"Otuz üç, çok da zekidir. Bailey kötü biri değildir. Ger-

çekten."

"Anlıyorum. Hayalkırıklığı gençlerimizi umutsuz uzaklıklara sürüklüyor." Anlayış ve üzüntü yüzünden sesi kısık çıkıyordu. "İşte bu yüzden savaşıp kazanmamız gerek. Dünyadaki tüm Bailey'leri kurtarmamız gerek. Şu da var Maya, ona duyduğun sevgi hiçbir zaman bitmesin. Ondan asla vazgeçme. Onu asla dışlama. Unutma ki o, kendisini parmaklıklar arkasında tutanlardan daha özgür."

Islah edici çile, her zaman için Martin'in konuşmalarının bir parçası olmuştur. Oysa ben bu fikri kabul etmekte güçlük çekerdim. Acının nice canları eritip insanların bedenlerini biçimsizleştirdiğine tanık olmuştum, ama bir insanın acı çekerek acıdan kurtulduğunu görmemiştim henüz.

Kapı çalındı ve Stanley Levison içeri girdi.

"Günaydın Maya. Merhaba, Martin. Neredeyse hazırız."

Martin ayağa kalktı ve kişisel yumuşaklığı kayboldu. Silahını kuşanmış ve halk savaşı için hazırlanmış savaşçı bir hatip oluvermişti.

Masama yaklaştı. "Lütfen, teşekkürlerimi kabul edin. Bu ulusun içinde bir dolu iyi insan var. Doğruları seven beyaz insanlar, ayağa kalkıp bu harekete katılmak istiyor." Sesi, yeniden toplum yararına yükselen, bal gibi tatlı Baptist ahengine büründü.

Tokalaştık ve ben, iyi beyazların varlığına ilişkin söylediklerinin Stanley'in hatırına mı söylendiğini merak ettim.

Kapıda geri döndü. "Ama yine de rahatlayamayız, çünkü iyi niyetli her beyaz Amerikalıya karşılık elinde çiftesi ve saldırgan köpekleriyle bekleyen bir Bull Connor var."

Hazel ile Millie içeri girdiğinde, masamda oturmuş biraz önce yaşadıklarımla ilgili derin derin düşünüyordum.

"Bu kez seni faka bastırdık, değil mi?"

Bu rastlantıyı kendisinin hazırlayıp hazırlamadığını sordum. O hazırlamamıştı. Martin geldiğinde beni görmek istediğini söylemiş, kızlar da ona yemeğe çıktığımı, vakti gelince döneceğimi ve son derece dakik olduğumu söylemiş. Odamda

tek başına oturarak bana bir şaka yapmak istediğini söylemiş.

"Mizah anlayışı olan bir insan. Bu yönünü hiç bilmiyordun, değil mi?"

"Bu, onu daha da insanlaştırıyor. Ciddi bir adamın gülebilmesine bayılıyorum. Kişiliğini ortaya çıkarıyor" dedi Hazel.

Martin King, Godfrey ile benim kendisini dinlediğimizden bu yana benim için bir kahraman ve önder olagelmişti ve onun umut kanatlarında sanki Tanrı'mn inayetine kavuşmuş gibiydim. Ancak, kardeşimden söz ederken gösterdiği içten hüzün kalbimi sonsuza dek onun koruyuculuğuna teslim etti ve annemden bana ayrılık hediyesi ve hep içimde taşıdığım küçük kaygıdan kurtulmamı sağladı. Annem, "Siyah insanlar değişemez, çünkü beyaz insanlar değişmez" demişti.

Onu izleyen aylarda, annemin uyarısı zihnimde giderek daha da küçüldü. Harlem'deki ruh, hem genç, hem yaşlı, hem de dinamikti. Beyaz ve siyah çocuklar, protesto yürüyüşlerine katılmak üzere sokakları dolduruyor, küçük ama önemli işler yaptıkları özgürlük bürolarına yürüyorlardı. Siyah milliyetçiler, özgürlük istemiyle sokak köşelerinde konuşuyordu artık. Siyah müslümanlar, beyazları soykırım yapmakla suçluyor ve soykırımcı mavi gözlü şeytanlardan bir an önce toplu olarak ayrılmak konusunda diretiyordu. Wells Lokantası ve Red Rooster gelen zenci beyaz müşterilerine ve Afrikalı diplomatlara en güzel zenci yemeklerini ve iyi müziği sunuyordu. Nipsy Russell'ın yıllarca müzik yaptığı The Baby Grand kapanmıştı ama Palm Café sıkı akşamcılar ve ciddi oyuncular için bir sığınaktı. *Amsterdam News* "kötülüğün güçlerine" yaptığı haftalık saldırılarında çok açıkgözdü; dergide siyasi ve toplumsal köşeyazıları yazanlardan biri olan G. Norwood insanları kimin ne yaptığı ve ne derece başarıyla yaptığı hakkında bilgilendirmeyi sürdürüyordu.

Ulusal hava hareketten yanaydı. NAACP ve Kent Birliği gibi daha eski gruplar, hareketi savunan örgütler karşısında hızla taraftar yitiriyordu. Genç kuşaktan zenciler Roy Wilkins'e satılmış Tom Amca demeye, Whitney Young'ı da tehlikeli bir

casus olarak nitelemeye başlamıştı. Sadece Martin ve Malcolm saygı görüyordu, onları da çekemeyenler yok değildi.

Harlem Yazarlar Loncası'nın Sarah Wright'ın evindeki toplantısı sona eriyordu. Birbirimize iyi günler diyerek ayrılmak üzereyken Sarah'nın telefonu çaldı. Telefonu kapadığında heyecanla Başkan Castro öncülüğündeki Birleşmiş Milletler Küba delegelerinin şehirde bir otelden kovulduklarını söyledi. Delegeler yanlarında vudu ayininde kullanılmak üzere canlı tavuk getirmekle suçlanmıştı. Tüm delegeler Harlem'deki Teresa Oteli'ne davet edilmişti.

Hep birlikte bağrıştık. Oradaki birkaç yazar ve yazar adayı Küba İçin Adalet derneğinin üyesi olmasalar da Fidel Castro'nun Amerika'yı tüylerle protesto etmesinden çok büyük zevk almışlardı.

Birkaç dakika içinde yağmurda metroya koşuşan, taksi arayan arabalarına koşan bir sürü Lonca üyesi sokağı doldurdu. Kübalıları Harlem'e gelişlerinde karşılayacaktık.

Bir pazartesi akşamı saat on birdi ve biz otelin yakınlarına bile yaklaşamayışımıza hayret ettik. Binlerce insan kaldırımları ve sokak aralarını doldurmuş, polis anayolu ve yan sokakları kordon altına almıştı.

Arkadaşlarımla kalabalığın yanlarında İspanyolca şarkıların "*Viva* Castro" çığlıklarının ve ıslak gecede çalınan konga davullarının sesinin zevkini çıkarıyorduk. Bu Harlem'deki insanlar için bir *olé* ve *halleluja* anıydı.

İki gün sonra Kruşçev Castro'yu Teresa otelinde ziyarete geldi. Beyaz polisler endişeli bir şekilde 125. Sokak ve Yedinci Cadde'nin girişlerini tutmuşlardı. Normalde bile bu dörtyol siyah Amerika'nın en bilinen ve en tehlikeli yeriydi.

Hazel, Millie ve ben sevinç içindeki kalabalığın arasından geçerek bürodan bir blok aşağıya yürüdük. Kruşçev ve Castro'yu 125. Sokak'ta birbirlerine sarılırken izledik. Bu sırada Kübalılar bu olayı alkışladılar, Ruslar da gümüş dişlerini göstererek ağızları kulaklarında güldüler. Zenciler de bu alkışa katıldı.

Beyazların hepsi kötü değildi. Ruslar farklıydı. Castro beyaz olduğunu hiç söylememişti, demek ki o diğerleri gibi değildi. Yine de Amerika Rusları sevmezdi. Siyahların sıksık söylediği birşey vardı; "Bir Gominist ülke köle yapmadı dedemi. Linç etmedi bubamı; tecavüz etmedi anama gominist biri."

"Hey Kruşçev. Devam et, kötüysen kötüsün."

Guy okulundan izinsiz ayrılmış, yanında bir grup arkadaşıyla birlikte Harlem'e gelmişti.

Rus ve Kübalı delegeler Birleşmiş Milletler binasına gitmek için Harlem'i terkettikten sonra çocuklar da GHLB'nin bürosuna girmişlerdi.

Millie beni arayıp oğlumun arkada zarfların üzerine pul yapıştırmakta olduğunu bildirdi.

Şaşkınlık ve anlayışsızlığım onu arkadaşlarının önünde azarlamaya yöneltti beni.

"Burada ne arıyorsunuz? Sizin okulda olmanız gerekiyordu."

Elindeki kağıtları düşürdü ve aşağılayan soğuk bir ifadeyle, "Benimle özel olarak mı konuşmak istiyorsun anne?" dedi.

Nasıl bir soru sorduğumu neden ancak sorduktan sonra farkedebiliyordum sanki. Özür dilemeden arkamı döndüm, o da peşimden geldi.

Holde durup göz göze geldik.

"Anne, öyle sanıyorum ki hiçbir zaman anlamayacaksın. Küba ile Sovyetler Birliğinin Harlem'de biraraya gelmesi benim gibi bir siyah için olabilecek en önemli şey. Bu da demek oluyor ki, ben kendi dönemimde büyük güçlerin kapitalizme karşı biraraya gelmesine tanık oluyorum. Senin zamanında bu işlerin nasıl olduğunu bilmiyorum, ama çağdaş Amerika'da bu, gerçekten görmem gereken birşeydi. Bu, benim geleceğimi etkileyecek."

Ona baktım ve söyleyecek birşey bulamadım. Esrarengiz bir benlik anlayışı vardı. Gençken, etrafımdaki insanlara nasıl göründüğümü merak ederdim, ama tüm dünyayla ilişki içinde olmayı asla aklıma getirmezdim. Başımı salladım ve yanından

geçerek tekrar odama doğru yürüdüm.

Abbey, Rosa ve ben gereksindiğimiz şeyin ek bir örgüt olduğuna karar verdik. Diğer bütün gruplara yardımcı olacak, bir grup yetenekli siyah kadın. GHLB'den Kent Birliği'ne dek her çeşit kuruluşla gösteri sahnelemek, defileler düzenlemek, şiirler okumak, şarkılar söylemek, yazılar yazmak gibi para toplamaya yönelik her çeşit etkinlik için ilişki kurabilirdik.

7

Altı aydır GHLB'de koordinatörlük yapıyordum. Güvenilir hayırseverlerle nasıl ilişkiye geçebileceğimi, sekreterlerinin ilk isimlerini ve hayırseverlerin hangi lokantalara gittiklerini biliyordum. Yanımda bir dosya çantasıyla dolaşıyor, metroda seyahat edip yolculuk sırasında bir sürü hukuk belgelerini inceliyordum. Büroda beni Bayan Angelou diye çağırıyorlardı. Stanley Levison ve Jack Murray ile yaptığımız görüşmelerde bol bol not alıyordum. Martin Luther King kutsal biriydi ve benim işim de para toplamaktı. Günlerim telefon görüşmeleri yapmakla, taksilerde bir yerden bir yere gitmekle ve posta yoluyla kendilerinden bağış topladığımız insanlara özgürlüğün ucuz olmadığını ve yapılan her yardımın umutsuz insanları ezen baskı kalelerine atılan bir top güllesi anlamına geldiğini hatırlatmakla geçiyordu.

Günboyu süren bu yorucu oyundan sonra evime geri dönüyordum. Güneş battıktan sonra Brooklyn'e varmadan, yaptığım işlerin parıltılı büyüsü bozuluveriyordu. Metro istasyonundan çıkınca ben kendini ne Adalete ve Küba İçin Adalet'e adamış akıllı genç bir kadın yönetici, ne de Harlem Yazarlar Loncası'nın bir üyesiydim artık. Evlenmemiş, kira ödemek zorunda ve annesiyle bir akşam aynı evde kalmaktan başka herşeyi denemeye hazır on beş yaşında bir erkek çocuğu olan bir kadındım. Gizliden gizliye oğlumun düşüncelerine katılıyordum.

Sterling Place yakınındaki Tony'nin Lokantası ve Barı sığı-

nacak bir liman olmuştu. Ne kiliseye gidenlerin geleceği denli tekdüze, ne de yalnız başına gelen bir kadına olmadık sürprizler yaşatacak denli garip bir yerdi.

Tony'nin yerine ilk gittiğimde, bir bar sandalyesi seçip oturmuş, kendime içki ısmarlamış ve ardından barmene de bir içki ısmarlamıştım. (Vivian Baxter, ben daha sadece on yedimdeyken, bir barda tek başına oturan bir kadının barmene iyi davranırsa tehlikelerden korunacağını söylemişti.)

Barmen ikinci içkimi bana cömertçe sundu, cini içki ölçeğinden taşıra taşıra koydu. Sonra bana adını söyledi.

Teddy kısa boylu, eli yüzü düzgün, yüzü kemikli biriydi. Bir yandan eli içkilerle ve buzla uğraşıyor, büyük ve yavaş hareket eden gözleriyle de barın içerisini tarıyor, bar sandalyesine oturan herkesle konuşup verdikleri hiçbir içki siparişini kaçırmadan onlarla sohbet ediyordu.

"Buralarda yeni misin?" Barın sonundakilere içkilerini verdi, parayı aldı ve zilini çaldırarak kasayı açtı. Sonra yine sordu: "Nerelisin?"

"Yollu kızlardan mısın yoksa bir işin var mı?"

Sesi sanki bana orospuluk yapıp yapmadığımı sormuyormuş gibi yumuşaktı. İlgisiz ya da bozulmuş gibi davranmayı çok daha iyi bilirdim. Adımın Maya olduğunu söyledim. Kaliforniyalıydım ve Manhattan'da bir işim vardı, ergenlik çağındaki oğlumla birlikte üç blok ötede kalıyordum.

Barın diğer ucundan elinde içkiyle geldi.

"Bu da benden Maya, kendini evinde say burada. Ne zaman istersen gel."

Kendisine yüklü bir bahşiş bırakıp teşekkür ettikten sonra ertesi akşam da gelmeye karar verdim.

Bir ay içinde Teddy ile orta karar bir sohbetimiz oldu ve bardaki diğer müşteriler de söylediklerimi dinleyip düşmanca olmayan bir tavırla başlarını salladılar.

Görünenin tersine, Güneyli siyahlar arasmda (ki bir çoğumuz da bu sınıflamaya giriyoruz) on yedinci yüzyıla ait bir menüet ya da Afrika'da yapılan üyeliğe kabul ayinleri denli acı-

masız ve kesin hatlarla belirlenmiş toplumsal davranış kuralları vardır. İnsanın ne zaman konuşacağı, hangi ses tonunu ne zaman kullanacağı, hangi sözcükleri seçeceği, gözlerini ne zaman önüne eğeceği, arkadaşça bir saygıdan başka şey akla getirmeyecek şekilde bir yabancının omzuna, koluna ya da dizine ne zaman dokunabileceği kurallarla belirlenmiştir. Karşılaştığı yeni bir durumda, yalnız bir kadın, başka bir kadına hafifçe gülümsemesi ama asla sırıtmaması gerektiğini (sırıtarak gülmek yalnızca arkadaşlar arasında ya da arkadaşlık kurmaya çalışanlar arasında uygundur) ve tanımadığı erkekleri başını eğerek selamlaması gerektiğini bilir. Bu davranış, orada bulunanlara, aralarına yeni giren kadının dostluk kurmaya çalıştığını fakat bir başka kadının erkeğine sulanmadığını anlatır. Kadın, duyarlı olmalıdır. Görünümüne de dikkat etmelidir, kadınsı olmalı fakat cinselliği de abartmamaya özen göstermelidir.

Koca bir adamla birkaç kez birbirimizi farkettik ama o tek başına olduğu için benimle kesinlikle konuşmadı. Bir akşam, bara girip köşedeki bar sandalyelerinden birine oturdum. Teddy, ilk içkimi getirdi ve bana Harlemli Cuma Kızı, dedi. Ardından barın öteki ucunda oturan o adam oturduğu yerden seslendi.

"Hey, barmen, o içki benden olsun."

Teddy, önce adama, sonra da bana baktı. Başımı sallayarak reddettim. Teddy kımıldamadı ama gözleri yeniden adama döndü. Adam teklifini geri çevirmemi kabullendiğini gösterircesine başını öne eğdi.

İlk içkiyi yabancı bir erkekten içmek, terbiyeli bir kızın erkek arkadaşıyla ilk çıktığı gün yatağa girmesinden farksızdır. Oturup ikinci teklifi bekledim.

"Maya, adım Tom, benimle bir içki neden içmiyorsun?"

Ne zaman yerinden kalkıp yanıma geldiğini anlamamıştım. Aniden, vücudunun sıcaklığını duyacak denli yakınımda bitivermişti. Fısıltıdan biraz yüksek bir ses tonuyla konuşuyordu.

"Sizi tanımıyordum. Adınızı bilmiyordum. Bir hanım, adı-

nı bilmediği bir adamla içki içmez." Gamzemi göstermek için yanak kasıma bastırarak gülümsedim.

Güneyli siyahların *mariney* dediği türden kızılyağız teni vardı. Yüzü çilliydi ve güldüğünde dişlerinin beyazlığı hafifçe ortaya çıkıyordu.

"Evet, ben Thomas Allen. Eastern Parkway'i geçince, Clark'ta oturuyorum. Yaşım kırk üç ve bekârım. Queens'de çalışıyorum, üstelik çok çalışıp oldukça iyi para biriktirdim. Artık beni tanıyorsun." Sesini yükselterek, "Barmen, bize öncekinden getir." dedi. Sonra sesini alçaltarak, "Söylesene, niye hep yalnızsın? Bütün erkekler kör mü oldu?" diye sordu.

Kur yapma oyununda bunun beklenen bir hareket olduğunu bilmeme karşın, benimle oynaşması beni rahatsız etti. Her utangaç hareketim, kendimi yalancı gibi hissetmeme neden oldu. Taburemde hafifçe kıpırdayıp kıkırdayarak, "Ay, kesin şunu" dedim.

Thomas, tatlı biriydi. O yol gösteriyor, ben karşılık veriyordum; tam zamanında geri çekiliyor, bu kez sazı ben ele alıyordum; tanışma merasimimizin sonuna değin ona adresimi vermiş, bir akşam yemeği daveti almıştım bile.

İki kez yemeğe çıktık; onun simsarlık yaptığını ve boşanmış olduğunu öğrendim. Evine gittim ve çok zevk aldım. Birkaç gecelik zevkten sonra, onu oğlumla tanıştırmak üzere evime götürdüm.

Arkadaşları için o Tom'du, ama benim onun tanıdığı insanlardan farklı biri olduğumu göstermek için ona Thomas diyordum. Bana karşı iyiydi, benimle konuşurken hep kibardı. Üstelik Guy'a karşı da cömertti. Sinemada, hayvanat bahçesinde ve Coney Island'da hoş bir üçlü oluşturuyorduk. Ailesi beni saygıyla karşılıyordu, ama birbirlerine baktıklarında gözlerinden sorular ve güvensizlik okunuyordu.

Ağabeylerinden ne istemiştim? Koskoca kadındım, üstelik gösteri dünyasına ve allah bilir daha nelere bulaşmıştım. Üstelik boyundan büyük laflar ve köktenci politikadan söz edip protesto yürüyüşlerine katılan genç bir oğlum vardı. Tommy, bun-

larla ne yapacaktı? Allah aşkına, kadın güzel bile değildi. Öyleyse ne buluyordu onda?

Birbirlerine sormak yerine bana sorsalardı, onları yalnızca iki sözcükle bilgilendirirdim: sevişmek ve yemek.

Başlangıçta, yatak odasındaki istekliliğim onu şaşırttı, ama bir hilkat garibesi olmadığımı, aksine sağlıklı ve iştahlı bir kadın olduğumu anladığında beni memnun etmekten gurur duyar oldu. Ben de yemek masamı şahane yemeklerle donatarak Meksika ve Fransız mutfağıyla tanıştırdım onu. Birbirimize verdiğimiz hediyeler bizi mutlu etti ve birlikte olmak bizi rahatlattı. Bir tek şikayetim vardı. Konuşmuyorduk. Akşamları birlikte oturduğumuzda, ne bir konu atardı ortaya ne de sorulan sorulara bir hecelik yanıtlardan uzun yanıtlar verirdi.

Çok sıradan selamlaşmalardan sonra sohbetimiz, onun yatak odasında benim çığlıklarımla ve benim yemek masamda onun ağzını domuzlar gibi şapırdatmasıyla sınırlıydı. GHLB'deki işimi de herhangi bir iş gibi görüyordu.

Büyük miktarda bir bağış ya da para getirecek bir kaynak için işyerimden uzak kalmamı gerektiren durumlar oluyordu. Thomas bu tür haberleri, ciddi bir tavırla başını öne eğerek kabul eder ve o an gerçekten birşeyler okumakla meşgul olduğunu anlayayım diye gazetesini sallardı. İşyerinde gününün nasıl geçtiğine ilişkin soruları, genellikle tekdüze bir ses tonuyla "Fena değildi" diye yanıtlardı.

İlginç birileri tutuklanmış mı peki?

"Hayır. Hep aynı orospular, pezevenkler ve katiller."

Bu suçlulardan bazıları tehlikeli değil mi ?

"Sokakta yürümek daha tehlikeli."

Silahlı canilerden korkmuyor muydu peki?

"Benim de silahım var, üstelik silah taşıma ruhsatım da var."

Benim küstahlığım yüzünden, ilişkimiz hayvansı iştahtan öteye asla geçemeyecekti.

Yazarlar Loncası, Rosa'nın dairesinde toplanmıştı ve insanlar, gecenin geç saatlerinde Harlem'de yapılacak bir partiye

kimin arabasında gideceğini ayarlıyordu.

Biri onu da partiye getirmemi önerdi, yanıt vermemi beklemeden başka bir yazar, adamın işinin gerçekten simsarlık olup olmadığını sordu. Simsardı, ne olacaktı? Kadın, "Hıh" deyip omuz silkti. "Şey, umarım onunla ciddi değilsindir. Çünkü, onu kesinlikle evime almam. Bunlar, polisler denli kötüdür. Yoksul halkın acılarından sağlarlar geçimlerini."

Söyleyeceğim sözlerin sonuçlarını düşünecek vaktim yoktu. Kadın, tabii ki arkadaşım değildi, ama nazik bir tanıdığım bile milletin ortasında beni utandırmaya ya da bana meydan okumaya kalkışamazdı. Bana hiçbir iyiliği dokunmamıştı bu kadının ve beni ortalıkta rezil etmeye kesinlikle gücü yetmeyecekti. Yaptığı yanına kâr kalmayacaktı.

"Onunla evleniyorum ve düğün davetiyeni de yırtıyorum."

John Killens, bana dönerek, "Sen ne dediğinin farkında mısın?" diye sordu.

Bütün sırlarımı bilen Rosa, gözlerini fal taşı gibi açarak, "Ne zamandan beri?" diye sordu.

Yapmacık bir soğuklukla tüm sorulara gereken yanıtı verdim.

Thomas'ın bana evlenme teklifinde bulunmadığı, Guy'ın ona çok büyük bir saygı duymadığı doğruydu. Ona aşık olmadığımı biliyordum, ama yalnızdım ve iyi bir yaşam kurabilirdim. Yemek yapmayı ve ev temizlemeyi biliyordum ve bir erkek arkadaşıma bile sadakatsizlik etmemiştim. Sakin bir yaşantımız olabilirdi.

Giderek bu fikre alışıyor, hatta bundan hoşlanıyordum. Long Island'dan bir ev alırdık, orada akrabaları da vardı zaten. Ben de kiliseye ya da o bölgede yaşayan kadınların gönüllü kuruluşlarına katılırdım. Bunun sonuncu olduğuna inandırdım mı taşınma işine Guy da ses etmezdi. Saçımı uzatıp düzleştirir, çiçekli güzel şapkalar ve eldivenler takarak San Francisco'lu hoş bir zenci kadın gibi görünürdüm.

Evlenmek istediğimi Thomas'a söylediğimde, başını salla-

yarak, "Ben de bu konuyu düşünüp duruyordum. Sanırım vakti geldi" dedi.

Guy haberi soğukkanlılıkla değerlendirdi. Birkaç saniye süren sessizliğin ardından, "Umarım mutlu olursun, ann." dedi. Sonra başını çevirip "Yine taşınıcaz, dii mi?" diye sordu.

Kurduğum düşler konusunda yalan söyleyerek ona Thomas'ın bizden sadece bir blok ötede büyük bir dairesi olduğunu yani okulunu değiştirmesi gerekmeyeceğini söyledim. Long Island'dan ev almayı Guy üniversiteye gidene dek ertelesek iyi olur diye düşündüm.

Haberi bürodakilere verdiğimde hepsi sevindi. Hazel bana sarılarak, "İyi bir kocadan daha güzel ne olabilir dünyada." dedi. O da eşiyle severek evlenmişti, böyle bir tepkiyi bekliyordum.

Abbey biraz garip bir şekilde baktı: "Maya Angelou, umarım ne yaptığını biliyorsundur."

"Bilmiyorum ama çok dua edeceğim."

Gülümsedi ve benimle birlikte kendisinin de dua edeceğini söyledi. Çok dikkatle yeni evliliğiyle ilgileniyor, tavan arasını tertemiz edip Max ile birlikte karmaşık müzik kayıtları yapıyordu.

Rosa pratikti. "Umarım kıskanç değildir. Kıskanç bir adamla evlenirsen yaşamın cehenneme döner." Ona, kıskançlığa neden olacak bir durum olmayacağını söyledim.

Rosa, her gün yazı yazıyor, geniş ve kalabalık ailesiyle uğraşıyor, Afrikalı diplomatların kurlarına hedef oluyor ve kirasını ödeyebilmek için bir fabrikada çalışıyordu.

İki yakın arkadaşımın beni bu ani kararımdan vazgeçirmek için zamanı yoktu çünkü anca kendi sorunlarıyla uğraşacak kadar vakitleri vardı.

Thomas, bana bir nişan yüzüğü verip, üç aya dek evleneceğimizi söyledi. Doğum yeri olan Virginia'da, annesiyle babasının evlendiği kilisede evlenecektik. Ardından, Florida'dan Pensacola'ya doğru yola çıkacaktık, çünkü hep Meksika Körfezinde balık avlamak istemişti. Biz yokken, Guy da ailesinin

yanında kalırdı. Görünüşe bakılırsa, benim rızama pek gereksinimi yoktu, çünkü benim fikrimi sormadı. Evlenme kararı, yaşamımızı planlama yetkisini otomatik olarak ona vermişti. Durup ciddi ciddi düşünmem konusunda beni uyarmaya çalışan iç burkmalarımı görmezlikten geldim.

Virginia'yı da Florida'yı da hayatımda görmemiştim. Yolculuk iple çekilecek güzel birşeydi.

Yaşamımı, zaman ve fırsatlar yönlendiriyordu. Dudaklarımı kapatıp, yepyeni bir ağırbaşlılıkla onun söylediklerini kabul ettim.

8

Bir pazartesi sabahı, Hazel bana haftasonunda, bir Güney Afrika özgürlük savaşçısının konuşmasını dinlediğini söyledi. Adam öylesine kusursuz ve zekiydi ki onu gören dünyanın en aptal insanının bile ırk ayrımının kötü birşey olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini görmeliydi. Adamın adı, Vusumzi Make'ydi.

Dışardaki bürolarda oturan birkaç gönüllü de bu adamın konuşmasım dinlemişti. Övgüleriyle onlar da sohbete katıldı.

"Hayatımda gördüğüm en akıllı ve sakin Afrikalı."

"Biraz şişman, ama son derece zeki biri."

"Bana herkesten çok Dr. King'i anımsatıyor."

Adını yeniden sordum.

Hazel, adını bir yerlere yazdığını ve adamın Birleşmiş Milletler'den Güney Afrika'nın ırçılık politikasına karşı yardım istemek için Amerika'da bulunduğunu söyledi. Hafta içinde bir konuşma daha yapacaktı. Belki, konuşmasını dinlemeye birlikte gidebilirdik. Olabilir, dedim. Bir öbek karton kutu, büro duvarının dibinde duruyordu. Hepsini açtım. Her birinin içinde, güzel bir yol eşyası ve bir de "Gelinime En İyi Dileklerle" yazılı bir not vardı. Sevincimi masama taşıdım.

Frank Sinatra, Peter Lawford, Joey Bishop ve Sammy Da-

vis, Jr., Carnegie Hall'da GHLB yararına bir gösteri yapmayı kabul etmişti. Çok sayılıp sevilen bir organizatör olan Jack O'Dell, de bu organizasyona katılınıştı ve holün koltuklarını yeniliyordu. Stanley, Jack Murray ve ben, locaları ve paralı koltukları ayırmak zorunda kaldık.

Ünlü "Rat Pack" ve grup üyeleri için otelde kalacak yer ayarlamak gerekliydi. Müzisyenler birliği yetkilileriyle bağlantı kurup biletlerini ayırtmak gerekiyordu. Çok para ödeyen konuklara ricada bulunup, oturacak yer sağlamaları için kilise gruplarıyla bağlantı kurmak gerekiyordu.

Hazel, gitmesi gerektiğini söylediğinde cuma akşama doğru çok sıkı çalışıyorduk. Bana Make'in konuşma yapacağını ve iyi bir yer kapmak için kocasıyla şehirde erkenden buluşacağını hatırlattı. (Onlarla birlikte gitmemin söz konusu bile olmadığını biliyordu.)

Ayrılırken, konuşma sırasmda notlar alıp Pazartesi günü bana herşeyi anlatmasını istedim ondan.

Yaptığım iş bütün hafta sonumu aldı. Guy'ı sadece cumartesi günü birkaç saatliğine büroya gelip siyah ve beyaz gönüllülerle birlikte çalıştığı sırada görebildim. Thomas gece vardiyasında çalışıyordu, bu yüzden Brooklyn'de geç saatte bindiğim metrodan inip sessiz sokaklarda yürüdüm. Guy'ın yemek masasının üzerine bıraktığı notta onun bir partiye gittiği yazılıydı. "Saat 12:30'da evdeyim." diye yazıyordu kağıtta. 12:30'dan daha geç gelemezdi. Ne de olsa o daha on beşine bile gelmiş sayılmazdı. Bu konuda çok katıydım, o da bana boyun eğerdi. Sözünü tutup tutmayacağını görmek için bir kitap alıp yatağıma uzanıp onu beklemeye karar verdim.

Sabah uyandığımda, o durumda sızıvermiş olduğumu gördüm; Guy da yatağında masum masum uyuyordu.

Make bir öncekinden daha incelikli bir konuşma yapmıştı. Hazel, dinleyiciler arasmda konuşmacıyı sorularıyla sıkıştırmak isteyen birinin Make'ye zencilerin Amerika'da nüfusun onda biri oldukları halde köle olarak buraya getirildiklerinden beri özgürlükleri için savaştıklarını ama on altı milyon Afrikalının

neden üç milyonluk beyaz nüfus tarafından yönetilmelerine karşı çıkmadıklarını sormuş.

Hazel Make'nin ortalığı yakıp yıktığını söyledi. Önce zenci Amerikalıların savaşından söz etmiş. Bunun geçmişini birçok Amerikalı zenciden daha iyi biliyordu. Denmark Vesey ve Gabriel'den, köle isyanlarının bilinen bütün öncülerinin adını anmış. Frederick Douglass ve Marcus Garvey'den bazı sözler aktarmış. Make, Dr. DuBois'nın Pan-Afrikanizm'in kurucusu olduğunu ve 1919 yılında katıldığı Pan-Afrika kongresinde açık seçik olarak özgür ve birleşmiş bir Afrika düşüncesini açıkladığını söylemiş. Daha sonra Make, Afrika'nın kölelik yoluyla yavaş yavaş nasıl baskı altına alındığını, en güçlü oğullarının ve kızlarının köleler ülkesi yaratılmasında çalıştırılmak üzere nasıl çalındığını açıklamıştı. Kolonicilikten söz ettikten sonra kara kıtanın ikinci bir darbeyle iyice aşağılandığım da söylemişti. Afrika ruhunun yaşadığını, ama çocuklarında bunun daha da canlı olduğunu ve anayurttan uzaktan savaşın sürdürüldüğünü söylemişti. Güney Afrika'da anayurtta yaşayan kardeşlerin yardıma ve yüreklendirmeye gereksinimleri vardı. Bunları, köleliği yaşamış ve üzerimizde baskı kurandan kaçınmayı ama karşı gelmeyi bilen kişiler olarak bizler yapmalıydık.

Make'yi bir sonraki konuşmasında dinlemem gerektiğini bir yere not ettim. Ama sorumluluklarım böyle şeylerin üstüne yine çıkıverdi. John Killens perşembe sabahı telefonla beni aradı.

"Maya, dün gece Make'yi dinledim. Senin de orada olacağını sanıyordum."

Carnegie Hall gününe yaklaştığımızı söyledim.

"O zaman" dedi, "yarın gece işin yoksa, bana uğra. Grace ile ben birkaç kişiye gelip onunla tanışmasını rica etmiştik."

"Yarın gece geç vakte kadar yine çalışacağım."

"Ne zaman istersen gel. Saat sekiz gibi başlarız. Saat bire ikiye değin sürdürürüz herhalde. Make Pan-Afrika Kongresi'nin temsilcisi. Bu çok köktenci bir dernek ama Make Afrika Ulusal Kongresi'nin başkam Oliver Tambo ile birlikte geliyor.

NAACP zenci müslümanlara göre neyse, PAK da AUK için öyle. İkisi yine de anlaşıyor. Sen gelmeye çalış."

Ertesi sabah işe gitmeden önce Guy'ı uyandırdım ve ondan John'un akşam yemeğine gitmesini ve benim de saat dokuz buçukta orada olacağımı bildirmesini istedim.

Kaprisli ve sıksık ortadan kaybolan bir anne olmanın hayal kırıklığı beni Killens'larm evine götürmeye yeterdi.

Bürodan biraz erken ayrıldım, John kapıyı açtıktan sonra tanıdık tanımadık bir sürü konuğun içine girdikten sonra Guy, Chuck, Barbara ve Anne Willie'yi mutfakta buldum. Anne Willie bana yemek sunduysa da ben bunu geri çevirip değerli konuklarla el sıkışıp hatır sormaya geri dönmenin daha iyi olacağını söyleyerek oradan ayrıldım.

Guy "Senin işini bitirir anne. Biraz konuştuk da. O bildiğin dümbeleklerden çok daha akıllı biri" dedi. Guy olgun biri gibi görünmeye o denli meraklıydı ki onun çocukluğunda sıklıkla kullandığı bir sözcüğü kullandığını duymak çok şaşırtmıştı beni. Make, benim içine kapanık oğlumu rahatlatıp yine çocuk gibi konuşmasını sağlamıştı.

Oturma odasına gittim, Paule ve John Clarke'ı, sonra da Sarah Wright ve Rosa'yı selamladım.

Odanın havası çok durgundu. John Killens beni kısa boylu şık bir zenciyle tanıştırdı.

"Maya Angelou, Oliver Tambo ile tanış, kendisi Güney Afrika'dan gelen bir savaşçı." Tambo elimi sıkıp önümde eğildi.

John tanıştırmayı sürdürdü. "Şimdi gel buraya da Vusumzi Make'yle tanış. O da bir başka Güney Afrikalı savaşçı."

Make'nin görünüşü beni şaşırttı. Çok uzun boylu ve daha yaşlı birini bekliyordum. Benden yaklaşık yedi santim daha kısaydı ve bebeksi, tombul bir yüzü vardı. Geniş omuzları, kalın bir beli vardı. Tüm vücudu güzel kesimli, nokta desenli bir takım elbiseye girmiş, otuzlu yaşların ortasında biriydi.

"Bayan Angelou. Sizinle tanıştığıma memnun oldum. Siz zenci kahraman Martin King'i, ben de Güney Afrika'nın kahramanı Robert Sobukwe'yi temsil ediyoruz. Hazel Grey bana siz-

den çok söz etti. Sizinle tanışmasam da sizi yine tanıyorum sayılır. Guy ile oturup konuştuk."

Aksanı çok tatlıydı. Afrika dilinin ritmi, Afrika dudaklarının güzelliği ile karışık İngiliz kesinliğinin bir sonucu, Afrikalı dilinin değişimi ve Afrikalı dillerinin güzelliğiydi bu. Gülümsedikten sonra oradan uzaklaşmak, bir yere oturmak ve kendime gelmeyi bekleme gereksinimi duydum. Böyle bir adamla hiç tanışmamıştım. Çok yoğun ve dolu biriydi. Gereksiz hareketleri yoktu ve incelikliydi. Sanki aşırı kilolu olduğunun farkında değilmiş gibiydi. John'un tanıştırması herhalde uygun olmuştu. O bir savaşçıydı, düşmanlarının kim olduğundan emin, silahlara güven duyan biri.

Rosa Afrikalı diplomatını bırakıp kanepede yanıma oturdu. "Make'yle tanıştın. Seninle tanışmayı isteyip duruyordu. Sakin ol, kızım." Bana gülümseyip beraberindekilerin yanına döndü.

Paule Marshall önümde dikildi. "Dinle, Maya Angelou. Make'ye ne yaptın sen öyle? Seni daha iyi tanımak istediğini söyleyip duruyor."

Ona Make'ye sadece merhaba dediğimi söyledim.

"Çok acayip bir merhaba demiş olmalısın. Bana seni ne kadar iyi tanıdığını ve evli olup olmadığını sordu. "Paule kahkaha atıp gözünü kırptı. "Ben birşey demedim. Herşey sana bağlı."

John ve Grace konuklarını yeniden oturma odasına sürükledi, herkes oturacak yer buldu kendine. Koltuk ve kanepeler dolduktan sonra insanlar taburelere hatta koltukların sandalyelerin arasındaki boşluklarda yere oturdular. John, Oliver Tambo'yu konuşma yapmak için davet etti. O da keskin ve kontrollü bir öfkeyle Güney Afrika'dan AUK'den ve liderleri Şef Albert Luthuli'den sözetti.

Konuşmayı yapan adamı ve onu buraya getiren davasını alkışladık. Ardından John Bay Make'yi davet etti, artık kalbim Thomas Allen'da değildi o an.

Başlangıçta oturduğu yerden konuştu Make. Ama bir süre sonra sesinin yükselmesi ile yerinden kalktı. Sharpville Katli-

amı'nın ardından yapılan mahkemelerde vatana ihanet suçundan yargılanmıştı. Afrikalılar, PAK ve AUK üyeleri, bu iki derneğe üye olmayan insanlarla birlikte ülkelerindeki baskıya direnmek için 1958 yılında biraraya gelmişti. Onların bu hareketine Martin Luther King ve GHLB itici güç olmuştu. (Bana bakıp başını salladı) Onları Malcolm X ve baskılardan kurtulan Müslümanlar cesaretlendirmişti.

Konuşmasını bitirdikten sonra soruları yanıtladı ve yerine oturup kocaman beyaz mendiliyle yüzünü kuruladı.

İlk tepkim, alnına ve yavaşça dudaklarının kenarına bastırdığı siyah elindeki beyaz mendilin yerinde olmayı arzulamak oldu. Zekâ, bende her zaman pornografik bir etki bırakmıştır.

Kendisine soru sorulmasını istemiş ve anında karşılık almıştı.

"Güney Afrika'da en tanınmış örgüt hangisi?" Benimle gerçekten flört mü ediyordu?

"Luthuli ile Sobukwe anlaşıyor mu?" Şişman erkekler de zayıfları gibi mi sevişir?

"Sokaktaki Güney Afrikalı ne zaman siyasal olarak etrafında olup bitenlerin farkına varacak?" Evli miydi?

"Biz siyahi Amerikalılar savaşı nasıl destekleyebiliriz?" New York'ta ne kadar kalacaktı?

Make ve Tambo sorulan soruları paylaşarak, profesyonel tenisçiler gibi bir sağ, bir soldakileri yanıtlıyorlardı.

Make döndü. "Bayan Angelou'nun bir sorusu yok mu?" Sahne deneyimim sayesinde bu soru karşısında bozulmadım. Bütün ilgi benim üzerimde yoğunlaştı, ben de gerçekten sormayı düşündüğüm sorularımı bir yana bırakarak, "Bay Make, Güney Afrika sorununu şiddet kullanmadan ve işsizliği önleyerek çözmenin olasılığı yok mu?" diye sordum.

Ayağa kalktı ve benim bulunduğum köşeye geldi. "Rahip King için geçerli olan şey Afrika'da işe yaramaz. Burada, kabul edilsin ya da edilmesin bir Anayasa var. Sizlerin hiç olmazsa, herkese eşit bağımsızlık ve adalet vaadeden yasalarınız var. Mahkemeye başvurarak belirli bir başarı elde edebilirsiniz. 1954

yılında Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararı gördünüz. Güney Afrika'da biz Afrikalılar, içinde adalet geçen her düşünceden dışlanmışızdır. Bizler eşitlikten sözeden yazılı kanunlarda yokuz. Biz baskıyla hayvan yerine konmakla kalmıyoruz, üstüne üstlük varlığımız bile kabul edilmiyor."

Benim üzerime eğilmişti, kendimi şanslı sayıyordum. Siyah Amerikalı olmak şanstı, ona ve onun halkına kıyasla ırkçılıkla çok az bir ayrımcılığa uğruyordum. Ama daha da şanslıydım. Çünkü gözleri benim üzerimdeydi ve benimle ilgili birşeyin onun ilgisini çok çektiğini anlamamak için insan ahmak olmalı diye düşünüyordum.

Kollarımı kavuşturup geriye yaslandım, aynen onun sözlerini toparlamak için yaptığı gibi. Alkışlar arasında sözünü bitirdi ve etrafına insanlar doluşuverdi.

Kalabalığın arasında göz göze geldik ama benim bulunduğum köşeye bir daha gelmedi. Bir içki daha içtikten sonra Guy'ı almaya gittim; artık günlerimiz erkenden başlıyordu ve Guy fırındaki işine geri dönmüştü.

Make bizi kapıda durdurdu.

"Bayan Angelou, bir dakika lütfen. Guy, anneni evine götürmek benim için büyük bir onur olacak."

Make, Guy'dan izin istemekle ikimizi de memnun edeceğini biliyordu. Oğlum gülümsedi, Üç Silahşörler'deki ve Korsikalı Kardeşler'deki o Eski Dünya'nın değerleri hoşuna giderdi.

"Eksik olmayın Bay Make. Ben götürürüm."

Onu o an bağırtana dek çimdikleyebilirdim.

"Tabii, haklısınız. Yine de teşekkür ederim." O koca gövde belden öne doğru kıvrıldı eğildi. "Umarım yine görüşürüz Bayan Angelou. İyi geceler. İyi geceler Guy."

O yanımızdan ayrıldı, biz de dışarı çıktık.

"Senin nişanlı olduğunu bilse seni eve bırakmayı aklından bile geçirmezdi." Guy yol boyunca konuştu durdu. "Ama akıllı adam doğrusu. Xhosa kabilesindenmiş. Bilirsin, Miriam Makeba'nın şıkırtılı şarkısı; neyse bu onun dili. Dava vekiliymiş, yani avukat. Sürgün edilip Afrika'dan kaçmadan önce."

"Sana bütün bunları ne zaman söyledi?"

"Mutfağa gelip Chuck, Barbara ve benimle konuştu. Öylesine içeri girdi, kendini tanıtıp oturdu bir yere."

Martin Luther King dışında tanıdığım birçok siyasetçi çocuklarla konuşmayı yetişkin olarak yaşadıkları sürelerini boşa harcamak olarak kabul ediyordu. Bu Afrikalıyı daha çok sevmeye başlıyordum. Onu bir daha görmeyeceğimi biliyordum ve eğer görecek olursam da Thomas ile yapmayı düşündüğümüz evliliğin varlığı aramıza girecekti.

Paule ertesi sabah beni arayıp akşama küçük bir toplantı düzenleyeceğini ve benim de mutlaka katılmam gerektiğini söyledi. İşte yine geç saatlere dek çalışmam gerekiyordu ve Brooklyn'e gidip üstümü değiştirdikten sonra Manhattan'a geri dönmek çok zor olacaktı. Paule beni işten sonra alacağına ve partinin çok hoş olacağına söz verdi. Uğrayacağımı söyledim.

O günün akşamına doğru John'u arayıp Make ile tanışmaktan çok hoşlandığımı ve kendisinin beni çok etkilediğini söyledim. O da dediklerimi onayladı ve Paule'nin partisine gidersem onu orada yine göreceğimi söyledi. Parti Make ve Oliver Tambo adına veriliyordu. Saatlerce olasılıklar üzerinde kafa patlattım. Eğer yeniden biraraya gelecek olursak, o da peşimi bırakmazsa ona karşı gelecek gücüm olacak mıydı, dahası ona karşı gelmek ister miydim? Elbette, dün gecenin üzerinden çok zaman geçmişti, Paule'nin partisine yanında bir kadınla gelecekti. Eğer ısrar edecek olur da ona karşı gelemezsem, Thomas'tan ayrılmam ve sakin, güvenli bir hayatla ilgili hülyalarıma elveda demem gerekecekti. Make ülkeden ayrılacak, ben de başladığım yere dönecektim, hatta daha kötü bir yere. Yalnız kalıp kalbimin kırılma olasılığı da vardı.

Brooklyn'e giden trene bindim. Cuma gecesiydi. Guy ağzındaki lokmayı midesine indirip bana bir öpücük verdi. Bir partiye gidiyordu ve belki on iki otuzda dönebilirdi.

Duş aldıktan sonra, elimde bir kitap, içki ve sigara paketleriyle yatağa kuruldum. Paule'nin partisinin ruhu odada hortlamıştı. Kahkaha atan, bağıran, tartışan zenci insan kalabalığı-

nın görüntüleri vardı odada. Kalabalığın orta yerindeydi Make, mah cemali ciddiydi, aksanı sözcüklere yeni biçimler veriyordu, mantığına kimse karşı gelemiyordu. Ah bir partiye gitseydim... Thomas'ı aradım. Evde yoktu. Yeni sayılabilecek güzel bir elbisem vardı, bir de yüksek topuklu sandaletlerim. Biraz acele edersem uygun yerde metroyu yakalayıp Paule'nin kaldığı binanın üç blok ötesine ulaşabilirdim. Yarım saat geçmeden kapısının önünde zili çalıyor buldum kendimi. İçerde insanlar biraraya gelmişler ve neşe içindeydiler. Pikap orta yükseklikte ses çıkarıyor, konuşmaların arasına dalga dalga caz müziği yayılıyordu.

Kalabalığı yararak oturma odasına girdim. Mutfağı geçtiğimde, sol yanımdan Make'nin sesi geliyordu.

"Bayan Angelou." Dişlerini göstere göstere gülümseyerek karşıladı beni. "Sizden ümidi kesmiştim." Elimi tuttu. "Paule işten buraya geleceğinizi söyledi. Ama sanırım önce eve gidip biraz dinlendiniz."

Başımı evet anlamında sallayıp özür diledim ve Paule ile konuşmam gerektiğini söyledim. Aslında, bu adamın yaydığı etki dalgasından kaçmam gerekiyordu. Ondan yayılan dalgalar göğüs uçlarıma ve kulaklarıma çarpıyor gibiydi. Koltuk altım titredi, midemdekiler kasıklarıma düştü. Hayatımda hiç bayılmamıştım ama o an sanki siyah, canayakın bir havuza dalıyor gibiydim.

Paule beni görünce güldü. "Bu üstündekini işte giymediğin belli oluyor. Onu tavlamaya çalışıyorsun, değil mi Maya Angelou?"

Kırgın bir tavırla suçlamalarını reddettim. "Ben yakında evleneceğim Paule. Sen beni kümes fahişesi mi sandın."

Terslenmeye hazırdı: "İyi iyi, kusura bakma." Yanımdan ayrılıp diğer konuklara katıldı. Aptalın tekiydim ben. Hem yalan söylemiş hem de arkadaşımı gücendirmiştim. Make de benimle konuşmak için ikinci bir girişimde bulunmadı.

Müzik susturuldu. Konuşmalar azaldıkça Tambo'nun sesi duyulur olmaya başlamıştı. Kısa konuştu, dün gece yaptığı ko-

nuşmayı yineleyerek. Ken Marshall Make'den birkaç şey söylemesini istedi. Make ortaya doğru ilerledi. Onu dinlemek yerine bedenini incelemekle geçirdim zamanımı. Kısa kesilmiş yumuşak, kıvırcık saçları vardı. Saçından da kahverengiydi derisi. Yavaş yavaş hareket eden iri yuvarlak gözleri dinleyenleri tek tek inceliyordu. Konuşurken çenesindeki kısa sakalını küçük elleriyle sıvazlıyordu. Belinin üstünde göğsü genişleyiveriyordu. Kalçası kadınsı sayılabilecek bir yuvarlaklıktaydı. Tombul bacakları birbirine değiyordu, ufacık ayakları iyice parlatılmış ayakkabıların içindeydi. İncelememi bitirip Make'nin ideal bir erkek olduğuna karar verdim.

Ona, arzulu birkaç bakış attıktan sonra arkasına dönmesini fırsat bilerek hemen dışarı kaçıp bir taksi tuttum. Söz konusu onurum olunca, bulunduğum yerden Brooklyn'e ödeyeceğim taksi parasının önemli olmadığına inandırmıştım kendimi.

Amerikan Afrika Kültürü Derneği cumartesi akşamı yıllık balosunu şehirdeki bir otelde düzenliyordu. GHLB'nin koordinatörü olduğumdan orada olmam bekleniyordu. Thomas geç saate dek çalışıyordu, bu yüzden Rosa ve yanındaki arkadaşı beni Manhattan'da karşıladı. Rosa'nın Afrikalı diplomatı işlemeli bir pantolon giymiş, yerlere kadar uzanan bir gömlek geçirmişti üstüne. Adam çok şıktı ve görülmeye değerdi. Karşı gelinemez kendine güveni siyahların doğuştan aşağılık yaratıklar olduğu düşüncesini yalanlıyordu. Sadece onun varlığı üç yüzyıl önce, beyazlar Afrika kıtasına saldırıya geçtiklerinde atalarımızın ağaçlar arasında yaşayan çıplak vahşiler olduğu düşüncesini yalanlıyordu. Bu incelik, üç yüzyılda öğrenilemezdi.

Dans salonu, makyajlı, saçları berberde yapılmış, civardaki kadın terzilerin diktiği Dior ve Balenciaga gece elbiseleri içindeki siyah kadınlarla dolmuştu. Rengârenk ulusal giysileri içinde huzur dolu yüzleriyle Afrikalı kadınlar salona doluştu. Birkaç beyaz da Rosa'nın arkadaşının giydiği türden smokinler ya da takımlar giymiş siyah adamların arasına karıştı. GHLB adına ayırtılan masa için kayıt yaptırmak üzere arkadaşlardan ayrıldım. Grey'ler, dans eden çiftleri izliyordu. Onları selamladığım-

da, Hazel atıldı.

"Ooo, demek buradasın. Sonunda onunla tanıştın ha." Kimden söz ettiğini anlamıştım. "Birkaç dakika önce buralardaydı. Seni sorup duruyordu."

Römorkörler arasından rıhtıma doğru ilerleyen bir transatlantik gibi dans pistinin ortasından bana doğru geldiğini gördüm. Bana dans etmeyi teklif etti.

Kalıbından beklenmeyecek derecede iyi hareket ediyordu. Dahası, dans ederken duyduğu hoşnutluk daha az ciddi görünmesine neden oluyordu. Beni kendisine çekti. Vücudunu saran yağ katmanlarının altındaki sertliği hissettim. Güldü.

"Benden korkuyorsun, öyle değil mi? Senin gibi Amerikan eğitimi almış kocaman bir kız, Kara Kıta'dan gelen bu küçük kara adamdan korkuyor."

"Sizden ne diye korkacakmışım ki?"

Hâlâ gülüyordu. "Belki de benim senin bir misyoner olduğunu düşünüp yiyeceğimi sanıyorsun."

"Hiç de öyle sanmıyorum. Her neyse, daha fazla Afrikalı, daha fazla misyoner yemiş olsaydı belki de kıtanın durumu şimdi çok daha iyi olurdu."

Dansı kesip söylediklerimi onaylarcasına yüzüme baktı. "Bayan Angelou, telaşlanmak için çok nedeniniz var. Yaşamınızı değiştirmek istiyorum. Sizi Afrika'ya götüreceğim."

Soğuk bir yüz ifadesi takınarak kendimi geri çektim. "Bay Make, ben iki aya dek evlenmiş olacağım. Bu nedenle, planınız olanaksız."

"Bunu biliyorum. İyi de, bulunmaz damat nerede? Sizi üç kez gördüm, oğlunuzu saymazsak, üçünde de yanınızda kavalyeniz yoktu"

Thomas'ı savunarak "Nişanlım çalışıyor." dedim.

" Ne iş yapar bu çalışkan bey?"

Alay eder gibi sırıtıyordu. Sorusunun yanıtını kendisi de biliyordu.

"Kendisi simsar. Bu geceki danstan sonra onu görmeye gideceğim."

Make, elimi yakalayıp beni masama geri götürdü. Sandalyemi çekti ve ben oturduktan sonra, kulağıma eğilerek "Seni kurtarmayı halkıma bir borç biliyorum. Kahrolası nişanlını gördüğünde ona senin peşinde olduğumu, benim için her allahın gününün Cumartesi Gecesi olduğunu, siyah ve belâlı biri olduğumu söyle."

Masadan uzaklaşmıştı ama yüreğim az kalsın duruverecekti.

Erkenden ve tek başıma eve gittim. Guy uyuyordu, ev de mağara gibiydi.

Telefona çıkan Thomas'tı. Kıyafet balosunu beğenmiş miydim? Yoo, gelip beni alamayacak denli yorgundu. Hayır, taksi falan çağırmamalıydım. Olmadı yarın görüşürdük. Beni sinemaya götürürdü.

Gözüme uyku girmedi. Düşünceler, kovalamaca oynayan afacan çocuklar gibi birbirini kovalayarak kafamda yarıştı. Bir kez bile yatmadığım adamla evlenip Afrika'ya gitmek. Martin King'i ve kendi kavgamı bırakıp gitmek. Ama tüm siyah savaşımlar birdi. Hepsinde tek düşman ve tek amaç vardı. Thomas beni beylik tabancasıyla vururdu. Make, ne demeye istiyordu ki beni? Ne geçmişimi biliyor ne de beni tanıyordu. İyi de, ben de onu tanımıyordum. Ya Guy ne olacaktı? Make oğlumu terk etmemi isteyecek değildi herhalde. Gelişimini Afrika'da tamamlaması için Guy'a iyi bir fırsattı bu. Ya adam sevişemeyecek denli şişman çıkarsa? Kendileriyle sevişmeyi reddeden kocalarını sakat eden Afrikalı kadınların var olduğunu duymuştum. Ben o derece ileri gitmezdim, ama beni tatmin edemeyen bir adamla da daha fazla birarada kalamayacağımı düşündüm. Thomas'la evlenecektim ve Brooklyn'de tuzu kuru bir yaşamımız olacaktı.

Ertesi gece gittiğimiz film öldüresiye sıkıcıydı. Alkolsüz bir içki söyledikten sonra, sigaramı tüttürerek ve Make'nin o anda ne yaptığını düşünerek lobide oturdum. Patrice Lumumba New York'taydı. Rosa gidip onu ve asistanı Thomas Kanza'yı karşılayacaktı. Abbey ve Max Village'de sahneye çıkı-

yordu. Malcolm X, Harlem'de bir halk mitinginde konuşuyordu ve Make bir yerlerde dinleyicilerini ışıltılı söz yağmuruna tutuyordu. Guy, Washington Square Park'ta yapılan bir gençlik rallisine katılıyordu. Dünya ateşler içindeydi.

Thomas, arabayı kendi sokağına doğru sürdü.

Ona "Canım senin evine gitmek istemiyor" dedim.

Bana şöyle bir baktı ama ben dimdik ileri bakmayı sürdürdüm.

"Sen iyi misin? Ayın şu malum günlerinden biri değil, değil mi?"

"Hayır. Sadece eve gitmek istiyorum."

Hayır, beni gücendirmemişti. Hayır, hasta da değildim.

Ona, çetrefilli günler geçirmekte olduğumuzu ve Birleşmiş Milletler'den dolayı Afrikalıların ve dünyanın her yanında ezilen insanların New York'u hakları için savaştıkları bir arena olarak gördüklerini anlattım.

"Ben Afrika'da birşey yitirmedim, onlar da ülkemizde birşey yitirmiş değil. Anladığım kadarıyla, hepsi geldikleri yere dönebilir. Her ne ise, işim için gereken heyecanı almış bulunuyorum ve evde siyasetten söz edilmesini istemiyorum."

Bu Thomas için oldukça uzun, beraberliğimiz açısından da yıkıcı nitelikte bir konuşma oldu. Susarsam, başlayacak olan geleceğe ilişkin biçimsiz konuşmaları tahmin eder gibi oldum. Ne o, ne de ben bu anlamsız konuşmanın ötesine gidemeden günler, haftalar, aylar geçecekti.

Evde akşam yemeğini hazırlayıp tek başıma Guy'ın dönmesini bekledim.

Ertesi gün, karışık çiçeklerden oluşan bir demet ve çalışma masamın üzerini kaplayan vazolar dolusu kırmızı gül getirdi. Bütün bunlar kendimi arzulanan bir fahişe gibi hissetmeme neden oldu. Çiçeklerin üzerindeki kartlarda "Vusumzi Make'den Maya Angelou Make'ye" yazıyordu. Hazel, üzgün görünüyordu, Millie ise kendisiyle benim aramda bir sır varmışçasına sırıttı.

Daha fazla düğün hediyesi göndermek için Thomas da

aynı zamanı seçmişti. Pejmürde kılıklı genç adamlar, kutuları kan ter içinde merdivenlerden yukarı çıkardılar ve etraftaki büroların içine yığdılar. "Tom'dan Maya'ya." Yumuşak deriyle kaplı pahalıca bir pikap ve birbirine uyan iki çanta bulmak üzere kutuları açtım. Gerçekten de çok hoş bir hediyeydi ama, bu aletin çalıntı mal olduğu fikrini kafamdan atamıyordum.

Make'nin her gün yinelediği akşam yemeği davetlerini geri çevirdim ve Thomas'ın, kendisini ziyaret etmem için evine gitmem konusundaki teklifini kabul etttim.

Şaşkınlık elimi kolumu bağlamıştı. Bundan bir türlü kaçıp kurtulamıyordum.

İşyerimdeki politikalar daha da canımı sıkıyordu. Uzun saatlere ve uğruna baş koyduğum davaya karşın örgütün yürümesi işi için iki adam daha yardıma gelmişti. İşe alınmalarıyla ilgili söyleyecek bir sözüm yoktu.

Ulusal Zenci Kadınlar Kulübü başkanıyla bir iş yemeği yerken büyükçe bir koçan bilet satmak konusunu görüşmüş, yemekten sonra da büroya yeni gelenlere sonuçları açıklamam önerilmişti. Kendi özerkliğim konusunda ayak direyip bu öneriyi geri çevirdiğimde, taraf tutmalar, saf değiştirmeler başladı. Onaylayan gülümseyişler yüzlerde soldu ya da güneş parlaklığında parıldadı. Hazel ve Millie haber ya da kahve, yeni basılmış bildiriler ya da mektuplar getirerek odama girmek için en küçük fırsatı bile kaçırmazken, küçük işçi grupları yeni gelenlerin masaları etrafına dolmuştu.

9

Perşembe sabahı, iş yerimden bir iki blok ötede bir yerde Make'yle öğle yemeği için buluşmaya razı oldum. Onu istemeyişimi neden kabul etmek zorunda olduğunu açıklayacaktım kendisine.

132. Sokak'la Yedinci Cadde üzerindeki Harlem'in gururu, beyazların yolu üzerinde uğrak bir dinlenme yeri olan, birçok-

larının "Zenci Sığınağı" dediği Wells Restaurant yirmili yıllardan bu yana gözde bir yerdi.

Yemekleri hâlâ iyiydi, yemek listesinde yine beyazların rağbet ettiği biftek, kuzu pirzolası gibi yemekler vardı, ancak spesiyalitesi, kızarmış tavuk domuz pirzola, külbastı ve kızarmış ekmek yöredekilerin ağız tadına hitap ediyordu.

Ben restorana girer girmez, Make ayağa kalktı. Üzerinde yine iyi dikilmiş bir takım elbiseyle ısmarlama yapılmış bir gömlek vardı. Ayakkabılarına bakmaya bile gerek yoktu, pırıl pırıldılar. Ben daha oturmadan konuşmaya başladı.

Çekingenliğimi yenmiş olmam onu sevindirmişti. Gelişim, bu savaşımda gerekli olduğunu bildiğimiz cesaret gibi bir faziletin bende de olduğunu kanıtlıyordu. Paule Marshall ile telefonda görüşmüş ve ona niyetinin benimle evlenip Afrika'ya dönmek olduğunu söylemişti. Listedeki yemekleri fazla düşünmeden yemeği ısmarladık. O konuşurken yediğimden hiçbir şey anlamadım.

Siyasi bir eylem yüzünden Güney Afrika'da hapse atılmıştı. Hükümet onu salıverdiğinde bu kez polis onu alıp en yakın yerleşim alanından yüzlerce mil ötede bulunan Güney Batı Afrika'da bir tek insanın bile yaşamadığı bir çöle götürmüştü. Vahşi taşra hakkında bilgisi olmayan şehirde yetişmiş biri olarak kayalık dağları eşeleyip su bulmuştu. Çalılıklardan tırtıllar söküp yemişti (tırtılın tadı karidese çok benzer). Bir grup Hoffentot avcısıyla karşılaşmıştı, bunların dillerini biraz bildiği için ona kurutulmuş et ve küçük bir matarada su vermişlerdi. Büyük şehirlerden uzak durarak ve yıldızları izleyerek Güney Afrika'dan çıkıp Beachvaland'e varmıştı. Her tarafta Boer'lerin* casusları olduğu için ormandan çıkmadan ilerlemişti. Sapanla küçük hayvanları vurup onları ya çiğ çiğ ya da durum uygun olduğunda ateş yakıp pişirerek yemişti. Derilerini ya eskiyen ayakkabılarının içine ya da bedenini sıcak tutsun diye gömleğinin içine koyuyormuş. Günlerboyu, başının üzerinde dönüp duran akbabalardan başka canlı görmediği olmuş.

*Boer: Felemenk asıllı Güney Afrikalı. (ç.n.)

Daha önce adlarını duyduğu saklanan ya da kaçan isyancılarla arasıra görüşerek Güney ve Kuzey Rodezya'da yol almış. Etiyopya'ya geçtiğinde özgür havayı ilk kez solumuştu.

"Kaçan ilk Pan-Afrika Kongresi üyesiydim. Ancak, Bayan Angelou, aç susuz sürgünden kaçtığımda niyetim Etiyopya'ya ulaşmaktı. Amerika'ya geleceğimi öğrendiğimde, savaşmaktan korkmayan, davamızı bilen, yardımcı olabilecek güçlü ve güzel bir Amerikalı zenci kadın bulmak niyetiyle geldim. Sizinle ilgili söylenenleri duyunca işte aradığım kadın dedim. Guy'la karşılaşınca, onun yetişkin hali ve zekası, tabii ki bu sizin eseriniz, beni çok etkiledi. Ardından sizi gördüm."

Uzanıp masanın üzerinden elimi tuttu. Küçük kahverengi parmakları beyaz tırnaklarına doğru inceliyordu. Bu güzel ellerle tırtılları tutup ağzına götürüşünü hayal etmeye çabaladım.

"Sen, benim uzun süren kaçışımda düşlediğimin aynısısın. Uzun boylu ve parlak gözlü. Sevilmeye ihtiyacı olan bir kadın. Savaşmaya hazır ve korunmaya muhtaç. Bir simsarın korumasına değil ama."

Aman Tanrım, bu bana bir şey hatırlattı.

"Bay Make, sizinle yemek yemeyi söz ettiğiniz o simsarla evleneceğimi söylemek için kabul ettim."

Geniş sırtını sandalyenin arkalığına dayadı, yüzü mutsuzlukla değişti.

"Kalbimi kırıyorsunuz. Ben, yapacak kocaman şeyleri olan bir Afrikalıyım. Ben, annemi ve babamı Jo'Burg'da* bırakıp geldim, onları bir daha hiç görmeyeceğim. Ben hayattayken devrim gerçekleşmezse bir daha ülkemi de göremeyeceğim. Bir Afrikalı için aile ve ülke... Sana ihtiyacım var. Seninle evlenmek istiyorum."

"Özür dilerim." Gerçekten bunu demek istemiştim.

"Yarın birde işim bitecek. Ertesi gün Amsterdam'a uçuyorum, bana söylendiğine göre viskisi ucuz ve yalnız bir adamı eğlendirmek için çok şeyi olan bir yermiş orası. "

Onun güzel ellerini beyaz kadınların bedenlerinde ve saç-

*Johannesburg. (ç.n.)

larında gezdirdiğini görür gibi oldum. Ama onu beyaz dudakları öperken bir türlü düşünemiyordum.

"Amsterdam'da dört beş gün kalacağım, sonra bir başka şehre, Kopenhag'a gideceğim. Size duyduğum arzu sahici Bayan Angelou. Sizin aklınızı, ruhunuzu ve bedeninizi istiyorum. Ben kendini görevine adamış bir Afrikalı olsam da sonuç olarak ben de bir erkeğim. On gün sonra Londra'da bir toplantıya katılmam bekleniyor. Ama bu toplantı öncesi düşünceleri kafamdan atmak istiyorum." Konuşmasını bitirdi, ben lavaboya gitmek için izin almadan önce birkaç saniye bekledim.

Wells lokantasının sahip olduğu zerafetten kadınlar tuvaleti hiç nasibini almamıştı. Tuvalet niyetine iki kabin ve ancak iki kişinin sığacağı bir de sahanlığı vardı.

Dışarıya çıkarken bir kadın bana çarptı. Gözlerimden akan yaşı görmüştü.

"Hey, sen iyi misin? Hasta falan mısın?"

Başımı hayır anlamında salladım ve açık kapıdan içeri girdim. Başını içeri soktu. "Yardım istemediğinden emin misin sen?"

Başımı yine hayır anlamında sallayıp ona teşekkür ettim.

Lavabonun önündeki ayna, kirden iş görmez haldeydi ama yine de yansıyan çökmüş yüzümü gördüm. Eğer Thomas'la evlenecek olursam evliliğimizi böyle mutsuzlukla dolduracaktım, evliliğimizin yapısı bunu çekemezdi. İyi niyeti kötüye kullanmayacak denli iyi bir insandı ama biliyordum ki gerçekleri hiç bir zaman unutamayacaktım. Onun yüzünden Make'yi yitirecektim, serüven ve Afrika'yı sağlayacak bir yaşamı. Afrika. Bu yüzden ondan nefret edecektim. Ya Make. Make'nin bana gereksinmesi vardı. Ona yardımcı olurdum. Cesur biriydim ben. Abbey bir seferinde benim korkusuz bir deli olduğumu söylemişti. Make'nin Amsterdam'daki bir sürü aşifteye gitmesine göz yumamazdım. Böyle yaparsam tüm savaşımıza ihanet etmiş olacaktım. Bunu yapamazdım. Diğer tarafta Guy vardı. Guy, Afrikalı bir babaya sahip olma şansım elde edebilirdi. Zenci bir Amerikalı çocuk için güçlü, zenci, siyasi olarak olan-

ların farkında bir babadan daha iyi bir gelecek olamazdı. Make'nin Afrikalı olması değer artırıcı bir tad katıyordu işe.

Kıyafet balosunda verdiğim kararı uygulamaya karar vererek Make'nin önerisini kabul edecektim. Jetonlu telefondan Abbey'i aradım. Telefona çıktı.

"Yerinde olduğundan emin olmak istedim sadece"

"Neler oluyor?"

"Henüz birşey yok, seni yine ararım."

"Sen iyi misin?"

"Tabii. Gerçekten. Hemen seni ararım."

Masaya döndüğümde Make ayağa kalktı. Oturdum ve kumaş peçeteyi elime aldım. Sözcükler düzene girmeye karşı duruyordu.

"Bay Make, yapacağım. Yapacağım. Sizinle geleceğim."

Yüzüne bir sevinç yayıldı Make'nin. Kahverengi bir ay ikiye ayrılıp parıldayan içini gösterdi bir anda. İçerisi düzgün dişlerle ve parıldayan gözlerle doldu.

"Seninle evleneceğim Bayan Angelou. Seni mutlu edeceğim. Afrika'daki en mutlu aile biz olacağız." Masanın çevresini dolaşıp beni öpmek için öne doğru eğildi. İlk kez diğer müşterilerin varlığını hissettim ve doğruldum.

Oturdukları yerden bizi izleyen insanlara sırıttı Make.

"Birşey yok. Benimle evlenmeyi kabul ettiğini söyledi de."

Alkışlar ve kahkahalar patladı. İnsanlar mutlu bir hikâye duymaktan hoşnuttu.

Elimi az önce yarış kazanmışım gibi tuttu.

"Bu Afrika ile Afrika-Amerika'nın birleşmesi! İki büyük halk yine beraber."

Yerime oturmaya çabaladım. Bir konuşma yapacaktı. Göğsünden bir gülme yukarı çıkarak muhteşem dişlerinin arasından ortaya döküldü.

"Olmaaaz, nişan öpücüğümü isterim."

Dudakları dolgun ve yumuşaktı. Bedensel temastan etkilenmiş halde yeniden yerimize oturduk. Tuvalette bana yardım öneren kadın masamıza geldi.

"Tatlım senin üzüntüden ağlamadığını anlamalıydım." Gülümsedi. "Hepiniz bizimle içki için. Yaşamımızın en güzel on sekiz yılını evli olarak geçirdik biz."

Odanın diğer yanından bir erkeğin sesi gürledi: "Ernestine, hadi onlara bir içki ısmarla, sonra da gelip yerine otur"

Kadın sırıttı. "Görüyor musun ne iyi anlaşıyoruz? O emreder, ben uyarım. Bazen."

Kadın masasına dönerken Make ve ben bir kahkaha attık.

Söylenmesi gereken şeyleri söyleyemeden geçirdiğimiz heyecan dolu birkaç dakikanın ardından Make'ye öğleden sonra boş olup olmadığını sordum. İşi olmadığını söyledi. İzin isteyerek kalktım ve telefon etmeye gittim.

"Bu sefer yaptım, Ab."

"Neyi yaptın?"

"Şey işte, Vuzumsi Make'ye onunla evleneceğimi söyledim."

"Kime?" Sesi şaşkınlıktan çok yüksek çıkmıştı.

"Güney Afrikalı bir özgürlük savaşçısı. Akıllı ve yakışıklı biri Abbey. Doğrusu güzel bile sayılır. Birbirimize aşık olduk."

"İyi de Maya Angelou Thomas ne olacak?"

"Ben de seninle bu konuyu konuşmak istiyorum."

"Bence bunu Thomas'la konuşsan daha iyi olur."

O an bu işi yapmak pek zor görünmedi.

"Keşke buraya, Wells'e gelip onunla tanışsan, sonra da onu alıp evine götürsen. Şu an büroya gitmem gerekiyor ama işten sonra yanına gelirim. İstediğimi yapabilir misin?"

Bir saniye bile duraksamadı.

"Tabii yaparım. Bekleyecek misin yoksa oraya gelip Maya Angelou ile evlenecek Afrikalı kim diye birilerine sorayım mı?"

Make'ye arkadaşım Abbey Lincoln'un kendisini almaya geleceğini söyledim.

Arkadaşımın adını hemen hatırladı ve Max Poach / Abbey Lincoln plâklarının Güney Afrika'ya kaçak olarak nasıl sokulduğunu ve orada devrimci malzeme olarak elden ele nasıl dolaştığını anlattı. Her yapıtın adını, şarkı sözlerinin birçoğunu

biliyordu. Bu adam gerçekten de harikaydı.

Pencereden bakıp Abbey'nin Lincoln marka arabasını park ettiğini görünce lokantadan çıktık. Abbey, arabadan çıktı ve benim en yeni nişanlımla el sıkıştı. İkisi arabaya binip gitti ve öğleden sonram ağır çekim film kareleri gibi geçti. Telefon görüşmeleri yaptım, mektupları imzaladım, gönüllülerle konuştum ama aklım hep Serengeti ovasıyla Thomas'ın Brooklyn'deki dairesi ve Bay Make'nin ağır gövdesini her hareket ettirişinde duyulan tatlı kokusu arasında gidip geliyordu.

Columbus Meydanı'ndaki dairelerine vardığımda Max ve Make'yi sohbet ederken, Abbey'i de yemek hazırlarken buldum. Abbey beni sevinçle karşıladı, iki erkek de sarıldı bana.

"İşte benim güzel karım." dedi Make gururla.

Max başıyla onayladı. "Bu kez oldu Maya. Gerçekten bu kez kendine bir erkek buldun."

Yemek boyunca her yanım uyuşmuş bir halde oturdum. Max ve Abbey'in evi büromdan daha rahat görünmedi gözüme. Henüz bir hafta önce tanıştığım erkek masanın öbür ucundan beni sahiplenmiş gibi gülümsüyordu. Yaşama kuşkuyla bakacak denli çok şey görmüş biri olan Max'm bile bu adamı gözü tutmuştu. Abbey, bulaşıkları kurulamada ona yardım ederken bana bilinmeyen Make'ye bilinen Thomas'tan daha çok yakıştığını söyledi bana.

Hem zaten ben bu işi yürütecek denli gözükara biriydim.

Make, koltuğun girintili çıkıntılı kenarı üzerinden kayarak bana yaklaştı.

"Yorgunum ve dinleneceğim. Max şu odada uzanabileğimi söyledi." Aynı fikirde olmam bekleniyordu. Elinden tutup onu yatağa çekmeyi ben de isterdim ama söze "Bay Make, ben..." diye başladım.

"Artık evli sayılırız, n'olur bana Vus de."

"Vus, Thomas'la bu konuyu halletmem gerekiyor."

Make kanepeye yaslandı ve birkaç dakika sessiz durdu.

"Tamam, oldu. Ama sen onunla konuşurken ben de yanında olmak istiyorum. Zorluk çıkarabilir."

"Onunla yarın gece yalnız konuşacağım. Ardından da..."

"Geleyim mi seninle birlikte? Tehlikeli olabilir."

Teklifini kabul etmedim. Thomas'la konuşmak benim işimdi. Büyük ahmaklık etmiştim ve bu da başımı belaya sokmuştu, duygularımla hareket etmem karışıklığı daha da arttırıyordu. Yaklaşan yüzleşme anı biraz heyecanlandırdı beni.

"Öyleyse Guy'la da benim konuşmam gerek. Onun babası olacağıma göre ilişkimize uygun bir şekilde başlamamız gerekir."

Vus, Brooklyn'e taksiyle yolladı beni.

Guy'ın gözü yollarda kalmıştı. Büroyu aramış, ona benim erken çıktığımı söylemişlerdi. Killens'lara gittiğinde onların nerede olduğumu bilmediklerini öğrenmişti. Thomas benden haber almamıştı, Paule Marshall nerede olduğumu bilmiyordu. Abbey'nin telefon numarasını bulamamıştı. Beni azarladı. Eğer ben ona ilgisiz davranacaksam, onun düşünceli biri gibi davranıp beni nerede olduğuyla ilgili haberdar etmesi pek doğru olmazdı. Saat neredeyse on bir olmuştu.

Üç adam da onlara olan bağlılığımı kanıtlamamı bekliyordu.

Oğlum samimiyet, yemek, yuva, giysiler ve dengeli, sabit bir yaşam istiyordu. Şansım ne yöne dönerse dönsün arzuladığı şeylerin çoğunu elde edeceğinden kuşkusu olmamalıydı. Denge ve sabitlik konusuna gelince, benim yaşantımda bu pek doğal değildi; dolayısıyla onun dünyasında da böyle birşey olamazdı. Kaprisli bir yaşamın bana dağıttığı kötü eli oynamak, oyunda kalabilmek için de hep yeni kağıt çekmek zorunda kalmıştım. Oğlum ona olan sevgime güvenebilirdi ama hayatımızın tekdüze olmasını asla bekleyemezdi.

Thomas da denge istiyordu. İyi bir eş arıyordu, iyi yemek pişirmeliydi, ne çok güzel ne de çok çirkin olmalı ama ilgiyi üzerinde toplayabilmeliydi. Telefon numarasını yine çevirdim. Henüz aradığı kadını bulamadığını ona söylemem gerekliydi. Telefona kimse çıkmadı.

Vus beni gençlik rüyasının kaynağı olarak görüyordu.

Ona cazın canlılığını ve üç yüz elli yıl süren kölelikten sonra hayatta kalan bir halkın direncini verecektim. Benimle yatakta sürgün yalnızlığına meydan okuyacaktı. Kendi yürekliliğine katacağı cesaretimle Güney Afrika'daki zalim beyaz egemenliğine bir son vermeyi başaracaktı. Onun beklediği özelliklerim olmasa da zamanla bunları edinecektim. Aşkın verdiği çılgınlık aşığının arzularında kendimi yeniden yaratacağıma beni inandırmıştı. Bozkırda yaşayan biri için bu çocuk oyuncağıydı.

Şafakla birlikte Thomas telefona yanıt verdi. Beni büromdan alıp düğün hediyelerini toplayacağını söyledi. Evime uğrayıp Guy'la birlikte akşam yemeği yedikten sonra onun evine geri dönüp "birazcık... anlarsın ya" yapabilirdik.

Dur, kalk derken gün akşam oluverdi. Zaman ya geçmek bilmiyor ya da tayfun gibi ortalığı birbirine katıyordu.

Nihayet ve çok erken, Thomas otuz iki dişini birden göstererek, büromun kapısında göründü.

"Hey yavrum, nerede eşyalar?"

"Merhaba." deyip duvarın dibindeki kutuları gösterdim. Bürodakilere iyi akşamlar dilerken o da hediyeleri aşağı indirdi, kaldırımda ona yetiştiğimde eşyaları arabanın bagajına dolduruyordu.

Hâlâ gülümsüyordu. Gülümseyen bir adama elveda nasıl diyeceğimi düşünüyordum.

"Eşyalar hoşuna gitti mi, bebeğim?"

"Evet. Nereden aldın?"

Sorum yüzündeki gülümsemeyi sildi. "Neden sordun?"

"Yani, belki yeni şeyler eklemek isteyebilirim."

Rahatladı ve gülümsedi. "Tanıdığım birinden aldım bunları. Daha istersen gidip alırım."

Karton kutular içinde büroya getirilen çantaların çalıntı olduğundan kuşkulanmıştım. Thomas da bu kuşkumu doğruladı. Kaçınılmaz olan veda sahnesi için toplayabildiğim bütün incinmiş duygulara gereksinimim vardı, bu yüzden sessiz kalıp bekledim.

Evde Guy televizyon seyredip ben yemek pişirirken Tho-

mas da gazetenin spor sayfasını okudu. Akıl almaz planlarımı saymazsak şu an gelecekteki aile tablomuzu yaşıdığımızdan emindim. Sonsuza dek sürecek olan. Guy odasında "Seni Seviyorum Lucy" yi izliyor, Thomas da bir koşucunun ya da bir atletin ya da Milli beyzbol takımının şansını değerlendirirken ben de ocağın üzerine eğilmiş "muhteşem akşam yemeği" için yemek hazırlıyor olacaktım. Sonsuza dek.

Sessiz sakin yemeğimizi yedik, Guy iyi geceler dileyip odasına çekildi.

Thomas eşyaları getirmek için ayağa kalkmıştı ki onu durdurdum.

"Seninle konuşacaklarım var. Hadi birer içki içelim."

Alçak sesle ve sakin bir şekilde konuşmaya başladım.

"Güney Afrikalı biriyle tanıştım. Çölü aşarak kaçmış. Börtü böcek yiyerek hayatta kalmış. Beyazlar, ölsün diye onu uzaklara göndermiş ama o hayatta kalmış. Şu an Amerika'da bulunuyor ve bizim desteğimize gereksinimi var."

Koca kafası geri çekilmiş, donuk ve kıpırtısız gözlerle kaplumbağaya benzeyen Thomas'a baktım.

Bu adamın Dr. Martin Luther King'ten etkilenerek kendi halkı için Birleşmiş Milletler'den istekte bulunmaya geldiğini söyleyerek konuşmamı sürdürdüm. Ufak bir çocuğa peri masalı anlatırcasına kısa ifadeler ve tümceler kullanıyordum. Thomas söylediklerimden büyülenmiş görünmüyordu.

"Londra'da, ortak bir özgürlük savaşı örgütü oluşturmak için, Güney Afrika'dan kaçan diğer insanların da katılacağı büyük bir konferans düzenlenecek" dedim. Şu ana dek doğruları söylemiştim. Ama Thomas'a kendisini terkettiğimi söyleyecek denli cesur olmadığım için yavaş yavaş yalanlara sığınıyordum.

Karşımdaki adam kocaman kızıl bir kayaya dönüştü ve yüzündeki çiller koyu kahverengi lekeler gibi yüzünü kapladı.

"Güney Afrika Hint Kongresi'nden Hintliler, Güney ve Güney Batı Afrika'dan Afrikalılar kabul edilecek bir berat üzerinde iki hafta çalışacaklar. Hiç kuşkusuz bildiğimiz gibi 'Birlikten kuvvet doğar'. "

Thomas'ın gözlerinde hiç parıldama yoktu.

Korkulu bir sessizlikte oturuyorduk.

Cesaretimi topladım. "Onlar... Her neyse, sana tanıştığımı söylediğim Afrikalı benden bu konferansa onunla birlikte gitmemi rica etti. Şiddet kullanmamanın felsefesini onlara açıklayacak zenci Amerikalı bir kadın istiyorlar." Konuya geliyordum.

Thomas omuzlarını titretti, vücudunu bir iki santim kaldırdı ve sonra sandalyesine iyice yapıştı. Gözlerinden hâlâ birşey okunmuyordu.

"Daveti kabul edip Martin Luther King ile ilgili bir bildiri sunmaya karar verdim."

Bulduğum şey şaşırtıcı bir sürpriz gibi gelmişti aklıma. Söylemek zorunda olduklarımı boşu boşuna bütün gün ve yemek hazırlarken düşünmüştüm ama aklıma hiçbir şey gelmemişti. Elbette, çektiğim sıkıntı hayalgücümü keskinleştirmişti.

"Ne denli uzaklaşacağımı bilmiyorum buralardan ama daha sonra Afrika'ya gitmeyi düşünüyorum."

Thomas umulmadık bir hızla yerinde dimdik doğruldu. Yüzünde sert ve akıllı bir ifade vardı.

"Kendine başka bir zenci bulmuşsun." Sesi hiç yükselmemişti. "Bana tüm bu martavalı kendine başka bir zenci bulduğunu söylemek için okudun."

Korkuyla beklediğim, gelmesin diye yalan söylediğim an gelmişti.

"Söyle hadi. Adam gibi söyle şunu. De ki 'Thomas' - ses tonumu taklit ederek - 'Thomas ben kendime başka bir zenci buldum' de hadi."

Thomas sorgucu, ben de zanlıydım.

"Aslında zenci değil."

"Afrikalı diil mi? O zaman, o da senin gibi, benim gibi bir zenci işte. O kıçı kırık karılar gibi davranacağını sanıyorsun. Ama sen de benim gibi zencisin. Hem sonra, senin o çarkına ettiğimin Martin Luther King de bir başka götü kara zenci."

Benim o sözcükten hoşlanmadığımı ve evimde o sözcüğün

kullanılmasına izin vermediğimi biliyordu. Artık her "zenci" sözcüğünü daha bir keskin söylüyor, bedenime bir bıçak gibi saplıyordu.

"Thomas," dedim sesime tatlı bir dinginlik vermeye uğraşarak, "Thomas, artık söylenecek birşey kalmadı sanırım."

Konuşmamızın ve ilişkimizin sonuna geldiğimizi kabullenemiyordu. Haddimi aşıyordum, özgürlükten sözedip işe yaramaz, kimsenin okumadığı kitaplar yazan ukala arkadaşlarım gibi hava basıyordum. Kendimi beyaz sanıp oğluma büyük laflar öğretiyor, beyaz bir çocukmuş gibi davranmasına çalışıyordum. Kızkardeşi daha önce benimle ilgili olarak kendisini uyarmıştı zaten. Onu hiç adam yerine koymamıştım. Kendimi onun ailesinden daha iyi sanıyordum.

Hiç kıpırdamadım, içkime bile uzanmadım. Konuşmasını sürdürdü, odayı bana duyduğu nefretle ve kaba saba sözlerle dolduruyordu.

O Afrikalı beni Londra'da ya da Afrika'da götüstü bırakmazsa çok şaşırırdı, işte o zaman ben götümü sürüye sürüye domalıp bir kere beni becersin diye çok yalvaracaktım. Hiç oralı bile olmayacaktı o zaman. Telefon numarasıru unutacaktım. Hatta yarın telefon numarasını değiştirtecekti.

Daha şimdiden yarından söz ettiğini içim rahatlayarak görüyordum. Omuzları düştü, sandalyeye yaslandı, gücü tükenmişti. Bense yerimden hâlâ kıpırdamıyordum.

Ayağa kalktı, odadan çıktı ben de peşinden gittim. O denli iriydi ki girişi kapatıyordu. Ani bir devinimle geri uzanıp kapıdaki oval camı kapayan perdeyi yana çekti.

"Gel buraya." Karşı gelmeye korkarak yanına yaklaştım. "Bak şu kadına."

Sokağın karşı tarafında, yaşlı, yalnız bir kadın, elinde tıka basa dolu bir torbayla, belli belirsiz sokak lambası ışığında yürüyordu. Onu tanımıyordum. Thomas elini ceketinin içine soktu ve tabancasım çıkardı.

"Birşey söyleyeyim mi? Şu karının beynini dağıtırdım ve bundan hiç pişman olmazdım."

Tabancasını yerine koydu, kapıyı açtı ve merdivenleri inip arabasına bindi.

Bir içki daha içip Tanrı'ya beni bir kez daha koruduğu için şükrettim. Thomas'ın kendine güvenini sarsmıştım ama kalbini kırmamıştım. Bana saldıracak denli kendini incinmiş hissetmemişti ama beni bir daha görmek istemeyecekti.

Stanley ve Jack Murray onlara verdiğim habere şaşırmadı. Benim kalacağımı ummadıklarını söylediler. Ben bir sanatçıydım ve iyi bir gece kulübüyle anlaşarak ya da Broadway'de bir rol için onları bırakabilirdim. Bu yüzden benim görevimi üstlenecek başka gönüllüler getiriyorlardı. Onlara yanıldıklarını söylemeye bile tenezzül etmedim.

Grace Killens bana güldü.

"Sen onla geçen hafta bizim evde karşılaşmamış mıydın? Şimdi bu hafta onunla evleniyorsun. Seni Vahşi Batılı Kadın." Gülüp duruyordu.

John haberi sakin karşıladı. Endişesi yüzünü germiş, sesini keskinleştirmişti.

"Savaşım ciddiye alıyor, peki başka ne biliyoruz onun hakkında? Onun ikinci ya da üçüncü karısı olabilirsin. Sana nasıl bakmayı planlıyor? Guy'ı da sakın unutma. Sen neredeyse yetişkin birini tanımadığı bir adamın evine götürüyorsun. Guy buna ne diyecek?"

En önemlisi o olduğundan Guy'ı en sona bırakmıştım. Vus bana onunla ilk önce kendisinin konuşmak istediğini söylemişti, ben de uzun süredir beklenen bu erkek erkeğe konuşmayı kabul etmekten mutluydum. Bırak erkek erkeğe konuşsunlar. Bir kadın için, bu bir anne bile olsa, geride durup erkeklerin erkekçe işlerini konuşurken sessiz durması daha iyiydi.

Guy geceyi Chuck ile birlikte geçiriyordu, Abbey ve Max işteydi, bu yüzden dairelerini kullanmamız için Vus ile bana vermişlerdi. Vus mükemmel bir kuzu rosto ve sebze sote pişirip tadına doyulmayan bir şarap sundu. O gece onun zevk vermede usta biri olduğunu öğrendim.

Yemek masasının üstüne, Afrika'nın ışıklarını ve gölgelerini seriyordu önüme. Şeref dolu sahneler ürpertici bir hızla geçiyordu. Mavi ve beyaz gerdanlıklı savaşçı kraliçeler saldırgan Avrupalılara karşı savaşları komuta ediyordu. Gelinlik çağına gelmiş kızlar Zulu kralı Shaka'nın kazandığı zaferi kutlamak için dans ediyordu. Afrika toprağının gerçek rengi "memleketteki kızlar gibi kara ve güçlüydü," ve elmaslarla ve altınla parıldıyordu. Afrikalı erkekler sevgililerini değerli taşlarla ve dokuma kumaşla sarıyorlardı. Bana getirdiği hediyenin değersizliğinden dolayı benden özür diledi, Afrika Ana'ya döndüğümüzde beni şimdiye değin hiç görmediğim denli değerli şeylerle süsleyecekti. Beni karanlık misafir odasına götürüp boynuma ipe dizilmiş boncukları taktığında duyularımın bir an felce uğradığını düşündüm. Ceviz kahverengisi tenimin üzerindeki amber boncuklar ateş almıştı. Aynaya baktığım zaman görmek istediğimi, daha doğrusu onun görmesini istediğimi görmekteydim: Reisi için süslenmiş Afrikalı bir bakire.

Ertesi gün öğleden sonra, Guy'a geçen hafta Killens'ların evinde tanıştığımız Afrikalının bize yemeğe geleceğini söyledim. Haberi öylesine normal karşılanmıştı ki bir an Make'nin kim olduğunu unutmuş olabileceği aklıma geldi. Ben masayı hazırlarken odasına gidip plâklarını dinlemeye başladı.

Zil çaldığı zaman Guy patlayan bir şişe mantarı gibi odasından fırladı mutfağı geçti ve kapıya gitti.

"Ben bakarım."

Tencerenin altını kısmadan önce, bir sürü ses ve anlaşılmaz konuşmalar duydum.

Vus, Guy'ın en sevdiği sandalyesine tam oturmak üzereydi ki oturma odasına girdim. Ayağa yeniden kalktı ve el sıkıştık. Ona daha rahat olan kanepeyi gösterdim. Guy başını salladı. "Bu da rahat anne."

Çocukluğunun ilk çağlarından beri Guy eşyalardan bazılarını kendi özel mülkü olarak kabul etmişti. Okul öncesi yıllarından sekiz yaşına dek yatmaya gitmeden önce sandalyeleri, masaları bağlar, "atlarını" bir yere gitmemeleri için uyarırdı. Bu

hayal dünyasından çıkmış olsa da sahip olma düşüncesi aynen kaldı ve buna herkes saygı gösterdi.

Vus, Guy'ın sandalyesine oturdu, bana göre acınası bir başlangıç yapmaktaydı.

Guy içkileri getirmeyi teklif etti, o odadan çıkar çıkmaz Vus bana döndü: "Heyecanlanmaya gerek yok. İkimiz de erkeğiz. Guy bunu anlayacaktır." Başımla onayladım. Vus olanları anladığını sanıyordu ama ben oğlumun huyunun ne kadarının onun gözünden kaçacağını bilemiyordum.

Odanın diğer yanındaki kanapeye sakin bir şekilde oturdum. Guy elinde üstünde buz, bardaklar ve bir şişe viski bulunan bir peçeteyle ve örtülü tepsiyle içeri girdi.

"Anne bu zor bir işe benziyor." Vus'a doğru yürüdü. "İçkinizi nasıl alırsınız?"

Vus ayağa kalktı. Guy tepsiyi tutarken içkisini kendi hazırladı. İkisi erkeklere özgü bir ayin yaşıyormuş gibiydi. İlginin odak noktası ben değildim artık.

"Ben de gidip yemeği hazırlayayım."

Vus elindeki içkiyle bana baktı. "İyi olur. Guy ve benim konuşacaklarımız var." Guy sanki o söylemeden birşeylerin farkına varmış gibi başını salladı.

"Guy bir dakika mutfağa gelir misin?"

İkircikli davrandı, konuğumuzu yalnız bırakmak istemiyordu.

"Şimdi mi anne?"

"Evet, hadi."

Sıcaklık yayan ocağın yanında kollarım açıp ona sarılmak istedim. Geri kaçıp ihtiyatla bekledi.

"Kaçma. Seni kucaklamak istedim sadece."

Gözleri faltaşı gibi oldu, çok toy ve savunmasız görünüyordu. Sarılmama istemeyerek de olsa izin verdi.

"Seni seviyorum. Bunu bilmeni istiyorum." Fısıltıyla konuşmak istememiştim aslında.

Kendini benden kurtarıp kapıya yürüdü. Yüzü birden mahzunlaştı ve yaşlandı.

"Farkında mısın anne, bu bir veda sahnesine benziyor."

Çocuklarla anne babaları arasındaki duygusallık o derece yoğundur ki toplumun koyduğu yaş farkı kontrolu sayesinde cinselliğin yükselmesine engel olunur. Tek ebeveynli ailelerde ebeveynin karşı cinsten olması durumu daha da zorlaştırır. İnsan sevdiğini hissedip bu sevgisini masum, genç bir kafada cinsellik çağrışımları uyandırmadan nasıl gösterebilirdi? Birçok ebeveyn çocuklarında oluşabilecek ensest düşüncelerden korktuğundan tüm bedensel temaslardan kaçınır ve çocuklarını afallamış ve kendilerini değersiz görmelerine neden olacak bir halde bırakırlar.

Guy ve ben yıllardır bu bıçak sırtında geziyorduk.

Onikinci yaşının yaz mevsiminde Beverly Hills'da bir eğlenceye gitmiştik. Çocuklar için olimpik ölçülerdeki havuzun bir yanma yiyecek içecekler konmuştu, havuzun diğer yanında da ben yetişkinlerin arasında Margarita içiyordum.

O gece Laurel Vadisi'ndeki evimize döndüğümüzde Guy beni çok şaşırtmıştı.

"Biliyor musun anne. Herkes Marylin Monroe'nun vücudundan söz edip duruyor. Ama bugün gördük, bütün erkekler da söyledi bunu, senin vücudun Marylin Monroe'nunkinden daha güzel.."

Onu yatağa yolladıktan sonra oturup bir sonraki adımımı düşünmeye başladım. Elle kendini tatmin edecek yaşa gelmişti. Eğer cinsel rüyalarına ben de dahil olacak olursam bundan dolayı yaralanabilir ve zaten zor olan yaşamımız daha da güçleşirdi.

O gece gardrobumdaki eşyaları yeniden düzenleyip baştan çıkarıcı olanları bir kenara ayırıp daha anaç görünmemi sağlayacak olanları seçtim. Ertesi gün Kurtuluş Ordusu adındaki yardım kurumuna elimde büyük bir paketle gidip elbiselerimi bağışladım ve bir daha hatlarımı aşırı derecede ortaya çıkaracak elbiseler almadım.

Ziyafet yemeklerini hazırlamayı sürdüyordum. Kendimi, Guy'ın duyduklarını normal karşılayacağına inandırmıştım.

Akşam yemeği için masayı hazırlarken bilerek kulaklarımı kapamış ve kendi kendime bir şarkı mırıldanmaya başlamıştım. Bir kocam oluyordu, bu güzel olayın bir gereğide sorumlulukları ve suçu paylaşmaktı.

Masaya geldiklerinde Guy'ın yüz ifadesinden anladığım kadarıyla Vus yaptığımız evlilik planlarından ona henüz söz etmemişti.

Yemeğe oturduk ama yediğimden birşey anlamadım.

Etrafımda konudan konuya atlanıyor ama ben yokmuşum gibi davranılıyordu. Futbol, Amerikan futbolu denli sert bir oyunmuş. Şeker Ray Robinson bir beyefendiymiş ama Ezzard Charles halkının adamıymış. Malcolm X'in düşünceleri doğruymuş, Martin Luther King de ancak Hindistan'da geçerli olan taktikler kullanıyormuş. Afrika gerçek Eski *Dünya*'ydı ve George Bernard Shaw'un betimlediği gibi Amerika "Barbarlıktan çöküntüye bir kez olsun uygarlık evresinden geçmeden varmış bir ülkeydi."

Guy rahatlamıştı, artık kendi aklına göre konuşmalara katılıyordu. İkisi de kasıkları ağrıyana dek birbirini güldürüyordu.

Tabakları topluyordum, Guy kalkıp bana yardım etmek için davrandığında Vus onu engelledi.

"Yo, Guy, seninle geleceğimizle ilgili konuşmalıyım. Bu konuşmayı şimdi yapacağım. Odana gidelim mi?"

Guy'ın gözlerine bir korku gölgesi dolmuştu. Dönüp bana baktı, ne düşündüğümü anlamaya çalışıyordu. Bir saniye içinde kendini toparladı.

"Elbette. Buyrun gidelim."

Koca adamı kendi odasına götürdü, içeri girdikten sonra kapıyı gürültüyle kapadı.

Tabakları takırdatıyor, tencereleri birbirine çarparak kakafonik sesler çıkarmaya, düşüncelerimden sıyrılarak Guy'ın kapısının altından sızacak herhangi bir sesi duymamamaya çalışıyordum.

Ya Guy planlarımızı ve Vus'u kabul etmezse. İstemeye-

bilirdi. Beyazların dünyasında zenci bir çocuktu o ve ırk ayrımının öldürücü sınırları içinde yaşamını kendisine gösterildiği gibi sürdürürken kendi ölümünü belirlemede bile hakkını savunması için yetiştirmiştim onu. Şu an, bu şekilde silahlarla kuşanmış bir halde, yalnız kendi geleceğini değil benimkini de değiştirecek gücü vardı.

Mutfak temizlendi, tüm bardaklar kurulandı, tabaklar yerlerine yerleşti. Mutfaktaki masaya oturmuş kahve içerken Guy'ın odasına dalmak, çantamı kaptığım gibi Ray'e gidip üç ölçü buzlu viski içmek gibi isteklere karşı gelmeye çalışıyordum.

Kapının ardından gelen gülme sesleri beni yine gerçeklere döndürmüştü. Guy Vus'u kabullenmişti, bu benim evlenip Afrika'da yaşamaya gideceğim anlamına geliyordu.

Kapıda göründüklerinde ağızları kulaklarındaydı. Guy'ın açık sarı rengi heyecandan kırmızıya dönmüştü, Vus da yaptığından memnun görünüyordu.

"Tebrikler anne." Bu sefer Guy kollarını açmış beni kucaklıyordu. "Umarım çok mutlu olursun."

Guy'ın kolları arasındaydım, Vus gülüyordu. "Artık seni koruyacak iki güçlü erkeğin var. Biz üçümüz Afrika Ana'nın isteyerek bağrına basacağı tek istilacılar olacağız."

Akşam gülmelerle ve planlar doluydu. Vus Manhattan'a gitmek için ayrıldığında Guy içten konuşmaya başladı.

"Bay Allen ile hiçbir zaman mutlu olamamıştın sen"

"Nereden biliyorsun?"

"Ben bilirim."

"Tamam da nasıl? Simsar olduğu için mi?"

"Hayır seni sevmediği için."

"Peki Bay Make seviyor mu?"

"Sana saygı duyuyor. Bu belki de bir Afrikalı için sevgiden de iyidir."

"Çok şey biliyorsun ha?" Gururumu saklamaya gerek görmedim.

"Tabii. Ben erkeğim."

Aniden verdiğim karardan dolayı şaşkınlığa uğrayan dostlarım şoku atlattıktan sonra ardı ardına partiler düzenledikleri için sonraki birkaç gün çok ışıltılı geçti. Rosa Karayip usulü bir ziyafet vererek Afrikalı zenci Amerikalı ve liberal beyaz dostlarının pilav ve fasulye yiyip eğlenmelerini sağladı. Alçakgönüllü ve aydın kişiler olan Connie ve Sam Sutton sessiz sakin bir akşam yemeği verip akademisyen meslektaşlarını çağırdılar. Yemek daha sonra gürültülü bir toplantıya dönüştü. New York City'deki tanıdık tanımadık herkes bana sarılıp yanağımı okşayarak cesaretimden dolayı beni kutladı. Eski dostlar takdirlerini ve gıpta edişlerini kontrol altına almaya uğraşırken benim çılgın olduğumu söylediler.

Bu ardı ardına gelen partilerden sonra Vus'la ben, Guy'ı evleri Brooklyn'deki evimden birkaç blok ötede olan Pete ve T. Beveridge'e bırakarak İngiltere'ye yollandık.

Uçakta el ele, öpüşürek otururken geleceğimizi bir savaşım ve sonsuz bir utku ülkesi olarak görüyorduk. Vus küçük sevimli bir kent olan Oxford'da evlenebileceğimizi söyledi.

Annemi ve oğlumu da düğünümde görmek istediğimden evlenme törenimizi geciktirmek istediğimi söyledim. Yanağımı okşayarak, "Elbette. Londra'da Amerika'da evlendiğimizi söyleriz. New York'a döndüğümüzde İngiltere'de evlendiğimizi söyleriz. Düğünümüzü senin isteklerine göre ve sen ne zaman istersen yaparız. Seninle şu an evleniyorum. Kabul eder misin?"

Kabul ettiğimi söyledim.

"Öyleyse evlendik."

O günden sonra bir daha evlilikten hiç söz etmedik .

10

Londra'nın havası nemli, taş binaları eski ve kül rengiydi. Sokaklardaki rengarenk giysili Afrikalı kadınlar birdenbire karaağaçlı bir ormanda beliren tropik kuşları anımsattı. Vus ve

ben PAK'ın Finsbury Parkı yakınında tuttuğu tek odalı daireye taşındık.

İlk günler Vus kongreye gittiği için yataktan kalkmamaktan dolayı mutluydum. Kitap okudum, dinlendim ve talihin bana ne denli iyi davrandığını düşündüm. Akıllı ve beni tatmin eden bir erkeğim vardı, Londra'da iyi bir yaşam sürdürüyordum, Harlem ya da San Fransisco'nun Fillmore Bölgesi'nden çok uzaklardaydım. Akşamları, Vus anlattığı öykülerle beni eğlendiriyordu. Müziği andıran aksanı, insanı ikna eden elleri ve traş losyonunun kokusu beni büyülüyor, Nil kıyısında yaşadığıma ve suların bana akşam ibadeti ilahileri söylediğine inandırıyordu beni. Masai çobanlarıyla birlikte Ngorongoro krateriindeydim, aslanları elimdeki fil kılından süpürgeyle koyunlarımdan uzak tutuyordum. Sabah sevişmeleri, akşam resitalleri büyülü güzelliklerini yitirmediler ama ikisinin arasında geçen süre zamanla iyice uzadı. Vus'a bu denli çok boş zamanımın olmasına alışık olmadığımı söylediğim zaman bana konferansa katılan diğer özgürlük savaşçılarının karılarıyla görüşmemi sağlayabileceğini söyledi.

Afrika Ulusal Kongresi liderinin eşi Bayan Oliver Tambo beni öğle yemeğine davet etti. Maide Vale'deki ev düzenli ve aydınlıktı, fakat ev insanda öyle bir eğretilik duygusu uyandırıyordu ki süs için kesilmiş çiçekler bile kiralık olabilirdi. Bana hoşgeldin dedi, diğer konuklar da beni kibarca karşıladı. O zamana dek, bütün özgürlük savaşçılarının eşlerinin korkunç bir umutsuzluk içinde olduklarını bilmiyordum.

Masaya oturduktan sonra biz karşılıklı görüşmeye çalışırken telefon ardı ardına çalıp konuşmamızı böldü. Bayan Tambo başını bir yana eğip dinliyor, çoğunlukla telefonun çalıp çalıp sesinin kesilmesini bekliyordu. Birkaç kez kalkıp telefona yanıt verdi, ben de telefon konuşmasındaki bir tarafı dinliyordum.

Öğle yemeği yavaş ateşte pişmiş dana eti ve adına mealy dedikleri mısır püresiydi. Geleneksel Güney Afrika yemekleri hazırlama zahmetine girdiğini çünkü böylece o yemeklerle ye-

niden karşılaştığımda şaşkınlığa uğramayacağımı söyledi bana.

Yediğimiz yemeğin aynısını bizim de yaptığımızı ama farklı bir ad verdiğimizi söylemedim ona.

İnanılmaz derecede güzel bir kadın benimle konuştu. Teni mavi siyahtı ve cam gibi pürüzsüzdü. Çok sertçe taranmış saçları, tertemiz pırıl pırıl bir alından küçük bukleler halinde dökülüyordu. Uzun gözleri elmacık kemiklerinin üzerine çıkmıştı ve dudakları geniş bir yay şeklindeydi. Güldüğü zaman ortaya çıkan düzgün üst dişlerini ve dişsiz alt çenesini gördüğüm zaman kadının Kenyalı olduğunu anladım. Bu ülkenin Luo kabilesinin kadınları güzellikleri için alt çenedeki dört dişi söktürüyordu. Avrupa'nın Afrika'daki şeytansı varlığını betimlerken çok akıllı ve katıydı.

Ugandalı bastıbacak Bayan Okalala, koloniciliğin ayağını Afrika'nın boğazından çekmesi amaçlanan bir kongrenin koloniciliğin tam merkezinde nasıl olup da yapıldığını hepten aptalca bulmasa da biraz ironik bulduğunu söyledi. Bu ona eski bir Afrika atasözünü anımsatıyordu: Leopara kuzu teslim edilmez.

İki Somalili kadın, dökümlü pembe giysileri içinde kibar kibar yemeklerini yiyordu. Hiç İngilizce bilmiyorlardı, yemeğe usulen katılmışlardı. Arasıra birbirlerine kendi dillerinde birşeyler fısıldayıp gülüşüyorlardı.

Yemek biter bitmez Batı Hint Adaları'ndan gazeteci Ruth Thompson tartışmayı başlattı.

"Biz burada ne için bulunuyoruz? Afrikalı kadınlar burada oturup tıkınıp sonra açıkgözlük ederken neden Afrikalı erkekler oturmuş ciddi konuları tartışıyor ve Afrikalı çocuklar açlık çekiyor? Londra'ya kocalarımızı rahatlatmak için mi geldik sadece? Taşınabilir şeftali olduğumuz için mi bulunuyoruz burada?"

Kullanılan dilden şaşkınlığa uğrayan bir tek ben olduğumdan tepkimi kendime sakladım.

Luo'lu kadın güldü. "Kardeşim, sen benim sorduğumun aynısını sordun. Biz Kenya'da kadınız, sadece çocuk makinesi değil. Mau Mau boyunca bebeklerimiz olduğu gibi düşünceleri-

mizin de olduğu gösterdik."

Bayan Okalala söylenenlere katıldı ve ekledi: "Memlekette biz kadınlar da savaşıyoruz. Kadınların bazısı savaşırken öldü."

Servi boylu, Sierra Leone'li avukat ayağa kalktı. "Afrika'nın her yerinde kadınlar acı çekiyor." Elbisesinin kumaşını tuttu ve dizinin üstüne kaldırdı. "Hapse atılıp dövüldüm. Bakın bacılarım. Arkadaşlarımın yerini söylemedim de ondan. Bana ateş de ettiler" Kalın bir kemer takmıştı ve sol bacağında ıslak kaldırımlar gibi kapkara derin bir yara vardı. "Çünkü ben emperyalizme karşı savaştım."

Etrafına toplandık, yaptığını takdir edip, gergin derisine dokunduk.

"Bana ateş ettiler ve artık dövüşemeyeceğimi söylediler. Ama elim ayağım bile tutmasa, sadece gözkapaklarımı açacak denli gücüm kalsa da beyaz zorbaları Afrika'dan kovarım yine."

Yenme duygusu bana da tanıdık geliyordu. Arkansas'daki kilisemizde şu şarkıyı söylerdik:

"Yıldızın parladığını gördüm
Yıldızın parladığını gördüm
Uzansın artık bu beden
Girerim mezara kendim ben
Açarım kollarımı."

Ondokuzuncu yüzyılda bu şarkıyı yazan köleler özgürlüklerini kazanacaklarına inanırlardı. Ruhları sadece Ürdün'ün üzerinden yürüyüp azizlerle birlikte ilerlemekle kalmayacaktı ayrıca mezarları da onların hareketlerini kısıtlayamayacaktı.

Avukat eteğinin ucunu bırakınca tüm kadınlar onu kollarıyla, bedenleriyle ve yumuşak sesleriyle kuşattı.

"Bacımız Afrika Ana seninle ne denli övünse azdır."

"Gerçek bir ananın ona yakışan kızısın sen."

Somalili kadınlar da yaraya dokundu. Anlaşılmaz keder dolu sözler ettikten sonra Sierra Leone'li kadının sırtını sıvazladılar.

Bayan Tambo büyük bir şişe bira getirdi. "Evde bulunanın hepsi bu."

Avukat şişeyi iki eliyle tuttu ve göğe doğru kaldırdı. "Anamız anlayacak." Döndü ve şişeyi Bayan Okalala'ya uzattı. "Teyze, en yaşlımız sensin, bu işin onuru senindir."

Etraftaki harekete uydum ve kendimi küçük oturma odasının ortasında biraraya toplanmış kadınların arasında buldum. Kadın ciddi ciddi bize baktı.

"Tanrı'yla konuşmak için Lingalaca konuşmalıyım." Somalili kadınlar dışında herkes başıyla onayladı bunu.

Alçak sesle konuşmaya başladı, sesi inleme gibi çıkıyordu. Sesinin iniş çıkışı bir süre sonra bir şarkıya dönüştü. Kadın etrafta ritimli bir şekilde dolaştıktan sonra odanın dört köşesine şişedeki biradan döktü. Diğer kadınlar onu izliyorlar, kendi dillerinde ona eşlik ediyorlar, onu devam etmeye zorluyorlardı. O da onlara uydu. Somalili kadınların sesi yüksek tonda bir yüreklendirmeye dönüştü. Ben de "amin"ler "hallelujah"lar ekliyordum. Her ne kadar bir uzaklık olsa ve herkes ayrı dilden konuşsa da hepimiz Tanrı'yı harekete, şu an hareket etmeye çağırıyorduk. Akan kanları durdur. Çocuklara yemek ver. Mahpustakileri kurtar, düşmüşlere yardım elini uzat.

Amerika'daki zenci örgütlerinden söz ettim, Dişi Geyikler ve Doğu Yıldızları, İsis'in Kızları, Pythia Rahibeleri hatırladıklarım arasındaydı. Bunlar gizli kadın kuruluşlarıydı ve çok sıkı ahlak kuralları vardı. Ailemdeki bütün kadınlar ya bu derneklerin üyesiydi ya da bir zamanlar üyesi olmuştu. Annem ve büyükannelerim Dişi Hükümdarlar ve Büyük Hükümdarlar'ın üyeleriydi. Yaşam boyu ölene dek, üyelerin birbirine yardım edeceğine ilişkin yeminler edilir, sözler verilirdi.

Afrikalı kadınlar benim anlattıklarıma karşılık kraliçelerin ve prenseslerin masallarını, İngilizleri Fransızları ya da Boer'leri akıllarıyla alt etmeyi başaran genç kızları, satıcı kadınları anlattılar. Karşılık olarak Musa adıyla anılan Harriet Tubman adında ufak tefek bir kadının geçmişini ve köle olduğu halde nasıl kaçtığını anlattım. Bu kadın zincirlerden ve köleliğin

acılarından yüzlerce mil uzakta özgür topraklara ayak bastığında, özgür gökyüzü altındayken, "Geri dönmeliyim. Tanrı'nın yardımıyla diğerlerini de özgürlüğe kavuşturacağım." demişti. Bir köle avcısının darbesiyle beyin sarsıntısı geçirmiş ama yılmadan yüzlerce insanı özgürlüğüne kavuşturmuştu.

Ben Sojourner Truth'dan söz ederken tüm kadınlar huşu içinde oturmuş dinliyordu. Bir seksen boyundaki eski bir kölenin 1800'lerde eşit hakların savunulduğu bir toplantıda yaptığı konuşmanın öyküsünü anlattım. O gece toplantı salonunda kendi karılarının cinsel ilişkiyi protesto etmesinden dolayı öfkeli bir grup beyaz erkek, zenci bir kadın konuşmak için ayaklanınca öfkeden kudurmuştu. Kasabanın ileri gelen erkeklerinden biri dinleyicilerin arasından bağırmıştı. "Konuşmacının endamını görmekteyim ve yaptığı saldırgan el kol hareketleri dikkatimi çekti. Konuşmacının sesinin alçaklığını ve tonunu duyuyorum. Beyler, ben şu an bize seslenen kişinin bir kadın olduğu konusunda kuşkuluyum. Gerçekten de, bu kişinin yapacağı konuşmayı daha fazla dinlemeden önce onun beyaz hanımlar tarafından içerdeki odada cinsiyetinin doğrulanması konusunda ısrar ediyorum. Ancak o zaman onu dinleyebilirim."

Diğer erkekler bağırışarak aynı düşüncede olduklarını belirttilerse de kadınlar böyle açık bir aşağılamaya ortak olmayacaklarını söylediler.

Sojourner Truth bulunduğu kürsüden olayların gidişatını eline almıştı çoktan. En arkadaki dinleyiciye bile ulaşacak denli yüksek bir sesle şöyle söyledi :

"Öküz gibi sabana sürüldüm, tarlalarınızı sürdüm. Ben kadın değil miyim? Baltalarla, nacaklarla ormanlarınızda ağaç kestim, kadın değil miyim ben? Tam on üç çocuk doğurdum, sizler onları başka başka yerlerdeki insanlara mal gibi sattınız. Ben kadın değil miyim? Bebelerinizi bu göğüsteki sütle emzirdim." Bu sırada iri ellerini elbisesinin üzerine koymuştu. Kumaşı tutup çekti. Dikiş yerleri söküldü, bluzu ve iç çamaşırları yırtıldı, ortaya iri göğüsleri çıkıverdi sallanarak. Konuşmasını sürdürdü, yüzünün ifadesi, değişmeden sesi hiç sendelemeden:

"Şimdi ben kadın değil miyim?"

Öyküyü anlatmayı bitirdiğimde ellerim bluzumun düğmelerindeydi; Afrikalı kadınlar ayağa kalkmış beni alkışlıyor, ayaklarıyla tempo tutarak bağırışıyorlardı. Yüz yıl önce yaşamış, hiç görmedikleri bacılarından kıvanç duyuyorlardı.

Sonunda, ülkelerimize döndüğümüzde beyaz tenlerin betimlenmesinden, kaldırımlardan, suyu akan tuvaletlerden, yüksek binalardan ve buz gibi yağan yağmurdan daha fazlasını anlatabilmek için daha sık biraraya gelmeye karar verdik.

Gerçek anlamda Afrika'ya gidebilmem için bir yıl daha geçmesi gerekecekti ama ben o öğleden sonra Oliver Tambo'nun İngiliz usulü döşenmiş evinde Afrika'daydım ve onun tanrıları tarafından kuşatılmış ve onların kızlarıyla sohbet ediyordum.

Konferans bittiği zaman Vus, PAK'ın işleriyle ilgilenmek için Kahire'ye gidecekti. Beni Londra'nın Heathrow havaalanına götürdü ve orada elime bir sürü sterlin tutuşturdu.

"Manhattan'da iyi bir daire bulup güzelce döşet. Geniş ve merkezi bir yerde olmasına dikkat et." New York'a yalnız dönme düşüncesi beni mutsuz ediyordu ama o iki hafta ya da bir ay içinde geri döneceğine söz veriyordu. Kahire'deki işini bitirdikten sonra Kenya'ya gitmesi gerekebilirdi. Gideceği ilginç yerleri aklıma getirdikçe içim içime sığmıyor, kararımın doğruluğu perçinleniyordu. New York'a geri döneceğimden ve onun özel zevkine göre bir daire bulacağımdan ötürü sevinçliydim.

Bir hafta içinde Manhattan'da Central Park West üzerinde bir daire buldum, kitapları toparladım ve bir kamyon tuttum. Taşınacağımız gün Guy ve ben Brooklyn'deki evimizde bir sürü kutunun arasında oturmaktaydık. Benden Londra'yı anlatmamı istiyordu yine. Ona Hyde Park'ta açık havada bir köşede söylev çekenleri, Buckingham Sarayı'ndaki muhafızları anlatmıştım ama benden Afrikalılarla ilgili şeyler duymak istiyordu.

"Söyle bana nasıldılar. Nasıl yürüyorlardı? Adları neydi?"

Adları çok güzeldi. "Kozonguizi diye bir ad vardı, sonra Make-Wane, Molotsi, Mahomo gibi adları vardı."

Guy yerinde sessizce oturuyordu. Ama seslerin beyninde dolaştığını biliyordum. Bir süre sonra şöyle dedi: "Anne, biliyor musun, ben bir süredir soyadımı değiştirmeyi düşünüyorum. Sen ne dersin?"

Diyeceğim, benim Vus ile evlenmem onu derinden etkilemişti, yine de birşey söylemedim.

"Johnson bir köle adı. Büyük büyük büyükbabamın sahibi olan bir beyazın adıymış. Doğru değil mi?"

Başımla onayladım ve utanç duydum.

"Bir ad buldun mu?"

Gülümsedi. "Daha bulamadım. Ama sürekli düşünüyorum."

Guy ondan sonraki birkaç haftayı yeni okuluna ve arkadaşlarına uyum sağlamakla geçirdi, ben de dostlarımla görüştüm ve evimi güzelleştirmeye çalıştım.

Harlem Yazarlar Loncası ve Abbey, Londra'daki Afrikalıları betimleyişimi dikkatle dinlediler. Başlarını sallayarak özgürlük savaşçılarının kararlılıklarını takdir ettiler. Bana gülümsediler, benim anavatana bu denli yakınlaşmamdan dolayı kıvanç duyuyorlardı.

Vus dönmeden mutfağı boyayıp banyo duvarlarını parlak renkli duvar kağıtlarıyla kapladım. Daire çok şık ve sevimli olmuştu.

Vus eve zaferler kazanmış bir asker edasıyla döndü. Kahire seferi çok başarılıydı. Başkan Nasır'la birlikte kahve içmiş ve yardımcısıyla özel görüşme yapmıştı. Mısırlılar Afrikalıların özgürlük savaşlarını destekliyorlardı, bir süre sonra beni ve Guy'ı alarak Kahire'ye yerleştirecekti. Duyduğu heyecan Guy'da oluşan yetişkin görüntüsüne bir anda son verdi. Sevinçle yerinde zıplıyordu.

"Kahire'ye mi gidiyoruz? Piramitleri mi görücem? Yaşasın, deveye binip her istediğimi yapabileceğim."

Vus gevrek gevrek güldü, neden olduğu bu sevinç onu mutlu etmişti. Guy en sonunda yatağına gitti ve ben de Vus'un uzun süredir beni bekleyen kollarına atıldım.

Ertesi gün, yaptığım iç dekorasyon sert bir şekilde eleştirildi. Eski kanape eşim durumunda bir insana uygun değildi, elden düşme yatak da mutlaka gitmeliydi.

"Ben bir Afrikalıyım. Çalılarda yatıp kalkan bir adam bile altına taze yaprak serer. Daha önce başkalarının kullandığı bir yatakta yatamam ben."

Otellerde bundan kurtulmak için ne yaptığını sormadım. Tabii ki otel müdürünü çağırıp, "Ben bir Afrikalıyım, bana hemen yepyeni bir yatak bulup getirin" dememişti.

"Ama Mısır'a gideceksek yeni ev eşyası almamız gereksiz" dedim.

"Alacağımız mobilya o denli iyi olacak ki sattığımız zaman iyi paraya satacağız. Hem o denli çabuk taşınmıyoruz" diye karşılık verdi.

O, mobilya dükkanından pahalı bir yatak, meşe ağacından bir sehpa ve kahverengi deri döşemeli kocaman bir kanepe alırken onu uysal uysal izledim.

Eşyaların parasını elindeki kalın para destesinden çıkarıp peşin ödedi. Vus'un parasının kaynağı bir sırdı. Bununla ilgili sorularımı yanıtlamaktan bir impala kıvraklığıyla kaçıyordu. Benim için onun ne yaptığını biliyor olduğunu kabul etmekten başka yol yoktu. Oğlum ve ben onun sorumluluğu altındaydık ve bize iyi bakıyordu. İlgili bir babaydı, Guy'ın okuluna tek başına ziyaretlerde bulunuyor, gece yarılarına dek dersleriyle ilgili konularda yardımcı oluyordu. Birlikte sıklıkla ve sevgiyle gülüşüyorlardı. Diğer Afrikalılar evimize geldiğinde Vus, Guy'ın oturup sonu gelmeyen şiddet ve şiddet karşıtlığı, dinin Afrika'daki yeri, kadınların savaşımdaki gücü ve yeri ile ilgili tartışmalara katılmasında ısrarlıydı. Yaptıkları ilginç konuşmalara Guy da, ben de kulak kabartmak istiyorduk ama ben çoğunlukla evdeki işler yüzünden vakit bulamıyordum.

Her iki günde bir evi yıkıyor, süpürüyor, paspaslıyor ve baştan aşağı cilalıyordum. Vus bu konuya çok dikkat ediyordu. Bendeki gelişmeyi kontrol ediyordu. Zaman zaman kanepeyi kenara çekip gerçekten iyi temizleyip temizlemediğimi kontrol

ediyordu. Eğer kuşkularında haklı olduğunu görürse beni yiyip bitiriyordu. Gözleri yere dönüyor, başını olumsuz anlamda sallıyor ve yüzü hayalkırıklığıyla üzgün bir hal alıyordu. Kirli parmak izleri gününü berbat etmesin diye duvarları boydan boya siliyordum. Kolalı gömleklerini ütülemeyi de ihmal etmiyordum (ayakkabılarını bu işi meslek edinmiş olanlara para verip boyatıyordu).

Her yemek ayrı bir yapıt oluyordu. Kiev Tavuğu, Benedict'li yumurta, Hindi Tetrazzini.

İyi bir kadın, yatağına ütülenmiş çarşaf serer ve tuvaletine de fayansın rengine uygun tuvalet kağıdı koyardı.

Bir işte çalışmıyordum ama ömrüm boyunca bu denli çok çalışmamıştım. Pazartesi geceleri Harlem Yazarlar Loncası'na katılırken kendimi zor tutuyordum. Gözkapaklarım ağırlaşıyor, en güzel yazılı yapıtlar bile çoktan tükenmiş ilgimi canlı tutamıyordu.

"Gelin oldu, kolay mı?" Rosa dışında herkes buna gülüyordu, çünkü o benim iyi bir ev kadını olmak için nasıl çırpındığımı görüyordu.

"Şu Afrikalı bir saniye boş bırakmıyor kızı." Herkes yapılan espriyi alkışlıyordu. Ama o an bilmeden çok doğru şeyler söylüyorlardı. Evdeki işleri yapmaktan dolayı yorgun olmadığım zamanlar yumruklarım sıkılı ve öfkeliydim. Sinirlerim üniforması teftiş edilen asker gibi ayakta ve gergindi.

Rahat yaşıyorduk ama ne paramızın miktarını, ne de faturalarımızın ödenip ödenmediğinden haberim vardı. On altı yaşımdan beri, üç yıl evli kaldığım süre dışında hep kendi paramı harcamıştım.

Şimdiyse iyi besleniyor, mutfak harçlığı alıyor, taksi parası ödemek ve tampon satın almak gibi kişisel harcamalarım için bir miktar para alıyordum. Faturaları toplayıp ödeyen Vus oluyordu. Bu yenilik hiç hoş değildi, içim de bir türlü rahat etmiyordu.

Güney Afrika Birleşik Cephesi üyeleri, Krishna Menon ile görüşmek üzere Hindistan'a davet edilmişti. Evin içinde birkaç

gün dolanıp duruyordum, ortada bir tek Guy vardı ve ben işe yaramazlık duygusundan kurtulmaya çalışıyordum. Bir gün bütün camları parlatıp odaları düzene soktuktan sonra Abbey'in evine gitmeye karar verdim. Bir arkadaşın en çok gereksinim duyduğu şey onu dinlemeye hazır bir dosttur.

"Benim bir işte çalışmamı istemiyor, ama bir türlü neler olup bittiğini anlayamıyorum. Bu da beni rahatsız ediyor."

Abbey uzun tüylü kanepesinin tozunu silkeledi. "Sen bir erkek istedin, Maya Angelou. Aradığını buldun işte." Benim ne denli sinirli olduğumu anlayamamıştı.

"Ama Ab, ben ona yaşamımın geri kalanını teslim etmedim ki. Bunun doğru olmadığını sen de bilirsin."

Çenesini kenetleyip bir süre bana baktı. Konuşmaya başladığında sesi acımasız ve öfkeli çıkıyordu. "Bir erkeğin sorumluluk alması beklenir. Bu doğanın kanunudur." Yıllardır tartıştığımız bir konuyu yine açıyordu.

Durumum gereği kendimden başkası yaşamımdan sorumlu olmamıştı. Guy'dan ancak yetişkin olana dek sorumluydum, ondan sonra kendi varlığının kontrolünü eline alması gerekecekti. Elbette, şu ana dek kimse kendi koruyucu kanatlarını teklif ederek beni ikna etmeye çabalamamıştı. "O zaman ben doğa yasalarına uymayan biriyim. Çünkü değirmenin suyunun nereden geldiğini bilmemek hoşuma gitmez."

Abbey dilini damağına çarparak ses çıkardıktan sonra şöyle dedi: "Köleliğin insanın en ağırına giden tarafı beyaz adamın siyah adamın kendi kendinden, ailesinden ve karısından sorumlu olabilme şansını bile elinden almasıydı. İstediğin kadar aksini kanıtlamaya uğraşsan da, Vus sana bir erkek olmadığını öğretiyor. Seni bir Afrikalı kadına dönüştürecek. Göreceksin bunu." Benimle bu konu hakkında konuşmayı bıraktı. Ancak, o ne Londra'da tanıdığım Afrika kadınları, ne de Afrika söylencelerindeki kadınları tanıyordu. Güzel bir ev yaratarak erkeğimi mutlu etmek amacındaydım ama yaşam çalışkan bir hizmetçi ve el altında duran yatak arkadaşı olmak demek değildi yalnızca.

11

Afrika Mirası Kadınları Kültür Derneği ikinci toplantısı Abbey'in Columbus Meydanı'ndaki gösterişli çatı katı dairesinde yapılmıştı. Birkaç hafta önce izlenecek bir politikaya, berata ve bir isme karar vermiştik: AMKKD olmuştu adımız. Herkes onayladı bu ismi. Bu yeni kurulmuş dernek, bünyesinde dansçıları, öğretmenleri, şarkıcıları, yazarları ve müzisyenleri barındırıyordu. Amacımız bütün zenci insan hakları gruplarına destek olmaktı. Sarah Wright tarafından hazırlanan ve üyeler tarafından büyük bir çoğunlukla imzalanan berat şunu ifade ediyordu: Amerika'nın bütün gücü Afro-Amerikalıların varlığına karşı oluşan büyük bir öfkeye dönüştüğünden, biz AMKKD üyeleri adaletli bir toplum oluşturabilmek için kendimizi para toplamaya ve bu uğurda düzenlenecek tüm toplantıları desteklemeye ve tanıtımını yapmaya adıyoruz. Ayrıca, birçok yetenekleri olan üyelerimiz yapılacak bir oylama sonunda dans gösterileri, şarkı festivalleri, moda defileleri ve protesto amaçlı toplu yürüyüşler düzenlemeye hazır olduklarını belirttiler.

Abbey'in oturma odasından bir sürü ses geliyordu. Üyelerin derneğe olan sorumluluklarını göstermek için zenci olduklarını vurgulamak için saçlarını düzleştirip düzleştirmemelerine hâlâ karar verilemiyordu. Abbey, Rosa ve benim saçlarım doğal haldeydi ve kısa kesilmişti, fakat saçları at yelesi gibi uzun olan kadınlar doğal kısa saçın zorunlu hale getirilmesini savunuyorlardı.

"Bu Cuma için randevu aldım. Bu uzun saçları kestireceğim, çünkü tüm dünyanın zenci olmaktan kıvanç duyduğumu bilmesini istiyorum." Kadın ellerini ensesine daldırıp yıllardır uzattığı saçlarını tuttu.

"Katılmıyorum" dedim. Onun uzun saçlarını görmeyi özleyecektim.

Abbey, "Ben de katılmıyorum. Saç kadının şanının bir parçasıdır. Hangi şekilde olursa olsun, hangi uzunlukta olursa olsun, kadın saçını istediği şekilde uzatmalıdır. Bir tuzaktan, bir

başka tuzağa atlamakla kurtulamazsınız. Saçıma bu şekli verdim çünkü hem ben böyle seviyorum, hem de Max'in hoşuna gidiyor. Ama yakışacağını düşündüğüm anda saçımı yeşile boyamaktan da kaçınmam" diye karşılık verdi.

Hepimiz bir ağızdan gülüp bu konuyu bir kenara atarak, Afrika'yı konu edeceğimiz ve Afrika tasarımlarını kullanacağımız moda gösterisi üzerine planlar yapmaya başladık. "Harlem'de zencilerin beyazların otellerinde biraraya gelip beyazların ne denli pis olduklarıyla ilgili konuşmalarından bıktım usandım" dedi Abbey. Böylece Rosa ve ben bu iş için uygun bir salon bulmakla görevlendirildik.

Rosa ile 125. Sokak'ta buluştuğumuzda bana ilk söylediği söz, "Lumumba ölmüş." olmuştu. Korku dolu bir sesle konuşmasına devam etti. Suikasti Kongolu diplomatlardan duymuştu, ancak Amerika'nın Birleşmiş Milletler delegesi Adlai Stevenson gelecek Cuma olayı duyurana dek hiç kimse birşey söylemeyecekti.

Birşey söylemedim. O anın yarattığı boşluğu anlatacak hiçbir ifade aklıma gelmiyordu. Patrice Lumumba, Kwame Nkrumah ve Sékou Touré köktenci zenci Amerikalıların değerli saydığı Kutsal Afrikalı Üçlü'ydü ve önderlerimize çok fazla gereksinim duyuyorduk. Sömürülmüştük, o denli uzun süre sömürülmüştük ki bir kahramanın kaybı çok büyük bir gerileme olurdu ve savaşımımızı yüreğinden yaralayıp onu güçsüz bırakırdı.

İnsanların konuşması, hareketleri, bağırışları uyuşukluğumuzu silene dek bir siste amaçsızca yürüyorduk. İslam Ulusu'nun kalabalık toplantısının yapıldığı köşeye dek sürüklendik.

Caddenin köşesi sinirden her an patlamaya hazır bir halde koruma görevlerini yapan beyaz polislerle kaynıyordu. Vecde gelmiş bir kalabalık Malcolm X'in bir grup ciddi yüzlü adam tarafından kuşatıldığı platforma olabildiğince yakın duruyordu. Üstü düz kamyonun üzerindeki televizyoncular kameralarını kalabalık kürsüye doğrultmuşlardı.

Malcolm mikrofonda konuşuyordu.

"Sesimi duyan herkes bir neferdir. Sizler ya kendi özgürlüğünüz için savaşmaktasınız ya da özgürlük savaşınıza ihanet ediyorsunuz. Ya da başkasının özgürlüğünü elinden almak için askere yazılıyorsunuz."

Derinden çıkan sesi kalabalıkları aşıp pencerelerinden dışarıya sarkan insanlara ulaşıyordu.

"Bir zenci ölmeye yazgılıdır. Ya kendi elinden, ya da kardeşinin elinden olacaktır bu. Ya da gözünü kırpmadan bir tek şey için, zencilerin canını almak için eğitilmiş bir şeytan tarafından öldürülecektir."

Kalabalık gürültülü bir şekilde onayladı sözleri. Malcolm bir süre bekledi. "Yüce Elijah Muhammed kara adam için tek olası çıkışı öneriyor. Allah'ı yaratıcı olarak bil, Muhammed'i elçisi, ve Beyaz Amerikalıyı şeytan belle. Eğer onun şeytan olduğuna inanmıyorsan, etrafına şöyle bir bak ve hayatını nasıl cehenneme çeviriyor gör."

Zenciler bağırışıp çağırıştılar. Polisler ağzı açılmış tabanca kılıflarını yokluyordu.

Rosa ve ben birbirimize başımızı salladık. Müslüman tiradı tam duymak istediğimiz şeydi. Malcolm sevgisiyle, zenci insanları anlamasıyla, beyazlara ve acımasızlıklarına karşı duyduğu nefretle bizi korkuyla titretmişti.

Platforma yakınlaşamadığımızdan Bay Micheaux'nun kitapçı dükkanına dalıp kapı ağzından dinlemeyi sürdürdük.

"Konuş Malcolm."

Malcolm güneşte parıldayan altın sarısı yüzü ve kızıl saçıyla yeniden kükredi.

"Herşeye karşın yine yaşamak istiyorsanız, 'Başüstüne efendim' deyip, eğilip büzülüp şeytanın önünde diz çökün. Ama özgürlüğünüzü istiyorsanız, hemen Elijah Muhammed'in öğretilerini okuyun ve kadınlarınıza saygılı olmaya başlayın. Ev ilişkilerinizi düzene sokun ve karılarınıza haksızlık etmekten vazgeçin. Siz kimi kandırdığınızı biliyor musunuz?"

Kadın sesleri kalabalığın üzerinde bir ok gibi patladı. "Şu

aptallara söyle bunu Malcolm kardeş." "Çocuk gibi davranmasınlar artık." "Söyle onlara. Açıkla, bilsinler gerçeği." "Hadi söyle."

Malcolm nefes aldı ve mikrofona abandı. "Sizler babalarınızı, analarınızı, dedelerinizi ve ninelerinizi, en önemlisi Allah'ı kandırıyorsunuz."

Platformda bir adam ellerini kaldırdı, bakır rengi avuçlarını gösterdi ve ardından Arapça birşeyler söylemeye başladı.

Büyük bir alkış patlamasının ardından Malcolm durdu ve kalabalığa ciddi bir ifadeyle baktı. Kimse kıpırdamıyordu, hava donup kaldı. Yeniden konuşmaya başladığında ses tonu yumuşak ve tatlıydı.

"Sizlerden bazıları iyi yürekli beyazların olduğunu sanıyorsunuz, değil mi? İşlerini gördüğünüz, birlikte çalıştığınız ya da birlikte okula gittiğiniz, hatta evlendiğiniz iyi beyazlar. Değil mi?"

Dinleyenler mırıldanarak bunu inkâr ediyordu.

Malcolm konuşmasını alçak sesle, neredeyse fısıltıyla sürdürdü. "Yardım kurumlarınıza, derneklerinize para veren beyazlar var. Bazısı daha da ileri gidip sizinle birlikte sokaklarda yürüyor gösteriler sırasında. Ama ben size onların ne olduğunu söyleyeyim. Size dostunuz olduğunu söyleyen bir Amerikalı ya güçsüzün biridir," konuşmasının burasında söyleyeceklerinin iyice etki yapması için durdu sonra da kükreyerek sürdürdü, "ya da ajandır. Ya sizin en çok ihtiyacınız olduğunda size yardım etmekten ödü patlar, ya da size iyice yaklaşıp yaptığınız planları öğrenir, böylece sizi kardeşlerinin yanına zincirleyip gönderir."

Caddenin köşesi söylenenlere hak veren ve bundan öfke duyan insanların gürültüleriyle çalkalandı. Malcolm konuşmasını bitirince kalabalık öfkeli liderin söylediklerini çığlıklarıyla onayladı. Rosa ve ben insanların çoğunluğu köşeden ayrılana dek dükkânda bekledik.

Hiç konuşmadan Frank'in Lokantası'na dek yürüdük gittik. Konuşmaya yine gerek yoktu. Malcolm'un konuşması çok

sertti, ama hiç kuşkusuz gerçekleri yansıtıyordu. Halkımız tek başınaydı. Her zaman yalnız olduğu gibi. Akrabamız bile olsalar beyazlardan bizi korumalarını bekleyemezdik. Zenci efendisi babalar zenci oğullarını ve kızlarını satmaktan geri durmamışlardı. Beyaz kadınlar, zenci kızkardeşlerini esir pazarında satmışlardı.

Rosa ile barda biraz içtik, birbirimize bakmıyorduk.

"Ne yapabiliriz?"

"Sen ne düşünüyorsun?" Rosa sanki onu hayal kırıklığına uğratmışım gibi baktı bana. Beni akıllı biri sanıyordu. Kızgın bir tonda konuşmasını sürdürdü. "Sen ne bok yapmayı düşünüyorsun? Herekete geçmeliyiz. Kongolulara ve tüm diğer Afrikalılara onların yanında olduğumuzu bildirmeliyiz. New York, Doğu ya da Batı Hint Adaları'ndan gelsek de hepimiz sonuçta bir halkız ve aynı şekilde baskı altındayız."

Bir içki daha söyledim.

O an aklıma gelen en olası düşünce AMKKD üyelerini toplantıya çağırmak ve bu fikri ortaya atıp tartışmaktı. Aramızda yapacak birşeylere karar verebilirdik. New York'taki zenci toplumunu ayağa kaldıracak kadar geniş çaplı birşey olmalıydı bu.

Rosa bu düşüncemi fazla kafa yormadan uygulamaya karar verdi.

On kadar kadın benim evimde toplandık. Çok geçmeden kuşku dolu ve huzursuz bir hava oluştu. Rosa, Lumumba'nın öldürüldüğünü nereden öğrenmişti? Gazetelerde bununla ilgili bir haber yoktu.

Rosa haberi güvenilir kaynaklardan aldığını söyledi.

Üyelerin bazısı bu derneğin siyah Amerikalıların haklarını korumak amacıyla kurulduğunu sandıklarını söyledi. Afrika'ya bulaşmakla yutamayacağımız bir lokmayı dişlemiyor muyduk? Sékou Touré ve Tom Mboya dışında Afrikalılar ne zaman bizi desteklemişti ki?

Bir manken, kocamın ve Abbey'in diplomat olan erkek arkadaşının bizleri Afrikalıların meselesine sokmaya çalıştıklarını

söyledi. Abbey olmaz öyle şey diyerek, Afrika'da ne oluyorsa bundan her zenci Amerikalının etkileneceğini söyledi.

Bir başka kadın, Afrikalıların şu ana dek bizim için yaptıkları tek şeyin atalarımızı beyazlara köle diye satmaları olduğunu söyledi.

Grubumuzdaki tutuculara Martin Luther King'in Afrika'ya yaptığı son gezi sırasında büyük bir ilham ve kardeşçe destek bulduğunu söylediğini anımsattım.

Rosa birdenbire konuşmaya başladı. "Aramızdan birileri birşeyler yapacak. Bunun ne olduğunu daha bilmiyoruz. Ama bununla ilgilenmeyenler, kıçınızı kaldırıp neden çıkıp gitmiyorsunuz aramızdan. Böylece bizim zamanımızı da boşa harcamamış olursunuz."

Her zaman olduğu gibi, sinirlenince Batı Hint aksanı ortaya çıktı ve konuşmasındaki tını kullandığı sözcüklerle bağdaşmadı.

Abbey ayaklanıp kapının yanına gitti. Elbise hışırtıları, ayak sesleri ve ardından hızla kapanan kapı. Altı kadın kalmıştık odada.

Abbey brendi getirdikten sonra işimize baktık. Kısa, hararetli bir konuşmanın ardından karar verilmişti. Cuma günü Birleşmiş Milletler'in genel oturumuna katılacaktık. Yanımızda siyah kumaşlar götürecek, Adlai Stevenson Lumumba'nın öldürülüşünü bildirirken iğne ve tokalarla yas peçelerini takıp büyük salonda aynı anda ayağa kalkacaktık. Çok büyük bir eylem değildi bu ama görmeye değer bir sahne olacaktı. Abbey kimi erkeklerin de bize katılacağını düşünüyordu. Max'ın bizimle geleceğinden emindi. Rosa'nın kızkardeşi Amece, iki Batı Hintli devrimcinin bize katılmak isteyeceklerini söyledi. Eğer erkekler de katılırsa onlara lastik pazubantlar dikebilirdik. Zamanı geldiğinde erkekler bu pazubantları kollarına takarlardı ve kadınlarla birlikte ayağa kalkarlardı. Fikrimiz buydu. Kalabalık bir hareket değildi ama yine de açık bir tavır olacaktı.

Toplantının sonlarına doğru Vus'un birkaç Afrikalı özgürlük savaşçısına verdiği öğüt aklıma gelmişti.

"Halkından ayrı düşürülmene asla fırsat verme. Düşmanların böl ve yönet taktiğini başarıyla kullanırlar. Bir şey yapacaksan bunu kitle halinde yap. Senin kim olduğunu söyle onlara. Bu senin için tek korunma yoludur."

Vus'un söylediklerini oradaki kadınlara da söyledim. Harlem'dekilere de planımızı bildirmeyi önerdim. Herkes kabul etti bunu. Bay Micheaux'ya gidersek bu haberi konga davulları orkestrasından çok daha hızlı yayardı Harlem'de.

Ertesi gün öğleden sonra rafsız duvarlarda her santimin zencilerin afişleriyle dolu olduğu dükkâna yine gittik. Üzerinde askeri giysilerle Marcus Garvey bir duvarda üstü açık bir araba sürüyordu. W.E.B. DuBois kitaplara bakanlara mağrur bir şekilde gözlerini dikmişti. Malcolm X, Martin Luther King ve bir sürü Afrikalı şef değişik vahşi bakışlarla süzüyorlardı sizi.

Bay Micheaux hızlı, devinimli, aceleyle konuşan kısa boylu bir adamdı. Teni, rengi atmış ambalaj kağıdı rengindeydi. Aralarda dolaştığı bir sırada onu durdurduk. Başını sallayarak sabırsız bir şekilde planımızı dinledi.

"Tamam. İnsanlar bilsin. Siz söyleyin onlara. Tamam, siz söyleyin." Kesik kesik kurduğu tümceler ağzından sökün ediyordu. "Bu akşam yine gelin. Onları buraya çağırırım. Geç kalmayın, zamanında gelin. Yedi buçukta. Siz anlatın onlara."

Döndü, kalabalığın arasından müşterilere çarpmadan geçti gitti.

Saat yediyi biraz geçe Yedinci Cadde'nin köşesinde yolları dolduran kalabalığın arasından güçlükle yolumuzu bulabildik. Müslümanlar, Evrensel Gelişim Derneği ya bir toplantı düzenlemiş, ya da Daddy Grace ve sürüsü İsa'nın ruhu için davul çalıyor samyorduk. Tabii ki ılık bir bahar akşamıydı ve evler çoktan boğucu olmaya başlamıştı. Herşey insanları caddelere doldurabilirdi.

Dükkâna yaklaştığımız sırada Bay Micheaux'nun yükselticiden çıkan sesini duyduk.

"Çoğunuz Afrika'nın bizim işimiz olmadığını söylüyorsunuz. Ama sizler ahmaksınız. Hem zenci hem aptal. İşte be-

yazlar sizin böyle olmanızı istiyor. Siz bir deliyi bile güldürürsünüz, ha, ha." Sesi haşinleşmişti. "Deliler bile güler buna, ha, ha."

Boyumdan dolayı onun dükkânın önündeki platformun üzerinde olduğunu görebiliyordum. Elinde bir mikrofon vardı, bedeni sağa sola dönüyor, ceketi rüzgârdan uçuyor, kısa kenarlı şapkasının gölgesi yüzünün görülmesini zorlaştırıyordu.

"Abbey, bu insanlar," dükkâna yaklaştıkça insan kalabalığı iyice artmıştı, "tüm bu insanlar bizi dinlemeye gelmiş!"

Abbey elimi sıkıca kavradı, ben de Rosa'nın kolunu yakaladım. Adımlarımızı sıklaştırdık.

"Birazdan bazı kızkardeşleriniz sizinle konuşacak. Afrika'yla ilgili konuşacaklar sizinle. Birkaç dakika sonra size Lumumba'yla ilgili söyleyecekleri olacak. Patrice Lumumba ve allahın belası Belçikalılarla ilgili. Birleşmiş Milletler'le ilgili. Eğer umursamaz zencilerdenseniz, gidin evlerinize. Kalmayın burada. Dinlemeyin. Ve siz kalabalıktaki pis casuslar! Hemen efendilerinize koşup söylediklerimi yetiştirin. Onlara zenci kadınların söyleyeceklerini yetiştirin. J.A. Roger'ın kitabından söz edin onlara, o kitap kanıtlıyor, Avrupalılar daha yıkanmayı bile bilmezken Afrikalıların krallıklar kurduğunu. Malcolm kardeşimizi sakın unutmayın. Frederick Douglas'ı unutmayın. Söyleyin onlara. Cahil zencilerden başka herkes söylüyor bunu 'Düş artık yakamdan be adam. Düş artık şu yakamdan.' İşte geliyorlar." Bizi görmüştü. "Hadi Abbey, hadi, Myra ve sen Rosa. Hadi. Gelin buraya ve konuşun. Sizi bekliyorlar."

Bilinmeyen eller bizi pek dayanıklı olmayan platforma çıkardı. Abbey mikrofona doğru gitti, güzel ve dengeliydi. Rosa ile ben arkasında durup kalabalığa baktık. Kara, kahverengi, sarı binlerce surat bize dönüktü. Bu bizim anlaştığımızdan daha fazlaydı. Dizlerimin bağı çözülmüştü, ayakta zor duruyordum.

"Bizler AMKKD'nin üyeleriyiz. Yani Afrikalı Mirası Kadın Kültürü Derneği'nin. Öğrendiğimize göre kardeşimiz Lumumba Kongo'da uğradığı saldırı sonucu hayatını kaybetmiş."

Kalabalıktan iniltiler yükseldi.

"Aman Tanrım."

"Olamaz."

"Kim yapmış?"

"Kim?"

"Bize kimin yaptığını söyle."

Abbey dönüp Rosa ve bana baktı. Heyecanı yüzünden okunuyordu.

Bay Micheaux bağırdı: "Söyle onlara. Bilmek istiyorlar."

Abbey yeniden mikrofona yaklaştı. "Bunu yapan Belçikalılar değil."

Kalabalık bağırdı: "Kim?"

"Ne Amerikalılar ne de Fransızlar yaptı bunu."

"Kim peki?"

Kocaman, aç bir sesti çıkan.

"Diyeceğim beyazlar bir zenciyi daha öldürdü. Bir başka zenciyi."

Bay Micheaux Abbey'e doğru eğilerek, "Ne yapacağınızı anlat onlara"dedi.

Abbey başını salladı olumlayarak:

"Cuma sabahı kadınlarımız ve erkeklerimizden bazısı Birleşmiş Milletler'e gidiyoruz. Genel Kurul toplantısına gideceğiz, Lumumba'nın ölümünü duyurduklarında ayağa kalkacağız hep birlikte ve bizi dışarı atana dek kıpırdamayacağız."

Kalabalık yüksek sesle onayladı yapacaklarımızı.

"Ben de geliyorum."

"Orada olacağım."

"Ben de."

"Tamam ayağa kalk ki adam yerine kon."

"Doğru!"

Birkaç karşı çıkan oldu.

"Allah kahretsin! Bu kadarcık mı?"

"Herifler bizden birini öldürüyorlar, siz fahişeler yalnız ayağa kalkmakla mı yetineceksiniz." Ve "Sizi de kıçınızdan mıhlarlar, görürsünüz!"

Muhalefet çoğunluktaki destek sayesinde alt edildi.

Bay Micheaux mikrofonu elinė aldı.

"Buraya gel Myra." Bu küçük adam adımı doğru yazıyor ama yanlış okuyordu. "Sen konuş."

Kalabalığa döndü. "Bu kadın bir Afrikalıyla evli. Kocası Güney Afrikalı beyaz köpeklerin elinden zor kurtuldu. Hadi Myra, birşeyler söyle."

Söylediğimi bir kez daha yineledim. Tekrar etmek herkesin anladığı ve uyduğu bir kuraldı. Eskilerin bir sözü vardır: "Her söylediğini iki kez söyle, bir kez söylesen de yinele." Zencilerin kulağı caza, blues'a ve zenci söylevcilerin soru yanıt şeklindeki konuşmalarına alışıktı.

Bay Micheaux mikrofonu benden aldı ve Rosa'yı çağırdı. Rosa, kalabalıktaki insan suratlarına bakıp hızlı hızlı konuştu.

"Biz oraya gideceğiz. Bizimle gelen herkese yerimiz var. Saat sekiz otuzda Birleşmiş Milletler'in önünde toplanacağız. Fazladan peçeler ve pazubentler yapacağız, üyelerimiz onları vermek için orada bulunacak. Hepiniz gelin. Gelin de tüm dünya anlasın artık zenci önderlerin gizlice öldürülemeyeceklerini. Siz de gelin."

Bay Micheaux'ya mikrofonu verdikten sonra eliyle bize işaret etti. Yardımlarla platformdan indik. Kalabalık yarıldı, ve seslerin doldurduğu bir koridor oluştu.

"Geleceğiz."

"Cumaya sekiz buçukta."

"Görüşürüz bacılar. BM'de görüşürüz."

"Tanrı sizi korusun."

Takside sessizce oturup birbirimize yaslandık. Kalabalığın büyüklüğü , onların içten karşılığı hepimizi sus pus etmişti. Ertesi gün buluşmaya karar verdik.

Boş bir eve geri dönmüştüm. Guy yediği yemeğin bulaşık tabaklarını yıkayıp tabaklığa koymuştu. Yemek masasımn üzerindeki bir kağıtta Guy'ın SANE'in toplantısına gittiği ve on buçukta döneceği yazılıydı.

Rosa telefon etti. AMKKD'den para almamız gerekliydi. Yeğeni Jean sabahleyin şehre kumaş pazarına gidiyordu. Siyah

tül ve lastik alacaktı. Rosa da Woolworth'den iğneleri alacaktı. Pazubantları ve tülleri dikmek için onun evinde toplanmamız gerekiyordu. Tamam diyerek telefonu kapadım. Abbey aradı. Benden AMKKD'nin kadınlarını biraraya toplamamı ve Harlem Yazarlar Loncası'mn düşüncesini öğrenmemi istedi. İşi sağlama almak için yüz tane tül ve pazubant hazırlamanın iyi bir fikir olup olmadığını sordu. Tamam dedim.

Guy toplantıda duyduklarıyla dolu halde eve geldi. SANE Cumartesi günü New Jersey'de bir gösteri yapmayı planlıyordu. O ve Chuck bu gösteriye katılmak istiyordu. Killens'lar ve ben bir gün okula gitmemelerine izin verirsek, cuma günü bir yürüyüşe katılıp George Washington Köprüsü'nü yürüyerek geçeceklerdi. Annesi onu merak etmemeliydi. Yanlarına uyku tulumlarını ve bol bol da çerez alacaklardı, hem ben ona böyle hareketlere katılmasını kendim söylememiş miydim? *Babası* da şu an Hindistan'da olmasa ona gitmesi için kesinlikle izin verirdi. Benim kuşağım Guy doğduğu yıl atom bombasının Hiroşima üstüne atıldığını görmüştü. Onun bir atom çocuğu olduğu kesinlikle söylenebilirdi. O ve Chuck oturup konuşmuşlardı. Atom bombası bir daha asla kullanılmamalıydı. Yüzbinlerce insan öldürülmüş, milyonlarcası sakat kalmıştı. Yoksa ben Hiroşima'nın fotoğraflarını bir daha görmek mi istiyordum?

New Jersey'e gitmesi için ona izin verdim.

Jean, Amece ve Sarah siyah tül topundan kumaş kesiyorlardı. Rosa büyük kareleri ikiye bölmek için lastik şeritleri dikerken, Abbey ve ben kalanların madeni saç tokalarını yerleştiriyorduk.

Jean tüllerden birini tokayla saçına taktı. Sert kumaş yumuşak şekilde plise edilmiş yelpaze gibi dik duruyordu. Gözleri ve bakır rengi teni tülden zar zor seçiliyordu. Beklenmeyen bir kazada kocasını yitirmiş genç bir kadına benziyordu. Ona bakıp onayladık birlikte. Hareketimiz başarıya ulaşacaktı.

Cuma sabahı Guy'ın, oturma odasının zeminine serdiği uyku tulumumun üstünden atlıyordum. Yürüyüşün ardından

uzun süre uyuyacağından şimdi onu uyandırmanın doğru olmayacağını düşünüyordum. Sabahtan Birleşmiş Milletler'e gitmek için erken çıkacağımı biliyordu. Uyku tulumunun kumaşının üzerine beş dolarlık bir banknot bıraktım ve dışarı çıktım.

Abbey'nin evinde hummalı bir hareket vardı. AMKKD üyesi kadınlar işle güçle meşguldüler; kahve içiyorlar, tülleri bir kutuya yerleştiriyorlar, konuşuyorlar, pazubantlarını başka bir kutuya koyuyorlar, bir öğretmenin getirdiği tatlıyı yiyorlar, kalabalık bir haremde paşa gibi oradan oraya gezinen Max'le gülüşüp duruyorlardı. Dışarı çıkıp asansörlere yöneldik, ellerimizde kutularla heyecandan yerimizde duramıyorduk.

Max ve Abbey arabalarına dört kişi alabiliyorlardı, kalanlar taksiyle gelecekti. BM'in önündeki kaldırımda buluşmaya karar verdik. Amece ve Rosa tülleri taşıdıklarından Max'le gittiler. Öğretmen, manken, Sarah ve ben birlikte gidecektik. Jean ve diğer arkadaşlar kendi taksilerini tutacaklardı. New York'un Yukarı Batı bölgesinde cuma sabahı bu denli erken saatte taksi bulmak kolay değildi. İş adamları telsizle günlük taksilerini çağırıyor, birçok beyaz taksi şöförü kuzeye Harlem'e müşteri götürmekten ya da az bahşiş almaktan korktuklarından zencilerin el etmelerine aldırmadan arabalarını sürüp gidiyorlardı.

Dokuza on kala bindiğimiz taksi 42. Sokak'tan Birinci Cadde'ye döndü. Sarah ile aynı anda çığlık attık. Şöför frenlere asıldı, hep birlikte öne savrulduk.

"Ne oluyor bu allahın belası yerde?" Şöförün şaşkınlığı bizimkiyle aynıydı. İnsanlar kaldırımlardan caddeye taşmıştı. HEMEN ÖZGÜRLÜK, AFRİKA'YA DÖNÜŞ, AFRİKA AFRİKALILARINDIR, BİR İNSAN, BİR OYDUR yazan pankartlar kalabalığın üzerinde rüzgârla süzülüyordu.

Pencereden dışarıya baktık. Binlerce insan vardı caddede, hepsi de zenciydi. Paramızı ödeyip kalabalığa doğru yürümeye başladık.

"İşte bakın. Onlardan biri geliyor."

"Bacım, sana demedik mi burada oluruz diye. Nerde kaldın?"

"İçeri nasıl gireceğiz? Polis dedi ki..."

"Bizi içeri sokmayacaklar."

Bağırışmalar ve sorular bana yönelmişti. Bir şarkı tutturup kalabalığı yara yara tekrarlıyordum. "Bakarız. İlgileniriz. Hallederiz. Bakarız." Kiminle ilgileneceğimi, neyi halledeceğimi bilmiyordum.

Rosa modern binanın büyük cam kapısında beni bekliyordu.

"Bu kadar kalabalık olacağını düşünür müydün? Bir sürü insan. Bir sürü." Heyecanlanmıştı, Karayipçesi iyice belirginleşmişti. "Korumalar girişi yasakladı."

"Rosa, Afrikalı delegelerden giriş bileti alacağını söylemiştin."

"Biliyorum, şu ana dek ancak Senegalli ve Yukarı Volta'dan arkadaşlarım geldi." Bağırması gerekmişti, kalabalık çoktan şarkı söylemeye başlamıştı.

Bana doğru eğilip, sinirli bir şekilde, "Sadece yedi kişi için biletim var" dedi.

Kaldırımdaki halk coşmuş bağırıyordu: "Özgürlük!" "Özgürlük!" "Lumumba! Lumumba!"

"Küçük Carlos burada. Şu Kübalı, tanırsın." Biletleri alıp Abbey, Max, Amece ve diğerleriyle içeri girdi. "Geri gelip altı kişiyi daha içeri alacak. Tek yolumuz bu" dedi Rosa. Carlos Moore Harlem'in siyaset göklerinden ışıltıyla düşen bir göktaşı gibi öfkeli bir gençti.

Zenci kalabalığına baktım. Birçoğu Harlem'in güneyini Manhattan'ı tampon bölge gibi, düşman bölgesi denli tehlikeli kabul ettiğinden buralara ilk kez gelmişti. Bizim verdiğimiz yüreklilikle bu sıkıntı dolu yolu katetmişlerdi.

Carlos hızla çifte kapıya geldi. "Bacım, geldin mi?" Gülümsediği zaman çikolata rengi yüzündeki sevinç belli oldu. "Sıradaki grup hazır mı? Yürüyün gidelim! Şimdi!"

Dönüp fazla düşünmeden kalabalıkta elime ilk gelen insanları yakaladım.

"Pankartlarınızı verin bana. İçeri giriyorsunuz." Ben pek

ağır olmayan çubukları tutarken Carlos, seçilen erkekli kadınlı gruba bağırarak seslendi. "Beni izleyin kardeşlerim, bacılarım. Yakınımda durun." Loş girişte kayboldular, ben de elimdekileri diğerlerine dağıttım.

Rosa insanların arasına dalıvermişti. Ben de onun gibi yaparak binanın yakınındaki kalabalığa daldım.

"Neler oluyor bacım?"

"Beyazlar bizi içeri almak istemiyorlar ha?"

"Yıkıp girelim anasını satayım."

"Saçmalık, tek yapmamız gereken ölmek. Her ne yolla olursa olsun bunu da yaparız."

Grubun önüne geçtim. "Beyazları masum zencileri silahla öldürmekten daha fazla hiçbir şey mutlu edemez. Onlara bunu tattırmayın."

Yaşlı bir kadın elbisemin kolundan tuttu beni. "Tanrı seni korur, yavrum. Çocukları kurtar yeter ki."

Görmüş geçirmiş bir hali vardı, anneannem yaşlarındaydı.

"Peki bayan. Sağolun." Kolundan tutup onu kaynayan kalabalıktan çekip çıkardım. Bir sonraki grupla birlikte içeri girecekti. Birlikte merdivenleri çıktık. Dönüp aslında olup bitenleri anlatabilmek için sesimi yükselterek konuşmaya başladım.

Muhbirler Harlem'in BM'e geleceğini daha önceden bildirmişlerdi. Güvenlik önlemleri arttırılmıştı. Binaya girebilmek için zor kullanmamız gerekecekti. Aynasızlar her an patlamaya hazırdı, kalabalığa ateş açmaya pek hevesli birkaç aynasıza fırsat vermemek için insanların sakin olmasını sağlamak şarttı.

İnsanların sakin halleri beni yüreklendirdi. Carlos kapıya geldiğinde yaşlı kadınla ben en üst basamaklara varmıştık. "Altı kişi daha. Hadi acele edin."

Carlos aralarında yaşlı kadınm da bulunduğu altı kişiyle içeri girdi.

Daha sonraki otuz dakika boyunca Carlos insanları altışar altışar içeri aldıkça polisler güvenlik çemberini iyice kuvvetlendiriyorlar, sivil polisler de olanları fotoğraf çekerek görüntülüyorlardı.

Yürüyüşçülerden biri koluma yapıştı. "Siz burada n'apıyosunuz ha? Bize gelin gelin dediniz, şimdi kimseyi içeri sokamıyosunuz." Adam çok öfkeliydi. Devam etti konuşmaya. "İşte bu zenci halk sizin için burada traşsız yüzleriyle sırıtarak ortalıkta dolanıp duruyorlar."

Ona kimi gammazların bizi nasıl zora soktuklarını açıklamak istiyordum ama Rosa göründü ve beni diğer kolumdan yakaladı.

"Hadi Maya. Çabuk ol." Acele etmesine karşı koyulamazdı. Öfkeli adama baktım ve yalan söyledim. "Hemen döneceğim."

Aydınlık salonda silahsız korumalar endişeli endişeli duruyordu. Carlos ikinci kata çıkan geniş merdivenlerin yanında bir başka grup koruma görevlisi tarafından sarılmıştı.

"Benim biletim var. Bu benim. Bunu bana bir delege verdi."

Rosa ve ben daireye dalıp korumaları bir kenara itekledik. "Hadi Carlos, gidelim artık."

Yolumuzdan sapmadan birlikte yavaş yavaş yürüyor, koşup Genel Kurul toplantısına dalma arzumuzu bastırıyorduk.

Korumaların uzağında olmamıza karşın Carlos fısıldayarak konuştu: "Toplantı az önce başladı. Stevenson birazdan konuşmasını yapacak."

Yukarıda daha fazla koruma biz yanlarından geçerken sessizce duruyordu.Yüzlerinden çok endişeli oldukları belli olan iki zenci erkek salon girişinde bekliyordu.

"Carlos! Seni götürdüler sandık be adamım."

"Beni kolay kolay götüremezler. Benim adım Carlos."

Kendine güveni geri gelmişti. Rosa bana gülümserken karanlık ve sessiz salona girdik. Çok uzakta yüksek bir yerde delegeler önlerinde mikrofonlarla kare şeklinde aydınlık bir yerde oturuyorlardı. Ama yukarıdaki balkonlarda birşey görebilmem için henüz çok karanlıktı.

Birkaç saniye sonra karanlık gitmişti ve izleyicileri

görebiliyordum. Beyazların arasına yetmiş beş kadar zenci karışmıştı. Kadınların kimisi peçelerini çoktan yüzlerine örtmüşlerdi.

Amece, Jean ve öğretmen kadın birarada oturuyordu. Max ve Abbey Sarah ve mankenin yakınında koridor kısmındaydı. Ne dediği tam anlaşılmayan aksanlı bir ses belli belirsiz duyulmaya başlamıştı.

"Iı. Iım, mm. Im."

Ufak tefek beyaz bir adam kel kafası bembeyaz parlarken mikrofona eğilmiş haldeydi. Kara çerçeveli gözlükleri burnunun üzerinde duruyordu.

İlk söylediği sözü bir çığlık böldü. Çıkan ses sert, geniş ve kulakları tırmalayıcıydı. Bir saniye içinde başka sesler geldi.

"Katiller!"

"Lumumba. Lumumba!"

"Katiller!"

"Yobaz köpekler!"

Çığlık hâlâ şaşkınlıkla birbirine dönen, ayağa kalkan, çıkışa doğru giden insanların başları üzerinde yükseliyordu.

Salonun ışıkları yandı. Stevenson gözlüklerini çıkardı ve balkona baktı. Uğradığı şaşkınlık onu ağzı açık bırakmıştı.

Yakınımdaki bir adam bağırdı: "Sizi Ku Klux Klan köpekleri."

Bir başkası bağırdı: "Katiller!"

Beyaz meslektaşları denli şaşkınlığa uğramıştı Afrikalı delegeler. Ben de şaşırmıştım. Bir başkaldırı beklemiyorduk. Bizler yüzümüz peçeli yas tutatarak ayağa kalkacak, sessiz ama gösterişli bir protesto gerçekleştirecektik.

"Bebek katilleri!"

"Köle tüccarları!"

Korkudan ödü kopmuş beyaz izleyiciler zencilerden uzaklaşmaya çalışıyordu. Güvenlik görevlileri kapılardan yukarı ve aşağı katlara giriyordu.

Süslü ışıklar, kaçışan insanlar ve yüksek perdeden çıkan sürekli haykırışlar salonda hüküm sürüyordu. Dizlerim iyice

güçsüzleşmişti, en yakın koltuğa oturdum.

Yanımdaki koridorda bir kadın korumalara bağırıyordu: "Bana dokunamazsınız. Çek ellerini beyaz piç!"

Korumalar bağırıyordu. "Çıkın dışarı. Çıkın dışarı!"

Kadın söyleniyordu: "Bana dokunma Belçikalı piç!"

Aşağıda diplomatlar toplanıp düzenli bir şekilde çıkışa gidiyordu.

Kulakları sağır edici çığlık susuverdiğinde, kendimi bağırırken buldum: "Katiller! Kasaplar! Suikastçiler!"

İki kadını bir koruma tutmuş götürüyordu. Carlos, beyaz bir adamın sırtına binmiş onu yere deviriyordu. İri bir zenci kadın sivil giysiler içindeki bir adamı yakalarından tutmuş sarsıyordu.

"Kimi öldürmeye çalışıyorsunuz? Kimi geberteceksiniz? Sen benim kim olduğumu bilmiyorsun, köpek. Sen kime çattığını bilmiyorsun."

Adam korkudan donup kalmıştı, kadın onu silkeliyordu.

Diplomatlar ortadan kaybolmuş, korumalar dışında tüm beyazlar da kaçmıştı. Balkon bizimdi. Aynen Güney'deki ırk ayrımı yapan sinema salonlarındaki gibi, yine kendi çöplüğümüze dönmüştük.

Rosa yakaladı beni. Ayağa kalkıp onu izledim. Herkesi güvenli sokaklara dönmeye sevkettik. Kendilerinden emin zenciler korumaları aşıp salondan geçerek dışarı, günışığına çıktılar.

Sonradan gelenler ve daha fazla polisin gelmesiyle iyice büyüyen dışarda bekleyen kalabalığın havası değişmişti. İçerdekiler dışardakilere içeride isyan başlatıldığını söylemişti, şu an dışardaki siyahların tek istediği bir kargaşa idi. Kanun adamları da bir olay çıksa da savunmaya geçsek diye can atıyorlardı.

"Hadi geri gidelim." "İçeri geri dönelim de o itlere ne istediğimizi gösterelim." "Burası Birleşmiş Milletler falan değil. Burası sadece birleşmiş beyazlar. Hadi içeri gidelim yine."

Gözleri parlayan bir grup polis merdivenlerde duru-

yordu. Yasa gereği BM binasına giremiyorlardı, ama bizim yeniden içeriye girmemizi engellemeye de çok istekliydiler.

Kalabalıktan kimileri sessizce kaynayan polislere bağırdı.

"Siz de Lumumba'nın katilisiniz bok herifler!"

"Siz bi 125. Sokak'a gelin bakalım!"

"Tabancanı bırak da bak ben sana n'apıcam!"

Carlos bana doğru atıldı.

"Belçika Konsolosluğu'na gidiyoruz. Birlikte yürüyün."

Rosa'nın sesi yükseldi. "Kırkaltıncı Sokak, Associated Press binasına. Hadi yürüyün. Gidiyoruz."

Kalabalık caddenin iki yanına dağılmış polis koridorunda yürümeye başladı. İleride ön tarafta biri şarkı söylemeye başlamıştı.

"Ve köle olmadan gireceğim mezarıma..."

Şarkı dalgalanıyordu kalabalıkta, bir alçalıyor bir yükseliyordu ama hiç kesilmiyordu.

"Ve evime, Tanrıma gidip özgür olacağım."

Biz Birinci Cadde'yi geçerken atlı polisler, gergin atlarının üzerinden bize bakıyordu.

43. Sokak'a dönüldüğünde Rosa ile ben yanyana grubun sonlarında yürüyorduk. "O çığlık başlattı herşeyi" dedim. "Kim çığlık attı acaba?"

Kaşlarını çatıp aynı anda bir kahkaha attı: "Amece ve o, Jean'i neredeyse öldürecekti."

Çevremizdeki insanlar şarkı söylüyordu

"Köleliğe son,
Köleliğe son,
Köle olmayacağız artık."

Rosa konuşmasını sürdürdü. "Amece, Stevenson'ı aşağıda görünce Lumumba'yı düşündüğünü söyledi. Kızını sevmek için uzanmıştı ki Jean zıplayıverdi, Amece de çığlık attı. Ne yazık ki kolları Jean'in boynuna sarılmıştı. Jean sıçradığında Amece onu iyice kavradı ve çığlığı sürdürdü. Kimse onun bebeğine zarar vermeyecekti. Bu yüzden attı çığlığı." Güldü. "Amece'den baş-

kası değildi. Jean'i neredeyse boğacaktı."

Kalabalık şarkı söyleyip yürümeyi sürdürüyordu.

Altı atlı polis kaldırıma çıkıp kalabalıktan ayrı yürüyenlerin arasına daldı. Üzerlerine at gelince insanlar yoldan kaçmaya başlamıştı.

Kaçamayan kara kuru bir zenci bir binanın duvarına sıkıştırılmıştı. Hemen o tarafa fırladım, atlara vura vura, böğürlerini dirsekleyerek adama yaklaştım.

"Çekilin. Uzak durun, allahın belaları."

Adam duvara yapışmıştı, atlara aldırmadan polislere bakıyordu. Yanına yanaşıp kolundan tuttum.

"Hadi kardeşim. Hadi gel kardeşim."

Yön değiştiren atların arasından geçerek grubu durduran Rosa'nın yanına geri döndük.

Rosa sırıtıyordu, yüzünde gördüklerine inanmayan bir ifade vardı. "Maya Angelou, senin hayvanlardan korktuğunu sanırdım. Ne biçim daldın atların arasına öyle, ne taşaklı karıymışsın be!"

Haklıydı. Hayatım boyunca hiç evcil hayvanım olmamıştı. Ne kedinin ne de köpeğin yaptıklarını anlayabilmiştim; aslında bütün hayvanlar beni korkuturdu. Bugünün hareketliliği beni benden almış, farklı biri yapmıştı. Yaşadığım maceradan tam anlamıyla sarhoş olmuştum.

46. Sokak ve Altıncı Cadde'nin köşesine yaklaşıyorduk. İki yolun kesiştiği yer bana Güney Amerika'da izlediğim bir televizyon haberini anımsattı. Silahlı polis ve öfkeli halk olayı şimdilik nötralize etmiş gibiydi. Parlak güneş herkesin yüzünü aydınlatıyordu ve iki grup birbirini dikkatle izliyor, kendilerinde değillermiş gibi bir o yana, bir bu yana hareket ediyorlardı. Bir o yana, bir bu yana. Polislerin elleri tabancalarının üzerinden hiç kalkmıyor, sivil polisler durmadan ellerindeki telsizlerle konuşuyorlardı. Zenci göstericiler, ellerinde yırtık, eğri büğrü pankartlarıyla kaldırım boyunca dizilmişti.

Caddede polis arabaları iki sıra dizilmişti; bir komiser adamlarının arasında dolaşıyor, birileriyle konuşup kalabalığa

bakarak göstericilerin ne yapmaya niyetlendiğini kestirmeye çalışıyordu.

Rosa benden ayrılıp kıpırdayan kalabalığa daldığında yanıma şeritli bir görevli geldi.

"Liderlerden biri sen misin?" Pembe yüzü öfkeden kıpkırmızıydı.

"Eğer bir beyaz sana nereye gittiğini sorarsa nereden geldiğini söyle" diyen Güneyli zenci tavsiyesine uyarak, "Ben bu insanlarlayım" diye yanıtladım.

"İzin belgeniz nerede? Sizlerin bu gösteriyi yapmak için izin almış olmanız gerekirdi."

Üç zenci erkek birdenbire ortaya çıktı, benimle polis arasına girdiler.

"Bu zenci hanımdan ne istiyorsun?"

"Ayağını denk al aslanım, bayana bulaşma."

Ansızın daha fazla polis beni korumaya gelenlerin etrafını kaldırım boyunca sardı, yanlardaki diğer zenciler de bu hızlı hareketi görünce etrafa doluşan polislerin etrafını çevirdiler.

Kendime güvendiğimi onlara göstermem şart olmuştu. Polisin yüzüne baktım ve şöyle dedim: "İzin mi? Size bırakacak olsak halimiz Güney Afrika'daki insanlarımız gibi olurdu. Nefes almak için bile izin belgemiz olması gerekirdi."

Yanımda duran adam şöyle ekledi: "Şimdi. O allahın belası iznimiz falan yok. Yani tabancanızı çıkarıp ateş etmeye başlayın. Bizi vurun burada isterseniz, çünkü bir yere kıpırdamayacağız."

Adamın söylediklerini hemen yapmaya can atan polisler öfkeyle soluyup, kızgın atlar gibi yerlerinde duramıyorlardı. Başlarındaki adam söylediklerileyle onları dizginledi. Bağırarak, "Tamam beyler. Tamam dedim size. Hepiniz yerlerinize geri dönün."

Aynasızlar yerlerine dönene ve bizler de kaldırımdaki gruptaki yerimizi yeniden alana dek kısa bir nefret dolu bakışma oldu aramızda.

Rosa yanımda bitti. "Carlos içerde." Gözleri kısılmıştı. "Biri

onun yarım saattir içerde olduğunu söyledi. Belçika Konsolosluğu on birinci kattadır. Aynasızlar onu çoktan yakaladı belki de."

Polislerin zencilere neler yapabildiğini bildiğimden olabilecekler gözümün önünde belirdi. Carlos ufak tefek ve sevimliydi, bana kardeşimi anımsatıyordu. Aynasızlar Bailey'i yakalamıştı ve şu an belki dövülüyor ya da ırzına geçiliyordu. Bir sürü kaçık adamın eline düşmüş Bailey'nin görüntüsü gözümün önüne geliyor ama ben birşey yapamıyordum.

Carlos'a yardım edebilirdim.

"Ben içeri giriyorum. Sen insanları yürütmeye devam et" dedim.

Yakınımdaki yüzlere bakındım.

Vus bana bir seferinde şöyle demişti: "Eğer başın belaya girerse, orta sınıf zencilerinden hiçbir şekilde yardım isteme. Onlar hep sistem içinde bir yararları olduğunu düşünürler. Bir bıçkın ara, yani bir sokak kabadayısı. Külhanbeyi. İçeri girip çıkmış biri. Onlar sen üstelemeden öfkeye kapılırlar, ne de olsa yitirecek birşeyleri olmadığını bilirler."

Etrafıma aradığım adamı bulana dek bakındım durdum. Benden daha uzun, ince uzun kapkara tenli biriydi. Burun deliğiyle kulağı arasında derin bir yara izi vardı. Bir başkası da saçının başladığı yerle sol kaşı arasındaydı.

Ona elimle gelmesini işaret ettim, yanıma geldi.

"Kardeş, adım Maya. Carlos Moore bu binanın içinde bir yerde olmalı. Bu gösterinin önderidir o. Aynasızlar onu yakalayabilir ve bunun ne anlama geldiğini söylememe gerek yok."

"Bilirim, abla bilirim" diyerek başını salladı.

"İçeri gidip ona ne olduğuna bakmak istiyorum, bunun için birine ihtiyacım var."

Yine başını sallayıp bekledi.

"Tehlikeli olacak ama gelebilir misin?"

"Tabii." Yüzündeki ifade hiç değişmedi. "Elbette, Maya abla. Yürü gidelim." Beni kolumdan yakalayıp merdivenlere doğru yürüttü.

"Adın ne?" diye sordum. "Bana Buddy derler." dedi.

Döner kapıdan geçerken Rosa'nın sesini duydum: "Dikkatli ol Maya."

Lobi polisle, korumalarla ve yerinde duramayan beyazlarla doluydu. Beraberimdeki adam beni asansörlere doğru hızla çekiştirirken bile binanın yerleşkesine bakmaya zamanım oldu. Onbirinci katta Belçika Konsolosluğu'nun isminin bulunduğu yerin üzerinde AMERİKAN KİTAP ŞİRKETİ, ONUNCU KAT yazıyordu. Şişman, kırmızı yüzlü bir polis önümüzde durdu.

"Nereye gidiyorsunuz?"

Külhanbeyi konuştu. "Seni alakadar etmez."

Yanından dolanıp tatlı bir sesle konuştum. "Amerikan Kitap Şirketi'ne gidiyorum."

Aynasız ve külhanbeyi bildik bir havayla birbirlerini tepeden tırnağa süzdüler. İki adam arasındaki karşılıklı tiksinti elektrik akımı gibiydi.

"Ya sen. Sen nereye gidiyorsun bakayım?"

"Ben onunla gidiyorum. Gittiği her yere."

Aynasız meydan okumayı duyunca gözlerini kıstı, ben de korunacağımı duyunca kendimi küçük bir kız gibi hissettim. Yağlı polis bizi asansöre götürdü, ben de onuncu katın düğmesine bastım, diğer elimle de koruyucumun elini sıkı sıkı tutuyordum. Yolculuk hızlı ve gerilimli olmuştu. Asansörden çıkıp onuncu katın sahanlığına yürüdük, arkamızı dönüp asansör kapısının kapanmasını ve polisin yüzünün yok olmasını izledik.

"Hemen merdivenleri bulalım" dedim.

Köşenin oralarda çıkış işaretini gördük.

"Buddy, sen gir de kapıyı kapa, bakalım yeniden açılacak mı?"

O sahanlıkta durdu ve kapının kapanmasını bekledi. Ben geri çekildim; o da kendi tarafında ki kolu çevirip kapıyı açtı.

"Hadi. Çıkalım."

Onbirinci kata doğru koşa koşa merdivenleri çıktık. Buddy kapı koluna yapıştı ama kapı açılmıyordu.

"Adi beyaz polis. Bizi buraya kıstırdı. Sen dur burada."

Döndü ve hızla bir kat daha çıktı. Söylendiğini işiti-

yordum. "Bu allahın cezası kapı da kilitli."

Gümbür gümbür merdivenlerden aşağı indi.

"Şimdi n'apmak istiyon?"

O an düşünemiyordum. Onbirinci kata ulaşıp Carlos'la ilgilenmek gibi belli belirsiz bir düşüncem vardı. Bu zor işin ilerisini hesaplamamıştım. Benden yanıt bekleyen Buddy'ye alık alık bakıyordum. Birkaç saniye içinde eski halime döndüm.

Sanırım, sokağa dönmekten başka yapılacak birşey kalmadı. Özür dilerim."

Suç ortağımın suratında tiksinti, ya da hiç olmazsa alay ifadesi görmeyi beklerken o duygularını dışa vurmadı hiç.

"Tamam abla, gidelim."

Onuncu kata geri indiğimizde kapıyı ittim ama açılmadı. Korkudan nefesim kesilmiş olmalı ki Buddy beni yana çekip kapının koluna asıldı. "Bırak ben yapayım." Kolu kavrayıp bedeniyle kapıya yüklendiyse de kapı açılmıyordu. Korkudan donakalmıştım. Bir aptal gibi kendimi ölmeye terkediyordum. Aynasızlar her an kapıyı açıp beynimi dağıtabilirdi. Ne bir gören, ne de beni koruyan biri olurdu. Oğlumu sınıfında görür gibi oluyordum. Ona haberi kim nasıl verirdi? Yeni kocam Hindistan'dayken bir telgraf alırdı. İntihar edecek denli havai bir eş hakkında düşünceleri ne olurdu? Zavallı annem... Korkumdan varlığını unuttuğum ortağım iki eliyle beni omuzlarımdan yakaladı.

"Abla. Abla. Sen sakın korkma. Ben buradayım."

Beni bırakıp kapı sahanlığının kenarına geçti. "Benim ölümü çiğnemeden alamazlar seni."

Buddy merdivenleri hızla inmeye başladı. Onun dokuzuncu katta durduğunu işittim, sonra ayak sesleri daha aşağılardan duyuldu, durdu yine, koşturdu, yine durdu. Birkaç saniye sonra seslendi: "Maya Abla, hadi. Burada açık bir kapı buldum. Hadi gel." Ona, altıncı katın merdiven sahanlığında ulaştım. Kalbim hızla atıyordu, güçlükle soluk alıyordum. Hol ve asansör bir an, kaçak bir zenci köleye Kanada nasıl görünürse öyle göründü. Yaptıklarımdan dolayı utanmaya başlamadan lobiye

inmiştik. Onu kolundan tutup bana döndürdüm. "Buddy, az önce çok korktuğum için senden özür dilerim. Kocama senden söz edeceğim."

Bana baktı ve başını olmaz dercesine salladı: "Abla, bu memlekette bir zenci her zaman öldürülebilir, o yüzden biraz öncekileri kafana takma. Ama sen kocana zenci bir erkek benim için ölmeye hazırdı de yeter."

Kolumdan tutup bekleyen polisi geçerek kapıya götürdü. Rosa'nın kollarına atıldım doğruca.

"Kızım, ne oldu sana? Sen içeri girdin, hemen ardından Carlos çıktı. Aramızdan bir grup gelip seni almaya hazırlanıyorduk." Sıkı sıkı birbirimize sarıldık. "Rosa, bu kardeşimizle tanışmalısın" dedim. Ama Buddy'yi tanıştırmak için arkamı döndüğümde azalan kalabalığın arasına karışmakta olduğunu gördüm.

Rosa konuşmasını sürdürdü: "İçerde neredeyse yirmi dakika kaldınız." Bu çok şaşırtıcı bir haberdi. Çok cesur, atak ve cüretkâr davranmıştım. Yaptığım aptalca, sorumsuzca ve hazırlıksız yapılan bir şeydi. Endişe bedenimi sarmış, kafam korkudan allak bullak olmuştu. Bir yabancı Vivian Baxter'ın cesaretini ve Hazreti İsa'nın yüce gönüllülüğünü göstermişti. Tüm bunlar sadece yirmi dakika içinde olup bitmişti.

Televizyon ve radyo haber görevlileri kalan protestocuların arasına girerek onlarla söyleşi peşindeydi.

Kadının biri mikrofona şöyle diyordu: "Evet, biz zırdeliyiz. Siz beyazlar bizi erkek tavşanlar gibi topluyorsunuz. Sapına kadar haklısınız, bizler çılgınız." Arkasından yürüyen bir adam şöyle ekliyordu: "Lumumba Kongo'daydı. Kongo Afrika'da ve biz de Afrikalıyız. Bunu anladınız mı?"

AMKKD üyeleri basına herhangi bir yorumda bulunmamaya karar verdiği için gazeteciler yanımıza yaklaştıklarında yüz vermedik. Yürüyüşçüler bitkindi. İnsanlar dağılmaya başlamıştı. Omuzları düşmüş ağır ağır yürüyorlardı. Bu protestolarının bir işe yaramadığının ayrımına varmışlardı. Yeşu'nun bo-

razancıları* gibiydiler, bağırıyor, çığlık atıyor, şarkı söylüyorlardı duvarlara ama Eriha değişmeden dimdik yerinde duruyordu.

O akşam Rosa'lara yemek yemeğe ve haberleri izlemeye gittim. Kameralar BM binasından dışarı atılan zenci bedenleri ve 46. Sokak boyunca sloganlar atan yürüyüşçüleri çekmişti.

Kızgın yüzlerin profilleri lanetler yağdırarak ekran boyunca süzülerek geçiyordu. Adı sanı bilinmeyen iyi giyimli biri ortaya çıkıp tumturaklı bir şekilde konuşarak gösterinin tüm sorumluluğunu üzerine aldığını söyleyince Jean ona kan emici diye sövüp televizyonu kapatarak tepki gösterdi.

Günün heyecanının yankıları ve AMKKD'nin bütün bu insanları Harlem'den çıkartıp getiren gücünün görkemi karşısında birkaç dakika sessiz kaldık. Sohbet yeniden başladığında bir sonraki eylemimizden söz ettik. O gün yaşananlar, Harlem'in heyecan içinde olduğunu ve öfkenin NAACP, GHLB ve Kent Derneği'nin kontrolü dışına çıktığını gösteriyordu. Bu öfke dışarı akıtılmasaydı kendi içine yönelecekti. Siyahlar sinirlerini yatıştırmak için birbirlerine saldırdığı sürece acılarının dinmesini boşuna bekleyecekler ve bıçaklama, silahla yaralama ve öldürme olaylarında artış olacaktı.

Rosa ve ben "Müslüman Zenciler" dedik ve gülümsedik, çünkü ikimiz de aynı şeyi aynı anda düşünmüştük. Tabii, nazik disiplin anlayışları ve siyah-beyaz ilişkilerindeki kesin dayanıklılıkları ile Müslümanlar, Harlem'deki köpürmeyi nasıl kontrol altına alacaklarını ve onu ne şekilde kullanacaklarını bilebilirdi. Doğruca Malcolm X'e gidip meseleyi ona açmalıydık. Yapacaklarını görmek ilginç olacaktı. Sorumluluğu bir başkasına devretmek de ayrıca bir rahatlama getirecekti.

Ertesi gün Guy, heyecanla zıpladı. "Harikasın anne. Gerçekten harikasın. Keşke ben de orada olsaydım. Ah keşke Stevenson'ın yüzünü görebilseydim. Vay be müthişti!"

*İsrailoğulları Eriha'yı kuşattıklarında Tanrı'nın buyruğuna uyup surların çevresinde boru çalarlar; surlar yıkılır, kent düşer. (*Eski Ahit*, Yeşu, 6)

John Killens telefon etti. "Milletin kazan kaldıracağını niye bana da bildirmediniz? Ayaklanma için her zaman hazırımdır. Bunu bilirsin meleğim."

Sadece birkaç insanı beklediğimizi açıklayınca homurdayarak beyazların düştüğü tuzağa düştüğümüzü, siyah toplumun gücünü küçük gördüğümüzü söyledi.

İki gün sonra, Rosa ve ben, Müslüman Lokantası'ndan içeri girdik. Randevu almak çok kolay olmuştu. Sadece camiye telefon edip Bay Malcolm X'in iki zenci bayana yarım saatini ayırıp ayıramayacağını sordum. Kısa bir sessizlikten sonra bana bir saat ve yer söylediler. Fikirlerimi düzgün bir sıraya koymak daha zor oldu, çünkü Malcolm'un bizimle görüşeceğini öğrenince haddimizi bilmezliğimize şaşırmıştım.

Bir garson kıza Bay Malcolm X'i görmeye geldiğimizi söyledik. Başını "peki" anlamında sallayarak yürüyüp gitti. Uzun holün sonundaki kapıdan içeri girerek gözden kayboldu. Odanın ortasında heyecanla bekledik. Kısa bir süre sonra Malcolm arka kapıda belirdi. Ruhundan dışa yayılan ışık öylesine parlaktı ki ... Erkeksi gücü de beni fiziksel olarak etkiledi. Sıcak bir çöl fırtınası onun etrafında dolanıp üstüme geldi, tenimi büzüştürüp bütün gözeneklerimi tıkadı. Malcolm yaklaştı ve beynimin tek yapabildiği ise onun gelişini kaydetmek oldu. Bir insanın varlığından bu derece hiç etkilenmemiştim.

Malcolm X'i televizyonda izlemek ya da onun bir konuşmasını dinlemek, onunla yüz yüze karşılaşmak için yeterli hazırlık kesinlikle değildi.

"*Selamünaleyküm*, hanımlar." Sesi zenci baritonu ve melodikti. Rosa el sıkıştı, bense dilini yutmuş gibi ancak başımla selam verebildim. Daha da yaklaştığında insanın altından geçip sonsuzluğa ulaşılabileceği al renkli bir gökkuşağı gibiydi. Saçı yanan kor rengindeydi, gözleriyse delip geçiyordu. Bizi bir masanın çevresindeki sandalyelere buyur etti ve heyecanlı bir garson kıza çay getirmesini söyledi. Kız, çayları titreyen fincanlar içinde getirdi.

Rosa, kendisini benden daha fazla kaptırmıştı, dolayısıyla

görevimizi açıklamaya başladı. Onun sesi kendi sessizliğimden silkinip kurtulmamı sağladı. Konuşmaya ben de katıldım ve öykümüzü eski bir vodvil ikilisinin çıkardığı patırtılar gibi eşit bir biçimde paylaşarak aktardık.

"Biz - AMKKD..."

"Afrikalı Kökenli Kadınlar Kültür Derneği."

"Lumumba'nın öldürülmesini protesto etmek istedik ve... "

"Küçük bir gösteri düzenledik. Aslında insan sayısının"

"Elliden fazla olacağını sanmıyorduk... "

"Ama yüzlercesi geldi."

"Bu da bize Harlem halkının kızgın olduğunu ve Afrika'yı ve Afrikalıları desteklediğini gösterdi."

"Hem de şimdiye dek gösterdiklerinin daha fazlasını..."

Malcolm sandalyesinde geriye doğru yaslanmıştı, çenesi aşağı sarkmış, can kulağıyla bizi dinliyordu. Aniden doğruldu.

"Gösteriden haberimiz var, ama Müslümanlar katılmadı. New York Times'm muhabirleri beni telefonla aradı, ben de onlara 'Müslümanlar gösteri yapmaz' dedim. Size şunu da söyleyeyim, hata ettiniz."

Rosa ve ben birbirimize baktık. Ülkenin en radikal lideri olarak Malcolm X, tek umudumuz, o da eylemimizi onaylamıyorsa herşeyi yanlış anladık demekti.

"Yanlış bir yol izlediniz." Gözümüzün içine bakarak konuşmayı sürdürdü. "Harlem halkı kızgın. Kızgın olmak için sebepleri de var. Ama BM'in kapısına dayanmak, bağırıp çağırmak ve pankart taşımak kimseye özgürlük kazandırmaz. Beyaz şeytanları da bir başka Afrikalı lideri öldürmekten alıkoymaz. Ya da siyah bir Amerikalı lideri."

"İyi de" - Rosa sinirlenmeye başlıyordu - "ne yapsaydık yani? Hiçbir şey mi? Buna katılmıyorum." Benden daha yürekliydi.

"Efendimiz Elijah Muhammed, bize ırkların birleşip bütünleşmesinin bir hile olduğunu öğütler. Siyahları uyutacak bir düzenbazlık. Kendimizi beyazlardan ayırmalıyız, bu ahlaksız beyaz adamdan ve onun beyaz dininden. Bu Hıristiyan iki-

yüzlülerinin sergilediği bir ikiyüzlülük."

Sözlerini sürdürdü. Beyaz Hıristiyanlar suçluydu. Portekizli Katolik papazlar, Atlantiği tayfaları ve yükleriyle güvenli bir şekilde geçmek için Tanrı'ya yalvararak köle gemilerine kutsal su serpmişti. Amerika'daki köle sahipleri İncil'i Tanrı'nın kölelik istediğini kanıtlamak için kullanmıştı. İsa peygamber bile köleleri "sahiplerine" itaat etmeleri konusunda uyarmıştı. Siyah adam özgürlüğü için beyazların Tanrısından medet umdukça, köle olarak kalmaya mahkumdu.

Düşkırıklığına uğradığımı belli etmemeye çalıştım.

"Teşekkürler. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Bay X - ah, soyadınızı bilmiyorum. Yani size nasıl hitap etmek gerekir?"

"Ben Malcolm Hoca'yım. Soyadım Shabazz'dır benim. Ama siz bana Malcolm Hoca deyin yeter."

Rosa yüzünde sinirli bir ifadeyle ayağa kalktı.

Malcolm şöyle dedi: "Düşkırıklığına uğradığınızı biliyorum." Sesi bir an için yumuşamış, müslüman vaiz ortadan kaybolmuştu. "Size şunu söyleyeyim. Saat on iki olmadan kimi zenci liderler sizin İncil'inizdeki Petros gibi davranacak. Sizin yaptığınızı hoş görmeyecekler. Basına verdikleri demeçlerinde yaptıklarınıza karşı olduklarını belirtmekle kalmayıp sizin tehlikeli insanlar olduğunuzu belki de komünist olduğunuzu söyleyecekler. Bunu yapacak olan siyahlar," - bu kısım alaycı bir tavırla söylemişti - "kendilerini sizden farklı görürler ve bu yüzden de beyaz adamın kendilerini sevdiğini sanırlar. Sizi hep ama hep köleliğe mahkum edecektir onlar. Şimdi size biz, İslam Ulusu'nun ne yapmayacağını söyleyeyim. Harlem'deki insanlardan hiçbirine şuradan şuraya yürüyüş yapmasını istemeyeceğiz. Zenci erkekleri, zenci kadınları ve zenci çocukları silahla kuşanmış beyaz şeytanların önüne atmayacağız, ama sizi de yadsımayacağız. İki şey yapacağız. Onlara İslam dinini, Hazreti Muhammed'i ve Elijah Muhammed'i teklif edeceğiz. Ve ardından basına bir bildiri sunacağız. Diyeceğim ki dün yapılan gösteri bu ülkedeki öfkenin simgesel bir göstergesidir. O zenci in-

sanlar artık her zaman "Evet efendim," "N'olur efendim" demeyeceklerini söylüyorlardı. Ve bu insanlar, kantinlerde sosisli sandviç ve Coca Cola ile karınlarını doyurmak için gelen beyazların onlara tükürmelerine artık izin vermeyeceklerdir" Ayağa kalktı; sohbetin sonu gelmişti. Aniden sakinleşip durulduu, gücü çekilmişti. "Allahın selamı üzerinize olsun" dedi ve kendisini tezgahta bekleyen birkaç kişinin arasına karıştı.

Lokantayı yenilgi sisleri içinde terkettik. Zencilerin ıstırabı hâlâ vardı, cinayetler devam edecekti ve biz tüm gücümüzü çoktan kullanmıştık. Metroda Rosa ile birbirimize sarılırken hiçbir canlılık yoktu ayrılışımızda.

O akşam radyoda, televizyonda ve gazetelerde Malcolm'un söyledikleri bir bir çıkmıştı.

Muhafazakâr zenci liderler bize karşı konuşmalar yapıyordu. "Yapılan o çirkin gösteri hiç de sorumluluğu olmayanlar tarafından yapılmış ve geniş zenci halk kitlelerinin düşüncesini hiç yansıtmamaktadır."

"Açık bir saygısızlık olan dün BM'de yapılanlardan hiçbir yarar gelmeyecektir."

Malcolm X sözünde durmuştu.. "Zenciler beyaz Amerikalılara silahın ya da oyların konuşacağı zamanın gelmekte olduğunu bir kere daha hatırlatmıştır. Düşmanlarından adalet dilenmenin yanlış olduğunu bilmektedir. Ve hiç kuşku yok ki beyazlar zencilerin düşmanıdır, öyle değilse, bizler bu ülkeye nasıl geldik peki?"

12

Vus, New York'a biraz daha şişmanlamış ve kafası daha meşgul dönmüştü. Hint yemeklerinin dayanılmaz olduğunu, görüşmelerinin başarıyla geçtiğini ama bir an önce yanıtlanması gereken bazı soruların da ortaya çıktığını söyledi. Evden erken ayrılıp hava karardıktan çok sonra geri döndü. Guy on beş yaşındaki çocukları çepeçevre saran gizemli şeylerle uğraşıyordu: Kızların ustalıklı halleri. Onları yürürken izlemenin ver-

diği tatlı acı. Bu büyüleyici yaratıkların birinin bile kendisine dokunulmasına izin vermeyeceğini bilmenin sıkıntısı. Buzdolabı dışında, onu yaşama bağlayan tek eşya telefondu. Bir sabah, biriyle konuşmayalı haftalar geçmiş olduğunun ayrımına vardım. Max, beni Abbey ile birlikte bir senaryo okumaya çağırdığında sevinçle kabul ettim. Jean Genet'nin oyunu *Zenciler*'in müziğini bestelemişti Max. Oyun Off-Broadway'de bahar sonuna doğru perdelerini açacaktı. Dairelerine gittiğimde, küçük bir müzisyen grubu piyanonun yanında enstrümanlarının akordunu yapıyordu. Yapım ekibine tanıtıldım.

Yapımcı Sidney Bernstein, ince, ufak tefek bir adamdı. Oturduğu yerden yüzünde mahcup bir gülümsemeyle odadaki insanlara dikkat etmeden bakıyordu. Enerji dolu hızlı yönetmen Gene Frankel'in başını sağa sola, öne arkaya sallaması bana yüksek bir tepeye konmuş yırtıcı bir kuşu anımsatıyordu. Sahne Yönetmeni Max Glanville, uzun boylu gürbüz, siyah bir erkekti. Odada rahattı. Diğer iki meslektaşı yerlerinde duramazlarken o sakin bir şekilde oturuyordu. Frankel müziği duymaya hazır olduğunu söylediğinde sesinde bir sabırsızlık hissediliyordu.

Sidney gülümseyerek daha çok zaman olduğunu söyledi.

Abbey ve ben karşı karşıya oturmuş elimizde işaretli senaryo metinlerini tutuyorduk. Rolleri eşit dağıtmıştık, müzik başladığında bazen müzikle birlikte, üstüne okuyorduk ya da müziğin merkezde olduğu aralarda duruyorduk. Metne ikimiz de yabancıydık, oyunun yapısı karmaşık ve dili dolambaçlı olduğundan hiç rol yapma gereği duymadan monoton bir sesle okuyorduk. En sonunda son notalara geldik. Gece hiç bitmeyecekmiş gibiydi. Ayağa ilk kalkan Gene Frankel oldu. Max'e yöneldi, elinden tuttu, gözlerinin içine bakarak, "Harika. Harika. Daha iyisi olamaz. Şimdi gitmemiz gerek. Oldu. Sağolun bayanlar: Harika okudunuz." dedi. Frankel kuyruğunu yakalamaya çalışan bir kedi yavrusu gibi dönüp duruyordu. "Tamam mı Sidney? Gidelim Glanville." Yine döndü. "Müzisyen arkadaşlar? Ah, sizlere de teşekkürler. Harika."

Bir saniye içinde kapıda bitmişti, eli kapının kolundaydı. Sidney müzisyenlere doğru seyirtti, her birinin elini sıktı sırıtarak. Max'e, Abbey'e ve bana teşekkür etti. "Müzik harikaydı." Glanville beyaz ortaklarına sinsice bakıp bize gülümsedi. Bakışları bize onlarla gitmesi gerektiği için gittiğini söylüyordu, bunu anlayışla karşılayabilirdik.

"Tamam, millet. Sağolun. Sağolasın Max. Seninle yine konuşacağız." Kapı arkalarından kapandıktan sonra kahkaha attım, rahatlıktan bir parça. Max komik olan nedir diye sordu. Oyun ve yapımcıları dedim.

"Yani anlamadığını mı söylemek istiyorsun?" Birdenbire öfkeye kapılmış, bana bağırmaya başlamıştı. *Zenciler*'in sadece iyi bir oyun olmadığını, müthiş bir oyun olduğunu söylüyordu. Mahpusta uzun yıllar yatmış bir beyaz Fransız tarafından yazılmıştı. Genet, emperyalizmin ve koloniciliğin doğasını kavramıştı üstelik, bu iki kötü şeyin insanların içindeki doğal iyiliği nasıl kemirdiğini anlamıştı. Bizim insanımızın bu oyunu görmesi önemliydi. Amerika'daki her siyah bu oyunu görmeliydi. Dahası, bir Güney Afrikalı ile evli ve siyah bir oğlan yetiştiren bir zenci kadın olarak gülmeye kalkışmadan önce ben de oyunu adam gibi anlamalıydım. Beyazlarla dalga geçmeye gelince, bunlar en azından oyunu sahneye koyacaklardı, benimse tüm yaptığım onlara gülmekti. Biraz daha mantıklı olmalıydım.

Çalgıcılar müzik aletlerini toplarken çok fazla gürültü yaptı. Abbey, Max'e bakarak sessizce oturuyordu; ayağa kalkıp pılımı pırtımı topladım. En azından yaşlar gözlerimden boşalmadan kapıya ulaşmak istiyordum.

"İyi geceler."

Abbey, arkamdan bağırdı: "Teşekkürler Maya. Okuduğun için teşekkürler." Tam asansöre erişmiştim ki aynı anda hem bir kapı sesini hem de Max'in sesini işittim.

"Maya, bekle." Bana doğru yürüdü. Benimle böylesine sert bir şekilde konuştuğu için özür dileyeceğini sandım. "Al bunu." Sarılıp sarmalanmış bir paket tutuşturdu elime. "Oku bunu." Sesi havlamaya yakın çıkıyordu. "Oku, anla. Ondan sonra bak

bakalım güler misin, gülmez misin." Paketi aldım, o da hışımla sırtım dönerek dairesine girdi.

Vus, siyasi yayınları inceledi; Guy, ev ödevlerini yaptı; ben de *Zenciler*'i okudum. Üçüncü okuyuşum sırasında dolambaçlı ve mitolojik göndermelerle dolu dili kavramaya başladım ve oyunun anlamı açıklık kazandı. Genet, koloniciliğin kendi cehaletinden, kendini bilmezliğinden ve açgözlülüğünden dolayı paramparça olacağını savunuyordu. Ona göre, ezilenler, önceleri yöneticileri olanların yerini alacaktı. Bunlar da daha iyi, daha cesur ya da daha merhametli olmayacaktı.

Aynı fikirde değildim. Siyahlar asla beyazlar gibi olmazdı. Bizler farklıydık. Daha saygılı, daha merhametli, daha maneviyatçı. Beyazlar, sorumsuzca kendi yaşlı ana babasını yabancılar tarafından bakılacakları ve tek başlarına ölecekleri kurumlara gönderiyordu. Bizler ise yaşlı teyzelerimizi amcalarımızı, büyükanne ve büyükbabalarımızı ve hatta onların ana babasını cömertçe evlerimizde barındırıyorduk. Bu insanlar güçsüzdü ama onlara gereksinmemiz vardı, bunamışlardı ama doğal ailenin doğal bir parçası olarak kabul görüyorlardı.

Bizim merhametimiz herkesçe iyi bilinirdi. Otuzların Bunalımında, beyaz serseriler yük katarlarından kaçıp kendilerine zenci mahallelerinde yer aramaya başladı. Açlıktan, işe herkesten sonra alınıp herkesten önce işten atılanların kapısına gelirlerdi ve asla boş elle dönmezlerdi. Göçmenlere peksimet, artık fasulye, iri taneli yulaf unu ve zencilerin arttırabildiği ne varsa verilirdi. Bizler yüzyıllar boyu şimdi bizi küçük görenlerin çocuklarına hizmet ettik, onlara baktık hatta kendi sütümüzle besledik. Irkçı bir milletin yemeğini pişirdik ve birçok fırsata karşın, beyaz aileleri zehirleyen siyah hizmetçilerle ilgili birkaç öykü uydurulmadı değil. Bütün bunlar merhametimizi göstermiyorsa, o zaman ben bu sözcüğü yanlış anladım.

İş inançlara geldiğinde, bizler Hıristiyandık. İsa'nın öğretilerini uyguluyorduk. Diğer yanağımızı öyle sık uzatıyorduk ki başımız eski işaret direkleri gibi bir oraya bir buraya savrulup duruyordu. Daha ne kadar bağışlayacaktık? İsa yedi kere yet-

miş kez diyordu. Sanki bağışlamak yeteneğimizmiş gibi hep bağışladık. Kilise müziğimiz bizden daha ulu bir şeyin olduğuna inandığımızı, bedensel varlığının ilerisinde birşey olduğuna inandığımızı gösteriyordu. Ve o birşey, o Tanrı ve onun oğlu İsa her zaman vardı ve "geceyarısı olduğunda" çağrılıp "güneş kalkıp sabah göğünde yürümeye başlayana dek" onunla konuşulabilirdi. Şarkılarımızla melekleri göklerden indirip bir toplu iğne başına binlercesini kondurabilirdik. İsa'dan mezarlarımızı "dolaşmasını" ve bizi "İbrahim'in koynunda" biraraya getirmesini isteyebildik. O'na tüm çektiğimiz acılardan bahsediyorduk ve sırayla içeri kabul edileceğimiz zamanı düşünüp büyük sevinç duyuyorduk. Cennetin altından yapılma yollarında yürüyüp, süt içip bal yiyerek, vaadedilen ayakkabıları giyip İsa'nın kollarında dinlenecektik. O da bizi sallarken "Bağımda çok çalıştın. Yorulmuşsun. Artık evindesin evladım. Aferin." Yok, yok, bizlerin imanlı olduğundan kimsenin kuşkusu olamazdı.

Zenciler beyaz bir yabancının tanımadığı bir halka ilişkin düşüncelerini gösteriyordu. Genet hiç tanımadığı bir ırka karşı kendi halkının kötücüllüğünü ve acımasızlığını vurgulamıştı. O ırk çoktan beyaz adamın açgözlülük ve suçluluk ağırlığını taşımaktan iki büklüm olmuş ve aynı zamanda kendi yetersizliğini de taşımıştı. Metni bir dolaba attım, Genet'yle, onun vardığı dar ve önemsiz sonuçlarla işim bitmişti.

Max Glanville iki gün sonra aradı.

"Maya, oyunda senin de oynamanı istiyoruz." Oyun mu? Genet'yi ve onun hastalıklı kafasının ürünü olan oyunu çoktan atmıştım kafamdan.

Glanville'in sesi telefondaydı: "İki tane rol var ve hangisinin sana uygun olduğuna bir türlü karar veremedik. Bu yüzden buraya gelip senin okuma yapmanı istiyoruz."

Ona teşekkür edip böyle bir oyunda oynamayı düşünmediğimi söyleyerek telefonu kapadım. Olayı sadece yemekte konuşulacak bir konu çıksın diye Vus'a da anlattım. Ama beni kahkahasıyla sarstı. "Amerikalılar ya çok yavaş ya da kendileri-

ni çok beğenmiş oluyorlar. Ne kendi dünyalarından ötede bir dünyada geleneklerin hareketleri yönettiği bir dünyanın varlığından haberleri var, ne de bunu umursuyorlar. Hiçbir Afrikalı liderin karısı sahneye çıkamaz." Bir kahkaha daha attı. "Martin King'in, Sobukwe'nin ya da Malcolm X'in karılarının sahneye çıktığını ve beyaz erkekler tarafından izlendiğini düşünebiliyor musun?" Kafasında canlandırdığı görüntü hoşuna gitmediğinden başını olumsuz anlamda sallayarak, "Yo, yo, sahneye çıkamazsın."

Glanville'in teklifini çoktan geri çevirmiştim ama Vus'un tepkisi içime oturmuştu. İyi bir oyuncuydum ben, çok iyi değildim ama iyiydim. Vus'la tanışmadan önceki yıllarda kiramı ödediğim, oğlumu ve benim karnımızı doyurup üstümüze giysileri aldığım paranın kaynağı hep sahneye çıkarak aldığım para olmuştu. Vus'a bedenimi ve bağlılığımı vermiş olmam haklarımı da kapsamıyordu. *Zenciler*'e karşı hiçbir bağlılık hissetmiyordum ama Vus'un tüm kontrolü eline almak istemesi beni sinirlendirmişti. Hiçbir şey demedim.

Abbey oyunda rol alması için teklif almıştı. Ona Vus'un bana izin vermeyeceğini söyledim. O da Max'in oyunu önemli gördüğünü, Vus'un da Max'e saygı duymasından ötürü konuşmalarının bir yarar sağlayabileceğini söyledi. Abbey telefonu kapadı ve birkaç dakika sonra Max telefonda kocamı istiyordu.

Oturma odasında Vus'un telefonu kapadığını işittim. Mutfağa geldi. "Max'le bir konferans için buluşacağım." Her görüşme bir konferanstı ve her sohbet sonu gelmeyen bir tartışma. Başımı sallayarak bulaşığa devam ettim.

Vus eve geldi ve oyun metnini istedi. Dolaptan çıkarıp verdim. Guy ve ben yemek masasında Kelime Oyunu oynarken Vus da oturma odasında bir lambanın altına yerleşmişti. Zaman zaman ayağa kalkıp yanımızdan geçip muftağa içecek bir şeyler almaya gidiyordu. Sonra sessizce divana *Zenciler*'e geri dönüyordu.

Guy uyumaya gitmişti. Vus hâlâ okuyordu. Senaryonun orasını burasını iyice okuduğunu biliyordum. İyi geceler dedi-

ğimde başını kaldırmadı bile.

Derin uykudayken sarsarak uyandırdı beni. "Maya, Uyan. Senle konuşmalıyım." Yatağın kenarına oturdu. Kıvrılmış sayfalar yanında duruyordu.

"Bu oyun müthiş. Eğer hâlâ seni istiyorlarsa bu oyunda mutlaka oynamalısın." Annem gibi uyanıvermiştim; anında ve tamamen uyanık haldeydim.

"Oyunun sonunu beğenmedim. Zenciler beyazlar gibi olmayacak. Asla."

"Maya, çok gençsin daha, çok ama çok gençsin." Bana küçük bir çoban kızmışım, o da Kilimanjaro'nun yaşlı bilgesiymiş gibi davranıyordu.

"Sevgili karıcığım, bu ters ırkçılıktır. Zenciler de insandır. Ne az ne de çok. Geçmişimiz, tarihimiz bizi farklı davranmaya zorlar."

Komodinin üzerinden bir sigara alarak tartışmaya dalacakmış gibi hazırlandım. Nasıl saygılı, merhametli ve inançlı olduğumuzu anlatıverdim bir çırpıda. Sert karşılığı beni durdurdu. "Biz bir halkız. Irkçılığın kökleri yüzünden ve bunun en baş sonucu olarak beyazlar bizim bir halk olduğumuzu görmeyi reddediyor."

"Ama oyun, fırsat verilse zencilerin de beyazlar gibi davranacağını anlatıyor. Buna inanmıyorum ben."

"Maya, bu çok olası bir durum ve bizler buna karşı hazırlıklı olmalıyız. Anlıyorsun ya sevgili karıcığım." Yavaş konuşuyor, bedenini bana yaslıyordu. "Sevgili karıcığım, zenci isyancıların birçoğu, zenci köktencilerin çoğu, birçok zenci direnişçi bir değişimi gerçekten istemez. Onların istediği, yer değiştirmektir. Bu oyun bu olasılığa ışık tutuyor. Halkımızın bu baştan çıkarmayı yaşaması gerekli. *Zenciler*'de oynamalısın."

Yatakta konuşmasını sürdürdü ben de kollarında uyuyakaldım.

Ertesi sabah Abbey ve ben İkinci Caddedeki St. Mark Tiyatrosu'na gittik. Oyuncular loş ışıkla aydınlatılmış koltuklarda oturuyor, Gene Frankel sahnede dolaşıyordu. Max Glanville

girdiğimizi görmüştü. Geldiğimizi gördüğünü başıyla işaret ederek belli etti ve sahnenin kenarına geldi. Gene'i merdivenlerde durdurup birşeyler fısıldadı. Frankel başını kaldırıp bize baktı.

"Maya Make. Maya Angelou Make. Abbey Lincoln. Öne gelip lütfen." Ön sıralarda yer bulup oturduk.

Glanville gelip oturdu. "Abbey senden Snow rolünü okumanı isteyeceğiz. Sana gelince Maya, senle ilgili kararsızız; senin Zenci Kraliçeyi mi yoksa Beyaz Kraliçeyi mi oynaman daha iyi olur bilemiyoruz."

"Tabii ki Zenci Kraliçeyi." dedim.

"İki rolden de biraz okuyuver." Ayağa kalkıp gitti, sonra elinde açık bir metinle geri geldi.

"Bu bölümü okuyuver." Sayfaları karıştırdı. "Sonra şu altı çizili yeri de oku."

Fazla yüksek olmayan sahneye çıktım ve izleyicilere bakmak üzere başımı kaldırmadan okumaya başladım. Bölüm kısaydı, sonra diğer altı çizili sayfalara çevirip sesimde herhangi bir değişme olmadan başka bir yeri okudum.

Tek tük alkış geldi okumayı bitirdiğimde tanıdık, boğuk bir ses duyuldu: "Bütün bölümler tamam bebek." Başka bir ses: "İyi de şimdi bacaklarını bir görelim."

Godfrey Cambridge üçüncü sırada bir koltuğa yayılmıştı, yanında da Flash Riley oturuyordu.

Onların yanına gittim, biz *Özgürlük İçin Kabare* ile ilgili sohbet ederken Frankel, Bernstein ve Glanville sahnede durmuş mırıl mırıl birşeyler konuşuyorlardı.

Frankel bağırdı: "Işık." Sonra salonun ışıkları yandı. Sahne kenarına yürüdü. "Bayanlar ve baylar, izninizle sizi birbirinize tanıtacağım, lütfen elinizdeki metinlere not alın. Godfrey Cambridge Diouf olacak. Roscoe Lee Brown Archibald'ı oynuyor. James Earl Jones ise Village rolünde. Cicely Tyson, Fazilet. Jay Riley Vali, Raymond St. Jacques da Yargıç. Cynthia Belgrave Adelaide rolünde. Maya Angelou Make, Beyaz Kraliçe. Helen Martin, Mutluluk ya da Zenci Kraliçe. Lou Gossett, Newport

Haberleri. Lex Monson, Misyoner. Abbey Lincoln, Kartopu; Charles Gordone ise Uşak. Besteci Max Roach, koreograf Talley Beatty ve kostüm tasarımcımız Patricia Zipprodt. Ethel Ayler, Abbey ve Cicely'nin, Roxanne Roker de Maya ve Helen'in yedek oyunculuğunu yapacak."

Etrafıma baktım. Ethel'le birbirimize sırıttık. Yıllar öncesinden gelen *Porgy ve Bess*'in Avrupa turnesi boyunca da süren bir dostluğumuz vardı.

Frankel konuşmasını sürdürdü: "Harika bir oyunumuz var ve kıçımızı yere hiç koymadan çalışacağız."

Provalar bir oyun bahçesi eğlencesi gibi başlamış, daha sonra büyük ölçekli bir savaş ciddiyetine dönüşmüştü. Hemen arkadaşlıklar ve hizipler oluştu. Oyunun baş kişisini Roscoe Lee Brown oynayacaktı; çok geçmeden sahne dışında da dikkatleri üstünde toplamaya başladı. Mükemmel diksiyonu, titiz davranışları ve zekâsıyla aşık atıyordu. Çok sakindi.

Bej rengiyle yakışıklı bir erkek boğa olan James Earl Jones, Frankel'i vahşi bakışlarla izliyor, dudaklarını okuyor, saçlarını, çenesini, boynunu ve kulak memesini gözleriyle tarıyordu. Sonra da birdenbire kapıyı çarpıyormuş gibi kararlı, içine kapanıyordu.

İnce ve genç Lou Gossett, sahnede birdenbire yıldızı parlamış sonra sönmüş, salt yaptığı işe önem veren biriydi. Çocukça tavırları olmasına karşın iyi bir kulak geliştirmişti bu sanatta. Konuşmacıya kulak kesilerek müşfik gözleri ilgili ve tüm bedeni dikkat kesilmiş dururdu.

Godfrey ve Jay "Flash" Riley kumpanya komedyenliği için aşık atarlardı. Flash kazanınca Godfrey değişti. Palyaçoluk yavaş yavaş ortadan kalktı, o da gün geçtikçe titiz ve istekli bir oyuncuya dönüştü.

Narin ve kara gonca gibi güzel Cicely ciddi biriydi ve insana pek sokulmazdı. Sahnenin arka kısmında bir yere oturur, küçük kafası oyun metnine gömülü, samimiyetini oynayacağı role, gülücüklerini de sahneye saklardı. Tapılacak bir matine putuna benzeyen Raymond ile Lex eski dosttular. Rollerini bir-

likte çalışıyor, ikisinin katıldığı okumalarla birbirlerini açıyorlardı. Helen ve Cynthia birer profesyoneldi, sadece söylenenleri yapıyorlardı. Onların kendi çizgilerinden gidip, yönetmenin söylediklerini anımsayıp, Talley'nin koreografisinde her adımı yanlışsız atacaklarını biliyordum. Hoş giyimli, ufak tefek, sarı tenli biri olan Charles Gordone bazen kendini de hedefleyen takılmalarından herkes ve herşey nasibini alırdı.

Frankel'in yönetimine beyaz olduğu için zencilerin motivasyonunu bilemez diye karşı çıkmalar olmuştu. Diğerlerinde ise alçakgönüllülüğe varan bir baş eğme vardı. İnsanın aklına Stepin Fetchit kişileştirmesini getiriyordu bu.

Her geçen gün tiyatroya girer girmez bizi bir gerginlik sarıyor ve koridorlara sabah sisi gibi çöküyordu.

Abbey ve ben, kendini kanıtlamış arkadaşlığımızın dayanışması içinde çalışıp prova yapıyor ya da Roscoe da bize katılıyorsa, yakındaki bir lokantada yemeklerimizi yerken günün siyasal olaylarını tartışıyorduk. Üçümüz de kendimizi sadece oyuncu olarak görmüyorduk. Abbey bir caz şarkıcısı, ben bir eylemci, Roscoe ise Shakespeare oyunlarında oynamış ve tiyatro dersleri vermiş olsa da bir kısa mesafe şampiyonu ve alkollü içki üreten büyük bir şirkette yönetici konumundaydı. Daha işin başından, *Zenciler*'in önemli bir oyun olduğuna ama "oyun"un hayatımızdaki tek şey olmadığında karar kılmıştık.

Evliliğim daha iki üç aylıktı; Vus hâlâ çözemediğim bir bilmeceydi ve bunun gizemi cinsel olarak içimi gıdıklıyordu. Aşıktım. Guy'ın okulda aldığı notlar yükselmişti ama evde nadiren bulunuyordu. Ben ona yeni arkadaşlarının ailelerini akşam yemeğine davet etmesini söylediğimde bana güldü.

"Anne, bunlar geçmişte kaldı. Burası Los Angeles değil, burası New York. Burada insanlar böyle yapmıyor." Ben New York'taki insanların aileleri olduğunu ve onların da yemek yediklerini söylediğimde yine kahkaha attı.

"Daha bir tek çocuğun ailesiyle tanışmadım. Bak anne, bazısı on yedi, on sekiz yaşında. 'Annem senin annenle tanışmak istiyor' dediğimde bana nasıl bakarlar? Onların gözünde

aptal biri olurum."

Harlem Yazarlar Loncası zamanımın çoğunu oyun için tiyatroda geçirebileceğimi kabul etmekle birlikte toplantılara katılma ve yazmaya devam etme gibi zorunluluklarımdan kaçamayacağımı söylüyordu.

Birinci haftanın sonunda Frankel oyunu sahnelemeyi bitirmiş, Talley oyunculara koreografiyi gösteriyordu. Set inşası devam ederken ben de habire rolüme çalışıyordum.

Raymond, Lex, Flash, Charles ve ben "beyazlar"ı oynayacaktık.

Abartılı maskeler takıp sahneden üç metreye yakın yüksekteki bir platformda oynuyorduk. Altımızda, "Zenciler" (diğer bütün oyuncular) bizim için çalışıyorlardı; (Jones'un oynadığı) zenci (maskeli Godfrey Cambridge'in oynadığı) beyaz kadına tecavüz edip öldürür. Misilleme olarak koloni gücünü oluşturan bizler - kraliyet (Beyaz Kraliçe), kilise (Lex Monson), yasa (Raymond St. Jacques), ordu (Flash Riley) ve hilekar liberal (Charles Gordone) - Afrika'ya inip siyahlara yaptıklarını ödetiyorduk.. Kraliçeler arasında yapılan dövüşte zenciler kazanıyor, beyazları teker teker öldürüyordu. Bozguna uğramış "beyazlar"a gülünç biçimde öykününen zenciler yukarı çıkıp eski efendilerinin yerine yerleşiyordu.

Oyun tam ağzımıza layıktı. Sadece oynuyorduk ama 1960'lı yılların zenci oyuncularıydık bizler. New York'taki o ufak sahnede bizler Amerika'nın sokaklarında her gün karşılaşılan olayları yansıtıyorduk. Beyazlar gerçekten de üstümüzde yaşıyorlardı, bizim varlığımızdan nefret ederek, korkarak ve tehdit ederek. Zenciler maskelerinin ardından gıpta ile baktıkları ve iğrendikleri efendilerini hor görüyorlardı. Sonsuza dek bizi önlerinde diz çökmeye sürükleyen beyaz boyunduruğunu söküp atabilirdik.

Oyundaki rolümden hoşlanmaya başlamıştım. Bana ve bana ait olana sıklıkla zarar veren kötücül beyaz kadınlarla ve beyaz erkeklerle alay etmek için Beyaz Kraliçe'yi kullanıyordum. Her boş davranış ve gereksiz hareket Beyaz Kraliçe'de ye-

rini buluyordu.

Genet hiç olmazsa bir konuda haklıydı. Beyazları oynamak için zenciler kullanılmalıydı. Yüzyıllarca yüzlerini, beden şekillerini, seslerinin tınısını, hatta kokularını incelemiştik. Çoğu zaman yaşamımız beyaz bir erkeğin kıs kıs gülüşünü ya da beyaz bir kadının aşağılayan el hareketini doğru anlamamıza bağlı olmuştu. Beyazlar, aksine, zencilerin yanlış anladıklarında onları çok ağır bir cezanın beklemediğini hep biliyorlardı.

Beyazlar bizden uzakta güvenlikteydiler. İstediklerinde bizi ayıran ırk perdesini kaldırabilirlerdi. Çeşitli kaçamaklar yapabilirler, melez piçlerle ailelerimizi genişletebilirlerdi, müziğimizden servet kazanıp erkeklerimizi hadım edebilirlerdi, sonra bir anda hiçbir şey olmamış gibi eski güvenli yerlerine dönerlerdi. Beyazların zencileri umursamadıkları düşüncesi sadece doğru değildi, anlaşılıyordu da. Ancak biz onları bir cerrahın bistürisiyle olan yakınlığıyla biliyorduk.

Hiç hoş olmayan davranışlarda bulunup Beyaz Kraliçe'yi kokuşmuş geri zekâlı siyahlara iğrenerek baktırıyordum. Siyahlar masumdu ama hayvanlar gibi iğrençtiler yine de.

Diğer oyuncuların da etkili itici güçleri olduğu kesindi. Oyun, beyazların toplumunu öyle ağır şekilde alaya alıyordu ki başarısızlığa uğrayacağı kesindi. Beyazlar kendileriyle alay eden bir oyunu beğenecek denli mazoşist değildiler, hem sonra zenci tiyatroseverlerinin sayısı da çok değildi.

James Baldwin, Gene Frankel'in bir dostuydu ve provaları sıklıkla izliyordu. Oyunumuza yüksek sesle gülüyor, beğendiğini belirtiyordu, onunla sık sık konuşma fırsatı elde ediyordum. Onu Vus'la tanıştırdığımda aralarında coşkulu bir sohbet başladı.

Açılış gecesinin arifesinde, giysili provaya zenci dostlarımız, aileler ve yatırımcılar davetliydi, hepsi ayaklarını yere vura vura yuhaladılar oyunu. Ama bu tepkilerini doğal karşılıyordum. Çünkü onlar bizimleydi, zenci dostlarımız, zenci sempatizanları ya da yatırımcılardı.

Vus ve Guy sırıtarak sahnedeki en iyi oyuncu olduğumu

söylüyordu. Bu kibar davranışları hoşuma gitmişti.

Açılış gecesinin sabahında fuayede tüm kadro toplandı, herkes çok heyecanlıydı. Abbey'e bakındım ama gelmedi.

Karanlık salona girdiğimizde Gene Frankel sahneden bağırdı.

"Herkes ön tarafa. Herkes."

O akşam izleyici karşısına çıkacak olan bizlerden daha ağır bir sinir krizi geçiriyordu. Bıyık altından güldüm. Roscoe Brown bana döndü ve masum bir yüz ifadesi takındı.

Frankel sahne boyunca gidip gelirken biz de ön sıraları doldurduk. Durdu ve oyunculara baktı.

Sesi titriyordu. "Müziksiz kaldık. Müzik yok, Abbey Lincoln bu gece oynamıyor. Max Roach müziğini oyundan çekti."

Haberi ortaya atıverdi ve sözcüklerin kafamıza girmesi için bekledi.

Ön sıradaki insanlar korkuyla bakıştılar.

"Abbey'in yerine oynayacak olan kişi hazır. Sabah boyunca prova yapıyordu."

Dönüp baktığımızda Ethel'in sahnenin solunda oturduğunu gördük. Frankel devam etti: "Devam edebiliriz. Devam etmeliyiz, ama notası olmayan şarkımız ve dansımız var."

İniltiler ağlaşmalar yükseldi. Çok çabalamıştık, gece geç saatlere, sabahlara dek uğraşmıştık; uzun metro yolculukları yapmış, ailelerimizi ihmal etmiş, Talley Beatty'nin karmaşık figürlerini ve yönetmenin zorluklarla dolu sahnelemesini gerçekleştirmiştik.

Max Roach bir dehaydı, sorumluluk sahibi bir besteci ve aynı zamanda da dostumdu. Bir nedeni olmasa böyle bir şeyi yapmayacağını biliyordum.

Dışarı çıkıp ankesörlü telefondan onu aradım.

Telefonu Max açtı, sesi kayan bir trombon gibi çıkıyordu. "Köpekoğlu köpekler caydı. Bir anlaşmamız vardı ve yapımcılar bundan caydılar."

"Abbey oyunda yok mu?"

"İyi bildin."

"Şey Max, eğer oyundan ayrılmazsam kızmazsın değil mi?"

"Tabii ki kızmam. Ama karım o sahneye çıkmayacak."

Frankel müzikli ya da müziksiz oyunu oynayacağımız söylemişti.

"Max şarkılara müziği ben yazsam sence bir mahsuru olur mu? İki şarkıyla idare edebiliriz."

"Farketmez. Ben sadece o itoğlu itin müziğimi kullanmasını istemiyorum."

"Korkma ben hâlâ senin dostunum."

Max çok ilgili bir abi sayılabilirdi ama çok rahatlıkla korkunç bir düşmana dönüşebilirdi de.

"Tabii, tabii sen benim dostumsun."

Telefon kapandı.

Eğer bir sonraki hareketimi düşünmeye başlarsam bu işten vazgeçmeyi düşünebilirdim. Ama siyahlar, "İlk aklına geleni yap" derlerdi.

Ethel'i koridordan bir el işaretiyle çağırdım. Birlikte lobiye çıktık. Ethel müzik öğrenimi görmüştü, ben de kendi albümüm ve Guy için şarkılar bestelemiştim. Birlikte iki şarkı için bir şeyler yazabilirdik.

Ethel'de kendine güvenen bir kadın edası vardı. Yıllarca ailesinden gördüğü hayranlık, yabancıların iltifatları ve sıradan kadınların imrenişleri ona engin bir kendine güven getirmişti.

"Tabii, Maya. Bu işi yaparız. Sadece iki şarkı, değil mi? Piyanonun başına geçelim."

Frankel'in Talley ve Glanville ile sohbet etmekte olduğu sahneye doğru yürüdük.

"Müziği notaya dökeceğiz."

"Ne?"

"Müziği bu akşam besteleyeceğiz"

"Ardından da rol alanlara öğreteceğiz." diye ekledim.

Frankel, Sidney Bernstein'in kucağına atlamamak için kendini zor tuttu. "Söylediklerini işittin mi?"

Bernstein gülümseyerek mutlu mutlu başını salladı.

"İşittim. İşittim. Bırakalım yapsınlar. Yaparız diyorlarsa, bırakalım da yapsınlar. Cici kızlar. Cici hanımlar. Bırakalım yapsınlar."

Sidney'in küçük kalıbı istekle sarsıldı. "Rol alanları dışarı çıkartın. Tiyatro binasını gezsinler."

Frankel onaylar gibi başını salladı.

Ethel ve ben, piyanonun oturağında birbirimize yakın oturduk. Aramızdaki eski *Porgy ile Bess* arkadaşlığı hâlâ iyiydi. İnişi çıkışı olmayan do notasının şarkı söylemeyen oyuncular için daha kolay öğrenilebileceği fikrinde birleştik. Ethel, üst sesten bir melodi çaldı, ben de notaları ekledim. Şarkı sözlerini söyledik ve uyması için melodiyi ekledik. Bir saat içinde iki parça bestelemiştik. Verdiğimiz ara bitince rol alanlar geri döndü. Piyanonun çevresine dizilip melodilerimizi dinlediler. Yapıtımızı savunmaya hazır bir halde, atılan ilk kahkahaya döndüm, ama oyuncuların yüzlerine baktığımda gülmelerinin beni ve kendilerini destekler nitelikte olduğunu gördüm. Ethel Ayler ve ben olağandışı bir şey yapmamıştık. Biz sadece siyah insanların eli çabuk, akıllı ve hızlı olmaları gerektiğini kanıtlamıştık.

O gece, oyun yüksek bir aşağılama düzeyinde başladı. Tiyatro, beyaz azizlere tepeden bakıp beyaz tanrıların yüzüne tükürdüğümüz şeytansı bir mihraba dönüştü. Hemfikir olmadığını göstermek için öksürüp domuz gibi homurdanan birkaç izleyiciye karşın, izleyiciler arasındaki siyahların çoğu kutsal değerlere saygısızlık edercesine birtakım şeyleri su yüzüne çıkarmamıza sevinçle tepki gösterdi. Hemfikir olmayanlar, halkımızın öfkesini maskeler ardında saklamasını ve her zaman olduğu gibi kontrol altında tutmasını yeğleyerek pervasızlığımızdan utanç duydu.

Ancak, beyazlar *Zenciler*'i çok sevdi. Oyunun sonunda, seyirciler "Bravo," "Bravo" diye böğürerek ayakta alkış tuttular. Oyuncular selam vermemek ve gülmemek için anlaşmıştı. Solgun yüzlere baktık, artık oyuncular binlerce mil uzaktaki bir Fransızın yazdığı bir oyunu oynamıyordu. Bizler, düşmanın

gözünün içine bakan, cesur siyah insanlardık. Terbiyesizliğimiz izleyiciyi daha da heyecanlandırdı. Uzun alkış sesleri bizler sahneyi terk ettikten sonra da sürdü.

Soyunma odalarımızda ulurcasına bağrıştık. İzleyici, oyunun göze batıcı amacını yakalayamadıysa, o zaman donup kalmış aptallar denli duyarsızdı. Ama bir de anladılarsa ve oyunu da sevdilerse, kuşkulandığımız gibi akıllarından zorları vardı.

Bir çıkış yapmıştık ve mutluyduk.

Siyahlar oyunu anlayıp sevmişti, ama beyazlar tiyatroda her gece benim halkımı sayıca dörde bir geçiyordu ve bu da şaşırtıcıydı. Beyazlar, New York'un Alt Doğu Yakasına kaba, adaletsiz ve insafsız olduklarını öğrenmeye gelmiyordu. Genet'den daha belagatli olan siyah vaizler, üç asırdır beyaz Amerikalılara içinde yaşadığımız koşulların tahammül sınırını aştığını anlatıp durmuştu. 1830'da David Walker ve 1850'de Frederick Douglass, Amerika'da yaşanan siyahlar için ne derece acı ve ıstırap dolu olduğunu gözler önüne sermişti. Martin Delaney ve Harreat Tubman, Marcus Garvey ve Dr. DuBois, Martin King ve Malcolm X öfkeyle, hiddetle ve ikna edici bir güçle hayatın kayaları üzerinde tehlikeler içinde yaşadığımızı ve biz istersek, bize yaşama şansı vermeyen yapının tamamının da paramparça olacağını açıklamıştı.

Dolayısıyla, 1960 yılında, beyaz Amerikalılar, siyah Amerikalılar hakkında bilmeleri gereken herşeyi öğrenmiş olmalıydı.

Öyleyse ne demeye St. Mark's Tiyatrosu'nda toplanıp siyah oyuncular yüzlerine karşı sövgüler ve daha da pis anlamlar fırlatırken ağızları bir karış açık oturuyorlardı? Bu soru, dişlerimin arasına sıkışıp kalmış bir kum zerresi gibi aklımda takılı kaldı. Can yakmayan ama sürekli cansıkan birşey gibi.

Sonunda, oyuna başladığımızdan bir ay sonra, soruma bir yanıt aldım. O akşam, oyuncular günlük giysilerini giyip arkadaşlarıyla buluşmak için lobide toplandı. Otuz yaşlarında pahalı giysiler içinde bakımlı bir beyaz kadın elimi kavradı.

"Maya? Bayan Make?" Yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Bur-

nu ve burnunun çevresi kızarmıştı. Birdenbire onun için üzüldüm.

"Evet?"

"Ah, Bayan Make." Hıçkırmaya başladı. Soyunma odama gelmek isteyip istemediğini sordum. Davetim duygularına ilaç gibi geldi.

Başını salladı. "Yo hayır. Öyle bir şey değil. Tabii ki değil, iyiyim ben."

Yüzüne hücum eden kan çekiliyordu ve tekrar söze başladığında sesi gayet açıktı.

"Sadece bilmenizi istedim ki... Sadece oyunu beş kez gördüğümü söylemek istedim." Bekledi.

"Beş kez mi? Şunun şurasında sadece dört haftadır oynuyoruz."

"Evet, ama birçok arkadaşım..." Kendini yeniden toparladı. "Bir çoğumuz oyunu bir kezden fazla gördük. Oturduğum binada bir kadın haftada iki kez geliyor."

"Niçin? Niçin tekrar tekrar geliyorsunuz?"

"Şey" - şöyle bir doğruldu - "yani, biz sizi destekliyoruz. Demek istiyorum ki, söylediklerinizi anlıyoruz."

Etrafımızda bir uğultu sürüp gidiyordu, ama biz, Amerikan toplumunun bir resmi olarak genel haritanın dışında kalan küçük bir haritaydık. Karşılıklı konuşan siyah ve beyaz.

"Apartmanınızda kaç zenci yaşıyor?"

"Şey, hiç. Ama bu demek değildir ki..."

"Kaç tane zenci arkadaşınız var? Yani, hizmetçinizi saymazsak?"

"Aa!" Bir iki adım geriledi. "Bana hakaret etmeye kalkıyorsunuz."

Ona doğru yaklaştım. "Ben bir oyun kişisiysem hakaretleri kabul edebilirsiniz, ama bireysel olarak almayın, tamam ım!"

Kalbimi yerinden sökmeye yetecek denli nefret dolu gözlerle bana baktı. Elimi uzattım.

"Dokunmayın bana!" Sesi öylesine tiz çıkmıştı ki etrafımızdakilerden bazılarının dikkatini çekti. Roscoe, anında kar-

şımızda belirdi, hâlâ oyun kıyafeti içindeydi. Hafifçe başını eğerek beni selamladı: "Selam Kraliçem."

Kadın uzaklaşmak için arkasını döndü, ama ben yeninden yakaladım. "Beni evine götürür müsün? Arkadaşım olur musun?"

Kolunu çekip aldı ve "Siz insanlar. Siz insanlar!" diye çemkirdi. Sonra da yürüyüp gitti.

"Allahaşkına, neydi bu?" diye sordu Roscoe.

"Hayranlarımızdan biri. Tiyatromuza gelip kendisini lanetleyip haşlamamıza izin veriyor, onun savaşımımıza katkısı da bu."

Roscoe yavaşça başını salladı. "Aman tanrım. Şu tiplerden biri."

Konu kapanmıştı.

13

Ruj lekesi benim değildi, parfüm de benim şişelerimden birine ait değildi. Vus'un gömleğini sandalyenin üzerine serdim, ceketini de kapının tokmağına astım. Sonra da oturup duştan çıkmasını beklemeye koyuldum.

Sadakatsizliği tartışmadık; aklımın ucundan bile geçmedi. Ama Vus'un elbiseleri başka kadınların makyaj izleriyle lekelendiğinde bu olasılığı göz önünde bulundurmak zorunda kaldım.

İpek sabahlığının kuşağını bağlayarak yatak odasına girdi.

"Canım, kahvaltı için dışarı çıkalım mı? Şehirde bir toplantım var. Broadway'e gidebiliriz, sonra da..."

"Kim bu kadın Vus? Ya da kim bu kadınlar?"

Bana döndü ve ellerini yana salıverdi. Boş gözlerle bana baktı.

"Kadınlar mı? Ne kadını?" O sevdiğim yuvarlak gözler, buğulanıverdi. "Neler saçmalıyorsun sen?"

Sesimi yükseltmedim. Soruyordum çünkü ben annemin

kızıydım ve cesur, aynı zamanda da dürüst olmam gerekiyordu. Dürüstçe bir yanıt beklemiyordum. Herşeyi yadsımasını ya da uydurma bir açıklama getirmesini diledim.

"Şu ruj. Küpeçiçeği kırmızısı bu. Benim değil. Bu seferki parfüm de Tweed. Ben bu kokuyu hayatta sürünmedim."

"Ha" diye gülümserken güzel dudakları gerilerek açıldı ve düzgün dişleri parladı. "Ah sevgilim, sen beni kıskanıyorsun." Bana doğru yürüyüp ellerimi tutarak beni sandalyeden kaldırdı. Beni kendine yaklaştırdı ve titreyen göbeği benimkine değdi. Bana gülüyordu.

"Sevgili eşim beni biraz kıskanıyor." Sesi ve vücudu gürlüyordu. Beni bırakıp gözlerimin içine baktı.

"Hayatım, başka kadın falan yok. Dünyadaki tek aşkım sensin. Sen istediğim ve sahip olduğum tek kadınsın."

Duymak istediğim buydu, ama Amerikalı zenci bir kadın olarak, saygı duyulacak bir tarihim vardı ve dürüst olmak görevimdi. Dosdoğru yüzüne baktım.

"Vus, eğer Abbey'e, Rosa'ya ya da Paule'ye aşık oldunsa, bunu anlayabilirim. Kırılırım ama hakarete uğramış olmam. Onlar beni kırmak istemeyen insanlardır ama aşk mikrop gibidir. Herkese her zaman bulaşabilir. Bana numara yapıyorsan, sen de zarar görebilirsin, gerçekten çok kötü zarar demek istiyorum."

Vuş çekildi. Yüzyüzeydik ama o kendi dünyasma çekildi.

"Beni sakın tehdit etme. Ben bir Afrikalıyım. Kolay kolay korkup kaçmam ben. Beni bir daha sorgulama. Sen benim karımsın. Senin bilmen gereken tek şey bu."

Giyinip kahvaltı teklifini yinelemeden çıktı gitti.

Yapabileceklerimi düşünerek evin içinde dolanıyordum. Ayrılmak olanaksızdı. Birçok arkadaşım evlenmemem için beni uyarmamıştı ve gururum onları haklı çıkarmamı engelliyordu. Guy, bir kere daha başka yere taşınacak olsak beni affetmezdi, beni seven tek insanı kaybetmeyi göze alamazdım. Vus'u beni açık açık aldatırken yakalarsam, bir silah alıp onu kıçından vurur ya da o uyuyana dek bekler ağzına kızgın küllü su boşal-

tırdım. Zehir hiç kullanmazdım, etkisi çok uzun sürede ortaya çıkıyordu çünkü.

Açık bir pencerenin yanına takım elbisesini astım, sonra gömleğinden ruj lekesini yıkayarak çıkardım.

Tozlu tiyatromda Batı Central Park'taki dairede olduğumdan çok daha mutlu olduğum gerçeği üzücü ve ironikti.

Kültürleri çatışıyor olsa da Guy ve Vus arkadaşlıklarını ilerletiyordu. Oğlum "Baba"nın hallerini anlamak için çok çaba harcıyordu. Afrika'da zenci bir erkek olarak büyümenin ne demek olduğunu öğrenmeye karşı çok ilgisi vardı. Vus, Guy'ın ilgisinden hoşnuttu ve onun serbest ve meraklı biri olarak yetişmesini bu kendisine yabancı olduğu halde kabulleniyordu. Vus, Afrikalı bir çocuğun büyüklerinin neyi neden yaptığını ya da söylediğini niçin sorgulamaması gerektiğini açıklamaya ayırıyordu zamanını. Bunun yerine Afrikalı gençler saygılı bir şekilde bu sözleri kabullenip kendi işlerine bakarak kendilerine uygun gelen yanıtları bulmalıydı. Birlikte güle oynaya konuşup satranç oynuyorlardı. Yaptığım yemekler onları memnun ediyordu. Ama ne zaman masadaki taze çiçeklere ya da giydiğim yeni bir elbiseye dikkatlerini çekecek olsam ikisinin de tepkisi benzer oluyordu.

"Ne de güzelmiş benim karım."

"Çok hoş anne. Gerçekten çok hoş."

"Guy, annen evimizi güzelleştiriyor."

Bana sanki nazik ve becerikli bir ev hizmetçisiymişim gibi davranıyorlardı.

Guy beni sorgulaması, kurallarımla ilgili sorular sorması, her verdiğim karara uymaması için kendisini yüreklendirdiğim eski yılları unutmuştu çoktan. Ebeveynliği dengeleyecek bir baba bulunmadığı için o soru sorma hakkına sahip olmuş, ben de yanıtlama sorumluluğunu üstüme almıştım. Şu an Vus ona bir Afrikalı erkek olmayı öğretiyordu, o da çok iyi bir öğrenci olmuştu. Belirsizlik beni iyice germişti. Eski yakınlığımızı, onun bağlılığını özlüyordum ama onun bir babaya, bir erkeğe ve hayatında bir adama gereksinimi vardı. Ben de babasız bir evde

büyümüştüm ve babaların kızlarıyla neler konuştuğu hakkında hiçbir fikrim yoktu, ayrıca oğullarına neler öğrettiklerini de düşünemiyordum.

Tek bildiğim, Guy'ın bana karşı artık hiç de hoş olmayan yeni bir tavır takındığıydı. Artık eskisi gibi yüz ifademde bir onaylama ya da sesimde öfkeli bir çıkışa dikkat etmiyordu. Vus'la birlikte gülüyor, Vus'u izliyordu. Ne söylemek istersem söyleyeyim şu bir gerçekti ki oğlum için ben artık sadece güvenilir bir kuytuydum. Pek fazla değeri olmayan bir şey.

Vus, evde Amerikan Avrupa ve Afrika gazeteleri okuyor, makaleleri kesiyor ve sonra onların fotokopilerini yurtdışındaki arkadaşlarına yolluyordu. Sabahlarını Birleşmiş Milletler'de delegeleri tıraşlayarak geçiriyor, diğer özgürlük savaşçılarıyla gizli anlaşmalar yapıyor ve basını Güney Afrika'daki devrimin yanında Cezayir'in yedi yıl savaşlarının çocuk oyuncağı olduğuna inandırmakla geçiriyordu. Üzerinde nüfuzu olduğunu düşündüğü herkesle konuşuyordu: Bankacılarla, avukatlarla, din adamlarıyla ve borsacılarla. Sonunda yakalarındaki makyajın ve giysilerini kokutan parfümlerin konuştuğu bu güçlü insanların sekreterlerinin yanında durmaktan geldiğini düşünmeye karar vermiştim.

Tiyatroya erken saatte gidiyor, istemeye istemeye eve geliyordum.

Sahne gerisinde Roscoe Lee Browne'yle canlılığını giderek yitirmekte olan yaşantıma renk katan iki ikişilik bir oyun sergiledik. En güçlü ifadelerimiz sessizlik oldu, tensel temas ise birbirimizin yanaklarından tereddütle aldığımız makaslarla sınırlı kaldı. Güzellikten de daha güzel olan hareketleri, samimiyet açısından ne tehdit edici ne de ümit vericiydi. Öbür oyuncuların acılarımdan açıkça haberdar görünmesine karşın, o bunun ayırdına vardı ama sorular sorarak beni utandırmaya çalışmayacak denli ağzı sıkı biriydi.

Soyunma odamda oturmuş bulmaca çözerken, ya da bir şiiri son şekline sokmaya çalışırken, kapının arkasından Roscoe'nun yumuşak ayak sesleri duyulurdu.

"Merhaba, güzelim. Dışarıda. Kapının yanında."

Onu görmek için yerimden fırlardım, ama duvar dibine bırakılmış zarif bir buket ya da ince yeşil renkli bir kağıda sarılmış tek bir çiçek dışında koridor her zaman boş olurdu.

Roscoe'nun ince düşüncesinin sürekliliği onu düşler alemi için ideal bir kahraman, gerçek yaşantım içinse bunun tam tersi durumuna getiriyordu. İnsanı hiç kızdırmayan, hep neşeli, sorumsuz ve heyecanlı biriydi. Bir kez olsun birbirimize sarılacak olsak, ya da evliliğimin bana çektirdiklerinden bahsedecek olsak, ikimiz arasındaki törensel aşk, sıradanlığın yükü altında yok olup gidecekti. İnsan şanslı olmaya görsün, kıyıda köşede kalmış bir düş bile binlerce gerçeğe dönüşebilir.

Kontrol altında tuttuğum paranoyam beni bir akşam üzeri gelen telefonun ciddiyetini kavramaktan alıkoydu.

Alıcıyı kaldırdığımda, hırıltılı bir erkek sesi "Maya Make mi? Vusumsi Make eve gelmeyecek" diye fısıldadı.

Bu sözler beni şaşırtmıştı ama telaşa kapılmadım. "Bunu bana söylemenizi kendisi mi istedi ? Niye kendisi aramadı? Siz kimsiniz?"

Adam, "Vusumsi bundan böyle eve hiç gelmeyecek" deyip telefonu kapattı.

Bu mesajın ne anlama geldiğini çözmeye çalışarak oturma odasını turladım. Adamın İngilizceyi çalışarak öğrendiği belliydi, ama ağır aksanının nereye ait olduğunu çıkartamıyordum. Vus'un o denli çok yabancı tanıdığı vardı ki adam dünyanın her yerinden olabilirdi. Vus, bir o denli de kadın tanıyordu; dolayısıyla bu adam, karısıyla Vus arasında birşeyler olduğundan kuşkulanan bir Afrikalı diplomat da olabilirdi. Telefon etmesi Vus'u tehdit için değil, benim kuşkularımı uyandırmak içindi sanki. Parasını ve zamanını harcamıştı. Tiyatroya gitmek için çıktığımda, Vus henüz eve dönmemişti.

Oyun boyunca, aklımı kurcalayan telefon görüşmesinde geçen konuşmalar sanki ezberlediğim satırların arasında duruyordu. Vus'un başının dertte olabileceği fikri aklıma geldiğinde, Helen Martin ve ben, oyunun son düellosu ile uğraşıyorduk.

Kızgın koca, ona çok zarar vermiş olabilirdi de. Belki de adamın karısıyla yakalanmış ve onu vurmuşlar ya da bıçaklamışlardı. Oyunu bitirdim. Kafamın başka şeylere takılı olduğunu yalnızca Roscoe fark etmişti. Ona her bakışımda, ya bir kaşını kaldırdı, ya dudaklarını büzüştürdü, ya da bana soru soran gözlerle baktı.

İzleyiciyi son kez topluca selamladıktan sonra, arkamı dönüp soyunma odama koştum, ama Roscoe, sahnenin gerisindeki koridorda bana yetişti.

"Maya, iyi misin?"

Yüzündeki beni düşünen ifade gözlerimi yaşarttı. "Vus. Onun için endişeleniyorum."

Başını salladı. "Ha evet, anlıyorum." Ne onun anlaması, ne de benim anlatmam olasıydı. Soyunma odalarının bulunduğu yerden lobiye doğru yürüdük; tam o anda Vus, oyunu görmeye gelenler arasından çıkıverdi.

"İyi akşamlar hayatım." Sağ salim ve güzeldi.

İkisi el sıkışırken Roscoe gülümsedi. "Bay Make, Kraliçemiz büyük bir oyuncu. Bu gece kendini bile aştı." Başını bana doğru eğip uzaklaştı. Vus'un duyguların herkesin içinde gösterilmesinden hoşlanmadığını biliyordum, bu yüzden ona aceleyle sarılıp günlük giysilerimi giymeye gittim.

Rahatladığıma inanamıyordum. Takside, geniş yuvarlak kalçasını sıvazladım ve canlı kokusunu içime çekerek başımı göğsüne yasladım.

"Bu gece beni seviyorsun" diye kıkırdadı ve sesi kulaklarımda tatlı tatlı çınladı.

Evde içkilerimizi hazırladı ve güzel divanda oturduk. Elimi tuttu.

"Çok huzursuzsun. Korkmuşsun sen. Tiyatroda neler oldu?"

Ona telefon görüşmesinden söz ettiğimde yüzü değişiverdi. Alt dudağının iç kısmını kemirmeye başladı; gözleri derinlere dalmıştı ve bu dünyadan uzaklaşmış gibiydi.

Güçlü bir kahkaha patlattım: "Sandım ki kızgın bir koca

karısını ve seni suçüstü yakaladı ve belki de..."

Sustum. Söylediklerim bana bile aptalca gelmişti. Vus, uzaklardaydı.

Söze başladığında, sesi soğuk, konuşması da her zamankinden daha anlaşılırdı.

"Numarayı değiştirtmemiz gerekiyor. Bu denli uzun zaman alması şaşırtıcı."

Anlamamıştım. Açıkladı. "Güney Afrika polisinden biridir bu. Böyle şeyler yaparlar. Özgürlük savaşçılarının karılarını telefonla arayıp kocalarının ya da çocuklarının öldürüldüğünü söylerler." Homurdanarak, "Senden başlamalarına sinirlenmem gerek, çünkü bu onların beni ciddiye almadıklarını gösteriyor" diye ekledi. Geniş vücudunu beni görmek için çevirdi. "Yarın, numarayı değiştirteceğim. Ayrıca kampanyamı da hızlandıracağım."

Telefon meselesi, beni Güney Afrika politikalarının gerçeklerine dinlediğim bütün konuşmalardan daha fazla yaklaştırdı. O ses, pazarcı tekerlemesinin anlamsız tınısı gibi kulaklarımda kaldı. Bir an bu sesi düşünecek olsam, "Maya Make? Vusumsi Make bıından böyle eve hiç gelmeyecek" diye gürlüyordu.

Vus'un yanında kalmak ve her yere onunla birlikte gitmek istiyordum. Düşüncelerim onu caddede, takside izliyor, Birleşmiş Milletler'de de peşini bırakmıyordu. Evdeyken bile, ikimiz aynı odada olmadıkça içim rahat etmiyordu. Vus'un beni ikna etme çabaları boşunaydı. Endişe benimle beraber yaşamaya başlamıştı ve boncuk boncuk ter gibi avuçlarımda oturuyordu. Silip attığım zaman bile geri geliyordu.

İkinci telefon yaklaşık iki hafta sonra geldi.

"Maya Make? Kocanın öldüğünü biliyor musun?" Ses farklıydı ama aksan aynıydı. "Boğazı kesildi." Telefonu çat diye kapattım, bir saniye sonra alıcıyı kaldırıp çevir sinyaline karşı küfürler savurdum.

"Seni yalancı köpek. Seni ırkçı, ırkçı hayranı, sübyan katili orospu çocuğu." Telefonu yerine koyduğumda, bildiğim bütün

küfürleri saymış ve bunları her türlü uygun biçimde kullanmıştım. Vus'a söylediğim zaman numarayı yeniden değiştirteceğini söyledi. Bu tür taktiklerin beni çıldırtacağından korkuyordu. Bunlar ve daha da kötüleri benim de aklıma gelmiyor değildi. Eğer aramalar sürecek olursa kendi başımın çaresine bakmaya ve bu olayı kimseye söylememeye karar verdim.

Evde yatıp kalkan bir babası olması oğlum üzerinde gözle görünür bir etki yapmıştı. Tüm yaşantısı boyunca umursamazlık derecesinde yalnızca giysileriyle ilgilenen Guy, Vus'un etkisi altında renk uyumu olan giysilere ilgisini arttırmıştı. Vus onu terziye götürüp iki yelekli takım diktirmişti ona. On beş yaşındaki oğluma harika ayakkabılar, düğmeli gömlekler almıştı. Guy tüm hayatı boyunca böyle bir şıklığın peşindeymiş gibi davranıyordu.

Telefonla aramalar devam etti. Telefonda kocamın Harlem'de vurulduğu, cesedini de Bellevue'de bulabileceğim söyleniyordu. Evde tek başına kaldığımda telefonu bir kobraymışçasına izliyordum. Çaldığında almacı alıp kulağıma dayayıp bekliyordum. İlk olarak ben konuşmuyordum, arayanın konuşmasını bekliyordum. "Maya Make" diye seslenildiğini duyar duymaz da Güney Afrika'nın özgürlüğüne günün birinde kavuşacağını ve bütün beyaz ırkçıların bir an önce uzun mesafe yüzmeye alışmaları ya da can yeleği edinmeleri gerektiğini çünkü Afrikalıların onları okyanusa dökeceğini alçak sesle anlatıyordum. Konuşmamın ardından almacı sakin sakin yerine koyuyor ve bunun onlara yeteceğini düşünüyordum. Genellikle bir iki saat, endişe içimi kemirmeye başlamadan, gösterdiğim kendimi kontrol etme başarısından dolayı kendimi kutluyordum. Sonra aynı telefonla Vus'u bulmaya çalışıyordum.

Güney Batı Afrika Halkı Örgütü'nden Mburumba Kerina onun Brooklyn'de yaşayan bir arkadaşıydı. Onu aradığımda Kerina'nın zenci Amerikalı eşi Jane telefonu açıyordu.

"Merhaba Jane. Ben Maya."

"Ah, merhaba Maya. Nasıl işler?"

"İyidir, ya sende?"

"Pek birşey yok. Ya sende?"

"Bende de yok." Sonra kocamın onun evinde olduğuna ilişkin tüm umutlarımı sorusuyla yıkıyordu: "Vus nasıl?"

"Aa iyi. Ya Mburumba?"

"İyidir. Bir gün ayarlayıp biraraya gelelim en yakın zamanda."

"Evet, en kısa zamanda. Tamam, görüşürüz."

"Tamam. Hoşçakal."

"Güle güle."

Jane onun kendinden bu denli emin olmasına nasıl gıpta ettiğimi hiç bilmiyordu. Benden daha gençti ve BM'de rehber olarak çalıştığı sırada Kerina ile tanışmıştı. Aşık olmuş ve evlenmişlerdi. Sonra küçük bir kasabanın Baptist papazının karısınınkine benzer sessiz sakin bir yaşama, bir özgürlük savaşçısının gergin yaşamına ortak olmuştu.

Birkaç telefondan sonra Vus'u bulunca, onu meşgul ettiğim için bir sürü neden uydurdum.

"Oyundan sonra yemeğe gidelim."

"Oyundan sonra doğruca eve gidelim."

"Oyundan sonra içki içmeye gidelim."

Vus entrikalarda ustaydı ve benim amatörce yaptığım kurnazlıklara hiç kanmasa da kanıyormuş gibi görünüyordu. Bir gün öğleden sonra çalan telefonu açtığımda duyduklarım beni öyle afallatmıştı ki neredeyse bir an için sağır olduğumu sandım.

"Alo, Maya Make mi?" Kadının konuşmasında Güney aksam çok belirgindi.

"Evet? Maya Make benim." Kadını oyuncu Maya Angelou Make'yle bir görüşme yapmak isteyen bir gazeteci ya da tiyatro eleştirmeni sanmıştım.

"Guy'le ilgili arıyorum sizi." Hoş birşeyler beklerken endişeyle doluverdi kafamın içi.

"Siz okulundan mısınız? Ne oldu?"

"Hayır, ben Şehir Hastanesi'nden arıyorum. Ne yazık ki kötü bir kaza oldu. Hemen buraya gelmeniz gerek. Acil Servise."

Telefonu kapadı. Çantamı ve anahtarları kaptım, kapıyı çektim, merdivenlerden koşarcasına indim. Kaldırıma ulaştığımda hastanenin adresini bilmediğim aklıma geldi. Neyse ki ışıklarda bir taksi durmuştu. Koşup şoföre Şehir Hastanesi'ni bilip bilmediğini sordum. Başıyla evet deyince hemen arabaya atlayıp, "N'olur acele edin. Oğluma birşey olmuş." dedim.

Saatim on biri gösteriyordu, bu da demek oluyordu ki Guy okuldaydı ve bir trafik kazasında yaralanmış olamazdı. Belki bir çete savaşı olmuştu. Taksi başka sürücülerin korna çalmasına ve araba lastiklerinin acı acı ötmesine neden oluyordu, ama zaman ve taksi milim milim ilerliyordu.

Saymadan parayı ödedim ve koşarak Acil Servis'in kapılarından geçtim. Danışmadaki genç bir zenci hemşire yorgun gözlerle bana baktı.

"Evet?"

Ona oğlumun yaralandığını söyledim. Durumunun nasıl olduğunu, nerede olduğunu ve onu görüp göremeyeceğimi sordum. Ona oğlumun adını söyledim, o da parmağını bir listenin üzerinde aşağıya doğru gezdirmeye başladı. İkinci sayfayı da kontrol etti. Guy'ın adını bulamadı. Ona eve bir telefon geldiğini söyledim. O da Guy Johnson diye birini kabul etmediklerini söyledi ve doğru hastaneye geldiğimden emin olup olmadığımı sordu. Telefon eden kişinin sesini kafamda duydum. "Ben, Mid-town Hastanesi'ndeyim... "

Yalan söylüyordu. Kendisi Güney Afrika Gizli Servisindendi aslında. Gerçekler yüzüme tokat gibi şakladı. "Guy'la ilgili olarak arıyorum" lafını duyar duymaz düşünmeye başlamıştım.

Bir jetonlu telefon bulup Guy'ın okulunu aradım. Bir kaç dakika sonra, kendisinin tarih dersinde olduğunu öğrendim.

Central Park West'in içinden geçerek evime doğru yürüdüm. Rahatlamanın tadını çıkaramayacak denli kızgındım. Bir halkın topraklarına zorla el koyan ve sırf renklerinden ötürü diğer insanların varlığını reddeden açgözlü ahlaksızları düşündüm. Prensipte ırkçı idareye karşıydım çünkü çirkindi, şiddet

doluydu, adiceydi ve kıyıcıydı. Kocamın Verwoerd hükümetini yıkmaya çalışması için geçerli nedenleri vardı ben de onu destekliyordum. Ama yeşil ağaçların altında yürürken, taze yaz çiçeklerinin kokusu geldi burnuma. Soluk boruma baskı yapan ve göğüs kafesimi sıkıştıran nefretin neden olduğu kasılmayı hissettim. Yok yere bir ananın kalbini kırmak düşünebildiğim en iğrenç hareketti. Bundan böyle tek başına meydan okuyacaktım.

Ethel Ayler yeni bir Broadway oyununda oynayacaktı, bu yüzden *Zenciler*'den ayrılıyordu. Son akşamında kuliste konuşuyorduk.

Ethel, "Maya, yaptığımız müziğin karşılığında Sidney bize bir şeyler ödemeli" deyince haklı olduğunu söyledim.

Üç dört kez yapımcıdan para koparmaya çalıştığımızda, her seferinde gülerek bize öğle ya da akşam yemeği ısmarlayacağını söylemişti. Ethel'in işi biterken son bir deneme yapmaya karar verdik. Elbiselerimizi hemen değişip lobiye daldık, Sidney Bernstein tek başına duruyordu.

Ethel'le ben yanına gittik. Ethel konuşmaya başladı: "Sidney biliyor musun bu benim son gecemdi bu oyunda. Yarın *Kwamina*'nın provalarına başlıyorum."

Sidney döndü ve Ethel'e belli belirsiz gülümsedi: "Ah evet Ethel, kutlarım seni. Umarım oyun bir numara olur."

"O da olacak, Sidney. Ama biz seninle para konuşmak istiyoruz. Bu gösterinin müziğini bestelediğimiz için bize ödeme yapman gerek" dedim.

Başını kaldırdı ve yüzüme baktı. Sert bakışlarını hiç yumuşatmadı.

"Düş yakamdan, artık tamam mı? Hiçbir şey bestelemediniz siz. Sizi gördüm. Piyanonun başına oturup birşeyler uydurdunuz o kadar."

Ethel'le ona dik dik baktıktan sonra birbirimize baktık. Sidney bekledikleri gelince kendini toparlayıp gülerek merdivenleri inmeye başladı.

Ethel'in duygularını belli etmemeye çalıştığını görüyor-

dum. Dudakları büzülmüş, gözlerinde anlamsız bir bakış oluşmuştu. Omuz silktiği zaman ağzından ne çıkacağını tahmin ediyordum.

"Aptalın biri o Maya. Boşver onu." Doğru tahmin etmiştim. Sol eliyle makyaj çantasını tuttu sağ eliyle de bana el salladı. "Takma kafanı Maya. Yine görüşelim." Yürüdü gitti. Önünde bir Broadway başarısı vardı onun, Sidney Bernstein'in insafsızlığına aldırmayabilirdi. Ancak ben buna gelemezdim. Hem hiçbir şey bestelemediğim, piyanonun başına oturup birşeyler uydurduğum sözleri beynimin çalışmasını durdurmuştu.

Vus ve James Baldwin aşağıda merdiven başında bekliyordu, şaşkınlığımı onlara da açıkladım.

Ne demekti bu? O gerzek piç elinde tabancayla tehdit bile etmeden zenci bir oyuncunun bir yapıtını nasıl böyle küstahça elinden alabilirdi. *Zenciler*'den başka oyunlar da vardı.

Paranın çoğunu hâlâ Vus kazanıyordu, yani bu işe çok ihtiyacım yoktu. Tiyatroda yükseleceğim diye bir amacım da olmadığından Broadway'de yapımcıları benimle kötü konuşacak diye bir korkumun da olmaması gerekti. Vus ve Jim sessiz kaldı.

Vus beni omuzlarımdan tutup başparmaklarıyla kolumun yumuşak kaslarına bastırdı. Acı Sidney Bernstein'i, Ethel'i, müziği ve *Zenciler*'i bir anda unutturdu bana. Ağlamayı kesince o da beni bıraktı.

"Yavrum. Bu tiyatroya bir daha asla gitmeyeceksin. Senin artık bunlarla işin bitti."

Jim Baldwin'e baktım. Vus'un söyledikleri Bernstein'in para vermeyi reddetmesi denli şaşırtıcıydı. Jim'in tiyatroya gitmeyivermemin olanaklı olmadığını anladığını biliyordum. Tiyatro sendikasının bir üyesi olarak en az iki hafta önceden ayrılacağımı bildirmeye zorunluydum. Jim sesini çıkarmıyordu. Yan yana yürüdüğümüz halde Vus ile ben tiyatro oyuncusuymuş, o da salonda izleyiciymiş gibi bizi uzaktan izliyordu.

"Habersiz ayrılamam. Sendikam bana zorunluluklar getiriyor. Bernstein tazminat davası açabilir..." dedim.

Vus kaldırım kenarına yürüyüp taksi çağırdı. Jim'e fısıltıyla, "Bunu yapamam söyle ona. N'olur söyle. Anlamıyor" dedim.

Jim sırıttı, koca gözleri mutlulukla parıldıyordu. "Anlıyor Maya. Bernstein'in yaptıklarını çok iyi anlıyor. Sakın endişelenme, herşey düzelecek."

Taksinin arkasına doluştuk. Vus sürücüye doğru eğildi.

"Lütfen bizi en yakın telgrafhaneye götürün."

Şöför bir an duraksadı sonra motorunu çalıştırıp Broadway'e doğru yol aldı. Arabada Vus ve Jim bana doğru eğilerek beyazların iğrenç ve küstah oldukları konusunda konuşuyorlardı. Ne garipti ki beyazların açgözlülüğünü gösteren bir oyunun yapımcısı büyük bir incelikle bu denli açgözlü olabiliyordu. Güney Afrika'nın madenlerinde ya da New York'ta bir tiyatroda olmamız farketmiyordu. Beyazlar herşeyi istiyordu. Onlara göre, onlar herşeyi hak ediyordu. Yeryüzündeki herşeyi ellerine geçirmek istemeleri yeterince kötüyken insanların gurur ve kişiliğini yönetmek istemelerinin bir açıklaması yoktu.

Postahaneye birlikte girdik. Jim'le ben konuşurken Vus bir belge dolduruyordu.

Telgraf yazıcısı adama kağıdı uzattı. Adam iletiyi makinesine yazmayı bitirince Vus parayı ödedi ve kağıdı alıp geldi. Bize doğru gelirken kağıda yazdıklarını yüksek sesle okudu. "Bayan Maya Angelou Make ne *Zenciler* oyununda oynayacak, ne de St. Mark's Tiyatrosu'na gidecektir. Kendisinin ve halkının sömürülmesine direnecektir. Artık sizinle işi bitmiştir. İmza, Vsumzi Linda Make, Pan Afrika Kongresi, Johannesburg, Güney Afrika. Birleşmiş Milletler Geçici Savcısı."

Vus konuşmaya devam etti. "Bu insanla ilgili artık bir şey duymayacaksın canım. Tabii Bernstein uluslararası bir olay çıkarmak istemezse."

Jim yüksek sesle kahkaha attı. "Gördün mü Maya Angelou, söyledim sana, endişelenmene gerek yok artık."

Telgrafhaneden çıktık kolkola en yakın meyhaneye gittik.

Şişman Xhosa, ince New York'lu ve uzun boylu Güneyli

bütün gece içip beyazların baskısı ve zencilerin savunmasızlığıyla ilgili hiç de şaşırtıcı olmayan öyküler anlatıp durdu birbirine. Nasıl olduysa güldük de.

Ertesi gün telefonun yanında yerimi aldım. Akşamdan kalma oluşum ve gösteriden ayrılmak beni Bersntein'in, Frankel'in, Glanville'in ya da Vus'un telgrafıyla ilgili bana telefon etmeye cesaret edecek herkesin kulaklarına patlamak için her an hazır hale getirmişti. Telefon hiç çalmadı.

14

Siyah ve beyaz eylemciler ulusun vicdanına bastırdıkça bastırıyordu. Kuzey Carolina, Monroe'da Rob Williams beyaz nefret gücüne karşı koyuyor, cesaretlenen zenci erkekler silahlanıp kendilerini evlerini ve ailelerini koruyordu. BM protestocularından Mae Mallory de Rob'a katılmıştı. *Büyük Vurgun*'un ve *Muhteşem Geçit*'in yazarı Julian Mayfield, Williams'ın makamı ile ilgili olarak iğneleyici bir makale yazmış, ardından da para sağlamak için Güney'e doğru yola çıkmıştı. Sokely Carmichael ve James Foreman, Güney'deki direnişçi örgütlerinin bir meyvesi olan Şiddete Karşı Öğrenciler Komitesi diye bir grup kurdu ve özgürlük savaşımını beyaz nefretinin siper edildiği ve siyahların aşağı tabakadan insanlar olduklarını tarihi bir ölçüt olarak kabul edildiği küçük köylere ve kasabalara götürmeye başladı. Malcolm X ulusal televizyon kanalına çıkmayı sürdürdü. Gazeteler, Martin Luther King için yazılmış övgü yazılarıyla ve onun şiddet karşıtı ideolojisini göklere çıkaran baş makalelerle dolup taşıyordu. Beyaz liberal nüfus çoğalıyordu. Özgürlük Yürüyüşlerinde beyaz öğrenciler, ırkçıların kalesi olan Güney kasabalarına halkla beraber yürüyerek siyah öğrencilere katılıyordu.

Ralph Bunche, Birleşmiş Milletlerin Amerika'daki elçisiydi ve Filistin sorunu için yaptığı arabuluculuk girişimlerinden ötürü Nobel Ödülü almıştı. Oğlunun üyelerinin tamamı beyaz

olan Forest Hills Tenis Kulübü'ne yaptığı üyelik başvurusu geri çevirilince, Dr. Bunche, gerçek görüşlerini ortaya seren bir açıklama yaptı. Beyaz sayılacak denli açık renk teni olan, dünya çapında saygınlık kazanmış temsilci, şunları söyledi: "Artık şunu biliyorum ki Güneydeki en küçük zenci çiftçi özgürlüğüne kavuşana dek ben de özgür olamam."

Ossie Davis'in oyunu *Pudlie Victorious* Broadway'de başladı. Küçük Lutie Belle'i oynayan karısı Rubbie Dee'nin de kendi cahilliklerine ve açgözlülüklerine uluyan beyaz izleyicileri vardı. Paule Marshall'm *Soul Clap Hands and Sing* 'i (Yüreğim, Ellerini Çırp ve Şarkı Söyle) yayımlanmıştı ve böylelikle okuyucular da zencilerin umutlarını, umutsuzluklarını ve yenilgilerini anlatan iyi yazılmış öyküler okumanın tadına vardı. John Killens'ın *And Then We Heard the Thunder*'ı (Ve Ardından Gökgürültüsünü Duyduk) beyazların ülkesi için ayrı bir orduda savaşan siyah askerlerle ilgili alaylı anlatımı ortaya koyuyordu. Baldwin'in *The Fire Next Time*'ı (Yangın Gelecek Sefere) ırkçılığın sadece insan öldürmeye yöneltici değil intihara yöneltici özelliği de olduğu üzerine amansız bir uyarıydı. Little Rock'da Daisy Bates dokuz çocuğu, beyazların elinde bulunan ayrımcı bir liseye gönderiyordu. Arkansas valisi Orval Faubus, yerel polise öğrencilerin girişini engelleme emri verdiğinde, Başkan Dwight Eisenhower, asayişi sağlamak için askeri birlikler göndermişti.

Harry Belafonte ve Miriam Makeba, özgürlük savaşımı için gelir getirici konserler veriyordu. Max ve Abbey, *Hemen Özgürlük Süiti*'ni icra ederek ülkeyi baştan başa dolaşıyordu.

Guy türn zamanını okuluna, SANE'e, etik kültüre ve kızlara ayırıyordu. Vus, Doğu Afrika'ya Batı Afrika'ya, Londra'ya ve Cezayir'e gidip geliyor ben de evde oturuyordum. İşim yoktu ve elimde sadece Vus'un bıraktığı para vardı. GHLB'den ayrılışım öyle ani olmuştu ki geri dönüp gönüllü olarak bile olsa çalışmak istediğimi söylemeye utandım. Ne Müslümandım ne de öğrenci, dolayısıyla Malcolm X'in kuruluşunda ya da SNCC'de de bana yer yoktu. Arkadaşlarımdan ve hatta Harlem

Yazarlar Loncası'ndan bile uzaklaştım.

Sonunda Vus, son kapsamlı gezisinden döndü. Her zamanki gibi bana ve Guy'a hediyeler ve sinirlerimizi heyecandan yay gibi geren ve ağzımızı hayretten bir karış açık bırakan öyküler getirmişti. Bana bir bluz ve turuncu bir ipek sari hediye almıştı. Kumaşı kalçama sarıp ucunu omzuma attığında çok memnun olmuş ve kendine güvenen bir havası vardı Make'nin. Bu tekniği nasıl ve nereden öğrendiğini sormadım. İyi bir Afrikalı eş olmaya başlıyordum.

Waldorf-Astoria Oteli'nin lobisine doğru yürüdük. Sessizlik ürkütücüydü. Smokinli beyaz adamlar pahalı giysiler içindeki beyaz kadınları dirseklerinden tutmuşlar, halı kaplı zeminde süzülürken hiç ses çıkarmıyorlardı. Vus'un koluna girdim ve turuncu sarimin içinde başımı ve boynumu 1,82 m. olan boyumu birkaç milim daha uzatacak şekilde dikleştirdim. Vus, bana biraz Xhosa dili öğretmişti, ben de yüksek sesle ve anlaşılır bir şekilde bu sert ve kesik dilde konuştum. Asansöre bindiğimde tüm beyaz gözlerin üzerimde olduğunu hissediyordum. Beyazların kuvvet kulesinde bir Afrikalıydım ve beni kara Kralım koruyabilirdi.

Sierra Leone büyükelçisinin suiti Afrika giysileri giymiş kahverengi ve karaderili insanların ve Ganalıların Yüce Yaşam müziği melodileriyle cıvıl cıvıldı. Vus beni bir grup kadınla birlikte pencerenin yanında duran büyükelçinin yanına götürdü.

Büyükelçinin gözleri, Vus'u görünce sevinçle parladı. "Ah, Bay Make. Hoşgeldiniz. Bayanlar, sizlere Güney Afrika'dan devrimci bir arkadaşımızı tanıştırmak istiyorum, Vusumzi Make." Vus gülümsedi ve eğildi, ışıktan elmacık kemiği tutuşmuş saçları parlıyor gibiydi.

Doğrulup konuşmaya başladı. "Sayın Büyükelçi size eşim Maya Angelou Make'yi tanıştırayım."

Büyükelçi elimi tuttu. "Pek de güzelmiş, Make." O da eğildi. "Bayan Make sizin ününüzü Afrika'da duymuştuk. Bay Make kıtamıza büyük hizmetlerde bulundu. Hoşgeldiniz."

Büyükelçi ve etrafındaki tüm hanımlarla el sıkışmıştım ki

birden kalabalığın dağıldığını gördüm. Vus barmenin içki verdiği masanın yanındaydı. Büyükelçi çok kısa elbiseli şirin bir bayanla dans ediyordu, beni de pencerenin yanında tek başıma bırakmışlardı. Arada dolaşan garson tepsi üzerinde gezdirdiği içkilerden sundu. Bir bardak şarap alıp aşağıda New York'un ışıklarına bakmaya başladım.

Çevremde bir sürü yabancı dil konuşuluyor, odanın içinde Arkansas'da kuş biberi diye bilinen bir baharat kokusu yayılıyordu. Garsonu durdurup tepsiden bir bardak viski aldım. Vus büyükelçinin elinden aldığı seksi kadına neredeyse yapışmış, kadının gözlerine derin derin bakarak dansediyordu. Garsonu bir grup gülüşen konuk arasında buldum ve bir bardak viski daha alıp pencereye hem içip hem de düşünmeye gittim.

Saçımı yeni kestirmiş ve elimdeki en güzel giysiyi giymiştim. Fransızca ve İspanyolcayı iyi konuşabilir ve bazı konularda rahatlıkla sohbet edebilirdim. Ulusal siyaseti yakından biliyordum ve uluslararası konularda da bilgim vardı. Gözde bir Afrikalı özgürlük savaşçısıyla evliydim ve vücuduma cömertçe Fransız parfümü sürmüştüm. Ama kimse benimle konuşmuyordu. Bir içki daha aldım.

Caddedeki ışıklar bulanıklaşmaya başlamıştı ama Vus'un hâlâ o kadınla dansettiğini görebiliyordum. Partiyi Afro-Amerikalılar vermiş olsa ya da partide birkaç Afro-Amerikalı olsa ne yapacağımı bilirdim. Ya da Afrikalı konukların hepsi kadın olsaydı bunu da bilirdim. Ama Vus bana Afrikalı bir erkeğe yaklaşmanın özel ve kesin bir yolu olduğunu başarılı şekilde öğretiyordu. Tek bildiğim Afrikalı bir kocaya Afrikalı bir evli kadının nasıl hitap ettiğiydi. Yabancı bir erkekle konuşmaya nasıl başlanır bilmiyordum, ama bildiğim şey sarhoş olmaya başladığımdı. Eğer hemen yemek yiyecek olursam, alkolün bedenimde ve kafamda yarattığı bu hızlı etkiden kurtulabilirdim. Mutfağa seyirttim.

Büyükelçiyle neredeyse çarpışıyorduk. Geri çekilip gülümsedi. "Bayan Make, umarım eğleniyorsunuzdur."

Zorla gülümsedim. "Teşekkürler Sayın Büyükelçi." Sonra

yoluma devam ettim.

Ev giysisi içinde zenci bir kadın fırın tepsilerini almak için fırına doğru eğilmişti. Doğrulup beni görünce duygusuz bir yüz ifadesi ve sesi duygusuz bir halde sordu.

"Birşey mi istediniz Bayan?" Güneyli aksanı çok belirgindi.

"Sadece biraz birşeyler atıştırmak istiyorum. Ne olursa olsun."

"Bayan, servise birazdan başlayacaklar."

"Siz büyükelçinin eşi misiniz?" Giyimi gözönüne alındığında sorduğum soru aptalca görünebilirdi. Ama bazen parti verirken işler o denli çok fazla olurdu ki son kalan işleri yaptıktan sonra ev sahibesinin üzerini değişecek zamanı olmayabilirdi.

Kadın yüksek sesle bir kahkaha attı. "Ben mi? Amanın, hayır. Büyükelçinin eşi? Ben mi?" Ağzını kulaklarına dek açа açа güldü, dili oynuyordu. "Yoo, bayan. Ben bir zenciyim. Ben aşçıyım." Fırına döndü, bedeni gülmekten titriyordu. Mırıldanıyordu. "Ben ha?"

Bana yeniden dönene dek bekledim.

" Size yardım edebilir miyim? Ben de aşçıyım." Beni incelemeye başlamış, kahkahası da duruverdi. Bakışları saçımdan ve altın küpelerimden, gerdanlığıma elbiseme ve ellerime kaydı.

"Yok tatlım. Yemek pişirebilirsin belki ama sen aşçı maşçı değilsin."

Küçük yemek masasından bir sandalye çekip oturdum. Mesleğim hakkında yanılmamıştı ama ikimiz de zenciydik ve ikimiz de Amerikalıydık, dahası kadındık.

"Ben bir Afrikalıyla evliyim, kendisi şu an dışarda bir sürtükle dansediyor, benle de kimse konuşmuyor. Bu yüzden..."

Ellerini beline koydu ve başını salladı. "Tatlım, erkekler hep aynıdır. Sana bir fırt vereyim." İçki gerekli olan en son şeydi ama o buzdolabının yanındaki çantasından bir cin şişesi çıkardı. Bir kahve fincanına bolca döktü. Kendi fincanına da biraz koyarken bana doldurduğu fincanı aldım. Sonra fincanını

kaldırdı.

"Tatlım, biz kadınlar birbirimize... yani destek olmalıyız." Cini içti, kaşını gözünü oynattı ve hırıldadı. Ben de onun gibi yaptım.

"Otur ve rahatına bak." Dönüp üstünde kabarcıklar oluşan bir tencere sosu karıştırmaya başladı. Bir yandan da benimle konuşuyordu.

"Bu durumda ne yapacaksın? Burada misafirimsin ama er geç dışarı çıkıp onunla görüşeceksin. Biraz cin daha al."

Öyle yaptım.

Aşçı sosu kocaman bir çin porseleni kaseye boşaltırken Vus kapıda göründü. Buhar ve sarhoşluk net görmemi engelliyordu. Onu dumanlar arasında görünce kahkahayı bastım. Aladdin'in cinine benziyordu, tek farkı ondan daha büyük olmasıydı.

Belki de aşçının cin şişesi gerçekten lambaydı ve ben onu gerçekten ovmuştum.

Vus üzerime eğilmiş neye güldüğümü soruyordu. Ama açıklamak için her soluk alışımda sanki aldığım solukla bir ilgisi varmış gibi daha da büyüyor ve kahkaha göğsümü sıkıştırıp konuşmamı engelliyordu.

Vus çıkıp gitti. Aşçı yanıma geldi.

"Kocan mıydı?" Hâlâ gülerek başımla onayladım.

"Yavrum sen iyisi mi ayaklan. Şişman bir erkek o. Şişman bir erkek kızacak olursa, uhuu. Afrikalı olsun olmasın farketmez. Şişman erkekler kendilerine gülünmesinden hoşlanmaz." Elime çantamı tutuşturdu. Sesinin tonunda insanı kendine getirici birşeyler vardı ama ona neden güldüğümü anlatmaya başlarken yine kıkırdamaya başladım.

"O şişman adam geri dönmeden buradan çıksan iyi edersin, kızım. Yüzünü gördüm, hiç komik değildi."

En sonunda verdiği öğüt çalışmakta olan beynime ulaşmıştı. Ayağa kalktım, ona teşekkür ettim ve mutfaktan oturma odasını geçip hole çıktım. Asansörü çağırma düğmesine bastım, kapıları açıldığında Vus daireden fırladı beni gördü ve bana

beklememi söyleyerek koştu. Yarısı dolu asansöre ikimiz de bindik.

Vus konuşmaya başladı. Ben onun karısıydım, Afrikalı bir önderin eşi. Mutfakta oturup aşçıyla kafayı çekerek onu utanç içinde bırakmıştım. Benimle konuşmaya çalıştığında ona gülmüştüm. Hiçbir Afrikalı hanımefendi böyle bir utancı kocasına yaşatmazdı. Asansördeki diğer insanlara baktım ama hepsi beyaz yüzlerini başka yöne çevirdi. Sanki ne Vus ne de ben yoktuk orada, asansör ilk kata ulaşana dek bekleyeceklerdi ve sonra sesimiz ve gölgelerimiz yok olacaktı.

Vus asansör diğer katlarda durup insanlar asansöre binerken konuşmasını sürdürüyordu. Lobiye indiğimizde diğerleri kar tanesi gibi dağıldılar. Başım dik ön kapıya doğru yürüdüm. Vus ardımdan geliyordu, konuşuyor, adına, ailesine ne büyük bir leke sürdüğümle ilgili yüksekten atıp tutuyordu. Büyük bir düşkırıklığıydım ben. Afrika'nın oğluna ne de çok saygısız davranmıştım.

Sokağa çıkmaktan vazgeçerek döner kapıdan yine içeri girip asansörlere yollandım. O ana dek guruldayarak çıkan Vus'un sesi birden yükseldi.

"Nereye gidiyorsun? Hayır partiye geri dönemezsin. Seni bundan men ederim. Sen benim karımsın. Eve gidiyoruz." Asansörde çevikçe bir dönüş yapıp kayıt kabul masasına doğru yürüdüm. Vus, konuşmayı sürdürerek peşimden geldi. Cenaze levazımatçısı gibi resmi giyinmiş kayıt kabul görevlisi, hüzünlü bakışlarıyla uzun uzun baktı bana. Vus, kolumu yakalamak için bir hamle yaptı ama yenim ellerinin arasından kaydı. Ondan kendimi kurtardım ve adımlarımı daha da açtım. İkinci kez ön kapılara vardığımda omzumun üzerinden şöyle bir baktım ve Vus'un yüzünün kan ter içinde kaldığını gördüm. Kıvrak bir hareketle yan dönüp, lobiye doğru gelmekte olan küçük bir grup beyaz adamın arasından geçerek hızımı arttırdım. Vus'un soluğu sıklaşıyordu ve sözleri de kısa süreli patlamalar şeklindeydi. "Dur! Aptal kadın! Ahmak! Geri zekalı!" Söylediği şeylerin hepsi olabilirdim ya da hiçbiri olmayabilirdim ama beni ya-

kalayamayacaktı. Koşar adımlarla yürümeye başladım. Konukların bacaklarını yolumdan çekmelerine neden olacak şekilde koltukların etrafından koşarak geçtim. Vus bir adımda bana yetişecek denli yakınımdaydı. Bir kayıt kabul görevlisinin yüzü yanımda beliriverdi, endişeyle yutkunup duruyordu. Suyu temiz bir havuzun içinde su altında yüzen iki yüzücü olabilirdik. Çok az bir çabayla aramızdaki mesafeyi açtım. Vus ona "Ona dokunma; o benim karım" diye bağırdı. "Benim"i bastırarak söylemişti.

Klasik giyimli bir zenci adam yolumu kesti. Ona doğru koştum ama son saniyede yönümü değiştiriverdim, o da evrak çantasını yukarı kaldırıp kollarıyla sımsıkı kavradı. Ben kendisini geçtikten sonra adamın derin bir oh çektiğini duydum.

Asansörlerin bulunduğu yere tekrar ulaştığımda, dönüp arkama baktım. Vus, neredeyse bir kol boyu uzağımdaydı. Kayıt kabul görevlisi onu izliyordu, onun arkasındaysa üniformalı bir polis ve müdür olduğunu sandığım, gri giysili bir adam onların peşinden geliyordu. Aralarında bir de aynasız olması hızıma hız kattı. Bu geçirip geçireceğim en iyi vakit gibiydi. Kurşunları ıskalatmak zorunda olmasaydım, bu adil bir yarış olsaydı, sadece ben ve o olsaydık, New York'un hangi polisi olursa olsun beni yakalayamayacağını gösterirdim. Çantamı koltuğumun altına sıkıştırıp adımlarımı açtım.

Lobinin etrafında bağrışmalar dalgalanıyordu "Durdurun onu!" Vus'un "Dokunmayın ona"ları ve "Kim bu kadın?" soruları.

Bizler lobinin etrafından dolaşırken şaşkın konuklar da kristal avizenin altında toplanmıştı. Arkama doğru, "Topunuzun canı cehenneme! " diye bağırdım.

Boş bir döner kapı bölümü yavaş yavaş hareket ediyordu. İçine dalıp hızla ittim. Tok bir ses işittim ve kaldırıma ayak basar basmaz yan camdan içeri baktım. Vus'un, kayıt kabul görevlisinin ve polisin kapıya aynı anda çarpmaları sonucu yerde birbirlerinin üzerine yığıldıklarını gördüm. Tam o anda arkamı döndüm ve bir kadının taksiden inmekte olduğunu gördüm.

Kapıyı kapatmasına vakit kalmadan koşup taksiye daldım.

Eve gitmek pek akıllıca olmazdı, onun için şoföre Rosa'nın Riverside Drive'daki adresini verdim.

Oturmuş acı kahvemi yudumlarken, Waldorf Astoria'nın lobisinde başımdan geçen yarışı anlatışıma Rosa'nın nasıl güldüğünü izledim. Ayılmıştım. Yaptıklarım affedilir cinsten şeyler değildi. Bütün o beyaz insanlara siyahlarda onur diye birşeyin olmadığını göstermiştim. İnsanımız için yaşamını tehlikeye atan kocamı utandırmıştım. Bana ahmak demişti ve haklıydı. Rosa, gülmeyi sürdürdü ama benim için artık gülünecek birşey kalmamıştı.

Ertesi sabah Vus telefon edip beni almaya geldi.

Rosa'ya çiçek, bana da parfüm getirmişti. Öpüştük; beni sevdiğini söyledi. Yaptığım kızdırıcı şeyleri anımsatmadı ve kaba sözleriyle ilgili birşey söylemedi. Tam anlamıyla barışmıştık.

Bir kış akşamı Şerif'in yardımcıları silahlı ve üzgün şekilde kapımda belirdi. Benim Bayan Make olduğumu öğrendikleri zaman, içlerinden biri bana bir kağıt parçası uzatırken bir diğeri de çiviyle ön kapıya bir uyarı yazısı astı. Alıştıkları bir işi yapmanın verdiği kendilerinden emin bir tavırla hareket ediyorlardı; sorularımı sıraya koymaya kalmadan çıkıp gittiler. Hole oturup önce formu, sonra da uyarıyı okudum. Kirayı ödemediğimiz için mahkeme kararıyla evden çıkarılıyorduk. Yirmi dört saat içinde evden çıkmamız gerekiyordu, aksi halde Şerif'in yardımcıları eşyalarımızı kapının önüne koyacaktı.

Guy hâlâ okuldaydı. Vus, BM'deydi. Sakin sakin kendime bir fincan kahve yaptım ve mutfağa geçip düşünmeye koyuldum. Hayatımda hiç evimden atılmamıştım. Evden çıkarıldığımı duysa, annem o ünlü kahkahalarından birini atardı. Oğlumun utanç ve güvensizlik duyacağı kesindi. Dostlarım bana acıyacak, düşmanlarımsa başlarını sallayıp aptal aptal sırıtacaklardı.

Formu yeniden okudum. Elimde üçüncü ve son uyarı ya-

zısını tutuyordum. Bu da demek oluyordu ki Vus, bundan önceki iki taneyi almış ve bana hiçbir şey söylememişti. Öyleyse sorumluluk onundu. Para kazanmayan, kocasının baktığı ev kadınını oynuyordum. Bu görevi ben kendim istememiştim, sadece evliliğin üstüme yıktığı rolü kabul etmiştim. Kendimi suçsuz olduğuma ve Guy ile benim nerede ve nasıl yaşayacağımızın Vus'un ellerinde olduğu fikrine inandırdım.

Killens'lardan ya da annemde, o da olmadı Rosa'dan borç isteyebilirdim, ama mahkeme kararına bakılırsa kirayı ödeme zamanı çoktan geçmişti. Evi boşaltmaktan başka yapabileceğimiz birşey yoktu.

Mahalledeki süpermarkete gidip boş kutular aldım. Dönüp geldiğimde kapıdaki uyarı yazısı daha da büyümüş geldi gözüme. Tavandan yere dek tüm kapıyı kaplamıştı. Yazıyı yeniden okuduktan sonra içeri girip eşyaları paketlemeye başladım. Bütün eşyalarımızı bavullara ve Kaliforniya'dan aldığım körüklü valize yerleştirdim. Mutfak dolaplarındaki en iyi fincanları ve kırılacak cam eşyaları ayıklayıp karton kutulara yerleştirdim. Mobilyayı, pahalı divanı, güzel yatakları ve sandalyeleri Vus seçmişti, bu nedenle onları düzenlemek işi bekleyebilirdi.

Birilerinin anahtarı telaşlı telaşlı deliğine sokmaya çalışırken tırmalama sesleri çıkardığını ve kapıyı hışımla açıp içeri girdiğini duydum. Guy ve Vus birlikte gelmişlerdi. Koridorda birşeyler söylemek için birbirleriyle yarışıyorlardı.

İlk konuşan Guy oldu. "Anne, şu kapıyı gördün mü? Gördün mü o...?" Onların birbirlerinin sözlerini bölerek konuşmaya çalışmalarını izleyerek divana oturdum. Vus, peşinde Guy'la oturma odasına geldi. "Birileriyle konuştun mu?"

Garip bir soruydu. Ne demek istediğini anlamadığım için hayır anlamında başımı salladım. Ne yapacağımızı Vus değil de Guy sorduğunda, anladım ki sorumluluğumu yerine getirmemiş olsam bile, Guy, Vus'u ailenin reisi olarak kabul etmiş olsa da, hayati anlarda benden medet umuyordu.

Vus, Guy'dan odasına gitmesini rica etti. Aylardır ilk kez, Guy benim ne diyeceğimi bekledi. Başımla onayladım o da iste-

meye istemeye odasına gidip kapısını aralık bıraktı.

Vus, yalnızca iri cüssesine maledilemeyecek bir ağırlıkla oturdu. İlk lafı az önce sorduğu garip soru denli şaşırttı beni: "Çok param var, onun için endişelenecek birşey yok."

Birkaç saat içinde sokağa atılmış olabilirdik. Bu uyuyacak yer bulamamamız için yeter de artardı bile, üstelik adresimiz ve telefon numaramız artık bizim olmayacaktı. Aslına bakılacak olursa, isimlerimiz dışında bizi içinde yaşadığımız topluluğa tanıtan herşeyi yitirmiş olabilirdik ve Vusumsi Make oturmuş bana "Endişelenecek birşey yok" diyebiliyordu.

Gözlerinin çevresindeki ince çizgiler derinleşmişti, eliyle çenesinin üzerindeki kılları sıvazlamaya başladı. Bir içki ya da taze kahve hazırlama önerimi duymadığı için ben de bu önerimi yinelemedim.

Birkaç dakika sonra sandalyeden fırlayıp evrak çantasını eline aldı. Kapıya yöneldi ve benim bulunduğum tarafa bakarak, ama gözlerini benden kaçırarak, "Dediğim gibi, endişe edecek birşey yok." diye konuştu. Kapıyı açıp dışarı çıktı ve yavaşça çekerek kapattı.

Guy, endişeden telaşlı bir şekilde odasından çıkıp geldi.

"N'olacak şimdi anne? Kapıdaki şey yirmi dört saat diyordu. Nereye gideceğiz? Nasıl oldu bu iş? Neler yaptın?"

Uzun ince oğlumun silueti eski bir olayı getirdi aklıma.

O zamanki kocam, Tosh, yedi yaşında olan Guy ve ben bir pazar sabahı arabamızla yolda ilerliyorduk. Tosh ve Guy'ın büronun ve evin çöpünü her zaman yanan süprüntü yığınının üzerine attıkları San Francisco şehrinin çöplüğündeki haftalık gezintimizi yeni bitirmiştik. Eve dönüşte neşemiz yerindeydi. Guy, sözcük oyunları yapıyor, Tosh da ona gülüyordu. Kendimi güvende hissediyordum. Sevdiğim bir kocam vardı üstelik kocam iş sahibiydi. Zeki ve sağlıklı olan oğlum, bana sorarsanız, sevgi görüyor ve gerektiğinde ceza alıyordu. Eğitimsiz genç bir zenci kız olarak başka ne bekleyebilirdim ki? Kendi yeryüzü cennetimde yaşıyordum.

Fulton ve Gough'un kesiştiği yerde ışıkların değişmesini

bekliyorduk. Ansızın, bizim arabanın sağ yanına bir araba bindirdi. Vücudum ileri doğru fırladı, alnım arabanın ön camına, dişlerim de sürücü kabininin gösterge panosuna çarptı. Kendime geldiğimde, Tosh yüzüme üflüyor ve birşeyler mırıldanıyordu. Guy'ı sordum, Tosh da bana araba çarptığı anda Guy'ı yakalayıp kollarımın arasına alarak koruduğumu söyledi. Burnu bile kanamamıştı. Köşede öylece duruyordu.

Kamyondan çıkıp yabancıların avutmaya çalıştığı oğluma doğru yürüdüm. Yanına gelip eğildiğim zaman kollarıma gelmek yerine, harap durumdaki yüzüme şöyle bir baktıktan sonra çığlıklar atıp beni tekmeleyerek benden uzaklaştı.

Tosh, onu taksiye bindirmek için dil dökmek zorunda kaldı. Günlerce, bakışlarını benden kaçırarak ve dudağını sarkıtarak dolaştı. Gözlerini üzerimde yakalamaya yetecek denli hızla arkamı döndüğümde, her seferinde, gözlerindeki nefret dolu suçlama tüylerimi diken diken ediyordu.

Kazaya bizler neden olmamıştık. Tosh arabayı kullanıyordu, ben de en fazla yaralanan kişiydim. Ama ben anaydım, yaşamındaki herşeyi daha iyi duruma getirecek güçte biri. Ne demeye herşeyi daha beter etmiştim? Kazaya engel olabilirdim. Kamyonumuzun o an orada olmasına izin vermeyebilirdim. Bu denli ihmalci olmasaydım, yüzüm kesilmeyecekti, dişlerim kırılmayacaktı ve o da aklını oynatacak denli ürkmeyecekti.

Şimdi, sekiz yıl sonra, Guy, görevimi ihmal ederek neden onun onurunu tehlikeye attığımı soruyordu kendisine. Evlenmekle dünyanın ekseni etrafında dönmesi ve evrenin düzenini sürdürmek sorumluluğumdan kurtulduğumu mu sanmıştım?

Guy, ayakta dikilerek soruları sıkıp bırakıp tekrar sıkar gibi yumruklarını sıkmaya başladı. Küçük ama lezzetli bir memnuniyet yumağının tadını çıkartarak sessiz durdum. Guy, Vus'a gösterdiği sadakatin geri kalanını bana bahşederek Vus'a yönelmişti. Şimdi kriz anında yeniden önemli şahsiyet oluvermiştim.

Konuşmayacağımı anladığımda, divana yanıma oturdu. Birdenbire, söyleyecek birşey bulamadım. Odaya tekrar girdi-

ğinde, bir açıklama yapsaydım ya da birkaç alternatif koysaydım ortaya, yaşamlarımız kesinlikle aynı uyum içinde sürecekti. Ama konuşmak için çok beklemiştim.

Oğlumu izliyordum. Divana kayar gibi oturup da uzun kollarını uzatıp bana sarılarak "Herşey yoluna girecek, anne. Bunu da atlatacağız" dediğinde, ağlamaya başladım. Küçük oğlum büyüyordu.

Vus, hava kararduktan sonra döndü. Eşyalarımızın satışı işini ayarlamıştı. Ertesi sabah da biri gelip özel eşyalarımızı Vus'un mobilyalı bir daire kiralayıp parasını da ödediği bir otele taşıyacaktı. Vus, Mısır'a gitme işlemlerimizi de başlatmıştı. Haberi bana söyledi ama Guy'a da göz kırpıp başını yana eğdi. Guy, boş gözlerle yeniden Vus'a baktı ve "Bu harika, baba" dedi ve odasına girdi.

Üç hafta boyunca Central Park West'in dışındaki o küflü otelde bildiğim herşeye yabancı bir yaşam sürdük. Emekliler, hasta ve unutulmuş insanlar, koridorlara dizilmiş, kendi aralarında ateşli ateşli fısıldaşıyorlardı. Saatlerce lobinin eskimiş halıları üzerinde ufak adımlarla yürürlerdi. Ne başlarını kaldırıp bakarlar, ne de biriyle konuşurlardı. Yalnızca, gözleri yerde, rutubetli havayı iterek ve duvar diplerinden giderek yürümeyi sürdürüyorlardı.

Guy, küçük harflerle konuşmaya başlamıştı, Vus ve ben ise yatak odasında bile fısıltıyla konuşuyorduk. Giriş çıkışlarımız hırsızlama ve sessizceydi. O günlerde yalnızca Rosa geldi ziyaretime. Başka hiç kimsenin yerin altına taşındığımızı ve acınacak durumdaki bir köstebek sürüsüne katıldığımızı bilmesini istemiyordum.

Kendime bunun sadece üç hafta süreceğini telkin etmeyi sürdürdüm. İnsan, üç hafta boyunca işkence askısında kalabilir ya da oruç tutabilirdi. Bu tıpkı New York'tan sessiz sedasız ayrılmamız gibi bir şeydi. Guy ile ben San Francisco'ya gitmek üzere yola çıktığımızda, Vus da bize bir yer ayarlamak için Mısır'a gitmişti. Annemi görmem gerekiyordu. Bir kez daha insanın kendi yaşamını kendisi yarattığını, her koyunun kendi

bacağından asıldığını duymam gerekiyordu. Onun bana, "Adımı K-A-D-I-N diye yazarlar çünkü dişi ile kadın arasındaki fark dışkıyla bok arasındaki farka benzer." dediğini duymalıydım.

Havaalanında bitkin görünüyordu, halbuki kestane rengi pudrasından öyle çok sürmüş, dudaklarına da öyle kalın bir ruj çekmişti ki birbirimizi öptüğümüzde ses çıktı. Bizi gördüğünden dolayı duyduğu sevinç çok kısa sürmüştü.

Eve giderken, annem onu gördüğüm anki kuşkularımın doğruluğunu kanıtladı. Arabasını kötü kullanıyor önemsiz konulardan söz ediyordu. Vivian Baxter çok sinirliydi.

Guy'ı Viktorya tipi evin alt katındaki odaya yerleştirdi, beni de mutfağa çağırdı. Kocaman bardaklarda sert içkiler içerek konuştu benimle.

Yeni kocasının fotoğrafını yollamıştı. Koyu tenli yakışıklı bir erkekmiş, bana yazdığı mektuplarda onunla ilgili abuk sabuk şeyler yazmıştı. Birlikte deniz yolculuğu yapıp, Tahiti ve Fiji sahillerinde oynaşıp, Sidney meyhanelerinde fink atmışlar. Evlilikleri oyun gibiymiş: İki aşık sakin bir denizde açılmışlar. Ama mutfak sandalyesinde onu otururken görünce evliliğinin sarsıldığını ve evliliğini doğru dürüst yürütmek için çok çaba harcadığım anladım.

"Niyeti iyi, bebeğim, elinden geleni de yapıyor. Ama şu içkisi olmasa. Ne kadar içmesi gerektiğini bilmiyor."

Bardaklarımıza yeniden viski ve buz doldururken yüzü ağlamaklı, sesi de titrekti. Kocası uzun bir yolculuğa çıkmıştı, o da yalnızlığa dayanmaya çalışıyordu.

Sonraki birkaç hafta ilişkimize hiç umulmadık bir değişiklik getirdi: rolleri değiştik. Vivian Baxter bana dayanmaya, benden destek ve akıl beklemeye, ben de doğal olarak, görmüş geçirmiş biri, adil bir anne oluvermiştim. Guy ailedeki bu ani değişiklikten dolayı şaşkındı. Çok efendi biri olmuş, az gülüp ergenlik dönemindeki bir çocuğun zar zor başarabileceği bir sakinliği üstlenmişti.

Vus arayıp da biletlerimizi yöredeki bir sehayat acentasından alabileceğimizi söylediğinde sevincimi gizlemenin ola-

nağı kalmamıştı.

Anneme yakında gideceğimizi söylediğimde birkaç saat için keyifsiz halinden sıyrılıp mutlu oldu. Bana müteşekkir olduğunu söyledi, yalnızca ona verdiğim destekten dolayı değil, buhrana girebilecek bir kadını ayaklandırdığım için. Birçok yaşlı dişinin olduğunu ama çok az kadının olduğunu anımsattı bana. Benimle gurur duyuyordu ve bu da bana veda armağanıydı.

San Fransisco'yu onun içine düştüğü sıkıntılardan kurtulacağına ve başını derde sokmayacağına ilişkin verdiği sözleriyle terkettik. En son söyledikleri kolay kolay yapılacak şeyler değildi. San Fransisco'dan Los Angeles'a, oradan Londra'ya ve Roma'ya dek tüm yolculuk boyunca aklım fikrim annemdeydi. Ancak Roma'nın Fiumicino Havaalanına geldiğimizde Mısır'ı, Vus'u ve oğlumla başladığımız yeni yaşamımızı düşündüm.

Başlangıcını yaptığımız bu yaşamın iyi ya da kötü sürmesi hiç aklımdan geçmiyordu. Tek farkında olduğum ve bildiğim yaşamın çoktan heyecan dolu olmaya başladığıydı.

15

Sakin bir öğleden sonra uçağımız Kahire'ye indi. Pencereden Sahra hafifçe dalgalanan kıyısı olmayan bir bej deniz gibiydi. Guy'la birlikte gümrükten geçtik ve buzlu bir camın arkasından gözlerimiz Vus'u aramaya koyuldu.

Çıplak ayaklı, uzun giysili adamlar yanımızda yürüyüp Arapça konuşuyorlar, soru soruyorlardı. Başımızı sallayıp omuz silkerek anlamadığımızı belirtince elleriyle yanlarına vurup iki büklüm olarak gülmeye başladılar. Başka bir dilde gülme insanda huzursuzluk yaratıyordu. Guy'la birlikte ana terminale omuzlarımız birbirine değerek, birbirimize öylesine yakın yürüyerek girdik.

Bekleme odası büyüktü ve neredeyse boştu. Vus ortalıkta görünmüyordu. Bir hamal kendine özgü İngilizcesiyle taksi is-

teyip istemediğimizi sordu. Olumsuz anlamda başımı salladım, param vardı, neredeyse bin dolarlık seyahat çekim vardı ama tanımadığım bir ülkede taksiye binecek değildim. Sonra birdenbire farkettim ki taksiye binsem de nereye gideceğimi belirten bir adres yoktu elimde.

Guy'ı düşünerek gerçeği ortaya çıkana dek saklamaya karar verdim.

"Anne, şimdi ne yapacağız? Babama varış zamanımızı söylemiştin, değil mi?"

"Elbette. Gidip şurada bir yere oturacağız." Sesindeki suçlayıcı tavrın üzerinde durmadım ama farkettim. Avrupalı giyimli iki zenci erkek bize doğru gelirken biz de ellerimizdeki eşyalarımızla bir grup hamalın ve görevlinin arasından geçmeye uğraşıyorduk.

"Maya Hanım? Make Hanım? "

Başımı salladım, konuşamayacak denli sevinçliydim.

"Kahire'ye hoşgeldiniz. Sen de Guy mısın? Hoşgeldin."

El sıkışıp onların uzun isimlerini öğrendik. Vus yüksek makamdaki biriyle toplantıdaydı, bize en kısa zamanda katılacaktı. Onlara bizi alıp büroya götürmelerini rica etmişti.

Eşyalarımızı eski bir Mercedes Benz'e kraliyet üyelerini yerleştirirmiş gibi koydular. Oğlumla ben olanlara kapılmıştık. Heliopolis'in güzel villalarının yanından geçerken dirseğimle Guy'ı dürtmek dışında şehrin eteklerinde bir yerde arabayı kullanan adam yoldaki bir deveye çarpmamak için birden durana dek ne benim ne de Guy'ın ağzından bir söz çıkmıştı. Avrupa arabalar, koca boynuzlu inekler, tamir için yan yatırılmış taksiler ve büyük yaya kalabalığı, keçiler, katırlar, develer, arada geçen limuzin ve inanılmaz sayıdaki çocuk kalabalığı sokaklarda görsel ve işitsel bir karmaşa senfonisi yaratıyordu.

Kahirenin merkezine girdiğimizde, caddelerin rengi, insanları, hareketi ve kokusu birdenbire öyle bir patlamıştı ki sessizliğimi daha fazla koruyamadım.

Önde oturan adama dokunup bağırarak sordum: "Neler oluyor? Bugün tatil falan mı? "

Adam açık pencereden dışarı baktı ve sonra başını sallayarak arkaya döndü

"Kalabalık mı ? Kalabalığı mı soruyorsunuz?"

Başımla evet dedim.

"Yoo," dedi gülerek, "Kahire her gün böyledir."

Guy çok sevinçliydi, yüksek sesle gülüyordu. Manzaraya bakıp bir yıl sürecek kalabalık şenlikte ne çok eğleneceğimizi düşündüm.

Uzun, lime lime giysileri içindeki bir deri bir kemik kalmış erkekler sırtına ağır yük vurulmuş katırları dövüp söverek yürütmeye çalışıyordu. Gösterişli lüks arabalar, gökdelenlerin gölgesinde ağır ağır ilerlerken koca kıçlarını rastgele sağa sola kıvıran develerin tezekleri arasmda yol alıyordu. İkili dolaşan ya da bir erkeğin eşlik ettiği iyi giyimli kadınlar, dökümlü kapkara çarşafları içinde baştan ayağa kapalı olan hemşirelerine dönüp bakmıyorlardı bile. Her tarafta çocuklar koşuşuyordu. Elle itilen iki tekerlekli kırık dökük arabaların altında bağırışıyorlar ve tamir için yan yatırılmış taksilerin tekerlekleriyle oynuyorlardı. Sokak satıcıları, gelip geçenlere işaretler yaparak mallarını uzatıyordu. Delikanlılar taze meyvelerden yapılmış içecekler sunuyordu. Sokak köşelerindeyse adamlar açık ızgaralarda pişen yiyeceklerin üzerine eğilmiş duruyordu. Baharat, gübre, egzos, çiçek ve ter kokuları arabanın içindeki havayı neredeyse elle tutulur, gözle görülür hale getirmişti. Saatler gibi gelen bir süreden sonra, nispeten sakin bir semte ulaştık. Bize eşlik eden adamlar arabayı durdurdu ve ardından da bizi bakımlı bir bahçenin içinden geçirerek beyaz badanalı bir iş hanına götürdüler. Eşyalarımızı lobinin kapısına bıraktılar. Ardından da Guy'la ve benimle el sıkışarak ve Vus'un az sonra orada olacağını söyleyerek bizi lobide bıraktılar.

Afrikalılar gelip geçiyor, geçerken de bizi başlarıyla selamlıyorlardı. Bitkinlik tüm bedenimi etkisine almıştı ki Vus açık kapılardan içeri girdi. Bizi görünce bağıran Vus koşa koşa gelip bana ve Guy'a sarıldı. Sırıtırken neredeyse on yaş yaşlanmış görünüyordu. O an birbirimizi uçarı şekilde mutlu edeceği-

mizden hiç kuşkum yoktu. Kahire iki çağdaş aşığın aşk mekanı olacaktı.

Vus beni bırakıp kıkırdayarak Guy'a sarıldı. Vus sevgisini ve armağanlarını sadece bize ayıran seksi esmer tenli bir Noel Baba gibiydi.

"Hadi gelin eve gidelim. Caddenin karşısında oturuyoruz." Guy'a elimle işaret ederek eşyalarımızı gösterdim. Vus başını sağa sola sallayarak konuştu: "Onları bize getirirler." Bahçeden kolkola geçtik ve Ahmet İsmet Sokak 5 numaraya yollandık.

Vus bizi kocaman, girişi mermerden bir binanın merdivenlerinden yukarı çıkardı. Merdivenlerdeyken üstü başı kirli siyah bir adam sırıtarak eğildi: "Hoşgeldiniz Bay Make". Vus adamın açık eline birkaç bozukluk sıkıştırıp onunla Arapça birşeyler konuştu. Binanın serin karanlık koridorunda yürürken Vus gördüğümüz adamın binanın kapıcısı Abu olduğunu ve eşyalarımızı getireceğini söyledi. Koridorun sonunda oymalı kakmalı bir kapıyı açtı. Oldukça pahalı eşyalarla döşenmiş bir oturma odasına girdik. Altın rengi ve kırmızı şeritlerle süslü saten divan dikkatimi çeken ilk eşya olmuştu.

Bir başka şık görünüşlü divanın arkasındaki duvarda halı asılıydı. Odanın ortasında şık bir sehpa bir Şark halısının üzerine yerleştirilmişti.

Vus evi beğenip beğenmediğimizi sordu; Guy çıkardığı seslerle beğendiğini belirtiyordu ama ben hâlâ ev sahibinin nasıl olup da bu denli değerli eşyaları bu evde bıraktığına şaşıyordum.

Guy uzaktan seslendi. "Anne gel şunu bir gör" Vus beni kolumdan tutup diğer odaya götürdü. Burada da XVI. Louis stili işlemeli kumaşlı divan ve sandalyeler bir Şark halısının üzerine yerleştirilmişti. Yemek salonu bir sürü Fransız antika mobilyasıyla doluydu. Koca yatak odalarında bir sürü büyük yatak, tuvalet masası ve Şark halısı vardı.

Sırıtmaktan başka bir şey yapamadım. Boş mutfağa girdiğimde tanıdık bir duygu hissettim.

Bir rafın üzerinde şişesi isle dolmuş bir lamba, bir sürü tabak, ucuz çatal bıçak takımı ve kalın camdan bardaklar vardı.

Vus utancından öksürdü. "Bunu kullanıyorlar"- lambayı göstererek- "üstünde yemek pişirmek için. Uyduruk bir soba. Şey... mutfağı halledecek zamanım olmadı. Yani, normal sobalar çok pahalı olduğundan sen gelene dek bekleyeyim demiştim."

"Yani bütün bu döküntüler bizim mi?" Bağırmış olmalıyım çünkü küçük odaya bizimle birlikte girmiş olan Guy kaşlarını çattı, Vus öfkeli, sinirli bir şekilde bana baktı.

"Sana kendi işlerimi umursamayarak güzel bir ev hazırlamaya uğraştım. Bu daireyi bu hale getirmek için bir sürü PAC görüşmelerini erteledim, sen tutmuş bunlara döküntü diyorsun." Dönüp kapıdan çıktı. Guy başıyla ters bir işaret yaptı, minnet duymadığım ve nezaketten anlamadığım için yaptığımdan tiksinmişti. Vus'un ardından o da mutfaktan çıktı. Sessizce çıkıp gitmeleri kibrimi kırmakta başarılı olmuştu. Vus eli açık bir erkekti. Gerçekten de, böyle mobilyayı ben ya süslü dergilerde ya da beyaz sinema oyuncularının filmlerinde görmüştüm. Kocam beni ve oğlumu böylesi bir atmosfere sokmuştu ve ben bu yükselmeden dolayı teşekkür edeceğime acımasızca ve düşüncesizce davranmıştım.

Büyük bir değersizlik duygusu beni güzel şeylerin, pahalı eşyaların ve antika halıların sahibi olma düşüncesinden soğutmuştu hep. Böyle hissetmemi hep beyazlar istemişti. Parlak Fransız cilalı armoir'larım ya da üstünde savaşçıların savaştığı ipek dokuma duvar halılarım olamazdı benim. Yo, değersizlik duygusuna bir son vermeye kararlıydım. Güzel olan herşey benim de hakkımdı ve Şark halılarının üzerinde Lady Astor'unkiler denli uzun dolaşmaya değecek siyah ayaklarım vardı. Eğer Vus, karısının güzel yaşamasını arzu ediyorsa, (kafamdaki bu aşağılık duygusundan kurtulmalıydım) Rockefeller'dan ya da Kennedy'den aşağı kalır yanım olmazdı.

Valizlerimiz ilk oturma odasının ortasına konmuştu. Balkondan Guy'ın ve Vus'un sesi geliyordu. Ben de yüzüme Eve-

rest Tepesi'ndeki karları bile eritecek sıcak bir gülümsemeyle oların yanına seyirttim.

"Bu gördüğüm en güzel ev," Vus başıyla onayladı ve bana yaptığı yaramazlığın farkına varıp hatasını düzelten bir çocukmuşum gibi gülümsedi. Guy sırıttı. Annesinin geleceğini biliyordu. Vus'un özel bahçemiz dediği yerdeki otları eğilmiş temizleyen adama baktık. Bir kapıcımız ve kendi bahçevanımız vardı. Bu lokma bayağı büyüktü ama yine de yutabilmiştim.

Kahire'de ilk haftalar Uganda, Kenya, Tanganika, Kuzey ve Güney Rodezya, Basutoland ve Swaziland gibi ülkelerin özgürlük savaşçılarıyla tanışmakla geçti. Halen bağımsız olan Afrika ülkeleri diplomatları Vus Make'nin herkese yetişmeye çalışan Amerikalı karısıyla tanışmaya gelmişti.

Etiyopya Büyükelçiliği'nden Jarra Mesfin ve karısı Kebidetch Erdatchew erken gelip geç saatte gitti. Liberya maslahatgüzarı Joseph Williamson ve karısı A.B. bizi köşklerine davet ettiler.

İçinde mücevherli hanımların, yakışıklı erkeklerin, entrikanın ve uluslararası casusluk ve tehlikenin bulunduğu bir romanın baş kadın kişisi gibiydim. Pahalı kumaşlar, çekici kokular ve uşaklar Amerika'da ikinci sınıf vatandaş olarak yaşadığım yılların anılarını silmeye başlamıştı.

Vus, Guy ve ben Gize piramidi yakınında öğle yemeği yedik ve sifenksin çevresinde develerini dolaştıran sürücüleri seyrettik. Araba radyoları neredeyse avaz avaz inleyen Arap müziğini tozlu havaya salıyorlardı.

Vus benim eve bir hizmetçi almada gösterdiğim çekingenliğin demokratik kişiliğimden değil, işe gereksinimi olan birini bundan mahrum edecek burjuva züppeliğinden kaynaklandığını söyleyince ev ve mutfak işlerinde yardımcı olması için Omanadia adında kısa boylu, bodur bir Sudanlı kadını tuttum. Ne olursa olsun o bir aşçıydı ve mutfağımda duran o uyduruk sobayı nasıl kullanacağını biliyordu.

Guy, Mahdi'deki Amerikan Koleji'ne yazılmıştı, her gün bir otobüs onu alıp on beş mil uzaktaki okuluna götürüyordu.

Yeni okul arkadaşlarına ya da öğretmenlerine gösteriş yapmak istemesinden ya da kültürel değişikliğin onu etkilemiş olmasından mı bilinmez, derslerinde çok başarılı oluyordu. Ev ödevlerini yapması için onu uyarmaya artık gerek yoktu, New York ve San Fransisco'daki o ruh hali hepten ortadan kalkmıştı. Kahire'de kişiliği belirginleşmiş, benim eski neşeli ve geveze küçük oğlum oluvermişti gene. Birbirimizle en fazla Arapça sözcüğü en iyi aksanla kim konuşacak diye yarışıyorduk.

Şehirde Afrika-Asya Kardeşlik Konferansı vardı ve Vus benim de katılmak isteyeceğimi düşünmüştü.

Kocaman salonu görünce soluğum kesildi. Uzun masalar her şekilde konmuştu; kulaklıklar ve mikrofonlar, her renkten insan bir sürü ulusal giysi içinde koridorlarda dolaşıp bilmediğim bir sürü dilde yüksek sesle konuşuyordu. Koltukların yerleştirilmesi, mikrofonlar ve birçok ulustan insanın bulunması bana Birleşmiş Milletler'in Genel Kurul toplantısını anımsatmıştı, kalbim hızla atmaya başlayınca Vus'a yaklaştım. Herkesin ortasında yapılan sevgi gösterilerinden bunu yapan kendisi değilse nefret eden Vus biraz geriledi ama yine de fısıldayacak denli yakın durdu.

"Bunlar seni korkutmuyor, değil mi?"

Kendimi toparlayıp ondan olabildiğince uzakta durdum. "Yok canım. Kolay kolay korkmam ben."

Bu pek öyle doğru sayılmazdı ama başımı kaldırıp adamların kaynadığı yere yürümeye başladım. Vus kolumu tutup beni durdurdu.

"Seni memleketinden bir adamla tanıştırayım." Başımı çevirdiğimde iyi kesimli bir elbise giymiş, bana gülümseyen genç, zayıfça bir adam gördüm. Gözleri badem gibi, yüzü uzun ve ovaldi. Gülümsemesi geniş ve inceydi, teni de kızarmış badem rengindeydi. Vus, "Bu David DuBois. Kahire'de bir gazeteci ve benim de çok iyi bir dostum. David, karım Maya ile tanışsana."

Sözleri daha önce hiç tatmadığım bir acının üzerine sürülen merhem gibiydi. "Merhaba, Maya Angelou Make. Sizden söz edildiğini duymuştum. Tüm Mısır sizi ağırlamaktan onur

duyacaktır. Sizin şarkı da söylediğinizi duymuştum."

Amerikalı zenci erkeğin sesi açık seçik dokudaydı. Sesi cila kalitesinde, parlak akik gibi kaygan ya da sert çentikli ve yumrulu olabilirdi. Sesi bir bas solo denli sadalı ya da bir flüt gibi hafif ve lirikti. Zenci bir erkek düz tonda konuştuğunda bunu sadece bilerek değil öğretme amacıyla yapıyordur.

O güzel ses perdelerini ne çok sevdiğimi unutmuştum. "Size çok teşekkür ederim. Burada olmaktan mutluyum."

Birbirimize gülümseyip sarıldık. Belki o da zenci bir Amerikalı kadın sesine hasret kalmıştı.

Evdeki kokteyllerin sayısı arttı. Vus insanlarla hem bağlantıya geçiyor, hem de onları, eşlerini ve arkadaşlarını ağırlıyordu. O Kahire'deyken evde büyük bir hareketlilik oluyordu. Müslüman konuklarımız sayesinde içinde domuz eti olmayan yemekler pişirmeyi ya da alkolsüz içkiler yapmayı öğrenmiştim. Avrupalı ve Afrikalı konuklarımıza fırında jambon, pilavlı jambon, tuzlama domuz etli, ıspanak ve bezelyeli domuz inciği gibi yemekler, viski ve cin ikram ediliyordu.

Vus'un seyahatleriyle eğlence yaşamımız arasındaki açık seçik bağlantı ilgimi çeker olmuştu. Bağımsız ve aşırı derecede koloni karşıtı Cezayir'den döndüğü zaman evde ilgisiz bir havada cakayla yürürdü. Böyle zamanlarda benimle ve Guy ile yalnız kalmak isterdi. Başarılı Cezayir devrimini sanki yedi buçuk yıl süren isyan savaşlarını anakaranın en kuzey ucunda değil de Güney Afrika'da geçmiş gibi betimlerdi. Vus bize büyük bir gururla Ben Bella ya da Bumedyen ile yaptığı görüşmeleri anlatırken Guy gözleri parlayarak, kıpırtısız bir yüzle dinlerdi onu. Gana'ya yapılan yolculuklar da Nkrumah hükümetinin gurur verici işlerinin anlatıldığı dost sohbetlerinden söz edildiği yolculuklardı. Üçümüz Kelime Oyunu oynayıp müzik dinlerdik. Sonra loş yatak odamızda beni özenle kollarına alırdı. Bedenim, üzerine yakarışlarını yerleştirdiği bir dua silindiriydi sanki. Sevişmek büyük bir kutlama olmuştu, kutsal ve bereketli bir dini komünyon ayiniydi.

Tam tersine, Güney Afrika'nın içlerine, belgesiz pasaportsuz, terzide diktirdiği elbiselerini el yapımı ayakkabılarını bir yana atıp sandalet giyerek ve üstüne battaniye örterek bir kaçaklar grubuna ulaşmak için gitse, gergin ve uykusuz dönerdi Kahire'ye. Gözlerinin aklarındaki kırmızı kılcal damarlar iyice belirginleşir, gittiği yer ve gördükleri yüzünden dikkati kolayca dağılırdı.

Eve gelir gelmez hemen telefona sarılırdı.

"Bu akşam boş musun? Bize gel. Karım o ünlü Afrika-Amerikan yemeklerinden yapacak. Yemek yiyip birşeyler içeriz. Gelsene."

Bu davetler birkaç kişiye daha yapıldıktan sonra bana çabucak birşeyler yapıp yapamayacağım sorulurdu. Konuklar daireye doluşur, kıtlıktan çıkmışcasına yemek yer, içki içer bağıra bağıra konuşur sonra da giderlerdi. Bu toplantılarda, David DuBois ve ben arasıra sessiz bir köşe bulup memleketteki ailelerimizden konuşurduk.

David'in gazetecilik alanı tüm Avrupa'yı, Afrika ve Asya'yı kapsıyordu. Evlilik ilgi alanımı genişletmişti ve kaygan zeminli siyaseti de içine alıyordu. Ama çevremizdekiler Goa ve Hindistan'la ilgili endişelerini dile getirip, Tshombe ve Belçikalıların Union Minière, ya da Lübnan ve Orta Doğu krizini konuşurken biz Amerika'da zenci anne ve babaların beyaz kadın ve erkeklerin küfür ve tükürükleri arasından geçip de okula gitmelerine nasıl göz yumduklarını konuşuyorduk. Resmi elbiseli polisler sadece sınıflarına gitmek istedikleri için üzerlerine azgın köpekleri saldığında o çocukların akılları başlarından gitmeyecek midir?

Konuşmamın bir yerinde kendimize acımamıza bir son verir ve kurtulacağımızı söylerek kendimizi rahatlatırdık. Daha şimdiden neler yapmıştık.

David ve ben eski bir ilahiyi mırıldanmaya başlardık yavaşça. (Hep en sevdiği şarkı "Glory, Glory, Hallelujah, When I Lay My Burden Down" ile başlamamızda ısrar ederdi.)

Teşhircilik insanların bulunduğu bir yerde şarkı söyleme-

ye karar vermemizin bir nedeniydi ama çok daha derin bir neden de söz konusuydu. Sözler ve melodi bizi ana rahmi gibi tanıdık bir yerlere götürüyordu. Kuşkusuz Afrika bizim çok yıllar önceki varoluşumuzun başlangıç yeriydi, ama daha yakın zamanlarda ve daha değerli bildiğimiz zenci Amerika'nın sesleriydi. David ve ben daha yüksek sesle şarkı söylemeye başladığımızda, diplomatlar ve politikacılar, iş üstündeki bayanlar, hareketli erkekler, devrimciler söylev vermeyi, flört etmeyi, cafcaflı sözler etmeyi, yalvarmayı, açıklamayı bırakıp bizi dinlemeye başlıyordu. Önce istemeye istemeye, sonra bu gezegende en son köleleştirilen en büyük kalabalığın yazdığı melodileri seslendirdiğimizi duyduklarında nezaket onları dinlemeyi sürdürmeye zorluyordu. Birkaç dizeden sonra müziğin kendisi birşeyler istemeye başlıyordu. Şarkıların kaydadeğer insana özgülüğüne karşı kayıtsız kalamazlardı. Akıllarından geçeni okuyamıyordum ama yüzlerinde şarkılarımıza büyük bir sadakat vardı. Vus onların dikkatle dinleyişlerinin farkında olarak varoluşumuza hürmet gösteriyor ve bize katılarak acı ama güzel bir geçmişle olan bağlarımızı yeniden kurmamız için bana ve David'e yardım ediyordu.

16

Omanadia keyifli bir yaz akşamı balkona geldi.

"Hanımım bakar mısın?"

Serin yatak odasındaki uykumdan yeni kalkmıştım. Kendimi canlı ve hoşgörülü hissediyordum. "Ne var Omanadia?" Günün kalanında izin alamazdı, benden istediği buysa. Biraz şımartılmak istiyordum.

"Hanımım, halıcı adamı yine durdurdum. Sen uyuyordun."

"Ne halıcısı?" Uyanıktım ama kafam tam uyanmamıştı.

"Halı kolleksiyoncusu. İki aydır parası verilmemiş. Sonra iki tane de mobilya kolleksiyoncusu." Şeytanca güldü. "Sokakta-

ki diğer hizmetçiler onlar Ahmet Ismet'e gelince daha nabel veriyorlar, ben de kapıyı açmıyorum."

Omanadia yaşından ve sivri dilinden dolayı mahalle esnafının, kapıcıların ve genç hizmetçilerin sevdiği, çekindiği biriydi. Mahalledeki bütün dedikoduları ve mahalle sakinleriyle ilgili gerçeklerin çoğunu bilirdi.

"Omanadia, ne kadar borcumuz var?"

İfadesini değiştirmemek için uğraşıyordu ama gözleri fıldır fıldırdı. "Ne kadar mı Hanımım? Ama Bay Make bunu söylememi istemez. Evin erkeği o Hanımım."

"Ne kadar, Omanadia?"

Parmak hesabı yaptı. Halıların değerinin o ana dek sadece onda birini ödemiştik. Yatakodası mobilyasının yarısından fazlasını henüz ödememiştik. İşleme yatak çarşafları ve havlularının bir kuruşunu ödememiştik daha. İki oturma odasının ve yemek odasının eşyalarının borcu gecikmiş, üstelik kiramızı da iki aydır ödemiyorduk. Ona teşekkür edip öğleden sonra izinli olduğunu söyledim. -

New York polis görevlisinin kapımın önündeki görüntüsü, kalın perdelerin hemen ardında duruşu, bakımlı bahçemin içinde beklemesi gözümün önüne geldi. New York'ta evi tahliye etmeye zorlanmak kötü bir deneyimdi, ancak hiç olmazsa memleketimdeydim; aradığımda dostlarının yardımıma koşacağı bir yerdeydim o zaman. Dahası her zaman annem vardı. Oğlumu da alıp hemen San Fransisco'ya geri uçuveririrdim. Eğer Kahire'nin sokaklarına atılacak olsak, diğer evsiz barksız, kimsesiz insanlarla birlikte kimden yardım isteyecektim? Gençken, yoksul ve parasızken A.B.D.'de zenginliğe direnmiştim. Kendi yurttaşlarını bile doyurmaya gücü yetmeyen bir ülkede yardım isteyecek duruma gelmiş olamazdım.

Bir iş bulmalıydım.

David telefonuma yanıt verdi ve durumun acil olduğunu söylemem üzerine Kahire'nin merkezinde bir çayhanede buluşmayı kabul etti.

Lokanta kristal avizeler, cilalı maun masaları ve porselen

fincanlarda Türk kahvesi içen mücevherli kadınlarla ışıl ışıldı. Acınacak halimi anlatmak için pek uygun bir yer değildi.

David bu parıltının ortasında bir masa seçmişti, benim için bir sandalye getirdiğinde ona yalan söylemeye - acil bir durum olmadığını sadece evden çıkıp birşeyler yapmak istediğim yalanını söylemeye karar verdim. Ya da bir yemek düzenleyeceğimi ama yemek listesine karar veremediğimi söyleyebilirdim. Viski siparişi verdi ben de elçilik davetleri, piramitlerin oradaki akşam yemeğinden ve Arapçayı nasıl iyi öğrendiğimden, Guy'ın yeni okuluna alıştığından söz ettim.

Bir kez bile gülümsemediğinin ayrımına vardım. Gevezelik etmeyi bıraktığımda, yavaş sesle sordu: "Acil durum. Nedir acil olan?"

"Aslında hiçbir şey." Daha önceden arkadaşlık kurmak için hiç zamanımız olmamıştı. İkimiz de zenci Amerikalı olduğumuzdan onu kullanmak istemiştim yalnızca. Annemin, "Bizler zenciyiz ama akraba değiliz." sözü beynimde yankılandı. Diğerlerinden farklı olmamız bana ondan yardım isteme hakkını vermemeliydi.

"Vus ile mi ilgili?" Dosdoğru yüzüme baktı, Vus'la ilgili olmayan birşey var mı sanki diye geçirdim içimden.

"Evde oturmaktan sıkılmaya başladım. Bütün ömrüm boyunca çalıştım. Bu yüzden, belki sen bir iş nasıl bulabileceğimi bilirsin diye düşündüm. Birşey yapıyor olmak için"

Rahatlamıştı, gülümsedi. "İş mi istiyorsun? Güzel kadınlar Kahire'de çalışmaz. Bunu biliyorsun sanmıştım. Niye kadın derneklerinden birine katılmıyorsun? Ya da Afrikalı diplomatların karılarıyla bir kulüp kurabilirsin. Zenci Amerikan gazeteleri için makale yazabilirsin. *Amsterdam News* ya da başkası olabilir. Yapacak hiçbir şeyin yok mu?" Bir kahkaha attı. "Yahu ben de ciddi birşey diye endişelenmiştim."

Ciddiden de öte, umarsızdım. Yaptığım aptallıkla David'e o hiç sevmediğim kokonalar gibi görünmüştüm.

"David, beş parasızım Evdeki her eşya taksitle alınmış. Kira ödenmedi ve Guy'ın okul taksitleri hâlâ duruyor. Memlekete

dönecek param yok, eğer bir iş bulmazsan burada kalamam." Yüzünden gülümseme yok oldu, başıyla onaylayarak, "Tamam, tamam ben de böyle birşey olduğunu düşünmüştüm zaten. Belki, belki sana birşeyler bulabilirim. Elimden geleni yapacağım. Peki, ya Vus? Çalışmana izin verecek mi?"

"Eğer iş bulursam gerisini halletmek kolay. Geri dönmek için çok geç artık. Daha önce aşçılık, garsonluk, striptizcilik ve yardım toplama gibi işlerde çalışmıştım. Bir keresinde arabalardan boyaları elimle temizleme işinde çalışmıştım. Bunlar yaptığım işlerden sadece birkaçı."

David başını sağa sola salladı. "Siz zenci kadınlar. Vay, vay. Tamam. Birer bardak daha içelim. Bu öğleden sonra tanıdığım birini ararım."

Lokantadan çıktığımda alkolden ve övgü dolu konuşmalardan dolayı yüreklenmiş kendimi ballı baklavaları midesine indirmeye meraklı, bakım altındaki kadınlar denli rahat hissediyordum.

İki gün sonra David beni Orta Doğu Haber Ajansı başkanı Zein Necati ile tanıştırdı. Dr. Necati iri yarı, yakışıklı biriydi ve buruşuk elbiseleriyle bir üniversite profesörünü andırıyordu.

Hızlı bir şekilde söylediği bir sözü hiç yinelemeden, sanki hızlı bir stenocuya birşeyler dikte ettirir gibi konuşuyordu.

Arab Observer diye bir dergi çıkarmaya başlamıştı. Hükümetin doğrudan bir yayın organı değildi, yani İstihbarat Bakanlığı'nın yönetiminde çıkmıyordu. Ama yayın kurulu ulusal siyasetle benzerlik gösteriyordu. Macar bir dizgi ustası bulmuş ve şimdiden on iki muhabir tutmuştu. Dubois deneyimli bir gazeteci ve uzman bir yönetici olduğumu, kocamın özgürlük savaşçısı olduğunu söylemişti ona. Yardımcı editörlük görevini üstlenmek isteyip istemediğimi sordu. Eğer kabul edersem Mısırlı, Arap ya da müslüman olmadığımdan ve büroda çalışan tek kadın ben olacağımdan işlerin o denli kolay yürümeyeceğini anlamam gerektiğini söyledi. Bana öyle bir ücret teklif etti ki o an küplerce altından söz ediyormuş gibi geldi. Ayağa kalkıp elini uzattı.

"Çok güzel Bayan Make. Pazartesi başlıyorsunuz. Etrafa sizi tanıtmak için orada olacağım, DuBois de oralarda size çevreyi gösterir. *Selam.* "

Çantasını aldı, başını hafifçe bana doğru eğdi ve DuBois ile el sıkışıp odadan çıktı.

Konuşmak istiyordum ama sanki batağa saplanmış gibiydim.

Biraz olsun kendime geldiğimde David'i konuşurken buldum.

"Bu iş o denli zor olmaz. Sana yardım ederim. Ne zaman istersen beni arayabilirsin. Daha önce bu işi yaptın, büro da yönettin. Neyse, çalışmayı da sen istedin."

Aynı binadaki bürosunu göstermeyi ve ardından yemeğe götürmeyi teklif etti. Onu hiç ses çıkarmadan izledim. Ancak ne onun çalışma masasını ne de tanıştığım insanları anımsıyordum. Kahire Hilton'a gittik ama yemekte yediklerim de hava cıvaydı. Kafam David'in beni Dr. Necati'ye abartarak övmesindeydi. David'e yalan söyleyerek böyle yapmasına ben zemin hazırlamıştım. Boğazıma asıl takılan ve bir türlü yutamadığım büyük lokma Vus'u nasıl olup da çalışmama izin vermesi için ikna edeceğimdi.

David, Ahmet İsmet'e beni bırakırken sırtımı sıvazladı. "Kızım, unutma, senle ben Orta Doğu'da çalışan tek zenci Amerikalı gazetecileriz."

Gülümsedim ve aklım yapmam gereken bir sürü şeydeyken taksiden indim.

A.B.D.'de yeni bir durumla karşılaştığımda ne yapacağımı bilebiliyordum. Geceleri kütüphanelerde kendimi az da olsa geliştiriyordum. Ödünç aldığım kitaplardan öğrendiklerimi az buçuk anlatıyordum. Ama Mısır'da karşılaştığım ikilemde bana kimse yardım edemezdi. Yalnız Amerikan Büyükelçiliği'nde İngilizce kitaplar vardı, ancak Afrikalılarla konuşmamda A.B.D.'nin ırkçı siyasetini öyle ağır eleştirmiştim ki oraya gitmem söz konusu bile olamazdı.

Vus'la benim A.B.D.'den gelirken yanımızda getirdiğimiz

kitapları karıştırdım. George Padmore'un *Afrika ve Dünya Barışı*, DuBois'in *Kara İnsanların Ruhları*, Langston Hughes ve Paul Laurence Dunbar'ın şiir seçkileri ve Baldwin'in *Kimse Bilmez Benim Adımı* adlı kitaplarıydı bunlar.

Baldwin'in kitabı bana güç verdi. Benim adımı da kimse bilmiyordu. Marguerite, Ritie, Rita, Maya, Tatlım, Fahişe, Orospu, Bayan, kız, karı denmişti bana. Mısır'da Yardımcı Editör diyeceklerdi. Bu ünvanı hak edecektim, köle gibi çalışmak zorunda kalsam bile. Tam tamına öyle değilse de onun gibi birşey işte.

Guy okul taksitlerini ödemediğimizi gösteren başka bir kağıtla eve geldi. Ona borçları ödemek için birşeyler ayarladığımı söyledim. Bana tümüyle güvendiğini yüzündeki soru ifadesinin birkaç saniye içinde yok olmasından anladım.

Vus, pazar sabahı dinlenmiş ve iyi bir durumda döndü. O, on saatlik uçak yolculuğunu yaşadıktan sonra yeni basılmış kağıt para gibi gıcır gıcır olabilen bildiğim tek insandı. Getirdiği armağanlardan konuştuk; bana bir Zulu gerdanlığı, Guy'a da satranç takımı getirmişti. Güzel bir pazar yemeğinin ardından Guy arkadaşlarıyla sinemaya gitti.

Yatak odasında bedenlerimizi yeniden tanıştırarak güzel bir saat geçirdik. Ardından oturma odasına kek ve çay götürdüm.

Vus terliklerini ve sabahlığını giyerek yanıma geldi.

Temkinli bir şekilde konuya girdim.

"David DuBois'le görüştük. Çay içmeye gittik."

"Çok iyi. Nasılmış?"

"Ondan bana bir iş bulmasını istedim."

Vus şaşkınlıkla ağzındakileri etrafa saçtı. Sonra peçeteyle ağzını sildi.

Ardından gelen tepkisi beni çok şaşırttı. Kahkahayla gülmeye başladı. Başlangıçtaki birkaç kahkaha, yoğun bir gülme krizine dönüştü. Kendine geldiğinde ilk sözleri "Siz zenci kadınlar. Sizinle nasıl uğraşılacağını kim bilebilir?" oldu. Gülmesi şimdi daha kontrollüydü. "Hem zenci hem Amerikalı. Mısır'a

gelip öyle istediğin gibi işe gireceğini mi sanıyorsun? Saçma. Bu zenci kadının cesaretini, Amerikalının da küstahlığını gösterir. İtiraf edeyim sevgili karıcığım, bunlar hiç de güzel özellikler değil. Sakın somurtma Maya, seni sevdiğimi biliyorsun. Sana uymayan bazı şeyler var o kadar. Sana Cemal Nasır'ın kitabını verdim, okumadın mı hiç? BAC*, vatandaşlarının ekonomik olduğu kadar siyasal olarak da ilerlemesinden sorumludur. Karım olarak, bir yabancı olarak hiçbir zaman iş bulamazsın. Bana ve Guy'a bakmanı isterim, ben hem..." konuşmasının burasında çenesini güzel güzel kaşımaya başladı, "belki küçük bir çocuğumuz da olur, Guy'a kardeş."

Damarlarımdan yayılan, kaslarımı ayıran, sinirlerimi acıtan ama bedenimi yinede sağlam bırakan sessiz bir haykırış oldu. Çocuk yapmakla ilgili daha önce hiç konuşmamıştık. Bir oğlum vardı. Bir tane yeterli olduğu için bedenime ona göre biçim vermiştim, hiç doğum kontrol hapı kullanmadığım halde yalnızca bir kez hamile kalmıştım.

Hâlâ çenesiyle oynuyor, tek tük sakalını sıvazlıyordu.

"Vus, kiranın ödeme zamanı çoktan geçti. Taksitçiler mobilyaların ve halıların parası için geldiler. Guy'in okulu borcumuzu ödememizi isteyen iki uyarı yazısı yolladı. Bahçıvanı işten çıkarıp Omanadia'nın yevmiyesini mutfak masrafımı kısarak ödedim. Bir işte çalışıp para kazanmalıyım."

"Ama herkesin parasını ödeyeceğim. Her zaman ödüyorum, değil mi?" Ona yanıt vermemeli New York'ta evden atıldığımızı anımsatmamalıydım.

Sesini yükseltti. "Parayı çarçur etmiyorum, bunu sen de biliyorsun. Aldığım para sadece büro işlerine ve durumumuzu idare etmeye yetiyor. Yolculuk masrafları çok fazla. Baskı desen o da öyle. Dış görünüşüme dikkat etmeliyim. Tabii sen de. Bizler özgürlük savaşçılarıyız, dilenci değil."

Çok dikkatli ve kurnaz olmak şarttı. Daha önceden planladığım halde yeterince akıllı olduğum konusunda kuşkularım vardı.

*Birleşik Arap Cumhuriyeti. (ç.n.)

"Vus, sen bana gereksinimin olduğunu söyledin. Senin sadece bir ev sahibesine değil bir kadına da gereksinmen var. Senin savaşın benim de savaşım. Sığınmacılara yemek hazırlamaktan, eve bakmaktan daha fazla şeyler yapmalıyım."

Sözümü kesmeye çalıştıysa da konuşmaya devam ettim. "Eğer çalışırsam aldığın parayı büro için kullanabilirsin. Haber bültenini üç ayda bir çıkaracağına her ay çıkarırsın. Yeni sığınmacılar için giysiler alabiliriz. Benim kazancım ev harcamalarını karşılamaya yeter."

Dinlerken, gözlerinde bir an bir ışıldama oldu ama ardından yok oluverdi.

"Sevgilim, sen harika bir kadınsın. Sana söylediğim sözler için özür dilerim. Sen küstah değilsin. Çok düşünceli birisin. Düşündüklerini takdir ediyorum. Ama bu olanaksız. Kahire'de hiç iş bulamazsın."

"Vus, bir işim var benim. *Arab Observer* dergisinin yardımcı editörüyüm. Yarın işe başlıyorum."

Yüzündeki inanmaz ifadenin önce kızgınlığa ve öfkeye dönüştüğünü görüyordum.

"Sen bana sormadan iş mi buldun? Sen erkek misin be?"

Ayağa yine kalkıp pahalı halının üzerinde gezinmeye başladı. Konuşmasını önümde, girişle büyük koltuk arasında yapıyordu. Bana, kendi başıma buyruk, saygısız, küstah, cahil, kendini bilmez, hissiz, arsız ve terbiyesiz biri olduğumu söyleyerek hakaret ediyordu. Oturmuş onu izleyip dinliyor ve düşünüyordum. Haklıydı. Sarfettiği bazı sözcüklerle beni tam olarak betimlemişti. Ayrıca çok fazla ileri gittiğimi de anlamıştım. Amerikalı bir zenci erkek bile böyle başına buyruk bir kadına katlanamazdı. Afrikalı bir erkek, salt görünüşte de olsa, erkek egemenliğine inanan bir erkek, ne yapsa yeriydi. İşi yüzüme gözüme bulaştırdığımı anladım. Vus'un beni sıkıntılı ve üzgün görmesini sağlamalıydım; sonra neden böyle olduğumu sorduğunda da işleri öylesine idare edebilirdim ki kendisi bile bana yapacak birşeyler bulmayı önerirdi. Küçük bir yarım günlük iş. Belki öğleden sonra bir yerde sekreterlik gibi. Şanssız beceriksiz-

liğimin farkına vardığım sıralarda şaşkına uğratan bir gerçeği daha anladım, aşık değildim artık.

Önümde durmuş bana bir sürü ağır laflar eden benim sevdiğim adam değildi artık. Gizemin son kırıntıları da yok olmuştu. Bedensel çekicilik o dereceydi ki vücudumda dokunduğu her yer ter içinde kalıyordu. Artık çok yüz göz olmuştuk ve kuyruk sallama bitmişti. O artık şişkonun tekiydi ve bağırıp çağırıyordu.

Kızgınlığı en sonunda bitti, gücü tükendi. Gerileyip koltuğa oturana dek bekledim. O nefretini kusmaktan bitkin düşmüş ben de aşkımın kaybolmasından donup kalmıştım. Bakışlarımız birbirimize dikiliyor, bir yere, bir duvardaki halılara, sonra yine birbirimize bakıyorduk.

İlk konuşan o oldu. Sesi yumuşaktı.

"David'i arayıp Amerikalı bir kadın gibi davrandığını ama benim eve dönüp sana Afrikalı bir kadın olduğunu hatırlattığımı söyleyeceksin."

Ne tehditleri, ne de hakaretleri beni bu işten caydırabilirdi.

Sesimi ipek gibi yumuşak bir tonda çıkararak. "Söz verdim bir kez. Yalnız David'e değil, Dr. Zein Necati'ye de. Cemal Abdül Nasır'ın arkadaşı ve benim senin karın olduğumu biliyor. Bana gereksinimleri olduğunu söyledi. Eğer şimdi ayrılacak olursam bu senin adına leke sürebilir."

Vus yine ayaklandı. "Gördün mü? Senin bu kendi başına buyruk Amerikalı tavrının savaşımızı nasıl tehlikeye attığını anlıyor musun?"

Eski öfkesini yeniden takınmaya çabaladıysa da bunun için çok yorgundu. Yatak odasına gitti ve giyinip yine geldi. Yanımdan geçti, evden çıkarken kapıyı ardından hızla çarptı.

Güzelim oturma odasında düşüncelere daldım gittim. Yetiştirdiğim bir oğlum ve güzel bir evim vardı. Yeteneklerimin uygun olmadığı bir işim vardı. Artık aşık olmadığım öfkeli bir de kocam vardı. Ve Mısır'da, Kahire'de dostlarımın olmadığı bir yerdeydim.

Kapı zili çaldı. Vus'un anahtarlarını almadan çıktığını sanarak açtım. Loş ışığın altında David DuBois gülümsüyordu bana. Sırıtıverdim çünkü kurtarıcı gibi görünmüştü gözüme.

"Kızım, yarın olacakları düşündükçe sinirler basıyordur seni diye düşündüm. Bu yüzden gelip herşeyin yolunda gideceğini söyleyeyim dedim."

Oturma odasına geçip gazetecilikten ve beklentilerden konuşmaya başladık. Hiddetimi saklamayacaktım. Ona yardımcı editörlüğün ne olduğunu bilmediğimi söylemekle kalmayacak kocamın söz dinleyen bir eş olmamdan başka birşey olmama karşı geldiğini de anlatacaktım.

Vus konuşmamızın tam içine daldı. David'i görünce yüzü gevşedi, yanakları gerildi ve sevinçle gülümsedi.

David "Kardeşim" diye haykırdı ve kucaklaştılar. David Vus'un benimle hiç konuşmadığına dikkat etmiş olmalıydı.

"Vus, karınla övünmelisin. Yani işi kastediyorum"

Vus sakinleşti, kendini topladı. "İş mi?" Bunu sanki o sözcüğü hiç bilmiyormuş gibi söyledi.

David bana baktı ve gizlemeye uğraşmadığım üzüntümü farketti. Yine Vus'a döndü. "Sen burada yokken beni telefonla aradı. Çay içmeye gittik ve bana senin çok çalıştığını, çok kilo kaybettiğinden senin sağlığından endişe duymaya başladığını söyledi. Karısı olarak yükün bir kısmını da o taşımalıymış. Senin yaptıklarını artık kimsenin yardımı olmadan yapmana olanak yok."

Vus'un bedeni gevşemeye başladı. Omuzları eski haline döndü, gergin suratında ufak bir gülümseme belirdi.

David sözleriyle Vus'taki düşmanlığı silip götürüyordu. "Bana, senin durumunda birçok Afrikalı erkeğin karılarının çalışmasına izin vermediğini ama sen devrimci biri olduğundan ve Afrika sorununun çözümü senin en büyük hedefin olduğundan, bu hedefe ulaşmak için her yola başvuracağını söyledi."

Vus başıyla onayladı. "Doğru. Doğru."

David ikna edici, inandırıcı bir yalancıydı. Ayrıca benim

destekçim, çabuk düşünen yaratıcı kardeşimdi.

Vus'la yattığımızda bir yabancının kollarında olmak bedensel zevkimi hiç azaltmayınca çok şaşırdım.

Vus bana şehirdeki *Arab Observer*'ın bürolarına dek eşlik etmekte ısrarlıydı. Koskoca odaya girdiğimizde David uzak bir köşeden bize seslendi. Önce Vus'u sonra beni karşıladı. Önce, Vus'u birlikte çalışacağım arkadaşlarıma tanıştırdı, el sıkışıldı, karşılıklı hatır sorulduktan sonra Arapça Allah'a şükredildi. Ben törenlerinin dışında yetimhane kapısında bulunan terkedilmiş bir çocuk gibiydim. Selam sabah faslı bittikten sonra David eliyle bana işaret etti ve ben takdim edildim.

Biraz nezaketen böyleler gibisinden birşeyler sezmeme karşın rahatladım çünkü hiç olmazsa erkekler düşman değildi. Vus'un orada bulunuşu onların erkek toplumunu aptalca tehdit eden bir kadın olmadığımı gösteriyordu. Ben, kimi durumlarda da olsa karısını çalıştıran bir erkeğin malıydım. Vus'u ilk olarak tanıştırmakla David törene uymuş ve baştan oluşabilecek düşmanlıkların önüne geçmişti.

Kabul etmem gerekir ki Vus'un benimle birlikte gelmek istemesi başlangıçta beni korkuttuysa da (babam okulumun ilk günlerinde bana hiç eşlik etmemişti) onun varlığı gerçekten bir nimetti.

Çalışacağım masa gösterildi ve bir uşak küçük fincanlarda pencerenin yanındaki mangaldan kahve getirdi. Son olarak kahve içme töreninin ardından Vus yine erkeklerle el sıkıştı bana başıyla işaret etti ve bürodan çıktı. David birkaç dakika kaldı sonra odadakilerle el sıkıştı. Elimi tuttuğunda yavaşça, "İyi bir izlenim uyandırdın. Seni sonra ararım" dedi.

Hiçbir şey söylememiş, hiçbir şey yapmamış, espri yapıp yeteneğimi de göstermemiştim. Buna iyi izlenim mi diyorlardı?

Koltuğumda bir saat kendime gelemedim. Adlarını çoktan unuttuğum ya da tam olarak duymadığım erkekler masamın yanından ellerinde kağıtlarla geçiyor gözlerini benden kaçırıyorlardı. Uşak ardı ardına şekerli sert kahveler getiriyor ben de görev aşkıyla onları içiyordum.

Birdenbire kağıt sesleri, ayak sesleri ve daktilo sesleri artıverdi. Dr. Necati gelmişti. Başını şu an büyük bir iştahla çalışan görevlilere hafifçe eğip dosdoğru benim masama geldi.

"Bayan Make?" Ayağa kalktım.

"Nasıl işler ? David burada mıydı? Tanıştırıldınız mı? İyi." Sesini yükselterek çalışanlara Arapça seslenince hepsi etrafında toplandı. Adamın hızlı hızlı söylediklerinden birşey anlamadan yine erkeklerin çemberinden çıktım. Hızını değiştirmeden İngilizce konuşmaya başladı.

"Bayan Make?" Kıyafetli baloda dikkatimi çekmek için yüksek sesle verilen bir emirdi bu.

"Evet Dr. Necati?" İri adamla görüşmem için açılan koridordan geçiyordum. Bana doğru baktı ve başarısız bir şekilde gülümsemeye çalıştı.

"Bu adam İngiltere haberlerinden sorumludur. Bu Avrupa, diğeri Sovyet, şu Amerika, oradaki Asya ve siz de Afrika'dan sorumlu olacaksınız. Siz onların metinlerine bakacaksınız, onlar da sizinkilere. *Arab Observer* gelecek haftadan itibaren haftalık olarak çıkacak. Binanın zemininde baskı yapıyoruz. Benimle aşağı gelip dizgicilerimizle tanışın."

Başka söz söylemeden yürüdü. Onu izlememi beklediğini anlamam bir saniye bile sürmedi.

Aşağı kattaki loş ışıklı tozlu odaya birlikte indik. Dr. Necati sesini yükseltti, Arapça konuşuyordu. Geleneksel giysiler içindeki adamlar karanlıktan hayalet gibi çıkıyorlardı. Parlak ışıklar bir anda en uzak hücreleri bile aydınlatmıştı. İngilizce olarak, yeni yardımcı editör Bayan Make diye tanıtılmıştım. Adamlar elimi sıkıp beni Arapça selamladılar. Gülümsedim ve içimden Dr. Necati'nin binada sonsuza dek kalmasını ya da hiç olmazsa yukardaki bürolara benimle dönmesini diledim. Baskıcıların yanından ayrılıp çıktık, binanın çıkışına dek durmadan konuştu. Dergi gelecek haftaya dağıtıma hazır olmalıydı. Hoş ve güzel olmalıydı. Unutmamam gereken şey buradaki erkeklerin hiçbiri şimdiye dek sekreterler dışında bir kadınla birlikte çalışmamış olsa da hepsinin kültürlü ve yetkin insanlar olduğu

gerçeğiydi. Sekreterlerden söz etmişken, hafta içinde bir gün onlardan da birkaç tane gönderecekti.

"Hoşçakalın Bayan Make. Eminim bu işi başaracaksınız." Kapıyı itip giderken ben de ağzım bir karış açık kalakalmıştım.

Gerisin geri masama döndüm. Hiç olmazsa Afrika olaylarıyla ilgili şeyler yazmamı beklediklerini biliyordum. Tüm gazeteleri, dergileri bültenleri ve denemeleri toplamak gerekecekti. Büyük bir harita ve Oxford'un İngilizce Sözlüğü iş görecekti. Artık Vus'u arzulamadığıma göre onu bu iş için kullanabilirdim. Öğrendiği herşey onun beyninde özenle korunurdu. Kabileleri, önderleri, arazi durumlarını, iklimi ve kıtadaki bütün ülkelerin siyasal yönlerini biliyordu.

İki gazeteci, kahveci ve ben aynı anda masama varmıştık. Kahveci küçük fincanı bırakıp gitti, diğer iki gazeteci sandalye çekip oturdu. Oturduğum zaman bana adlarını yeniden söyleyip benimle keyifli bir konuşmaya başladılar. Hiç konuşmadan, ilk karşılaşmamızın hiç gerçekleşmemiş olduğuna karar verdik. Bana teleks makinesini göstermeyi ve gelen bir haberin geçmişini nasıl araştıracağımı göstermeyi teklif ettiler. Yandaki odaya taşınırsam oradaki yüzlerce İngilizce kitaptan da yararlanabileceğimi söylediler. İçimde nereden geldiğini anlayamadığım bir sevinç sıcaklığı oluştu. Yavaş yavaş bedenime yayıldı ve kendimi iyi hissetmeye başladım. Aklıma Tavşan Brer geldi. Diğer Güneyli zenci çocuklar gibi, küçüklüğümden beri ağızdan ağza dolaşan hikayelerini duymuştum. Bu öykülerden güzel bir tanesi Kahire'de o geniş haber odasında oturduğum sırada aklıma gelmişti.

Tavşan Brer yıllarca bahçeden havuç çalmıştır ve bahçenin sahibi de işe yaramayan birçok denemeden sonra onu yakalamayı nihayet başarmıştır.

Adam öfkeden kudurmaktadır. Kuyruğu düşene dek tavşanı sallar. "Tavşan, artık elimdesin, sana dünyada en kötü şeyi yapacağım. Yani en berbat şeyi diyorum. Yani en acımasızca olanı. Sana öyle birşey yapacağım ki bağıra çağıra Tanrı keşke beni yaratmasaydı diyeceksin" der.

Tavşan haykırmaya başlar. "N'olur Çiftçi Amca, bana en kötü şeyi yapma. Herşeyi yap ama onu yapma. Ama senin en kötü şeyin ne olduğunu bildiğinden pek emin değilim. Sen yalnızca yapmak istediğini yap bana, o kadar." Tavşan sırıtmaya, kem küm etmeye başlamıştır. "Sakın en kötü şeyi yapma bana."

Çiftçi tavşana kuşkuyla bakar. "En kötü şey nedir peki?" diye sorar. Tavşan, "Söylemem" der. Çiftçi yalana başvurmaya karar vermiştir. "Bana söyleyebilirsin küçük tavşancık. Söz veriyorum o dediğini sana yapmayacağım."

Tavşan rahatlar. Çiftçiye sorar: "Sana istediğini söylersem bana onu yapmayacağına söz veriyor musun?"

Çiftçi elini kalbinin üzerine koyar ve söz verir. Tavşan daha da rahatlar.

"Çiftçi Amca, senin demirden, büyük bir kazanın var. Onun içine domuz yağı koyup altını yaksan, sonra beni içine koysan umrumda olmaz hiç."

Çiftçi ikileme düşmüştür ama tavşan konuşmasını sürdürür: "Benim canlı canlı derimi yüzsen, kızına kürkümden ceket yapsan bu bana dokunmaz." Çiftçi tavşana inanmaz gözlerle bakarsa da tavşan konuşmasını sürdürür: "Dört ayağımı da kesip dostlarına uğur getirsin diye dağıtsan bu ancak hoşuma gider. Ama en kötüsü..."

Çiftçi daha da heyecanlanmıştır. "Söyle, küçük tavşancık, nedir o?"

Tavşan titremeye başlar, sesi o denli kısılmıştır ki çiftçi zorlukla duymaktadır sesini. "Şurdaki yabani gül bahçesini görüyor musun?" Eliyle diken kümesini göstererek, "N'olur beni oraya fırlatma." Çiftçinin yüzü sertleşir. "Bunun en kötü şey olduğundan emin misin?" diye sorar. Tavşan, "İğne gibi batıyorlar her yanıma, gözlerime diken gibi batıp, bedenimi kırbaç gibi acıtıyorlar. N'olur beni oraya fırlatma" diye yalvarır.

Çiftçi tavşanı kulaklarından tutar, onu yukarı kaldırır ve başının üzerinde çevirmeye başlar. Bir taraftan da sorar, "Emin misin?" Tavşan yanıt olarak, ağlamaklı, "En kötüsü bu işte" der.

Sonunda, çiftçi iyice hız kazanıp dikenli güllerin bulun-

duğu yere nişan alır ve tavşanı fırlatır. Tavşan Brer ayaklarının üzerine düşer. Gözleri kurumuş ve parlamaktadır. Kulakları kıpırdayıp sallanır. Çiftçiye dönüp süt gibi bembeyaz dişlerini göstererek sırıtır. "Yaşasın, en sonunda evime döndüm. Eve döndüm. Sana çok şükür Allahım, en sonunda evime kavuştum."

Adamlar masamı kütüphaneye iterek götürürken onlara tatlı tatlı gülümsedim. Onlar gittikten sonra kalabalık raflardan bilmediğim yazarların, hiç adını duymadığım kitaplarını okuyor ve kendimi yabani gül çalılarındaki Tavşan Brer gibi hissediyordum.

17

İki hafta boyunca o odada kaldım ve her boş zamanımda raflardan gazetecilik, yazım, Afrika, baskı, basım ve editörlükle ilgili bir sürü bilgi topladım. Kitaplar İngiltere'de basılmıştı ve birçoğunun yazarı yıllar önce ölmüştü ama yine de işime yarar bir sürü şey bulmuştum.

Sekreterlerin gelişi beni diğer erkek iş arkadaşlarımın bulunduğu odaya geri yollamıştı ama o zamana dek gazetecilik dilinde aşağı yukarı birşeyler kapmıştım. Doğrudan teleksle gelen birkaç habere, ilgili birkaç geçmiş bilgi ekleyip yeniden yazıp bu haberi ben yazdım diyordum.

Arab Observer dergisinde bir yıldan fazla çalışınca zamanla bilgisizliğim azaldı. Abdul Hasan'dan, bir makalede kendi görüşlerimi okuyucuya kendi görüşlerimmiş gibi ustalıkla nasıl okutacağımı öğrendim. Dizgi ustası Eric Nemes bana bir makalenin bir sayfada nereye yerleştirildiğini, baskı halini, hatta kullanılan mürekkebin bile en iyi yazılmış yazı denli önemli olduğunu sergiledi. David DuBois nasıl bir hikaye seçileceğini ve en son bilgi kırıntısı ele geçene dek nasıl uğraşılacağını gösterdi. Vus bağımsızlığına yeni kavuşmuş, siyasal olarak yumuşak olan Afrika ülkeleriyle ilgili önemli bilgiler verdi. Dr. Necati maaşıma zam yaptı, iş arkadaşlarımın saygısını ve birkaç ya-

bancının hayranlığını da kazanmıştım üstelik.

Hafta içi sabahları Omanadia'nın hazırladığı kahvaltıyla başlıyordu. Vus gazete okuyor, Guy başını kitaplara gömüyor ben de üzerinde çalıştığım yazıyı gözden geçiriyor oluyordum. Evden dışarıya ayrı yerlere giderken, birbirimizle konuşma sanatını artık unuttuğumuzu sık sık düşünür olmuştum. Artık birbirimizde eğlenceli yönler arayıp bulmayı bırakmıştık.

Guy'ın hayatı iyiden iyiye karmaşıklaşıyordu. Ondan gençlik cinselliğiyle, Arapça'nın karmaşası ve bulutlara dek uzanıp sonra sıkıcı bir eve geri dönmesi isteniyordu. Bunlardan korunmak için kendini ya kitaplara gömüyor ya da Kahire'nin vahşi boğuk sesli sokaklarına atıyordu.

Evde daha fazla kalması için Arap arkadaşlarını davet edebileceği partiler düzenlemeyi teklif ettim. Bu teklifimi nazik ve sakin bir şekilde reddederek ne onun, ne de arkadaşlarının içeri kapanıp kalmak istemeyeceğini söyledi. Çarşıda ya da sokaklarda olmayı yeğliyorlardı, eski şehirde ve büyük El Tahrir Meydanı'nda; onu merak etmemeliymişim, o iyiymiş.

Hiçbirimiz mutsuzluğumuzu diğerinden gizlemeyi başaramıyorduk. Çok uzun süre birbirimize yakın yaşamıştık. Karşımızdakinin oynadığı rolü karşı çıkmadan kabul ediyorduk.

Vus'un işleri ikiye katlanmıştı.

Güney Afrika'dan kaçanların sayısı hızla artıyordu. Bazıları yalnızca Kuzey Rodezya'ya dek ulaşabiliyor, orada saklanıp daha sonraki kaçışlarının düzenlenmesini bekliyorlardı. Bazısı Etiyopya'da kalıyordu ama oradan çıkmaları lazımdı, Vus'un da görevi şu an yurtsuz bu gezginleri barındıracak dost bir ülke bulmaktı. Hepsinin giysiye, yemeğe ve yatacak yere gereksinimi vardı. Kimi askeri eğitim isterken kimisi tıp ya da hukuk öğrenimi görmek istiyordu. Vus'un onlarla olan işini aksatmadığı açıktı.

Evliliğimizin romantizmi çoktan uçup gitmiş olsa da onun yaptıklarını hâlâ takdir ediyordum. Ona aşık olmasam da onu seviyordum. Yine de başka romantik şeylerle ilgilendiğinin açık kanıtları vardı. Eve çoklukla çok geç dönüyor, her tarafından

parfüm kokusu yayılıyor ve hiçbir açıklama yapmıyordu. Bazı geceler eve hiç uğramıyordu bile. Gıkım çıkmıyordu. Bir işim, evim ve iki yeni arkadaşım vardı. A.B. Williamson; Liberya maslahatgüzarının tombul eşi, Kebidetch Erdatchew de Etiyopya Başkonsolosu'nun eşiydi. Dışardan bakıldığında cinsiyetimiz ve tenimizin rengi dışında ortak bir yönümüz yoktu. Kebidetch kısa boylu, ince ve Selasiye ailesinin bir oğluyla evliydi. Dünya güzeli ve çok ağırbaşlı bir kadındı. Güzelliği "Kıtadaki en güzel kadın Etiyopya'dan çıkar" Afrika sözünü doğruluyordu.

Güzelliği dillere destandı. Bir gün Adis Ababa'da krallara layık Jarra Mesfin onu arabayla geçerken görmüş ve ilk görüşte onu bulmaya, ona kur yapmaya ve onunla evlenmeye karar vermiş. Daha sonra gerçekleşen kur yapma ve evliliklerinin öyküsü Etiyopya'da her yerde söylenen şarkılara konu olmuş. Yedi yıldır evli oldukları halde hâlâ birbirlerine sevgiyle bakıyorlardı. Çocukları yoktu ve Zamalek'te çok lüks bir apartman dairesinde Etiyopya'dan getirdikleri bir erkek hizmetçiyle birlikte yaşıyorlardı.

A.B. (arkadaşları ona Banti diyordu) Liberya'nın geri kalmış Grand Bassa bölgesinde büyümüştü. Ailesi onu başkent Monrovia'ya öğrenimini sürdürsün diye yollamıştı. Şuh bakışları ve esprili konuşması ona yeni arkadaşlar kazandırmış ve kariyerinde yükselmeye başlayan genç bir avukatla evlilik getirmişti.

Evli çift şu an üç çocukları, Banti'nin kızkardeşi, bir dostlarının ergenlik çağındaki kızı, iki Liberyalı hizmetçi, bir dadı, bir Mısırlı çamaşırhane işçisi, bir kapıcı ve aşçıyla birlikte Büyükelçilik konutunda kalıyordu. Ev gürültüden sarsılıyordu. Çocuklar bağrışa çağrışa güzelim merdivenlerin üzerinde oynuyordu. Batı Afrika yüksek sosyetesinin dinlediği müzik büyük bir pikaptan etrafa yayılıyor, genç kızlar kıkırdayarak birbirilerine misafir odasında sırlarını açıyor, Banti de yere yakın bedeniyle evde dolanıp kahkahalar atarak zaten aromatik bir kakafonisi olan evin havasına ayrı bir tat katıyordu.

Kebi, Banti ve ben diplomatik davetlerde ve bizim evde o

pahalı toplantılardan birinde görüşmüştük. Ancak bir gece Liberya Büyükelçiliği'nin ilk katı ziyaretçilerle hınca hınç dolana dek karşılıklı olarak resmiyet duvarını aşmamıştık. Afrikalı, Asyalı ve Avrupalı diplomatlar ve eşleri Mısırlı hükümet görevlileri ve eşleriyle karışmışlardı. Bu parti için tutulmuş garsonlar kalabalığın içine sıksık dalıp içki yetiştirmeye uğraşıyordu.

Oturma salonunda Yugoslav bir hanımla oturuyordum ki başka bir odadan uğultular arasından Vus'un sesini duydum.

"Ben Xhosa, Zulu, Shona ve Lesotha için konuşuyorum. Sizler geri zekâlısınız. Geri zekâlı." Yerimden fırladım, son anda nezaket kurallarını anımsayarak izin istedim. (Vus o sırada Yugoslavları haşlıyordu.) Kalabalığın arasından sürtünerek geçtim. Vus'un sesi iyice yükselmişti:

"Aptal, dar kafalı ve açgözlü bir ulussunuz siz. Kötü kalpli ve salaksınız. Salak" Beklediğimden daha kısa sürede varmıştım yanına; insanlar ben üzerlerine doğru gittikçe hemen yana kaçılmışlardı.Vus, hâlâ hayatta olduğunu kırmızı yanakları ve yuvasından dışarı uğramış gözlerinden anladığım beyaz bir adamla yüzyüze konuşuyordu. Adam taşlaşmış gibi kaskatıydı, öylece ölecek olsa heykel niyetine kullanabilirdiniz. Vus'un suratı, tam tersine hiddetle doluydu ve sağ eli kalkmıştı. İşaret parmağıyla da beyaz adamın göğsünü dürtüyordu.

"Söyle onlara, ülkenin vahşilerine söyle, Afrika Ana artık göğüslerini sömürmenize göz yummayacak."

Vus'un içkiden ya da öfkeden ya da ikisinin korkunç karışımından dolayı sarhoş olduğunu anlamıştım. Tüm sesler alçalmış, yapılanları hoşgörmeyen sesler duyulmaya başlamıştı. Kendimi dilsizmişim, uyutulmuşum gibi güçsüz hissediyordum.

"Ben Güney Afrika adına konuşuyorum. Güney Batı Afrika adına. Mozambik ve Angola..."

"Ve Etiyopya." Ses arkalardan geldi ve konuşan kişi Vus'a yaklaştıkça iyice arttı. "Amharaslılar adına, Gullaslılar adına ve Eritreliler adına konuşuyor." Jarra bir sürü bedenin arasından sıyrılarak ortaya çıktı. Vus'un yanında durdu. Başka bir kıpırdama oldu, Kebi Jarra'nın yanına geldi. Onun bu hareketi bana

da Vus'un yanına biraz daha yaklaşma cesaretini vermişti ama bizi harekete sevk eden farklı duygulardı. O Jarra'ya olan desteğini göstermek istiyordu, ben ise Vus'un benim varlığımı farkedince kendine geleceğini umuyordum. Odanın ortasında, ormanın açıklık bir yerinde savaşan kabileler gibi ayakta duruyorduk ve çıkmaza girmiştik. Kalabalıktan Joe Williamson'un sesi yükseliverdi.

"Kardeşlerim, kardeşlerim!" Joe heybetli bir ispenç horozu zerafetiyle Vus'un ve Jarra'nın yanına geldi. "Tartışmak başka şey. İsyan başka şey. Burası ikisi için de uygun bir yer değil."

Tonunu değiştirmeden Liberya lehçesiyle konuşmasını sürdürdü: "Bizim orada herkes der ki: 'Acele işe şeytan karışır'. Bu da yetmezse, 'Herşeyin bir yeri ve zamanı var' derler."

Vus, dönüp Joe'ya baktı; soluğumu tuttum. Joe Afrikalı diplomatların en tanınmışıydı, Vus'un ve diğer tüm özgürlük savaşçılarının destekçisi olmuş ve Kahire'de çok saygı uyandırmıştı. Ondan hoşlanırdım. Eğer Vus onu reddederse Joe'yu tanıdık listesinden silmem gerekirdi çünkü hem Vus çok sivri dilli olabilirdi, üstelik Joe gururlu bir insandı. Vus gülerek başını salladı. "Joe aga, yahu sen tüm kıtanın başkanı olacak adamsın be."

Jarra, Vus'un sakinleşmesinden hareketle, "Afrika'nın diğer ülkeleri için konuş, Etiyopya için değil. Ama belki imparator onu bir *ras* yapabilir." Hepsi birlikte kahkaha attı.

Toplantı aynı anda rahatlamış gibiydi. Birden müzik duyulmaya başladı. Gruplaşan insanlar dağıldılar. Vus, Joe ve Jarra birlikte uzaklaşırken Vus'un söylevine katlanmak zorunda kalan adam ortadan kayboluvermişti. Yalnızca Kebi, kocasının arkasında duran Banti ve ben salonun ortasında kalmıştık. Kebi bize baktı, kaşlarını kaldırıp hafifçe omuzlarını kaldırdı. Banti ellerini beline koyarak keyifli keyifli sırıttı bize. Kendimizi, nedenini bilmediğimiz bir savaşta yer alan, bizim katılmadığımız barış sağlandıktan sonra savaş meydanında ortada kalan piyade erlerine benzetiyordum. Yüksek sesle bir kahkaha attım. Banti ve Kebi de güldü. Birbirimize yaklaşarak birbirimizin

omuzlarına, kollarına, ellerine ve yanaklarına dokuna dokuna gülüyorduk. Huysuz bir adamın attığı çiftelerden, yakındaki bir yabancının savunmasından ve üçüncü adamın akıllı ve mizah dolu uzlaştırmasından doğmuştu arkadaşlığımız ve ondan sonraki bir buçuk yıl birbirimizden hiç ayrılmayacaktık.

Bu çıkışa neyin neden olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim. Vus evde sorularımı yanıtladı: "Yaptığı yanlıştı ve ne dediğini söylemekten korkuyordu."

"Sana hakaret mi etti ? Yani zenci ırkına?"

"Dolaylı olarak. Diğer beyaz ırkçılar gibi aşağılar bir davranıştaydı. Konuşmalarıyla beni aşağılamaya kalkacağına bana tokat atmasını isterdim. O zaman nazik bir şekilde karşılığını verebilirdim."

Ona tamamen hak vermiştim. Kimi beyazlar, zencilerin bulunduğu yerlerde, uzun yılların etkisi altında kaldıkları ırkçılık ve nezaket arasındaki farkı bilemediklerinden kendilerini dinleyen zencileri aşağılarlardı. Bildik "Arkadaşlarımdan bazıları..." gibi tipik denemeler zencilerde beyazların hiçbir şekilde anlayamayacağı bir öfke uyandırıyordu.

Arapçayı iyi konuşamamak ve kültürler arası fark Mısırlı kadınlarla olan dostluğumu zorlaştırıyordu. Bürodaki sekreterlerin benim dostça yaklaşımlarıma karşılık vermek için ne cesaretleri (bir seksen boyunda Amerikalı bir kadın editör olarak onlara bir parça garip geldiğimi anlamıştım), ne yeterince zamanları (birçoğu yardıma gereksinen aileleri ve çocukları için işe geliyordu), ne de ilgileri vardı (birçoğu çoktan nişanlanmıştı ve çeyizlerini yapmak için çalışıyordu).

Hanife Fati'nin adını duydum ve adından söz edildiğinde ne denli saygı uyandırdığını gördüm. Hanife Fati şairdi. Sonra, Hanife yargıcın karısıydı. İlginç olan, Mısırlı bir kadının evlilik kimliğinin yaptığı işten sonra gelmesiydi. Sonunda bir konferansta karşılaşınca onun alımlı bir kadın olduğunu görmek beni şaşırttı. Görünüşünün betimlendiğini hiç duymamıştım o ana dek. Açık kestane saçlarını Lauren Bacall gibi uzatmıştı, kadınsı

görünümü o kendinden emin Amerikalı kadın oyuncuyu anımsatıyordu.

El sıkışırken (sertçe sıkıyordu) bana *Arab Observer*'da yaptıklarımı okuduğunu ve benimle tanışmaya karar verdiğini söyledi. Onun Mısırlı kadın yazar ve öğretmenlerle tanışma teklifini kabul ettim.

Hanife'nin yalın oturma odasında Avrupa üniversitelerinden önemli ressamlardan ve yetenekli oyunculardan ders almış Mısırlı kadınlarla tanıştım. Ama ahbaplık kurmak için çok fazla eğitimli, kafaları mesleki konulara fazlasıyla ilgili göründüler bana. Öte yandan, Hanife akıllı ve içtendi. Kahire şehir kulübünün verandasında birçok Cumartesi akşamını hoşbeşle geçirdik.

Evliliğim bir şekle girmişti, bana sorumluluk yükler olmuş ve romantizmi yitirmişti. *Arab Observer*'da günde on saat çalışıyor olmama karşın, aldığım para kum saatinin kumları gibi hemen eriyip gidiyordu. Hiçbir şey yetmiyordu. Vus daha çok elbiseye, daha çok seyahate, daha çok partiye gereksinim duyuyordu. Guy'ın daha fazla sayıda elbiseye ve daha çok harçlığa gereksinimi vardı. Ben herşeyin fazlasma gereksinim duyuyordum, hiç olmazsa o ana dek hiç sahip olamadıklarıma, daha çok şeye sahip olmak istiyordum.

Dıştan bakıldığında işler kötü görünüyordu ama yine de kucağıma oturup kalan, omuzlarımda dolaşan ve avuçlarıma yayılan neşeli sıcaklıktan kurtulamıyordum. Ben hiç olmazsa Mısır'da Kahire'de yaşıyor ve çalışıp kendi paramı ödüyordum. İyi bir oğlum vardı. Sonra David DuBois, Banti, Kebi ve Hanife de vardı.

Zorda kalsam bir erkek kardeşim, üç kızkardeşim vardı. Bundan iyisi can sağlığıydı.

Banti sadece kadmların davet edildiği çok eğlenceli bir parti verdi. Parti büyük bir Liberyalı kadın doktorun doğumgünü nedeniyle veriliyordu. Özel giysileri içinde servis görevlileri hoş yemekler ve içkiler sunuyordu. Oturma odası bu sanki üst düzey elçilik partisiymiş gibi süslenmişti ve üç kişiden olu-

şan müzik grubu bildik melodiler çalıyordu.

Afrikalı büyükelçilerin eşleri, sekreterleri ve birkaç Mısırlı kadın ile ben kendimizi çok önemli sayıyorduk. Yedik içtik ve davetlilerin yarısı dans etti. Dans edenler tek başlarına Bantilerin sert cilalı tahta döşemeleri boyunca dolaşıyorlardı. Her kadın kendi memleketine özgü biçimde oynuyordu.. Kebi, elleri kalçasında ayaklarını küçük hareketlerle oynatıyor, omzunun birini indirip diğerini kaldırıyor sonra da onları kendinden geçmiş bir halde çeviriyordu. Banti ve Gana büyükelçiliğinden Bayan Clelland yüksek sosyete dansı yapıyordu; yavaş adımlar atıyor, dizler hafif bükük, arkalarını bir sağa bir sola, sonra geriye oynatıyorlardı. Ben de Twist ve Swim dansı karışımı birşey yapınca, yanlarda oturan dans etmeyenlerden beğeni dolu kahkahalar aldım .

Genç bir kadın sahneye çıktığında parti neredeyse sonuna geliyordu. Üzerinde Batı Afrika ulusal giysisi vardı. Uzun basma etek ve ona uygun bluz insanı şaşırtan bir bedeni sarıyordu. Geniş omuzlu, geniş dik memeli, şişkin kalçalı ve bir çocuğunki denli ince belliydi. Bütün diğer dansçılar geri çekilip kendilerine oturacak yer bulurken bu güzel kadın müzikle hareket etmeye başladı. Sallanıyor, kıvırıyor ve izleyicilerin övgüleri ve neşe dolu çığlıkları arasında titreyip coşuyordu.

"Salla kızım salla. Salla hadi."

"Göster şunlara yavrum. Hadi göster."

"Oh, oh oh oh.."

Yüzü biçimden biçime giriyordu, geniş kalçaları, içinde bir kuş hapsolmuş kaçmaya çalışıyormuş gibi oynuyordu.

İzleyicilerin aldığı zevk bana Amerikalı yaşlı zenci kadınların, bir kadının dişiliğini görmekten aldığı tadı anımsattı. Yıllar önce ben de dançı olarak çalışırken kadınların bazıları kalçamı okşayıp "Maşallah canım. Salla. Hadi salla" diye haykırıyordu. Duydukları coşku içten, saf ve onaylayıcıydı. Yaşlandıklarında kadının çekiciliğine kendilerinin bir uzantısı olarak bakıyorlar, kendi gençliklerini anımsıyorlardı. Daha genç olanları en son seviştikleri anı akıllarına getiriyor ya da daha sonra ya-

şayacakları kadınsı cinselliği hissediyorlardı.

Amerikalı ve Afrikalı kadınların ortak bir geleneği olması hoşuma gitmişti.

Müzik susup kadınlar dans eden kızın etrafını kahkahalarla sarıp onu okşayıp sıvazladıklarında ben de onlara katıldım.

"Ben Kuzey Nijeryalıyım." Sesi yumuşaktı, gözleri etrafındaki yaşı kendisinden büyük kadınlara duyduğu saygıdan dolayı yere dikiliydi. "Ben güzel bir çeyizi olan bekâr bir kızım. Buraya Mısırlı arkadaşlarımla kalmaya ve Arapça öğrenmeye geldim."

Adı Mendinah idi ve gerçekten de kendine koca arıyordu.

Güzelliğini överek Kahire'ye hoşgeldin dedik ona, ben de kimseye belli etmeden ona şans diledim.

18

Bir hafta sonra Vus Addis Ababa'dan döndü. O yokken olanları sordu. İşimle ilgili olanları anlatıp David'in maaşıma katkı olsun diye ek bir iş bulduğunu söyledim. Mısır Radyosu için yorum yazısı yazacaktım. Her yazdığım eleştiri için dört pound, okuduğum zaman ayrıca bir pound vereceklerdi. Guy son sınavlarda yüksek notlar almıştı ve Vus evde yokken zamanının çoğunu evde geçirmişti. Vus'a ayrıca kadınların partisinden ve Mendinah'tan söz ettim. Anlattıklarımı dinledikten sonra gezisini tekdüze bir şekilde anlattı. Eskiden bana çok ilginç gelen adlar artık hiç içimi gıcıklamıyor, Vus da eskisi gibi beni zorluklarla dolu gezilerini anlatarak büyülemiyordu. Günlük yaşamın içine dalmıştık. Günlerimiz çalışmakla geçiyor, bazı geceler duygusuz geceleri pek cömert olmayan sevişmeler bitiriyordu.

Afrikalı diplomatik görevlilerin arasında Mendinah'ın pasaklı, şirret, yuva yıkan bir fahişe olduğu haberi yayılmıştı. Haber onu daha önceden takdir etmiş olan Afrikalı kadınların kulaklarına gitmişti. Dört büyükelçiyle randevulaşmıştı. Elçiler-

den üçü karılarına Mendinah'ın para karşılığı kendisini teklif ettiğini söylemişlerdi. Haftalar geçince diplomatik görevliler ve karıları arasına cinselliğiyle girivermişti. Adı duyulduğu her yerde korku saçıyor, arkadaşlarımı bu tehlikeli yabancıya karşı biraraya gelmeye zorluyordu.

Bir daha hiçbir kadının evine davet edilmeyecekti. Her kapıdan çevrilecek, yolda kimse onunla konuşmayacaktı. Onun tuzağına düşen kocalar yaptıklarını sürdürebilirlerdi ama bu kızın Afrikalı kadınlara karşı saygısızlığı cezasız kalmamalıydı.

İki ay geçti ve Afrikalıların topluluğunda Mendinah ortadan kaybolmuştu, namlanmış ve yersiz yurtsuz kalmıştı. Derken bir gece bir Mısırlı kadın (kendisi Afrikalı kadınların yakın bir arkadaşıydı) bir parti verdi. Vus'la ben partiye geç gittik. Girişteki odaya vardığımızda bizden önce Banti, Kebi ve yedi bayanın gelmiş olduğunu ve divanlarda üzerlerinde renkli elbiselerle ten renkleri zıt bir halde oturduklarını gördük. Vus'u selamladılar, o da ilerleyip ayakta konuşan daha fazla davetlinin bulunduğu diğer odaya geçti. Ben ise tanıdığım ve hoşuma giden bayanlarla karşılıklı hatırlaşmak için durakladım.

Konuşmamız birdenbire "İyi akşamlar Bayan Make" sözleriyle bölünüverdi. Ses herkese "tıp" komutu verecek denli tanıdıktı. Başımı kaldırıp baktığımda Mendinah'ı salonun girişindeki kemerli koridorun önünde gördüm. Pikabın yanında duruyordu. Başımla selam verdim, o da pikabın kolunu kaldırıp müziği susturdu. Gösterişli bedenini bana döndürdüğünde, o kurnaz yüz ifadesini ve acımasızlık işaretlerini gördüm.

"Bayan Make, Bay Make bütün gün bana ulaşmaya çalıştı. Bütün Kahire'yi benim numaramı bulmak için taradı durdu." Sözleri, sesi ve konuşmaktaki amacı acımasızlık doluydu, bir an kalbim duracak gibi oldu.

Sesi tüm bedenime zorluk çekmeden dalıvermişti. "Sonunda beni bulduğunda, beni görmesi gerektiğini, çok önemli bir konuyla ilgili olduğunu söyledi" O oturan kadınlara bakış fırlatırken ben de dişlerimi gıcırdatarak çoktan ölmüş büyükannemin o taviz vermez haline büründüm.

"Daireme gelmesine izin vermedim." Gözleri yine hızla bana döndü. "O zaman bana sizinle ilgili olduğunu söyledi. Sizin büroda bir yardımcıya gereksiniminiz varmış. Ben de iş arıyordum, biliyorsunuz." Gözleri yeniden bir Afrikalı kadınlara bir bana gitti geldi.

Hiçbir şey olmadı. Meleğin biri beni alıp hak ettiğim cennete falan götürmedi. Kimse beni bu kurtulamadığım karabasandan omzumdan sarsarak uyandırmadı beni. Kimsenin kılı kıpırdamadı. Kafamı toparladım, içimdeki tüm yetenek ve ustalıkla ona doğru ilerledim.

"Mendinah'tı, değil mi?" Sesim pervasız ve yumuşaktı. Ben yaklaşırken yüzüme baktı..

"Evet öyle, Bayan Make." Sesinde şımarık bir ton vardı.

"Benimle çalışmak mı istiyorsun? Çok yüksek maaşa mı? Kirana ve belki de kendi arabana yetecek paraya mı? Bunu mu istiyorsun?"

Yüzünden bir anda yalan dolu ifade kayboldu, artık benim bebek bakıcım olacak bir genç kız vardı karşımda. Tüm savunmaları düşmüştü ve her saldırıya açıktı. Ben de bütün isteğimle ona yüklendim.

"Ne yazık ki kadro doldu, ama öyle olmasa bile sevgili Mendinah," hâlâ alçak sesle konuşuyordum, "seni asla almazdım. Sen cahilin, aylağın birisin." Pis bir şekilde güldükten sonra onu öylece bırakıp salona geçtim.

İyi ki, yakındaki bir duvarın dibine bir sıra sandalye vardı da bir tanesinin üstüne attım kendimi. Gurur ve hırs bedenimden uçup gitmişti. Midem boştu, başım hafiflemişti. Alışkanlıktan ve öyle öğretildiğinden dimdik oturdum. Banti ve Kebi içeri dalıp yanımdaki sandalyelere yerleştiler. Banti sağ elimi, Kebi'de sol elimi eline aldı.

Ağızlarından beni rahatlatacak mırıltılar duyuluyordu.

"Müthiştin kardeşim, harikaydın." Bunu Banti söylüyordu.

"Seninle gurur duydum, Maya" Kebi elimi sıkıyordu.

"Ana kraliçe gibiydin."

"Bir prenses."

"Bir prenses."

"Sakın ağlama, şimdi zamanı değil. Üstesinden geldin bu işin. Geçti gitti."

Banti ciddi bir ifade takındığı yüzüne bakmam için bana doğru eğildi.

"Bacım, intikamın alınacak. Sen hiç merak etme. Bizim oralarda eskiler ne der bilir misin?" Bilinen İngilizce tonlamadan Liberya'nın köylü aksanma geçti. "Eskiler der ki, 'Hazreti İsa'yla uğraşırsan Tanrı senin bokunu çıkarır.' "

Başını sallayarak söylediğini onayladı.

Küfür ve mizah aynı anda vurmuştu beni. Hem şaşırmış hem de hoşlanmıştım duyduklarımdan. Aynı tümce içinde Tanrı, Hazreti İsa, doğruluk, intikam kavramları ve bok sözcüğünün birbiriyle böyle bir zıtlık oluşturması beni öyle şaşırtmıştı ki Mendinah'ın söylediklerinden duyduğum rahatsızlık tamamen aklımdan uçup gidivermişti.

İki dostumun da yüzü endişeyle ciddileşmiş, başları Banti'nin yaşlı adam bilgeliğine uygun şekilde hafifçe eğilmişti. En sonunda başımı salladım, gülümseyip ayağa kalktım. Vus uzağımdaki bir pencerenin yanında tek başına duruyordu.

"Ah, canım. Güzel parti, değil mi?"

"Vus, şurada pikap çalan kız kim?"

Dönüp beyaz duvarın önünde profili belirgin Mendinah'a dosdoğru baktı.

Vus başını salladı. "Bilmiyorum, tanımıyorum." Başını sallarken gözleri şaşkınlıktan kararmıştı.

"Vus, onu tanıyorsun. Yalan söyleme. Hiç olmazsa yalan söyleme."

Bana döndü, ansızın olan biteni kavraması yüzünün şeklini değiştirmişti.

"Hani bana sözünü ettiğin Mendinah olmasın bu?"

İçimden onu patlamış mısır gibi açılana dek tokatlamak geçiyordu.

Yürüdüm gittim. Ne tek oğluna bulaşıldığında Tanrı'nın ne yapacağından, ne de baş eğen bir kan olmayı bırakıp zenci

Amerikalı kadınlığımın yüzeye çıkmasına fırsat verdiğimde bunu nasıl ödeyeceğimden emindim.

Eve giderkenki sessiz yolculuk hiç bitmeyecek gibi gelmişti. Vus arabayı sanki eski araba kendi hızını bulsun diye yavaş sürüyordu.

Eve nihayet vardığımızda Guy'ın odasına gittim, uyuyordu. Hiç olmazsa hayatımın o kısmı yerindeydi hâlâ. Şimdi tek yapmam gereken, oturma odasında koltukları sürükleyişini duyduğum zamanlar aşkım, sevgilim olan adamla yüzleşmekti. Yatak odasına girdim ve nasıl başlayacağımı bilemeden karanlıkta öylece ayakta bekledim.

"Maya. Maya, hemen yatma." Dışarı çıkıp hole girdim. Koca adam oturmuş, karşısına da bir koltuk yerleştirmişti.

"Gel, şuraya otur, Maya. Seninle Mendinah hakkında konuşmak istiyorum. Mendinah ve diğerleri."

Bir an rahatlama olmuştu. Hiç olmazsa konuşmayı ben başlatmak zorunda kalmamıştım. Bir anlık rahatlama yerini sonu olmayan bir korkuya bırakmıştı. Eğer beni bana sadık kalmayışını kabul etmeye zorlarsa, onu terketmek zorunda kalacaktım. Yaptıklarına göz yummak işleri daha da kötüye götürecekti. Başka kadınları evlerine, karılarıyla paylaştıkları yataklarına getiren erkeklerle ilgili olaylar duymuştum daha önceden. Eğer Vus'un böyle planları varsa oğlumu alıp pılımı pırtımı topladığım gibi bir kez daha yollara koyulurdum.

Onunla yüzyüze gelecek şekilde oturdum karşısına, dizlerimiz birbirine değiyordu.

"Ben bir erkeğim. Afrikalı bir erkek. Ne ilkel biriyim, ne de acımasız. Yabancı bir ulus ve beyazların çoğu benim yaptıklarımı hiçbir zaman kabul etmeyecektir ama bırak dá o kuralları bir bir konuşayım." Uzun bir gece olacağa benziyordu.

"Bir erkek belli ölçüde cinsel haz gereksinimi duyar. Bir kadının istediğinden, anlayabileceğinden çok daha fazladır bu."

"Yalan bu, Vus. Sen bir kadın değilsin, benim neye ihtiyacım olduğunu nasıl bilebilirsin?"

"Kanıtlanamayacak olan ama herkesin kabul ettiği bir ko-

nuyu tartışmak istemiyorum. Konuşmamı sürdürüyorum. Bir Afrikalı erkek olarak, benim toplumumda, birden fazla karım olmasına izin verilir."

"Ama bu benim toplumumda böyle değildir ve benimle tanıştığında bundan haberin vardı."

"Seninle A.B.D.'de tanıştık" dedi gülerek "ama şu an Afrika'dayız."

Bana coğrafi farklılığın cinsel organını etkilediğini mi ima ediyordu? Bana New York'ta da sadık kalmadığını anımsattım ona.

Şaşkınlıkla baktı. "Bunu kanıtlayamazsın." Haklı sayılırdı. Sadece parfüm kokusu ve silmeyi unuttuğu ruj lekeleri vardı elbisesinin üzerinde.

Ben birşey söylemeyince, rahatladı ve koca kıçını yayarak arkasına uzandı. "Bir Afrika erkeği için sevişmek devam ettiği sürece önemlidir. Bir aileyi birarada tutan bir etken değildir o. Zevk verir ve gerginliği azaltır, böylece insan yaşamını daha kolay sürdürür."

Alaylı bir sesle sordum, "Ya Afrikalı kadınlar? Onlar da zevk alıp rahatlamak istemez mi?"

Rahatsız olmuştu, öfkelendi. "Seni her zaman tatmin etmedim mi? Seni hiç yarıda bıraktım mı? İşimden dolayı bedensel olarak yorgun, kafam meşgulken bile sana karşı görevimi yerine getirdim. İnkâr edebilirsen et bunu."

Tartışmada üstünlük gittikçe benden uzaklaşıyordu. Sorumluluk ve suçluluk gelip bana yükleniyordu, hiçbir şekilde benim olmamasına karşın.

"Sana artık aşık değilim Vus." Söylediğim doğruydu, ancak bunu gerçekleri açıklamak için değil, tartışmada onu azıcık şaşırtıp biraz avantaj sağlamak için söylemiştim.

Etkilenmedi. "Bunu biliyorum, canım. Uzun zamandır farkındayım bunun. Ben de sana eskisi gibi romantik bir aşkla bağlı değilim. Ancak, biz birbirimize hâlâ saygı duyup birbirimizi takdir ediyoruz. İkimizin de önemli ortak hedefleri var: Özgürlük için savaşım, Afrika Ana'ya sadakat." Bir an durdu ve

konuşmasını daha alçak sesle sürdürdü: "Ayrıca Guy'ın Afrikalı bir erkek olarak geleceği de var."

O an kalbim sertleşti. Vus'un Afrikalı erkeklerin yaptıklarını haklı göstermek için söylediklerine inanmıyordum ve Guy'a da bu saçmalıkları öğretmesine izin vermeyecektim.

"Ya Mendinah'a ne demeli? Ondan sözet bana. Söyle bakalım, tek istediğin onu yatağa atmaksa onun ağzına benim adımı niye verdin?"

"Bunun için senden özür dilerim. İçtenlikle." Hazır cevaplığı yine işe yarıyordu. "Ama senin büroda başka bir zenci kadına gereksinim duyduğunu söylediğini duymuştum."

Benim için her zaman tartışmalarda düşüncelerimin havalarda dolaştığı ve aklımın bazı şeyleri bir türlü kavrayamadığı anlar olmuştu. Mantıklı tümceler kurana dek dilsizleşirdim. İşte o an gelmişti. Düşünceler beynimin içinde oradan oraya gidip geliyordu. Vus bir Afrikalıydı ve onun değerleri benimkinden farklıydı. Tanıdığım insanlara göre, ailem ve arkadaşlarıma göre zina, bir evliliğe vurulan en büyük darbeydi. Bu, ilişkileri ayakta tutan güven sütunlarını yerle bir ederdi. Ayrıca bedensel olarak da tehlikeliydi. Zührevi hastalıklar yapılan o ahlak dışı eylemler yüzünden olabiliyordu. Sadakatsizlik ve en önemlisi samimiyetsizlikti. Ayrıca bu tümüyle Afrikalı erkeklere özgü bir davranış değildi. İnsanlığın başlangıcından beri tüm toplumlar bu davranışın önüne geçmeye çalışmışlardı hep. Yahudi ve Hıristiyan kutsal kitapları zinayı iki cinse de yasak etmişti. Yine de çoğunlukla en fazla cezayı kadınlar ödemişti, ya saçları dibinden kesilmiş ya da tüm kabile onları taşlayarak öldürmüştü.

A.B.D.'de beyaz erkekler, köleliğin ve ırkçılığın baskısıyla, zenci erkeklerden adlarını, dillerini, karılarını, kızlarını, önemli değerlerini ve özgüvenlerini çekip almışlardı. Cinselliği yine de öldüremediklerinden, beyaz erkekler zenci erkeklerin cinsel gücüne gıpta etmeye, yere göğe koymamaya ve takdir etmeye en sonunda ondan korkmaya başladı. Kimi zenci erkekler de düşmanlarının elinden alamayacağı bir tek şeyleri kaldığının

ayrımına vararak kendilerini sevişme ustaları, koca kamışlı, usta penisli ve bitmek bilmeyen erkeklik gücüne sahip kişiler olarak görmeye başladı. Beyaz erkekler bu düşünceye gıpta ederek, kıskanarak katılıyordu. Beyaz kadınlar, gizli fantezilerinde, pek az da olsa, bu kocaman organa karşı açık açık istek duyuyordu. Kimi zenci kadınlar zenci erkeklerin dinmez bir cinsel gücü olduğuna inanarak kocalarını ya da aşıklarını bu alanda serbest bırakıyordu. Diğer bazı kadınlarsa bıçakla, silahla, kaynamış suyla, zehirle ve açtıkları boşanma davalarıyla bu yaygın kanıya karşı geldiklerini gösteriyordu.

"Mendinah. Söylendiğine göre o cinselliğe çok aç biriymiş. Bu gibi kadınlar bir, bilemedin iki kez işe yarar." Bir süredir konuşuyordu. Birden aklıma onun tekdüze bir şekilde konuştuğu geldi. "Onunla ilgili konuşan erkekler onun hoş ama geçici bir tip olduğunu söylüyorlar."

Başımla onayladım, artık emindim. En sonunda söyleceklerimi bulmuştum.

"Seni terkediyorum Vus. Ne zaman ya da nereye giderim bilmiyorum ama seni terkedeceğim."

Ben ayağa kalkıp yatağa giderken yüzünün ifadesi hiç değişmedi.

Hiç beklenmedik bir anda Banti beni bürodan telefonla aradı. Mendinah olayının ardından sabah erkenden ona gitmiş ve Vus'tan ayrılma planlarımdan bahsetmiştim. Bana tepkisi kocası kendisine sadık bir eşinki gibiydi. "Bacım, sen devleştin. Herkes senin sabrını takdir ediyor. Gerçekten sen kendini kanıtladın." Verdiğim kararın ardından anlayış yükü sırtımdan kalkmış ve dostlarımın onayı da gelmişti. İşe rahat, canlı bir halde gittim.

"Bacım," dediğini duydum telefonda, "Joe ve ben bu akşam bize gelmeni istiyoruz. Yemekten sonra, saat dokuzda. Gelir misin?"

Kabul ettim. Gün geçiverdi. Paragrafların hepsi pek fazla düzeltmeye gerek kalmadan daktilomdan çıkıveriyordu.

Vus akşam yemeğine gelmedi, Guy ve ben birlikte yedik.

Okuması gereken şeyler vardı, benim bir randevum olmasından ve evin sessiz ve kendine ait olacağından hoşnuttu.

Liberya Elçilik Binasının ağır kapısını bir uşak açtı. Girişe ayağımı atınca birilerinin alçak sesle konuştuğunu duydum. Banti bana parti için giyinmemi söylememişti. Demek ki parti türü bir toplantı olmuyordu. İki adımda uşağın yanından geçerek salon kapısına vardım. Bir sürü yüz bana çevriliydi.

Aylar sonra, törenin neşeli havasından uzak sürpriz bir doğumgünü partisiydi bu.

Yaklaşık yirmi kişi yarım ay şeklinde dizilmiş koltuklara oturmuştu. Kebi, Jarra ve Banti biraradaydı. Tanıdık yüzlere şöyle bir hızla baktığımda, kazara gizli bir ayine ya da tehlikeli bir mahkemeye dalıverdiğimi anladım.

Kimse gülümsemiyordu, arkadaşlarım bile; aptalca bir hareket sonsuza dek iz bırakabilirdi.. Joe Williamson'un yüksek tonda, melodili sesi kendisinden önce geldi.

"Maya kardeşimiz. Seni bekliyorduk. Gel içeri. Gel. Abdul sana içkini getirsin. Gel de Vus kardeşimizin yanına otur."

Gözlerim sağ elinin hareketlerini izliyordu. Vus, dimdik, ciddi bir şekilde koltukların ortasında oturuyordu. Büyülenmiş, itilmiş ve etki altına girmiş olduğumun ayrımına varmış bir halde kocamın yanında bulduğum koltuğa oturdum. Alçak sesli konuşmalar sürüyordu hâlâ. Vus'a doğru eğilip fısıltıyla sordum, "Nedir bu? Neler oluyor?"

Sakin bir bakış fırlattı ve şöyle dedi: "Tüm bunlar senin için." Konuşma tonunda sadece bitkinlik vardı.

"Kardeşlerim, bacılarım." Joe ortaya yürüdü. "Neden burada bulunduğunuzu biliyorsunuz." Bana viski verdiler. "Okyanuslar ve yüzyıllar ötesinden gelen bacımız Güney Afrikalı kardeşimizden ayrılmak istiyor."

Allahın cezası. Vus biliyordu, ben biliyordum ve Banti'ye birkaç saat önce söylemiştim. Etrafımdaki Afrikalı erkek ve kadınlara baktığımda bu bilginin onlar için yeni olmadığını anladım. Duyduklarından ne gözleri faltaşı gibi açılmış ne de ağızları açık kalmıştı.

"Bacımız ve oğlu Afrika'ya geri döndü. Hepimiz biliyoruz ki çok çalıştı ve kendini Afrikalı olarak görüyor." Bu konuşmayı onaylayan mırıltılar izledi.

"Afrikalı kardeşimiz hepimiz için savaşıyor. Savaş meydanından uzak bir tek günü bile geçmiyor. Vuzumsi Make'nin elinde silahıyla beyazların kalesini tehdit etmediği tek gece geçmiyor." Bir başka onaylama sesi daha yükseldi odada.

"Şimdi ben, hepinizin kardeşi olarak, sizi tartışmaya davet ediyorum. Bu genç insanların hiçbirinin bu küçük topluluk dışında Mısır'da ailesi yok. Bu yüzden sizden bu konuyu gözden geçirip olayı tartmanızı istiyorum" Telaş, içimde iyice artıyor bacaklarımı felç ediyordu.

Joe konuşmasını sürdürdü. "Odanın bu tarafındakilerden bacımız Maya'yı savunmalarını diğer taraftakilerin ise kardeşimiz Vus'u savunmalarını istiyorum."

Beni donduran şaşkınlığımı bir yana atıp ayağa kalktım.

"Afedersin Joe ama beni yargılayamazsınız. Ben gidiyorum" dedim. Joe onaylamayan bir tonda konuştu benimle.

"Bacım, Afrika'da kalacaksın. Bir oğlun ve adın var. Eğer bu tartışma boyunca kalabilirsen, Afrika'da bu bir haber olacaktır. Bilirsin Maya, bizim insanlarımız gazetelerin dergilerin bize bilmemiz gerekeni söylediğini düşünmez. Burada Gana'dan, Mali'den, Nijerya'dan, Etiyopya'dan ve Liberya'dan insanlar var. Bacım, biraz sabret ve otur bekle."

Yıllar önce yapmam gereken, yapabileceğim tek şey zenci olarak kalıp ölmekti. İlkinden daha ilginç birşey ya da ikincisi denli kalıcı başka birşey olamazdı. Gerçekten önemli anlarda vardığım bu sonucu kendime hep anımsatırdım. Döndüm ve benim için şişko, zenci bir yabancıdan başka birşey olmayan Vus'un yanına oturdum.

Joe Williamson bir taraftan konuşuyor diğer taraftan da yarım dairenin ortasına yemek masası sandalyesi yerleştiriyordu. .

"Maya'nın sağındaki grup kardeşimizi savunacak. Vus'un solundakiler de bacımızı destekleyecek. Lütfen unutmayın

dostlar, bizler onların bu yabancı ülkedeki tek ailesiyiz."

Sağıma baktım ve kalbim hızla atmaya başladı. Arkadaşlarım, Banti, Kebi, Margaret young, Nijeryalı yakın bir arkadaşım ve Jarra Vus adına konuşacaktı. Dönüp diğer tarafa baktığımda şehvet düşkünlükleriyle adı çıkmış üç erkek, birkaç ilgisiz yaşlı ve yakından tanımadığım üç kadın gördüm. Benim takımımın durumu umutsuz görünüyordu.

Joe sandalyesine oturup benimle konuşmaya başladı.

"Bacım, şikayetini dile getir. Senin tarafını dinleyelim."

Zenci Amerikalıların herkesin içinde içlerini dökme huyları yoktu. Eski zamanlarda kiliselerde insanlar ayağa kalkıp yakın arkadaşlarından gördükleri kötü davranışları şikayet ederlerdi ama o günler çok çok geride kalmıştı ve sadece fıkralarda vardı artık:

Bir gün, bayan Jackson kilisede ayağa kalkıp, "Peder, kardeşlerim bacılarım. Bayan Taylor'u şehirde dolaşıp benim kocamın o yerinde siğil olduğunu söylemekle itham ediyorum." diye haykırmış. Kilise topluluğu "ya, ya öyle ya" diye topluca karşılık vermiş. Bayan Taylor ayağa kalkıp, "Söylediğimi iyice açıklamalıyım. Kardeşlerim, bacılarım, ben Bay Jackson'un orasında siğil gördüm demedim, ağzımdan böyle birşey çıkmadı. Çünkü böyle birşey görmedim. Ben sadece, ki bundan başka birşey de demedim, avuçladığımda orasında bir siğil var gibi geldi, dedim."

Kirli çamaşırları ortaya dökmek gibi birşey yapmamıştım hiç. Dimdik kıpırtısız durdum.

Joe yineledi, "Bacım, seni dinleyelim. Neden kardeşimizi koca olarak görmek istemiyorsun artık?"

Joe'ya baktım, sonra Vus'un savunmasını üstlenen dostlarıma. Banti, Kebi ve Margaret benim tüm şikayetimi biliyordu. Onların kollarında ağlamış, sayısız defalar başımı onların kucağına yaslamıştım. Şimdi sanki yabancıymışız gibi ifadesiz yüzlerle oturuyorlardı. Benim tarafımdaki gruba dönüp baktım. Onlarım yüzlerinde de destek vermekten uzak, soğuk ifadeler vardı. Yine tek başınaydım, ama yine de zaten zenci oldu-

ğumu bildiğimden tek yapmam gereken şeyin ölmek olduğunu düşündüm.

"Bu adam her boş bulduğu deliğe şeyini sokup duruyor. Ben sadık bir eşim, o ise sadık değil."

Benim tarafımdaki birkaç kişinin öksürdüğü duyuldu, Vus'un tarafındakiler de boğazlarını temizledi.

"Kıçımı yere koymadan köleler gibi çalıştım durdum. (Afrikalı kadınlar topluluk içinde ağızlarını bozmazlardı ama ben o denli Afrikalı sayılmazdım, hem onlar beni dinlemek için toplanmıştı zaten, üstelik ben de Amerikalı bir zenciydim. Kölelikten Afrikalı topluluğun önünde söz etmem bir taktikti. Onların ataları benim atalarımın köle olarak satılmasına ya aracılık etmiş ya da anlaşmayı yapmıştı. Bunu onlar da, ben de biliyorduk. Bu bana biraz olsun üstünlük sağlamıştı.)

"Kazandığımı eve getiriyorum. Saat on oldu mu yazdığım yazıyı Yayın Binasına gidip okuyorum ve bunun için bana bir pound ödüyorlar. Vus parasını çok zenginmişiz gibi harcıyor. Benden kendisine sadık ve değişmez bir eş olmamı istiyor ve eve geldiğinde üstü başı ucuz parfüm ve orospu büzüğü kokuyor." Bu sözcüğü kimse daha önce duymamıştı ama herkes ne olduğunu anlamıştı.

Huzursuzdum ama onlar sormuştu, ben de onlara söyleyivermiştim.

Joe Williamson ellerini çırptı. "Tamam, Maya Bacı konuştu. Vus'un savunmasını istiyorum." Bir anda bana ardı ardına sorular yöneltildi.

"Kendini temiz tuttun mu?"

"Kocanın evlilik haklarını kabul etmiyor musun?"

"Ne de olsa bir Amerikalısın, Afrika yemeklerini ne denli iyi yapabiliyorsun?"

"Küfürlü konuşup uygunsuz davranıyor musun?"

"Erkeğe üstünlük sağlamaya çalışıyor musun?"

"Yorgun olduğu zaman ona sevişmek için baskı yapıyor musun?"

"Ona itaat edip, dediklerini dikkatle dinliyor musun?"

Tüm sorulara açıklıkla ve aynı rahatlıkla yanıt verdim. Beni ne denli kısa sürede reddederlerse bu garip ayin o denli çabuk biterdi. Ya özgür kalırdım ya da başıma başka şeyler gelirdi.

Ben bitirdiğimde Joe benim tarafımdakilere döndü. Vus'u sorgulamaları çok cılızdı ve isteksizdi.

"Onu seviyor musun?"

"Ona ihtiyaçlarını sağladın mı?"

"Onu tatmin ediyor musun?"

"Sana geldiğinde çocuğu vardı. Ona başka çocuk yaptırmaya çalıştın mı?"

"Onu istiyor musun?"

Vus yalan söylemeden ve sakin sakin yanıtladı soruları.

O bitirdikten sonra bir sesizlik oldu. Joe topluluktakiler için içki siparişi verdi. Elimizde buzlu bardaklar öylece oturuyorduk.

Joe ortaya gelip konuşmaya başladı. Kendinden emin, erkeksi ve nazikti.

"Bana öyle geliyor ki, kardeşlerim ve bacılarım, Maya haklı. Onun razı gelmediği şeyler kardeşimizinkinden daha baskın. Ben bu sorgulamada kaybeden tarafın Vus kardeşimiz olduğuna karar vermenizi tavsiye ediyorum."

Vus'un destekçilerine döndü.

"Kabul ediyor musunuz?" Başlar olumlu olarak eğildiğinde o gece ilk defa sırdaşlarımın yüzleri dostluk ifadesi ve gülücüklerle doldu.

Joe gitti Vus'un karşısında bir kol boyu uzaklıkta durdu.

"Vus kardeş, senin haksız, Maya bacının haklı olduğuna karar verildi. Bu karara itirazın var mı?"

Vus kocaman kafasını olumlayarak öne eğdi.

Joe Vus'un kabulünü eğilerek kabul etti ve konuşmasını sürdürdü.

"Bu gece buraya gelenlerin hepsine içki ısmarlayacaksın. Hepimize pirzolalık koyun ya da keçi getireceksin." Bu konuşmanın ardından bir kahkaha tufanı geldi ama Joe'nun sonraki

söyleriyle kesildi: "Dahası bacımızın seni terketmeye hakkı var."

Dinleyenlerin omuzlarına havadan düşen sessizlik tanecikleri yağıyordu.

Joe bana baktı. "Bacım, iyi iş becerdin. Afrika sorgulaması boyunca oturdun ve kazandın. Şimdi gidebilirsin."

Yapılan ayin beni perişan etmişti Joe'nun söyledikleri arasında kocamı terk hakkımın olduğunu duymak beni biraz memnun etmişti. O ana dek kendimden başka kimsede terketme iznini verme yetkisini görmezdim hiç.

Joe bana yaklaştı, neredeyse gözünün akını görebiliyordum.

"Şimdi bacım, artık altı ülkeden gelmiş bu insanlar senin kocanı terkedebileceğine ve senin hiçbir suçun olmadığına karar verdiğine göre zafer senindir. Senin şu an bulunduğun güçlü duruma bakarak kendimizi senin insafına bırakıyoruz." Diğerleri neşeli kahkahalarla karşılık verdi.

"Sana, haklılığının zirvesindeyken soruyoruz, bu adama bir şans daha verir misin?"

Bana başıyla evet dememi işaret eden Banti'ye baktım. Kebi azıcık gülümsedi. Nijeryalı arkadaşım Margaret Young o güzelim kaşlarıyla işaret ediyordu. Evet demem isteniyordu. Nereye gideceğime karar vermemiştim, ayrılmak için bir gün kararlaştırmamıştım. Eğer Joe doğruyu söylüyorsa, korkarım haklı olabilirdi, eğer ben yüce gönüllü davranırsam adım Afrika'da çok değerlenecekti.

"Altı ay kal. Bacım, bu adama altı ay süre tanı."

Vus'a baktım. Endişeliydi. O zaman onun endişenin benden çok ününden dolayı olduğunu anladım. Bilerek ya da kasten bana o zamana dek kötü davranmamıştı. Onunla altı ay daha kalabilirdim.

"Kalıyorum." dedim.

Sandalyeler sürüklenmeye başladı. Vus beni kollarına alıp fısıltıyla şöyle dedi, "Sen çok cömert bir kadınsın. Karım ben im."

Joe Williamson bağırdı. "Şimdi parti zamanı. Yağlı buza-

ğıyı beklerken kardeşimiz ve bacımızın yeniden birleşmelerinin şerefine içelim. Tüm çocuklarına gereksinimi olan Afrika Ana şerefine içelim."

19

Guy liseden mezun oldu ve çantasını sırtına yüklediği gibi arkadaşlarıyla birlikte Sahra'da bir yürüyüşe çıktı. Kebi ve Banti ile olan dostluğumuz iyice güçlendi. Büroda daha fazla kadın çalıştırıldı, aralarından bazıları benim orada olmamın uygunsuz ve kabul edilemez olduğunu düşünmekteydi. Arapça'yı yalap şalap konuşuyordum, herkesin önünde sigara içiyordum, müslüman da değildim, üstüne üstlük Amerikalıydım. Başkan Kennedy ve Kruşçev Küba'nın bağımsızlığı üzerine yaptıkları görüşmelerin geçtiği gün, bir dünya savaşı çıkma tehlikesi başımızın üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanırken, benimle kimse konuşmamıştı. Erkek çalışanlar beni yok saydı; sanki *Arab Observer*'da ilk günüme dönüvermiştim. Kadınlar açık açık düşmanlık gösteriyordu. Benim masama getirmeleri gereken kağıtları ya kahveciyle ya da oradaki çocuklardan biriyle yolluyorlardı. Binlerce mil uzaklıkta benim varlığımdan bile haberi olmayan ve yaptıklarımı anlamalarını beklemediğim erkekler benim oradaki huzurumu etkiliyor, beni nefret edilen biri haline sokuyorlardı. Kennedy bir Amerikalıydı, ben de öyle. Zenci bir Amerikalı olmakla Amerikalı olmak arasında nitel olarak fark bulunduğunu anlatabilecek denli iyi konuşamıyordum dillerini. Herkes gibi endişeliydim ama büroda ortalıkta pek görünemiyordum.

Vus uğraşıyordu, ben de, ama ikimiz de bitmiş evliliğimizi yeniden canlandırmakta başarılı olamıyorduk. Ben inceldikçe o durmadan kilo alıyordu. İlgisizlik, üstüne yattığımız yatakta da vardı, cinsel paylaşımlarımız çabuk ve rahatsız edici sürtmeler halini almıştı.

Altı ay kalmaya söz vermiştim ve ikimiz de zamanın akıp

gittiğinin farkındaydık.

Banti ve Kebi bir yolunu bulup şoförleriyle evime yiyecek ve içecek gönderiyordu. Yolladıkları notlarda ya yiyeceklerin fazladan sipariş edildikleri ya da evde saklayacak yer olmadığı yazıyordu.

Arkadaşlarıma daha bağımlı olmuştum. Her akşam bir ya da birkaç arkadaşımla birlikte geçiriyordum zamanımı. Sohbetlerimiz sırasında beni eğlendiren öyküler, ailelerini, sevdikleri kocalarını, çocuklarını, bağışlayıcı bir Tanrı'yı ya da gizli fantezilerini anlatıyorlardı. Ama Vus'un adı hiç geçmiyordu.

Beş ay geçtikten sonra, geleceğimi ve Guy'ın bir Afrika üniversitesine yerleştirilme işini düşünmeye başladım. Kıtada en iyi yüksek öğrenim Gana Üniversitesi'nde veriliyordu. Guy'ı oraya kaydettirebilirsem çok şanslı olacağımı düşünüyordum. Gana'da tanıdığım kimse yoktu ama Joe Williamson gibi bir kardeşim vardı. Ona gittim.

"Joe, ben gidiyorum."

Hiç şaşkınlık göstermedi.

"Batı Afrika'ya gitmek istiyorum. Guy'ı Gana Üniversitesi'ne yerleştirmek istiyorum ve bir işe gereksinmem var."

Başını öne doğru salladı.

"Senin yardımına da gereksinmem var."

Başını yine salladı ve benim kararımı beklediğini, buna hazırlıklı olduğunu söyledi. Liberya Enformasyon Bakanlığı'ndan Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne Liberya ile ilgili bir yazıma dayanılarak iş teklif edilmişti. Oturduğu yerden kalktı ve bana sarıldı.

"Bacım, sen Liberya için bulunmaz bir değersin."

Vus gidişimi saklamadığı bir rahatlamayla karşıladı. Evliliğimiz iyice eskimişti ve artık bitmeliydi. Birleşik Arap Havayolları'ndan bilet alacaktı bizim için. Gana'da yanlarında birkaç gün kalabileceğimiz dostaları vardı. Eğer bir sorunum olursa onu her zaman arayabileceğimi söyledi. Parası artık ödenmiş mobilyadan istediğimi alıp Liberya'ya göndertebilirdim.

Ona uçak biletleri için teşşekkür ettim ama eşya almayı

reddettim. Yatak çarşafında benim sıcaklığım soğumadan başka kadınların eve geleceğini biliyordum. Sırıttı ve beni kucakladı.

Guy'ı güvencem altına alınıştım, on yedi yaşında mağrur bir delikanlı ne denli güvence alınırsa. Benim son bir yıldır hiç de mutlu olmadığımı biliyordu. O ayinin ardından, ona Kahire'de bir altı ay daha kalacağımızı ve bu süre içinde okulunu bitirebileceğini söylemiştim.

Bir parti düzenlemek istiyordu. Bütün arkadaşlarını çağıracaktı. Benden ve Vus'tan evi birkaç saatliğine ona bırakmamızı istiyordu. Ayrıca Omadadia, tavuğu, kuzuyu ve pilavı kendi usulüne göre pişirecekti. Willamson'lardan birkaç plâk alıp yemekte bira da verse olmaz mıydı? Onun ani sevincini görmek eğlencesiz evimizin onu nasıl etkilediğini anlamamı sağladı. Kocaman masum gülümsemesini, güzel kara gözlerinin ışıldamasını görmeyeli ne denli uzun zaman geçtiğinin ayrımma vardım o an.

Banti ve Joe bizim için veda partisi verdi. Kebi ve Jarra mutlu kalabalık için yöresel bir Etiyopya yemeği hazırladı. David DuBois hepimizi piramitlerin yakınındaki güzel bir lokantaya yemeye götürdü. Hanife Fati ve arkadaşlarıyla beraber bir veda öğle yemeğinde buluştuk, sonunda Kahire'den ayrılma günümüz geldi çattı.

Guy uçakta elimi tuttu. Yaklaşıp fısıldayarak şöyle dedi: "Herşey düzelecek anne. Ağlama artık. Seni seviyorum ben. Birçoğumuz seni seviyoruz."

Ona sevgisizlikten ya da Vus'un sevgisinden yoksun kaldığım için ağlamadığımı anlatmaya uğraşmadım hiç. Tüm atalarımın yasını tutuyordum. Mısır'ın Afrika olduğunu hiç düşünmemiştim o ana dek, artık Sahra'nın üzerinden geçiyorduk, oturduğum yerde penceremden aşağı bakıyordum ve ağaçları, çalıları, nehirleri ve sık ağaçlıklı ormanı görüyordum. Herşey burada başlamıştı. Yoksulluktan bitkin düşmüş çocuklar fare dolu çadırlarda ya da terkedilmiş arabalarda uyuyordu. Büyükannemin iniltisi: "Göklerin Ekmeği, Göklerin Ekmeği, besle

beni ta ki doyup yemek istemeyeyim." Erkekler için umudun için hiç doğmadığı kötü günler ve içki dolu geceler. Bir kuruşluk onur ya da takdirden habersiz, yalnız kadınlar. Orada burada, şu nehrin kıyılarında, biri alınmış, iplerle bağlanmış, zincirlerle sarılmış, haftalarca boynundaki demirlerin ve korkunun çifte ağırlığını taşımaya zorlanmış. Uçaktan yosun ormanı gibi görünen şu koca ormanda kız ve erkek çocuklar hayvanlar gibi avlanarak zincirlerle birbirlerine bağlanmış. Açgözlülüğün sunağındaki kurbanlık koyunlar. Amerika'nın cümbüşlü linç etme törenleri işte şuradaki geniş savanalarda başlatılmıştı.

Memleketimdeki tüm kötülükler, beyaz bir yüze nefretle bakış, ten rengine dayalı yapılan bütün reddedilmeler, aşağılama, oy hakkı vermeme, düşmüş bir dünyaya edilen lanetler ve ilenmeler, güvensizlik, yoksulluğa yapılan ve daha hâlâ bitmeyen o uzun yolculuk, işte hepsi tam şu an içinde bulunduğumuz uçağın altındaki yerlerde başlamıştı. Ağlamaya başladım. Guy zaman zaman başka kağıt peçete getirmek için ayağa kalkıyordu bense ona düşüncelerimi açıklayamıyordum. Hiç ses çıkarmıyordum. Eğer ağzımı açacak olursam bir daha kapatmayabilirdim. Bağırtılarım havayı deler geçer, koridorda deliler gibi koşar dururdum.

Dudaklarımı iyice kenetledim ve içimde hissettiklerimin ifadesi olarak sicim gibi gözyaşı döktüm durdum sadece.

Accra havaalanı sanki büyükler için oyun sahası gibi gürültülü bir festival görünümündeydi. Üzerlerinde batılı giysiler ya da New York'ta moda giysiler içindeki tek başına yolculuk eden yolcular, iyi dileklerini sunmaya gelen çiçekleri kumaşlara sarılı ya da Kente cinsi ipek kumaşa bürünmüş ahbapları tarafından çevrelenmişti. Konuşulan diller havayı çekici bulutlarla dolduruyordu. Bir sürü zenci görmek beni derinden etkilemişti. Siyahlardan çok uzun süredir uzak kalmıştım. Yüzümüzü ağartan görüntüler karşısında Guy ve ben birbirimize gülümsedik. Üzerlerinde havacı üniformasıyla ve omuzlarında apoletlerle üç zenci geçti yanımızdan. Zenci pilotlar ha? 1962 yılındaydık. Demokrasi beşiği sayılan ve marşmda "özgürlerin

ve cesurların ülkesi" diye övünülen ülkemizde havaalanlarındaki zencilerin tek yapabildiği uçaklara yakıt ikmali yapmak, kabinleri temizlemek, yemek götürmek ya da kaldırımları süpürüp bahşiş peşinde koşmaktı. Guy beni eliyle dürttü ve kendinden emin piste açılan kapıya doğru yürüyen bir başka grup Afrikalı subayı işaret etti.

Gana oğlumun üniversiteye gitmesi için biçilmiş kaftandı. Uğur tılsımım beni tam yerime getirmişti. Guy ırk ayrımından etkilenmeden zekasını sınayıp yeteneklerini tartabilecekti.

Gümrükten bavullarımızın zenciler tarafından kontrol edildiğini görmekten duyduğumuz memnuniyetle geçtik. Taksi şoförümüz zenciydi. Karanlık gece dostça geliyordu bana, taksinin farları yürüyen bir yayayı aydınlattığında zenci bir insanın suratı görünmüştü. Vus'un bana verdiği adrese ulaşana dek geçmişteki yaşamımı düşünerek midemde oluşan düğüm çözülüvermişti. Yarım saatten fazla bir süredir hiç beyaz görmemiştim. Çok garip bir histi bu.

Diğerlerinden ayrı beyaz bir bungalovun önünde durduk. Kara gecede pek tekin olmayan bir şekilde parıldıyordu. Guy kapıyı çaldı, kısa boylu sakin bir adam açtı kapıyı. Bizi içeri aldı ve adının Walter Nthia olduğunu söyledi. İkimize de sarıldıktan sonra evin arkasındaki odalarımıza götürdü bizi. Kısa süre içinde odamdan çıkıp oturma odasında onun yanına geldim ve burada fazla kalmak niyetinde olmadığımıza ilişkin güvence verdim. Oğlumu okula yerleştirip ona kampüste kalacak bir yer ayarladıktan hemen sonra Enformasyon Bakanlığı'nda beni bekleyen işim için Liberya'ya gidecektim. Tüm bunlar için bana bir hafta yeterdi.

Walter, Vus kardeşin PAK'ın gururu olduğunu, benim ünümün onu da geçtiğini söyledi. Ne kadar gerekiyorsa o kadar kalabilirdik. Walter Gana hükümeti adına çalışan bir iktisatçıydı ve karısından boşandığından beri tek başına yaşıyordu. Bizi çok iyi ağırlayamayacaktı ama biz gelmeden Gana'da yaşayan birkaç Güney Afrikalı ve zenci Amerikalı'dan gelip bizimle tanışmalarını istemişti.

Davetlilerin hepsi aynı anda geldi. Uzun ince Yarubalı bir erkek ve Kanadalı karısı Richard ve Ellen olarak tanıtıldı. Adını bir türlü anlayamadığım bir Güney Afrikalı erkek ve üç zenci Amerikalı vardı. Bakır rengi teni, ayrık dişleri ve mutluluk dolu gözleriyle Frank bize akrabası gibi sarıldı. Vickie Garvey kısa boylu ve sevimliydi. Siyah kıvırcık saçı yumuşaktı ve el sıkışırken ellerinin gevşek olmadığını ve dosdoğru konuştuğunu farkettim. Alice Window onu gördüğüm anda beni ta yüreğimden vurdu. Orta batı aksanıyla konuşuyor, gülerken öksürüyormuş gibi ses çıkarıyordu. Teni tozlu siyah koyu kahverengiydi, gözlerinde bir çekinme belirtisi yoktu, hiç kırpmıyordu. Gördüğüm en güzel bacaklara sahipti.

Getirilen içkiyi içtik ve Mısır hakkında bildiklerimi anlattım. Konuşmaya başladıktan sonra arkadaşlarımın ve kocamın sayesinde Kahire hakkında bildiklerimin Liberya, Etiyopya, Güney Afrika ve Tanzanya ile ilgili bildiklerimden daha az olduğunun ayrımına vardım. Hepsi siyasetle ilgiliydi; hele Osagyefo, Gana Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah'dan söz ettiklerinde konuşmaları övgülerle doluyordu.

"Liberya'ya niye gidiyorsun? Çok yanlış. Gana'da kal".

Alice'in sorusu ve daveti yinelendi.

"Elbette. Gana tam yeri."

"Kwame Nkrumah 'insanı insan geçer, demiri demir keser' der."

Guy hemen açıkladı, "Kwame Nkrumah diğer insanlardan daha üstün. Öyle güçlü bir demir ki diğer demirleri kesebilir."

Frank Guy'ın omzuna şaplağı indirdi. "Ne akıllısın sen küçük kardeş. Hiç değilse senin burada kalacak olman beni sevindiriyor."

Vickie, Julian Mayfield'i tanıyıp tanımadığımı ve onun ve karısının Accra'da yaşadığından haberim olup olmadığını sordu. Julian, James Baldwin, Rosa Guy, John Killens ve ben Paule Marshall'ın dairesinde birçok gece sabahlara dek konuşmuş, içki içmiş ve tartışmıştık.

Alice, ertesi akşam Julian'ın evine davetli olduğumu söyledi.

Richard ve Ellen bize iki gün sonra beni ve Guy'ı bir pikniğe davet etmek dışında pek yüz vermediler. Herkesin de orada olacağını söylemişlerdi. Adam beni hiç etkilememişti, kadın da çok içi geçmiş biriydi. Çok yorgun olduğumuzu öne sürerek davetlerini kabul etmedim. Ama Guy konuşmaya giriverdi. "Annem kendi adına konuştu. Ben gelmek isterim" dedi.

Ben de dahil herkes yanlış yaptığımın farkındaydı. Oğlum oradaki herkesten daha iriydi ve neredeyse bir yetişkindi ve ben onu çocuk yerine koymuştum. Onları ses çıkarmayarak kendi hallerine bıraktığımda Richard, Ellen ve Guy piknik için gerekli hazırlıklarla ilgili görüştü. Piknik sabahı erken bir saatte geleceklerdi. Guy'ın birşey getirmesine gerek yoktu. Pikniğe gitmeye hazır olması yetecekti.

Frank ertesi gün gelip beni ve Guy'ı Julian'ın evine götürmeye söz verdi. Herkes gittiği zaman onlara gıpta etmeye başlamıştım. Heyecan verici bir ülkede; tamda heyecan dolu yaşlarındaydı hepsi. Kwame Nkrumah Afrikalı bir kahramandı. Marksizmi Afrika'nın içindeki sosyalizmle birleştirmişti ve tüm dünyadaki zenciler onu, yönetimdeki beyazlar ondan nasıl korkuyor ve nefret ediyorsa, öyle seviyorlardı. Ama Joe Williamson Monrovia'da bir işte çalışmam için benden söz almıştı ve yapacağım tek şey oraya gidip ona kıvanç vermek olacaktı. Kaderimi değiştiremezdim.

Julian Mayfield'ın genç bir kızın yüreğini hoplatacak bakışları vardı. Uzun boylu, iri, siyah, akıllı, yakışıklı ve evliydi. Anna Livia Cordero Mayfield kısa boylu, kara gözlü güzel Porto Rikolu bir tıp doktoruydu. Keçi gibi de inatçıydı.

Yeniden biraraya gelmemiz selamlaşmalar ve yeni haberlerle ateşli bir hal aldı. Eski ve yeni öyküler anlattık karşılıklı. Anna Livia bana üniversitede görebileceğim insanların adını verdi. Julian bana bürolara giderken eşlik etmeye söz verdi. Geceyi Julian'ın Amerikalı polisleri atlatıp Afrika'ya sığınmasına hayretler ederek bitirdik. Kalabalık Guy'ın ısrarcı akıl yürütmelerini, ben pek beğenmesem de, çok hoş karşılamıştı ve bana Liberya'ya huzurlu bir şekilde gidebileceğimi söylüyorlardı. Julian oğluma göz kulak olacaktı. Ayrıca şunu da ekledi: "Şimdi, beni iyi dinle, evlat, Ganalı gençler kendilerinden altı ay büyük

herkese amca, teyze diye seslenir. Ben seninle ilgileneceğim, ama sen kazık kadar olduğun için, sakın bana Julian Amca diye sesleneyim deme. Ben sana ağabeylik edeceğim o kadar." Hepimiz kahkahalarla güldük, birbirimize sarıldık ve yeniden buluşmak için gün ve saat belirledik.

Frank bizi Walter'ın evine bıraktı. Pek içten değilse de Guy'la birbirimize iyi geceler diledik. Yetişkinlerin konuşmalarına katılmaktaki ısrarı beni pek memnun etmemişti. Bu memnuniyetsizliğim onu da pek mutlu etmiyordu.

Ertesi sabah uyandığımda odası boştu. Richard ve Ellen piknik için gelip onu almışlardı. Walter da evden çıkmıştı.

Günümü Guy'ın giysilerini gözden geçirerek harcadım. Tamir edilebilecekleri bir yana koyuyor, iyice eskimiş artık toz bezi olmaktan başka bir işe yaramayacak olanları diğer yana koyuyordum. İki güzel takım elbisesini üniversiteye gidişimizde giymesi için astım. İki elbisemi ve iç çamaşırlarımı bavuldan çıkarmadım. O denli kısa süre sonra Gana'dan ayrılacaktım ki Banti'nin bana verdiği üç parçalık elbise yetiyordu. O elbiseyi giymekle Liberya toplumunda bir Liberyalı gibi kabul görecektim.

Hava kararana dek yemek pişirdim, yedim, giysileri katladım, Walter'ın rafındaki kitaplara göz gezdirdim.

Saat altı gibi bir huzursuzluk başladı bende. Sanki yapmam gereken birşeyi unutmuşum ya da değerli birşeyin üstüne yanlışlıkla basmışım gibi hissediyordum. Mutfağa gidip Walter'ın cin şişesini buldum. Arkadaşlarla içmeye alışkındım ama tek başına içmek o zamana değin bana hiç hoş gelmemişti. Küçük bir bardağı ağzına dek içkiyle doldurdum.

Kapı zili çaldığında keskin içkimi yudumlamaktaydım. Alice Windom merdivenlerdeydi, Frank de onun ardındaydı.

"Hey, Maya, biz ilk gelenlerdeniz herhalde. Diğerleri de birazdan burada olur." Onları içeri aldım, alkol kullanmadıklarından ikisine de birer bardak meyve suyu verdim. Bardağımın boşalmış olduğunu görünce yeniden doldurdum.

Oturma odasında rahat bir şekilde oturuyorduk. Frank, gözlerini Alice'in yüzünden, vücudundan ya da bacaklarından bir türlü ayıramayarak pikniği anlatıyordu.

"Bir sürü yiyecek vardı. Bir sürü güzel yiyecek. Değil mi, Alice?"

Alice abartmadan çene kaslarını bitiştirip bir parça gülümsedi.

"İnsanlar eğlenip iyi vakit geçirdiler, değil mi, Alice?"

Alice yine arkadaşça sırıttı odadakilere.

"Sizce Guy saat kaçta eve gelir?" diye sordum.

"Onları Winneba'nın oralarda geçtik. Richard içki içmişti, arabayı Guy kullanıyordu. Birkaç dakika içinde burada olurlar" diye yanıtladı Alice.

Kafam söylediklerine uyum sağlıyordu. Eğer Guy kullanıyorsa herşey yolunda demekti. Eski bir Citroen'le Kahire'nin kalabalık yollarında almıştı ilk sürücülük derslerini. Araba kullanışıyla ilgili kuşkum yoktu.

Yolda fren yapan araba tekerlekleri sesi duyuldu.

"İşte onlar. Geldiler." dedi Alice.

Arkansas'lı yaşlı bedenim, kocaman okyanuslardan korkmamıştı, şimdi titriyordum. Hemen ayağa kalkıp Guy'ın adasına gittim ve pasaportunu aldım. Koridoru geçip kendi pasaportumu ve paramı buldum. Alice kapıyı açsın diye bekledim.

Kapı önünde kısa mırıltılı konuşmalar duyuluyordu. Birdenbire bir ses yükseldi.

"Annesi nerede? Annesi burada değil mi?"

Pasaportlarımızı ve İngiliz poundlarını sütyenimin içine koyup hole çıktım. Ellen oturma odasındaydı, üstü başı tozlanmış kan içindeydi. Beni görünce bağırdı.

"Maya, bizim suçumuz değildi. Başka kimseye birşey olmadı, hem o hâlâ yaşıyor." Söylenen her sözü, histerik konuşmayı anlamıştım, kıpkırmızı suratına yaklaşıncaya dek üzerine yürüdüm. Ben zorluğa ve kayıplara alışkın bir ırktandım.

"Oğlum nerede, Ellen? Hemen oraya gitmeliyim." Sesimde ailesinden birinin linç edildiğini duyunca sesini kontrol eden büyükannemin kendine hakimiyeti vardı.

Ellen, Alice'in omzuna başını koymuş hıçkırıyordu. "Korle Bu Hastanesinde. Ama yemin ederim hâlâ soluk alıyordu."

Arabaya bindiğimizde Ellen'a hıçkırmayı kesmesini söyledim. Hastaneye gidiş yolu boyunca Ellen'ın burun çekmeleri ve

sümük silmeleri dışında ses olmadı arabada.

Korle Bu'nun acil servis bölümü çok parlaktı. Koridora girdim ve kendimi ucu uzaktaki bir duvarda biten uzun beyaz bir tünelde buldum. Sedyeye doğru yürüdüm ve beyaz bir örtünün altında oğlumu yatarken gördüm. Altın sarısı teni kül rengine dönmüştü. Başı garip bir şekilde bükülmüş, gözleri de kapalıydı.

Alice'in elinden omzumu kurtarıp Katie'ye burnunu çekmeyi bırakmasını söyledim. Onlar gerileyince, oğluma, gerçek yaşamıma baktım. Daha on yedi yaşımdayken türemişti benden. Annemin evinden daha iki aylıkken almıştım onu ve Avrupa'da ondan uzakta geçirdiğim bir yıl ve akıldan sakat bir kadın tarafından bir ay kaçırılması dışında, tüm bu sürede yaşamımızı birlikte geçirmiştik. Bütün yetişkinlik yaşamım önümde yatıyordu, kıpırtısız, yabancı bir ülkede, yüzü ve giysileri kan içinde.

Richard ardımdan geldi ve elini omzuma koydu. Ona döndüğümde viski ve çürük diş kokusundan neredeyse boğulacaktım.

"Maya, benim suçum değildi."

Sözcükler dudaklarından akıyordu. Kendimi kaybediverdim. Onu, boğazını, gözlerini, burnunu yakalamak için atıldım, ama daha ellerimle onu tutamadan, beni belimden kavrayıp sırtımı sıvazlayan eller hissettim.

"Kızım, yapma. Lütfen. Sakin olmaya çalış."

Başımı çevirdiğimde garip bir çift gördüm. Yaşlı, görmüş geçirmiş sevimli yüzlü insanlardı.

Konuşmayı sürdürdüler. "Bu çocuk senin oğlun mu?" Başımla evet işareti yaptım. "Kardeşim, onu yolun kenarında biz bulduk. Korle Bu'ya getirdik."

Onların nezaketi zırhımı parçalamıştı. Hıçkırdığım zaman beni kollarına aldılar. "Yavrum, bak ona bir. Hâlâ soluk alıyor."

Beni oğlumun upuzun bedenine bakmaya zorladıklarında göğsünün ritmik olarak yavaş yavaş inip kalktığını gördüm.

"Kardeşim, Tanrı'ya şükret ne olur." Kadın belimden, adam omzumdan tutmayı sürdürüyordu.

"Bir kamyon çarpmış. Arabası durmuş, motoru çalışma-

mış. Eğer hareket halinde olsa oğlun ölebilirmiş."

"Biz vardığımızda arabadakiler onu dışarı çıkarıp yolun kenarına uzatmışlardı."

"Kazayı görüp onu aldık ve Korle Bu'ya getirdik."

"Şükret Tanrı'ya hâlâ hayatta."

Kendinde olmayan oğluma dönüp baktım. "Tanrı'ya şükürler olsun. Sizler de sağolun."

Çift beni kucaklayıp yavruma doğru yürüttü. Bir hemşire göründü. "Hasta sahibi kim?"

"Benim, annesiyim ben."

Becerikli ve sakindi. "İkiniz de Amerikalı mısınız?" Başımı evet anlamında eğerken ten rengimizin ülkemizde olumsuz etkisi olduğu gibi milliyetimizin Gana'da olumsuz etkisi olup olmayacağını düşündüm. Konuşmasını sürdürdü, "Röntgeninin çekilmesi lazım. Röntgen teknisyenlerimizden biri de zenci bir Amerikalı. Onu çağırayım, ama siz koridorun sonundaki vezneye gidip parayı ödeyin."

Guy'ı tek başına koridorda bırakmak istemiyordum. Ganalı çifte bakındım ama ortadan kaybolmuşlardı.

"Ben onunla kalırım, Maya." dedi Alice eliyle koluma dokunarak. Yüzü ona güvenmemi sağlayacak denli ciddiydi ama üzüntülü hali histerimi daha da arttırıyordu.

Kayıt işlemlerini bitirip oğlumun sedyesinin ardına birikmiş insanların önüne gittim. Röntgen teknisyeniyle tanıştık. Üstünde Guy'ın yattığı sedyeyi bir kapıya doğru itti.

İçeri girdik. Duvar dibinde sarhoş Richard, onun sevimsiz karısı, Alice ve tanımadığım birkaç insan daha vardı. Teknisyen, ben ve Alice dışındaki refakatçileri dışarı çıkardı.

"Onu tutacak, şekle sokacak biri gerekli. Kendinde değil ama bütün vücudunun röntgenini çekmeliyim."

Alice ve ben Guy'ın ağır bedenini başka bir masaya taşıdık. Döndürdük, kollarını düzgünce yanlarına koyduk, ayaklarını düzelttik, başının her santimini röntgen makinesinin gözü görsün diye ayarladık. Sonra onu gene sedyesine koyduk. Teknisyeni kenara çektim.

"Böyle baygın ne kadar yatacak?"

"Bilemeyiz. Sanırım şu an şokta. Koma da olabilir. Filmler

yarına hazır olur. Sabaha yine gelin. Belki o zamana dek bir değişiklik olur." İki hemşire bizi kapıda karşıladı ve Guy'ı sedyeyle koridorda götürdüler. Arkalarında gidiyordum ki Alice kolumdan tuttu.

"Bırak götürsünler. Ona iyi bakarlar. Bu onların işi."

Dünyada bana en yakın insanın sedyeyle götürülüşünü izledim.

Walter'ın evine geri döndüm ve kendime kahve pişirdim. Sıcak kahveyi içkiyle soğutarak ardı ardına kahve içtim. Alice evine gitti, Walter yattı, ama şafak vakti bir telefon rehberi bulup eve taksi çağırdım.

Günışığında hastane sıradan bir hastane gibi göründü gözüme. Guy'ın odasına götürdüler beni, Guy beni tanıdığı zaman içim rahatlamıştı.

"Merhaba anne, ne oldu bana?"

Sesi çok güçsüz çıkıyordu, teni de koyu limon rengiydi.

Ona kazayı anlatmaya başladım ama daha olanların hepsini anlatamadan yeniden kendinden geçti. Kendisine gelmesini dileyerek, yüzünü yastık kılıfının kenarıyla silerek bir saat orada oturdum. Öleceği korkusuyla, nereye gidebileceğimi, nasıl gideceğimi, ölüverecek olursa ne yapacağımı düşüneıek geçirdim zamanımı.

Odanın dışında bir doktor benimle görüştü.

"Siz Bayan Angelou musunuz? (Kayıt formuna eski soyadımı yazmıştım.)

"Evet, benim doktor, durumu nasıl? Yaşayacak mı?"

"Kolu ayağı kırılmış, iç zedelenmeler de olabilir. Ama daha genç. Sanırım bunların üstesinden gelir."

Günümü Guy'm odasında onun kendine bir gelip bir bayılmasını izleyerek geçirdim. Julian'ın evine gitmek için taksi çağırdığımda hemşireler ısrarla gitmemi söylemişlerdi. Ziyaret saati dolmuştu ve herkes onlara uymalıydı.

Kapıyı açan Anna Livia'nın kollarına düşüverdim. Kazayı duymuştu ve histeri anı geçince bana Bu Hastanesi'nde görevli olmadığını ama o akşam gidip Guy'a bakacağını söyledi. Gidip uyumalıydım. Beni Walter'ın evine bıraktı. Guy'ın odasının kapısı çok uğursuz görünüyordu, çalıp duruyordum hâlâ kapısı-

nı, onun "Tamam anne. Şimdi işim var. Birazdan geliyorum" deyişini duymayı umarak.

Geri dönüp ödünç yatağıma oturdum. Daha sonra hatırladığım Walter'ın beni omzumdan sarstığıydı. "Maya bacı. Bacım. Dr. Codero telefonda."

Yolumu zorlukla bularak peşinden gittim hole. Ne Dr. Codero diye birini tanıyor, ne de beni uyandıran adamı tanıyordum, ne de içinde bulunduğum evi biliyordum.

"Alo. Ben Maya Angelou." Bu Vus'un telefonu açışında konuşma şekliydi, tam adını söylerdi.

"Maya, ben Anna Livia. Yeni bazı filmler çektirdim. Az önce elime geçti. Şu an Korle Bu'dayım. Kaza, doktorların sandığından daha ciddiymiş. Guy'ın boynu kırılmş."

Kaza anı, solgun oğlum, onun renksiz teni, ona olan sevgim hepsi aynı anda kafama doluverdi.

"Üç yerden. Odasını değiştirtiyorum. Vücudunu, kolunu ve bacağını alçıya alacaklar. Orada mısın Maya?"

O an orada değildim. Gerçekten de daha önce hiç gitmediğim bir boşluktaydım. "Evet, buradayım." diye yanıt verdim.

Bana askeri bir hastaneyle teması olduğunu ve alçı sertleşince Guy'ı oraya götürteceğini söyledi. Guy şu an çok gergindi ve o sakinleşene dek ziyaretimi ertelemem iyi olurdu.

"Ben geliyorum" dedim.

İyi niyetli biriydi ama oğlumu tanımıyordu. Babasının reddettiği, hep günlük yaşayan bu küçük çocuğu, beyazların aşağılamalarına ve okuldan okula, oradan oraya yer değiştirmenin belirsizliğine maruz kalan, başka bir kıtada değişik bir kültürle yaşamaya zorlanan bu genci tanımıyordu. Onun kafasında anne, yetsin ya da yetmesin, hiçbir zaman onun yanından ayrılmazdı.

"Geliyorum."

Hastane koridorlarında, bahçesinde ya da kantininde alçının sertleşmesini bekledim. Sonra ambulansla götürülürken oğlumun yanına katıldım. Hâlâ nemli olan alçı, keskin bir koku yayıyordu ama benim sakinleşmiş oğlum uzun beyaz elbisesinin içinde solgun bir melek gibi görünüyordu.

20

Guy'ın sağlığı düzeldikçe Accra daha hayret verici bir kent halini aldı. Her yere yayılmış olan Makola pazarı beni kokulu koynuna çekiyor ve orada saatlerce tutuyordu. Satış tezgâhı önündeki zenci kadınlar, fıstık, fıstık yağı, mum baskılı kumaşlar, çatal bıçak takımı, Pond's marka yüz kremi, teneke kutuda süt, sandaletler, erkek pantalonu, acı biber, biber sosu, domates, tabak, hintyağı ve hurma şarabı satıyordu.

Amerika'nın büyük satış merkezleri bağırış çağırışlarıyla ve müziğiyle, kokusu ve koşuşan çocuklarıyla, pazarlık yapan müşterileri ve akıllı satıcı kadınlarıyla bu açık hava alışveriş merkezinin yanında çok renksiz ve boş kalıyordu.

İnsanların oturup kendi ülkeleriyle ilgili gelecek planlarını tartıştıkları Flagstaff House ve zencilerin oturup saatlerce kendi insanlarının gelenekleri üzerine tartıştıkları Parlementonun çevresinde dolaştım durdum. Onların yakınında olmak güç katıyordu bana. Guy tehlikeyi atlatınca anneme mektup yazdım. Ona, elinden üzülmekten başka birşey gelmeyeceğini bildiğimden kazadan söz edip kendisine şimdiye değin bu konuyu yazmayı geciktirdiğimi söyledim.

Bana büyük miktarda para yollayarak eğer Afrika'ya gelmesini istersem hemen gelebileceğini yazıyordu.

Guy hastanede bir aydır yatıyordu, sonra evde de üç ay dinlenecekti. YWCA'ya taşınıp Joe ve Banti Williamson'a mektup yazdım. Liberya'ya gidişim iptal olmuştu. Bir iş bulup Gana'da kalacaktım. Anna Livia Guy'a günlük yemeğini pişirmem için mutfağını kullanmama izin vermişti. Otostopla, at sırtında ya da kamyonetlerle hastaneye gidiyordum. Param eriyip gidiyordu ve iş bulmam gerekliydi. Guy hastaneden taburcu olacaktı ve ona gelebileceği bir ev bulmalıydım.

Julian bana ozan, tiyatro yazarı ve Gana tiyatrosunun başı olan Efuan Sutherland ile görüşmemi salık verdi. Efuah Sutherland beni kibarca karşıladı. Evinde sabit bir güneşliğin altında oturup kahvelerimizi içmiş, iç avlusundaki çimenli tepeciğe bakıyorduk.

Evet, adımı duymuştu. Oğlumun geçirdiği kazadan haberi vardı. Burası Afrika'ydı ve kötü haber tez ulaşırdı.

Efuah zenciydi. İnce bedeni kaliteli beyaz renkli ketenle sarılıydı. Yüzünde Nefertiti'nin yüzündeki sade güzellik vardı, güldüğünde ise bildiği bir sırrı saklayan yaramaz bir kız havası oluşuyordu yüzünde.

İşe ihtiyacım olduğunu ve yapabildiğim işleri açıkladım. Bana etnomüzikolog ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü başkanı Profesör J.H. Nketia ile görüşmek için randevu ayarladı. Dr. Nketia elemanlarını, drama öğretmeni Joseph de Graaf'ı, dans öğretmeni Bertie Okpoku'yu ve dansçı Grace Nuamah'ı biraraya topladı. Beni onlara tanıttıktan sonra hep birlikte konuşacaklarını ve bana en kısa sürede sonucu bildireceklerini söyledi.

Hafta bitmeden Efuah telefonla aradı. Gana Üniversitesi'nde idari yardımcı olarak bir işim olmuştu. Akademik bir geçmişim olmadığından normal kanallardan geçmeyecektim. Yani diğer yabancıların aldığı ücreti almayı beklemeyecektim. Bana bir Ganalıya ödenen ücret neyse, yani bir yabancının ücretinin yarısından biraz fazla ödenecekti. (Daha sonra öğrendiğime göre Ganalı olmayanların Ganalı olanlardan daha fazla para almasının nedeninin onların herşeye iki kat para vermeleriydi.

Konuşmaya çalıştım ama Efuah konuşmasını sürdürdü. "Tanıdığımız bir okutman altı aylık izne çıktı. Onun evine yerleşmen için gerekli ayarlamaları yaptık."

Minnettarlıkla teşekkür ettim, Efuah'nın sakin sesi kulaklarımı okşadı. "Kardeşim, ben de bir anneyim." Telefonu kapadı.

Walter'da bıraktığım sandığı, YWCA'da depoladığım bavulları ve çantamı alıp kampüste güzel mobilyalı bir eve taşındım.

Guy'ı hastaneden çıkardığım sırada onu görmek devrilmek üzere olan bir ağacı anımsatmıştı bana. Boyu biraz uzamış kilosu da hareketsizlikten artmıştı. Başını keşişlerin kukuletası gibi saran alçı kirden grileşmişti ama onu üç ay daha çıkarmaması gerekiyordu.

Eve dönüşünü en sevdiğimiz yemek olan tavuk ızgara ve salatayla kutladık. Morali iyiydi. Yaşıyordu. Anna Livia iyiye

gittiğini söylüyordu. Hastanede birkaç kişiyle arkadaş olmuştu ve çok yakında üniversiteye kaydolacaktı. Ertesi gün diplomasını ve karnesini alıp kayıt bürosuna gittim. Orada bana oğlumun üniversiteye giremeyeceği açık açık söylendi. Yeterli değildi. Gana Üniversitesi'nde İngiliz modeli örnek alınmıştı. Öğrenciler altıncı sınıfı bitirmeliydi, ya da Amerikalıların dediği gibi liseyi. Kesin olarak reddedilmiştim.

Bunu kabul edemezdim. Guy elimden geldiğince okumuştu.

Conor Cruise O'Brien, üniversitenin rektör yardımcısıydı; Nana Kobina Nketsia IV de en yetkili şefti, bir önceki rektör yardımcısıydı. Dr. O'Brien'le görüşmek için randevu aldım, Efuan da beni Nana'yla tanıştırdı.

Ağladım, sızladım, burs ya da parasal bir yardım istemediğimi söyledim. Üniversite harcını ve kitaplarının masrafını ödeyecektim. Haftalarca bürolara gidip gelmelerim, koridorlarda insanları kolundan tutup konuşmalarım, kampüs yollarında onları yakalamalarım sonunda bana Amerikan okullarında okumuş gençlerin bundan dolayı üniversite okumaktan mahrum bırakılmalarının hiç de adil bir davranış olmayacağı söylendi.

Üç bölümlü bir sınav hazırlamışlardı. Guy'ın sınava pazartesi sabah onda girmesi bekleniyordu.

Guy'a haberi verdim; çıkartılan sorunlardan haberi olmadığı için verdiğim haberi rahat karşıladı ve "Tamam anne, hazırlanırım" dedi.

Pazartesi sabahı masam sünger gibiydi, üzerindeki kağıtları bir türlü okuyamıyordum. Her beş dakikada bir saatime bakıyordum. Efuah geçerken uğrayıp çene çalmaya geldi, fakat dikkatimi konuşmanın sonuna dek yoğun tutamamıştım.

En sonunda Guy kampüsün diğer ucundan hoplaya zıplaya geldi. Alçıdan kasketi öğle güneşi altında beyazmış gibi görünüyordu. Oturduğum yerden kalkmamaya karar verdim. Küçük büroma girdi, kendine bir yer buldu.

"Bitti." Yüzüne renk gelmişti, gözlerinde hiç endişe yoktu.

"Nasıl gitti?"

"Harika. Sonuçları birkaç gün sonra öğreneceğim. Conor

Cruise O'Brien'ın BM Kongo projesini yürüten adam olduğunu biliyor muydun anne?"

Biliyordum.

"Sorulardan biri 'Avrupalıların Afrika'nın gelişimindeki rolü nedir?' idi." Sevinçle güldü. "Söyleyim. Dr. O'Brien'ı parça parça çiğnedim. Kahire'deyken yazdığı kitabı *Katanga'ya Gidiş-Dönüş*'ü okumuştum."

Eğilip yanağımdan beni öptü. "Birinci Sınıflar Odası'nda birileriyle görüşeceğim."

Konuşmadan onun gidişini seyrettim. Kayıt olabilmesi için yalvarmış yakarmıştım, o da ne denli erkek olduğunu göstermek için verdiği yanıtla herşeyi bozmuştu. Öfkelenmeye başlamıştım.

Bir saat sonra, dizlerim birbirine vurmadan yürümeye başlaymca sesimin tonunu ayarlamaya başlayınca kampüsü geçip Dr. O'Brien'i Son Sınıflar Odası'nda buldum. Ona sırıtıp kemküm etmeye, ayak diremeye kendimi hazırladım. Benim halkım beyazları idare etmenin kitabını yazmıştı.

Yağcı bir edayla konuşmaya başladım. "Dr. O'Brien, Guy sorularınızdan birini nasıl yanıtladığım anlattı bana. Onun sınavını daha göremediniz..."

"Yoo, gördüm, Bayan Angelou. Yanıtları güzeldi. Büronuza kayıt belgelerini yollatacağım. Bu üniversitede onunki gibi beyinlere gereksinmemiz var."

Yeniden sırıttım ve geri döndüm.

Er ya da geç zenci erkekleri, zenci erkek çocuklarını ve tüm beyazları anlamadığımı kabul etmek zorunda kalacaktım.

Guy Mensa Sarba Hall'a taşınıyordu. Yurttaki odasını gördüm, çok küçük ve karalıktı. Ama Guy odasını sevmişti. Yaşamımda ilk kez, kendi başına, benim bıkmaz usanmaz yönetimimden uzakta yaşayacaktı. Kendine ve kendinden sorumlu olacaktı. Tepkim onun duyduğu heyecanın tam tersiydi. Ben de hayatımda ilk kez yalnız kalacaktım. O doğduğunda annemin evindeydim ve o günden beri beraberdik. Bazen biz başkalarıyla ya da başkaları bizimle yaşamıştı ama o her zaman yaşamının temel direğini oluşturmuştu.

Eski sandığı kapıya doğru sürüklerken onu durdurdum.

"Böyle ağır şeyleri kaldırma. Kendini yaralayacaksın. Daha dikkatli olmanı istiyorum. Boynunu unutayım deme."

Sandığı bıraktı ve bana döndü. "Anne, biliyorum ben senin tek çocuğunum ve beni seviyorsun." Yüzü ve sesi sakindi. "Ama unutmaman gereken birşey var. Bu benim boynum ve benim yaşamım. Ya tamamını yaşarım ya da hiç yaşamam."

Beni kendisine çekti ve kollarıyla sardı. "Seni seviyorum, anne. Belki büyümek için fırsatın olur artık."

Dışardan bir araba kornası duyuldu. Guy kapıyı açtı ve seslendi: "Gel içeri. Ben hazırım." İki Ganalı genç erkek verandaya çıktı, bağıra çağıra odaya girdi. Beni gördükleri zaman kendilerine çeki düzen verdiler.

Onlara bira ve yiyecek birşeyler verdim. Gidişini geciktirmeye uğraşıyordum. Amcalarına arabayı geri vermeleri gerekiyordu ve Guy'ın da yeni yaşamına başlaması.

Guy'ın eşyalarını paylaştılar, hepsini yeni bir Mercedes Benz marka arabaya yerleştirdiler. Guy bana bir daha sarıldı ve ardından arabaya doluşup gittiler.

Kapıyı kapattım ve soluğumu tuttum. Duygularımın beni etkileyeceğini, yere yıkacağını ve soluksuz bırakacağını sanıyordum. Hiçbir şey olmadı. Ne terkedilmiş, ne de yalnız hissediyordum kendimi. Kimsesiz ya da bir başına da değildim.

Oturdum, hâlâ bekliyordum. Aklıma ilk gelen şey, çok umut verici bir düşünceydi: "Nihayet, kızarmış tavuğun göğsünün tamamını tek başıma yiyebileceğim."

Maya Angelou'yu Clinton'ın ABD başkanlığını devralma töreninde "Sabahın Nabzında" başlıklı, Mevlana iletili uzun şiirini okuyuşundan anımsayacaksınız. Irkçılık, yoksulluk, fahişelikten geçip başkanın şairi olmuş bir Afro-Amerikalı Angelou. *Kadın Kalbi* 1970'te *I Know Why the Caged Bird Sings* ile başlayan fırtınalı özyaşamöyküsünün dördüncü kitabı. Bu kitapta Angelou, gece kulübü şarkıcılığı ve dansçılıktan bir yazar ve politik eylemciye dönüştüğü otuzlu yaşlarını dürüstçe anlatıyor. Doyumsuz bir biçeme sahip bir öykü anlatıcısı var karşımızda. New York'un ışıltılı dünyasına ve Harlem Yazarlar Birliği'ne girişi, tutkulu aşkları ve Güney Afrika'lı bir özgürlük savaşçısına aşık olup onunla Afrika'ya gidişi, hepsi bu kitapta.

Billie Holiday'den Malcom X'e birçok ünlü sanki resmi geçit yapmış Angelou'nun yaşamında. Angelou o parıltılı taşların, yaşantıların dizildiği bir tespih ipi gibi. *Kadın Kalbi* Maya Angelou'nun düşlerinin, düşkırıklıklarının, isyankâr oğluyla ve aşık olduğu erkeklerle cebelleşmesinin öyküsü. Kimi zaman kırılgan bir aşık, kimi zaman esprili bir dost, kimi zaman kaya gibi sağlam bir eylemci ve sevecen bir anne. İnanılmaz bir bellek. Sizin kalbiniz de gezginse ve döşeğini değil de ayakkabılarını eskitmekteyse, Angelou'nun kalbini sahiplenmeyi seveceksiniz.

Yusuf Eradam

ISBN 975-533-130-1
9 789755 331300